Esther Montelius

Adolfsfors

ADOLFSFORS

ADOLFSFORS

ETT GAMMALT VÄRMLANDSBRUK OCH DESS BRUKSPATRONER

ROMANTISERAD SKILDRING AV

ESTHER MONTELIUS

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM
ÅHLÉN & ÅKERLUNDS FÖRLAGS A.-B.

STOCKHOLM 1920
ÅHLÉN & ÅKERLUNDS FÖRLAGS A.-B:S BOKTRYCKERI

Mina brorsbarn

tillägnas denna bok.

Låt dina portar upp
du minnenas svala tempelsal!
Varen hälsade flydda tider
med er rik'dom på fröjd och kval!
Träden fram ur seklernas skymning
I som förr gåven namn och tal
åt vittrade stenen. För senfödda släkten
täljen skiftande sagan i Säteruds dal!

INNEHÅLL:

FÖRSTA DELEN

Bihang

ANDRA DELEN

*

FÖRSTA DELEN

RYTTAREN I KÖLA SKOG

Det var en afton om hösten år 1743.

Bijou, den unge Leonard Magnus Ugglas svarta hingst, stod och dansade på en och samma fläck och ville ej gå ett steg längre.

Den unge junkern stred med djuret — hade fanden tagit det i besittning, eller stod skogsrået framför vägen?

Han kunde ej se. Ridspöet ven och sporrarna grävde in.

Hästen reste sig ett ögonblick rak lång på bakbenen men stod så åter orörlig.

Leonard Magnus lustiga hjärta började banka mot vapenrocken. Vad fanns där väl på stigen framför Bijou? Nyttade det törhända att draga upp pistolen?

Han stack handen innanför rocken och kände efter sitt viktiga papper — handskrivelsen från Grev Rosen, som denne i egen hög person givit honom i handom att hemligen föra till kommendanten på Eda Skantz — jo, det låg på sin plats, och ingen skulle heller i levande livet kunna taga det ifrån honom.

Han hade tänkt hinna till »Skantzen» före morgonbräckningen, men då han vek av från den Mäktigaste Cronans Allmänna väg in på skogsstigen, hade han låtit hästen gå som den ville.

Själv hade han fallit i drömmar.

Kvällen hade varit så fager, och i skymningen, när den blå himmelens alla stjärnljus börjat tändas, kommo

tankarna, för honom annars ovana, främmande tankar om död och liv och sambandet med släkter, som gått förut.

Men se — där sköt ett grant stjärnskott igenom rymden!

Man måste passa på och önska!

»Anna Märtha, Anna Märtha, vän och älsklingsblomma, ack vore du här!

Just här i denna vackra nejd skulle vi bo! Ett slott skulle jag bygga åt dig, ett slott...» han skrattade till vid tanken på sin medellöshet — men tant pis — där Anna Märtha gick, hans stolta, vackra flicka med den omutligt redbara blicken, där blev det ändå alltid så förunderligt högt i taket, nog skulle där bli ett slott, tillräckligt för dem båda!

Han satt och såg upp emot stjärnorna. Glimmade de ej som Anna Märthas ögon?

Men skimrade de ej lika stort och strålande över de döda på slagfältet, lika oberörda nu som för tusen år sedan?

Vad betydde väl en människa, ett människoöde inför dem?

»Men vad går det åt mig i kväll», tänkte han och stramade åter till tygeln.

Drömmar lågo inte för Leonard Magnus hurtiga sinne. Tidigt fader- och moderlös, hade han helt ung fått pröva på egna vingsenor.

Blodet flöt snabbt och varmt i hans ådror, och världen syntes honom stor och härlig, full som den var av spännande äventyr.

Hur klappade ej hans hjärta, då de gamle Karolinerna förtalde honom om Högtsalig Kung Carl och hans sagolika bedrifter!

Naturligtvis hade han blivit soldat som hans fäder före honom.

I striderna i Finland hade han deltagit, kämpande under Abraham Falkengrens befäl.

Aldrig kunde han glömma de starka smällarna, då Fredrikshamns krutmagasin sprängdes i luften.

Att de svenske icke vansläktats, därom kunde han själv vittna.

Men nu var det i alla fall ganska triste i längden att ligga stilla vid de kring Vänersborg förlagda trupperna.

Därför var det med stolt och glatt sinne han sadlat Bijou och begivit sig på väg med det hedersamma uppdraget.

Bijou hade flugit som vinden genom slätter och hedland förbi hans fädernegård i Dalsland, upp genom Värmlands jordbygder, upp genom skogarna. Och nu var han kommen Eda Skantz hart när, men råkade så vilse i Köla-skogen.

Han vaknade vid att en slem grangren rev honom i ansiktet.

Dimman började falla över leden som en mjuk svepning. I remtygens blanka söljor glimmade månstrålarna, medan hästen ivrigt nickande alltjämt gick framåt.

Leonard Magnus hörde äntligen ett ljud.

Var det en fors långt borta, eller förvände leda troll både syn och hörsel denna kväll? Nej det var tydligen bruset från vatten.

Hästen ryckte till och junkern även.

Toner hördes, underliga, tungt framvällande toner, det var som om en bunden smärta från dunkla djup slet sig lös och än skälvande, än stormande bröt sig fram.

Var det fiolspel?

Någon sjöng sakta:

»Du som sorgens börda bär,
vet att döden också är
livets rikedom . . .»

Nu stod månen grann över grantopparna.

I dess ljus såg han den sjungande komma fram på stigen och helt lugnt fatta Bijou vid tygeln.

»Hej», tänkte junkern, »här var äventyret som kom! Låt gå för hej och ho genom svarta skogsstigar, dit där trollen och råna bo! Det svenska modet lever än, fast tolvte Karl är död!»

Han talte den gamle skogsmannen hurtigt till.

»Hallå gamling, är du stigandes ute så sent här i skogen?»

Bijou gick spak som ett lamm, ledd av den mörke, böjde mannen, stigen fram.

Mannens trötta röst hördes.

»I har ett lustigt sinne, unge junker, och det hör ungdomen till. Stilla edra tankar och er stormande hug för i kväll.

Jag leder er till Fossums stuga. Där får I vila — och något annat även, som nu i tre tiotal år har väntat på junkern.»

Den unge skrattade upp mot månen.

»Då är den gåvan mycket äldre än jag själv», glammade han. »Det lyster mig verkligen att skåda den.»

»Värdet syns ej alltid utanpå», sade gamlingen allvarligt. »Vi jordens barn ta miste, då vi dömer. Jag gjorde det, då jag var ung och stark som I.»

»S a c r e D i e u, du gör mig undersam, gubbe, men» — junkern drog åt sig tyglarna och satte sporrarna i hästens sidor — »men, s a c r a m e n t e, jag har ej tid med lek och barnsagor, visa mig nu genast vägen till Eda Skantz, gamling, om livet är dig kärt!»

»Stora ord trivas på ynglingaläppar, men håll inne med dem! Ofta får en gå dit en icke vill! Tag nu sporrarna ifrån. I sargar hästen i onyttan. Till Eda kommer I ej i natt. Vägen dit är lång och det är slut med hästen. Både häst och ryttare tarva vila.»

Gubben förde hästen ut på en glänta, där från en stuga ett rött fönsteröga lyste emot dem.

Leonard Magnus kände på en gång hur illa bekommen han var av både ritt och fasta.

»Låt gå då gamling, jag tror du har rätt. Fägneligt vore det sannerligen att få både mat och nattläger, och det tar jag emot, var det än ges» — tillade han — »vore det så i skogsråets håla!»

HOS FOSSUM

Ej på mången god dag hade Leonard Magnus tärt en måltid, som smakat honom bättre än de rykande rovorna och fläsket den gamle satte för honom.

Med knivskaftet knäckte han det grova torrbrödet därtill och åt långsamt och grundligt, högljutt prisande stugans trevnad och gubbens gästfrihet.

Men denne syntes intet höra, där han satt tyst vid spiseln och blickade in i elden.

Då steg junkern upp och satte sig på spisbänken för att bättre njuta av den lena värmen.

Den gamle såg upp.

Långsamt reste han sig och gick bort till den blå kistan i hörnet av stugan.

Med ansenligt skramlande och vridande med den stora tunga nyckeln, fick han upp locket och återvände med en skinande blank — hästsko, som han gav åt den undrande gästen.

Medan tyrvedsbrasan flammade och natten utanför fönsterögat blev allt svartare, hörde han så gubben förtälja dess historia.

»Ja, här är gåvan, som väntat på junkern i mer än trettio år. Junkern ser förvånad på den. Den ser ej stor och besynnerlig ut — men glimrar förunderligt i mörkret. Och minns: den som fått kärlekens gåva hittar alltid vägen hem, om också inga stjärnor lysa!

Jag fick den av hustru min. Det är också hon som sagt, att jag skall ge den till Eder.»

'Göm den, Fossum', sade hon sista kvällen hon levde på denna ondskefulla jord, 'göm den, tills du får bud, och han kommer ridande den unge.'

Länge fick jag vänta på det budet, men i kväll så kom I äntligen.»

»Var det då länge sedan hon dog, gammelfars hustru?»

»Till julen blir det nu trettiofyra år sedan.»

»Och far har levat alldeles ensam här i skogen sedan dess?»

»Ensam — en är aldrig ensam, ska' jag säga junkern. Det förflutna dör aldrig. Det som är ristat in på bladet, det är ristat in, ser han.

Människorna säga visserligen: 'Här börjar det, och här slutar det', men orätt ha de i båda fallen.

Början ligger mycket längre tillbaka än de tro, och slutet har inte kommit, om också gräset gror över graven...»

»Var hon vacker fars hustru?»

Den gamle rycktes ur sina funderingar. Han såg upp.

Tanken på hustruns skönhet lockade fram värmlänningen hos honom.

»Visst sjutton var hon vacker», utbrast han. »Vi här uppe vill väl inte ha något annat än det, som är vänt och fagert!

Första gången jag såg henne, stod hon med Skalbolhustrun och bråkte lin.

Jag kom med hästskor, som jag smitt åt bonden, då jag blev stannandes att koxa på hennes ögon.

Ackurat svarta va di. Men håret var ljust och stod som en sky ikring henne.

Det var om hösten en afton, och det stod gula och röda träd bakom henne, och genom dem föll solskenet, så det blev till röaste gull alltihop.

Men di sa att jag blitt förhäxad, och sant var det väl, för jag såg då de där ögonen, var jag gick och stod.

Di sa att hon var av trollsläkt.

Men jag brydde mig inte därom, utan gick till Skalbol en söndagskväll och sporde henne, om hon ville bli med mig till prästen.

Hon såg så stort på mig. 'Tack ska du ha, Fossum, för hedern', sa' hon, 'men icke ska' du äkta en tocken som jag, som ej ens vet, var jag är barnfödd eller kommen ifrån.

Jag minns blott, att jag varit med ett sällskap vandringsmän, svarta vilda människor, och att jag en gång, när vi kom till en by, blev så illa krank.

När jag se'n blev vid mig igen, voro de borta, och jag begav mig hit uppåt bygderna för att få arbete.'

Men jag var envis. Och när prästen läst över oss, flyttade vi in i stugan här, som på en gång blev rolig och lustelig att vara i.

Den vänaste och lydigaste kvinna hade jag också fått.

Och den vet ej, vad lycka är, som ej vilat vid sin kärastes hjärta, ska' jag säga honom.

Men har en en skatt, så ska' en också akta den!

Silver och guld kan en låsa in, men ett människohjärta kan en inte sätta hänglås för.

Det som lever måste ha sin näring för varje dag, och den kärlek, som ingenting ger stund för stund, den minskar också tum för tum.

Och tocken var jag, att jag bara tog och tog och ingenting gav.

Då gossen vår dog och hon blev så tungsinnad och inte längre orkade sjunga sina lusteliga visor, så blev stugan mig inte hugnesam längre. Jag började gå ned till bygden.

Men där såg jag snart, att di inte var som förr emot mig. Di vek undan för mig, och upp till vårt

ville ingen komma. Di var väl rädda för trollmaten förstås!

Då begynte jag ondskas mot henne, som ställt mig i allt detta, och hårda ord föllo.

Men hon svarte aldrig ett dugg.

Sitt skötte hon träget som förr och sökte bara mer och mer passa mig.

Men ibland retade det mig än värre, så jag hade så när slagit henne — henne, den fagraste blomman, som vuxit på Värmlands jord!

Så en vinterkväll kom hon ned i smedjan med aftonvard.

Brått hade jag. Ett tämligt stort parti hästskor skulle lämnas bort, men jag var inte karl till att få de sista skorna passeliga, ömsom blev di för stora och ömsom för små. Allt mera sint blev jag.

Och då jag såg henne stå där så tyst och se in i elden, sprutade vreden i hjärtat lika vilt som elden på ässjan.

'Det är du, trollkona', röt jag, 'som står där och förstör allting för mig! Människorna fly mig, och nu vill du också hindra mig...'»

Gamlingen flög upp, och med ögonen spända in i den förundrade ynglingens framstötte han:

»Då herre, gick hon fram till härden, gav mig en blick, så att jag blev som fastväxt på stället, och stack så sina små händer in i den röeste ell'n och tog med dem ut järnklumpen, med bara fingrarna formande den finaste hästsko.

Hon lade den på städet och sade stilla och långsamt:

'Där ser du, Fossum, vad makt jag har, och hur jag hade kunnat fördärva dig, då du var så trôll vid mig — men jag ville dig bare gott, jag. Stadig har jag tänkt på det jag love inför prästen att älske i nöd och lust. Men nu orker jag int mer.'

Och så gick hon.

När jag äntligen fick makt med lemmarna mina, så rusade jag ut efter henne.

Hon hade hunnit ett stycke bort i skogen, och där fann jag henne liggande som en avmejad blomst, vit som den vitaste snö.

Jag bar henne hem till stugan och lade henne i den stora sängen.

Först då kom jag att tänka på de stackars små händerna.

Men tänk di va alldeles oskadda, såg bara ännu mindre ut än vanligt, där di låg så hjälplösa på täcket.

Så'n låg hon sedan i två dagar och två nätter. Men på tredje dagens afton såg hon upp så stort, och jag såg, att hon kände igen mig.

Jag kastade mig ned vid sängen och hulke och grät.

'Förlåt mig, Fossum', sade hon med sin lilla milda röst, och smekande for hennes hand över mitt huvud, 'förlåt mig! Jag gav dig allt, jag kunde ge, och så mycket va de fäll int, men då det nu int längre har någe värde för dig, är jag så glad att jag får gå — bort — och int längre är i vägen.'

'Ack säg int så, käraste', bad jag, men hon var redan inne i dödens förgårdar.

Ännu en gång vaknade hon upp.

'Läs lite för mig ur bibeln', viskade hon,' det där, som prästen läste för oss på bröllopsdagen om kärleken... kärleken är starkare än döden — en Herrens låga — går genom stora vatten...'

Jag tog ner den stora boken från hyllan och bläddrade och bläddrade, men kunde inte finna var det stod. Inte ens läsa om kärleken för henne kunde jag.»

Han suckade tungt och satte sig åter på bänken.

»Så kom det sista», fortsatte han trött.

»Hon slog upp sina stora klara ögon och såg på mig.

'Göm hästskon, Fossum', sa hon. 'göm den tills också du får bud!
Ge den se'n till den unge, som kommer ridande... han som skall stanna här... och bli till välsignelse... för bygden... farväl Fossum! Tack!'
Vet junkern hur det är, när allt plötsligt blir tyst, dödstyst — och den tystnaden tränger så långt in i själen, att en så inte hör, om di också sköt av en kanon bredvid en?
Men så kan det hända man vaknar upp vid att höra en liten mild röst tala långt bortifrån — eller långt inifrån....
Från den stunden tar de döda makten över en... man blir deras som aldrig förr... och väntar... och väntar... på budet!
Då jag såg eder komma ridande i skogen, villvägad och ensam, förstod jag att min stund äntligen var kommen.
Vill I nu ta emot och gömma min hustrus gåva?»
»Tack Fossum, tack, för visso skall jag vara rädd om den. Aldrig skall jag heller glömma, vad I har förtalt mig denna afton.»
Han vände den blänkande hästskon liksom smekande mellan sina händer.
»Jag skall ge den till Anna Märtha», tänkte han. »En hästsko bringar lycka, säges det!»

DRÖMMEN

Med ungdomens röda sömnblommor på kinden sov Leonard Magnus ännu, när morgonsolen lyste in genom fönstret.

Natten hade givit honom oroliga drömmar, men nu sov han lugnt och djupt och log lyckligt.

Fossum kom in med en stäva varm mjölk.

»Nu drömmer han om lyckogåvan», sade han, då han såg hästskon sticka fram under huvudgärden.

Bijou stod bunden utanför dörren.

Han skrapade och slog med hoven mot fotstenen, gnäggande av otålighet.

Junkern satte sig nymorgnad upp.

»Hästen gnäggade», sade han storögt och undrande, »var är jag? Ah» — utbrast han med tindrande ögon ännu fången av nattens och äventyrets stämning.

Raskt sprang han i kläderna.

»Har I sovit gott och drömt fägnesamt om kärestan er», sporde den gamle leende.

Rosigare än förut blev junkerns anlete.

»En kan ju inte bli annat än lite tokig här uppe hos er, värmlänningar», skrattade han och lät sig mjölken och brödet väl smaka.

»Jag drömde verkligen besynnerligt. Jag tyckte jag stod på en höjd.

Nedanför åt vänster såg jag en klar sjö med blånande fjäll ståndande omkring. Framför mig flöt en sling-

rande älv, där vita och gula näckrosor summo och pilgrenar hängde långt ut över vattnet, men högre upp gjorde samma älv fall på fall, så vattnet skummade och yrde över hällarna, som än blottades, än sköljdes över av skummet.

Då hällen blev bar, hoppade en vitklädd flicka upp på den. Hon stod där med utslaget hår och guldkrona på huvudet och pekade uppåt på något jag inte kunde se. Så slog hon ut med handen ropande: Det är ditt, det är ditt, det är ditt, Magnus Uggla — och försvann.

Jag tyckte, jag sprang för att kasta mig i vattnet efter henne, men med ett blev det ett väldigt dån som av många taktfasta hammare — och jag vaknade.

Det var väl Bijou, som bråkade därute, kan jag förstå.»

»Hm, en förstår så olika», sade den gamle långsamt.

Men den unge var redan i sadeln. »Tack Fossum, tack för all fägnad! Visa mig nu bara vägen tillrätta», bad han.

Den gamle tog hästen vid betslet och ledde den utför skogsstigen. Sedan låg vägen klar.

»När I kommer tillbaka, junker, så finns icke gamle Fossum mer», sade gubben. »Men gör han med Guds hjälp sitt, och lev vackert!»

Ryttaren skyldrade med ridspöet och var snart försvunnen ur den gamles åsyn.

Genom den glittrande daggiga skogen flög Bijou.

Plötsligt stramade ryttaren åt sig tyglarna.

Var han fortfarande trollbunden — eller låg ej där framför honom i verkligheten, vad han sett i drömmen?

Alltsammans kände han igen — sjön, fjällen, älven, de jungfruliga, obrukade vidderna, skogen så hög och

allvarsam, forsen — det var bara flickan som fattades. Men vad var det, hon hade pekat på?

Han såg sig omkring men kunde ingenting annat upptäcka än en liten förfallen kvarn.

Med ens mindes han de dånande hammarslagen.

Ah — här borde bli en manufakturanläggning — —

Han drog häftigt efter andan. — De bultande hamrarna skulle — såväl som flickan — med Guds hjälp komma dit!

Nu visste han vad han ville! Rikta, ej föröda mer! Sprida liv — i stället för död!

Och här, just här, där så mycket fanns att bruka hand och förnuft och vilja och arbetets hug på, här ville han bygga och bo och göra en gärning för fäderneslandet, som kunde bestå!

Hit skulle han föra Anna Märtha, och hand i hand skulle de arbeta samman på det nya, som skulle växa fram i obygden!

Stolt som en kung satt han på sin svarta Bijou och skådade ut över nejden — »det är ditt, det är ditt, det är ditt, Magnus Uggla», ringde det alltjämt i hans öron.

Från Hugnfjället kom morgonvinden farande med eggande kyla och smekte hans heta kinder.

I galopp satte han av. Han hade funnit vägen — och Säterudsforsen sin betvingare.

MANUFAKTURVERKETS ANLÄGGANDE

Bönderna lutade sig viskande samman, där de sutto i Köla gamla kyrka en söndag anno 1743 och efter högmässans slut hörde prosten Ericus Erlandi Noreen uppläsa en märkelig kungörelse.

Predikan hade varit lång och sträng. Den bleka vintersolen sken in genom fönstren, läggande svaga rutmönster av ljus på stengolvet. Vinterdagen var kall, köldskotten dånade över Hugnsjön.

Andedräkten stod som en rök i kyrkan.

Men ändå satt man kvar. Till och med ungdomarna, som annars under de tröttsamma kungörelsernas uppläsande brukade bege sig ut på kyrkbacken för att språkas vid, sutto där, ivrigt lyssnande. Det tycktes bli andra tider nu här uppe.

Från Bergskollegium hade till prosten översänts en till ämbetet inkommen skrivelse, varöver nu infordrades såväl prostens som böndernas och inbyggarnas i Köla och angränsande socknar utlåtande.

Det var ingen fara, att man ej skulle uppfatta, vad prästen sade. Hans starka stämma kom varje ord att genljuda:

»Wälborne Herr Bergmästare.

Den oskattbara möda och nit, som höga Öfwerheten och Riksens Högb. Ständer i dessa tider visat till upmuntring af Manufacturers anläggande i Riket, är numera så kunbar at om högstwärdigt wälbehag för slika inrättningar något twiwelsmål ej gifwas kan; så mycket mindre, som det lika kunnogt wara månde, at en stor dehl manufacturister ansenliga penningar i förskott af almänna Cassor till deras uphielpande och bibehåld åtnjutit.

Orsaken dertill är twiwelsutan den besynnerliga nytta som slika werk hembära, då rudi materien utan at, som förr skiedde, afyttras för en ringa penning till utländingen, inom landet förarbetas till egen och främmandes tienst, så at ock till andra länder nobiliterade wahror från Swerige kunna meddelas och penningarne i Riket qwarblifwa.

Samma bewekeliga motiv, har ock föranlåtit mig till ett Jern-manufacturwerks påtänkande å denna ort, hwarest i fölid af Kongl. Majt:s och Riksens Högl. Bergs Collegii förordnande och remiss wälborne Herr Bergmästaren nu behagat undersökning företaga, som jag önskar måtte aflöpa till Guds ähra, det almännas tienst och respective grannars samt inwånare här omkring anständiga fördel och nytta.

Min afsigt härwid är intet i närwarande tider och stunder at besvära Manufacturfonden med hielpmedel, utan tänker jag upoffra egen ärftlig Egendom med understöd af min broder Herr Carl Ulrich Uggla, som blifwer min intressent i detta werk.

Mig åligger derföre i ödmjukaste fölid af Högl. Kongl. Bergs Collegii höggunstiga remiss till Herr Bergmästaren under den 16 Juni nu in loco widare andraga de skiäl, hwarpå ansökningen sig grundar, samt specificera de werk, jag åstundar bygga.

Byggningsstället är här uti Kiöla Elfven och strömmen wid skattehemmandet Säterud i Kiöla socken, Jöse härad, midt för deras åkergiärde.

Strömfallet lärer wara öfwer 300 alnar i längd, hwilket utgiör en ansenlig höjd ifrån början till slutet, dels stridare, dels af medelmåttig brandthet, så att högsta fallet, der man vill bygga blir öfwer sex alnar högt, som wisar sig sielft och derhos intygas med Bruks architectens och Inspectorens Hr Gillis Hillerströms skriftliga witnesbörd af den 20 dec. 1743 at i samma ström beqwämligen utan naturbrist med öfwerfall kan drifwas mer än sex till åtta stycken Blåshhiul.

Rättigheten at få bygga i denna ström wisas tillräckeligen af bifogade contract med jordeganden af förenämnda hemman Dannemannen Per Persson och dess hustru Börit Andersdotter:

Jag Per Persson såsom rätter och enda Jordegare af Skatteplatshemmandet Säterud i Kiöla socken med min k. Hustru Böret Andersdotters råd och Samtycke, uplåter och förarrenderar till wälborne Herr Leonard Magnus Uggla Friedrichsson nyttiande af den Ström, som går förbi förbemälta mitt hemmans giärde och egor och å andra sidan stöter intill Kiöla prestgårds egor, såg och qwarn, at med alla de willkor, förmåner och rättigheter, som jag denna ström och qwarnafall innehaft, oberoende af mig och mina arfwingar, nu och ewärdeligen under så kalladt perpertuelt arrende för sig och sina efterkommande få bebygga med hwad wattenwerk honom bäst behagar och tillåteligt wara kan, samt at å samma mitt land och sida få lägga behöriga damfästen, och det mera som nödigt wara kan; och utom detta, at inne uti mitt giärde få innehafwa och med nödiga hus besätta en plan af Etthundrade åttio alnars längd, tätt intill ofwanberörda qwarnställe, samt at få niuta nödig wäg derifrån up til almänna

Sockenvägen, och det mot en betingad arrende summa af Tio dahl. S:mt åhrl., som ifrån den dag någon byggnad begynner räknas och framgent hwarje Thomæ dag betalas skall; hafwandes likwäl Herr Uggla, nu förut till mig ricktigt betalt en summa stor: Sextio dahler silfwermynt och härjemte mig försäkrat at så snart behörig undersökning om detta tillernade werk för sig gådt, att då genast till mig betala twåhundrade femtio dahl. S:mt i plåtar.

Skulle ingen byggnad för Herr Uggla här i Strömmen kunna werkställas för hwad oförmodelig orsak det wara må, så förbinder jag mig eller mina arfwingar at genast till Herr Uggla återbetala den nu upburna Summan, och så framt de än utfästa Twåhundrade femtio dahler s:mt i plåtar af mig blifwit annammade, at i slik händelse samma summa ricktigt återlämna, hwarmedelst Contractet å båda sidor uphörer.

I öfrigt förbehåller jag mig at alla ut- och inegor skog eller mark ej ofredas eller förfördelas eller af updämningar skadas månde. Skulle detta mit Skattehemman Säterud genom arf, kiöp och skifte eller på något annat sätt frångå mig eller mina arfwingar, så blifwer likafullt detta Contract uti sitt fulla wärde, och den accorderade arrende summan hemmanets oskiljachtliga egendom och inkomst, hwarför det ock lemnas oss begge frihet at detta Contract wid Härads Lofl. Tings rätt inteckna låta, och dess stadsfästelse söka.'

•

Härmed förklarar jag, Leonard Magnus Uggla mig till alla delar nögd, och förbinder mig at detta Contract till alla sina omständigheter noga efterhafwa; warandes häraf Twenne Exemplar uprättade och i närvaro af underskrifna wittnen med wåra namns sigill och bo-

märkes undersättiande, bestyrkt och bekräftadt, som skiedde uti Säterud den 16 juni 1743.

L. M. Uggla
Friedrichsson

Per Persson
P. P. S.

Börit Andersdotter
B. A. D.
i Säterud.

Witnen till detta Contract

Eric Noreen. Andreas Carlenius.

Prosten gjorde ett uppehåll och såg ut över församlingen.

Riktigt — där sutto den styve Per Persson och hans gumma, och syntes det granneligen, att de voro fullt medvetna om sin egen andels vikt i pågående förhandling.

Sedan han så tagit en klunk vatten, fortsatte han Ugglas skrivelse:

Wattudrägten är nogsamt tillräckelig, kommandes från Siöar både i Norrige och inom Gräntzen: såsom Björklången, Ränken, Hugn etc. Ingen hwarken up- eller afdämning är heller at befara i thy at stränderna äro höga.

Då sålunda wattumängdens tillsträckelighet och Strömfallets beqwämlighet nogsamt äro bevisade, återstår anmäla hwad derutinnan utan andras förfördelande

inrättas kan, och ernar jag med Gunstigt medgifwande anlägga:

en ämneshammare,
tvenne plåthammare,
en dubbel stålugn,
fyra stycken kniphammare
och ett ståldrageri.

Hwad kohlskogen angår, så är å denna ort ingen brist. Här finns björk och annan skog så tätt sammanbunden at den till storlek och groflek icke utwäxa kunnat, utan ganska wäl behöfwer gallras ut til wederbörande egares dubbla förmon och nytta.

Förutom den fördel och extra förtienst till utlagor och klädning som bönderna genom kolning, dagswerken och körslor hafwa kan, skulle det wara et sätt at afhålla grannarna i Norrige at sådana manufacturer anlägga, hwilka tilförene wid handsmedior tillwerkat sågblader, dem de sedermera ganska dyrt hit åt Sverrige sålt, men nu til sina mångfaldiga sågabruk gierna kiöpa blader härifrån, så för jernets olika godhet som at de kunna för ringare pris aflåtas, i anseende till mindre kostsam och beswärlig tillredning wid wattuwerk.

Dessutom har man den ofelbara förmodan at det s. k. oxejernet, som almogen i gräntztrakterna mot Norrige mot sina oxar derifrån få byta sig till, kan af manufacturwerket uppkiöpas, hwaraf både tid och penningwinst wore at förwänta.

Hwad för öfrigt kiöp af tackjern från Carlskoga och Filipstads Bergslagar beträffar, så har uti Christinehamns och Carlstads marknader både bergsmännen och deras förläggare beklagat sig öfwer ringa afsätning, hwarföre så mycket mindre kan befruktas någon brist härå, som nu för tiden några grufwor blifwit uptagna, hwilka gifwa ymnig malm och ansenligen förökt tillwerkningen.

För Eda Skantz, belägen endast en half mil derifrån

skulle äfwen werket blifwa till nytta. Skantzen kunde furneras med behöfwerligt fortification och artillerismide och eljest wid förefallande nödiga tillfällen af manufacturiets fartyg bistås med till- och utförsel af stycken och ammunition uti sjöarna Hugn och Ränken, där hittills ei andra än små båtar brukade äro, så ock med allt hwad till Skantzen transporteras skulle, som nu 2½ mil landsväg med Kronans stora kostnader och Almogens tunga dragas måste.

Om mitt syftemål sin önskade framgång winner och nådgunstigt Privilegium å det åstundade Manufactur Werket erhålles, komma dess tillwerkningar öfwer sjön Ränken at befraktas till Lastageplatsen Sulwik, derifrån öfwer Glafsfjorden till Byelfwen och Christinehamn, widare öfwer Wenern till Göteborg och Uddewalla, hwarifrån mångfaldiga jernsorter till Utrikes orter, såsom Portugal, Spanien, Holland och West-Indien transporteras.

För öfrigt är den landsförkofring, hwilken af et Jern Manufactur flyter, så almänt bekant at jag ej lärer behöfwa densamma specificera, men alltid kan räknas till dubbelt emot det stångjernet af sig kastar; hwaribland den at then fromma almogen derwid hafwer nödig förtienst ej är den minsta, utom det en myckenhet folk wid sjelfwa werket undfå sin héla näring och utkomst, samt mången fattig i thenna trångt bebodda orten får arbete och föda, som ofta tryter i missväxtår och dyr tid.

Hwad widare kan wara att andraga utbedes wid förrättningens slut och anhålles om Herr Bergmästarens gunstiga och justa spörsmål i detta angelägna ärende.

Wälborne Herr Bergmästarens ödmjuke tienare

Leonard Magnus Uggla.

Prästen tystnade och gick långsamt ned från predikstolen.

Folket reste sig och började strömma ut från kyrkan.

Trots den kalla vinterdagen flockade man sig samman, dryftande dessa nya tidender.

»Vad synes dig, Per Simonsson», sporde unge Bryntesson ivrigt.

Per Simonsson var en ganska klok karl, som man gärna sporde till råds i socknen.

»Det blåser nya vindar — söderifrån», sade han betänksamt, »men rörelse är liv och liv är rörelse. Di som sitter trångt på gårdarna behöver kanske int skicka sönerna så långt bort nu, om här blir annat att göra.»

»Man vet vad man har, men int vad man får», inföll gamle Bryntesson.

»Ugglan lär dock vara en rejäl och hedersam karl», sade den unge.

»Ja, det säges så, men han kan få efterföljare, som ej bli så goda att tas med», menade fadern.

»Ja vi få också tänka på våra efterkommande», sade Per Simonsson. »Vi ska tala med prosten, han skall förresten själv skriva och av- eller tillstyrka det nya förslaget — och så få vi rådas vid med Eda och Jernskogs byamän, innan vi göra vår inlaga. Det brådskar ju inte så en kan tänka och vända på saken.»

»Bäst så, bäst så», sade den gamle. Grundande på den stora nyheten gick var och en till sin stuga.

Inne i skogen föll skymningen på, och bakom Hugnfjället gick solen ned.

Det »brådskade» icke. Den tiden fick man öva sig i tålamod, innan ens planer kunde få gå i verkställighet.

Först sedan många skrivelser* utväxlats med höga vederbörande, och såväl protester mot anläggningen

---

* Se bihang sid. 197—205.

som bemötandet av dessa till myndigheterna inkommit och där utretts, fick ortens befallningshavande jämte bergskollegiets utskickade verkställa den slutgiltiga undersökningen av Ugglas »tillernade jern manufactur-werk».

Icke blott Leonard Magnus utan även bönderna följde med spänt intresse undersökningens gång.

Men året led mot sitt slut och ännu hördes intet resultat utav.

Sent en höstkväll stannade emellertid ett långväga bud utanför Leonard Magnus tillfälliga bostad.

Med klappande hjärta slet han upp det överlämnade paketet.

Men det var icke de väntade handlingarna. I stället lyste där emot honom en silverskål med en i botten infälld försilvrad hästsko — brudgåvan han själv beställt i Stockholm åt sin fästmö.

Så vacker den var, vilket fint konstnärligt arbete! Mäster hade i sanning heder därav.

Han lyfte och beskådade den från alla sidor. Vad Anna Märtha skulle bli glad, och så stora hennes ögon skulle bli, då hon upptäckte hästskon i bottnen — Fossums hästsko!

Han skrattade.

Den skulle ju bringa lycka. Kanske ett gott förebud att du kom just nu, vackra trollsko!

Han hann icke sätta ifrån sig skålen, förrän en hård knackning ånyo hördes på dörren.

Det var budet, som flämtande kom tillbaka. Där fanns ännu ett paket till herr'n!

Det var papperen. Ivrigt bröt han de många sigillen och begynte högt läsa:

Privilegium* för Leonard Magnus Uggla Friedrichsson på et jern manufactur werk uti Wermeland, Jösse

---

* Se bihang sid. 206—212.

härad, Köhla Socken och Skattefrälsehemmanet Säteruds egor. 29 nov. 1744.

Äntligen allt klart!

Hurra, nu var man rangerad karl och kunde med heder få överlämna brudgåvan till henne, som väntade där nere på Trossnäs!

Packningen var snart gjord och ännu en gång flög Bijou som vinden mot den älskades vackra hem.

PÅ TROSSNÄS

Capitainen vid Fersiska regementet, friherre Carl Didrik Taube, satt framför den öppna spiseln i sitt rum i skymningen och såg in i de flammande lågornas lek. Då och då slogo de tösvarta trädgrenarnas nätverk mot fönsterrutan, men den gamle hörde det ej.

Han satt i tankar, sökte sig tillbaka till de stormfyllda ungdomstiderna, då varje dag för de unga officerarna var en spännande upplevelse. Nu var stillheten kommen omkring honom — och inom honom.

Bruset från de olika partistriderna nådde honom endast avlägset ifrån — än mera avlägset än ungdomens glam.

Då hördes spänstiga steg därutanför, sporrar klingade, någon knackade på dörren.

Stig på!

Dörren gick upp, och i eldens sken såg han sin väns, den från norska fälttåget så berömde Ugglan, son.

När Uggla efter de många striderna och fatiguerna ådragit sig en dödelig sjukdom, hade han tagit den då 13-årige Leonard Magnus i sitt hem, och Donnerwetter hade han icke så fäst sitt hjärta vid den gossen, att när han nu såg honom stå där framför sig smärt och lång med ögonen tindrande av stolt glädje, hoppade hans gamla krigarhjärta av fröjd till i bröstet.

Leonard Magnus böjde sig över hans framsträckta hand.

»Min ädle fosterfar och hjälpare», sade han med en röst, som darrade av återhållen lycka, »jag kommer med ett glädjebudskap.»

Den gamle capitainens ansikte lyste.

»Slå dig ner, gosse, och förtälj, du skall vara välkommen hem, antingen du kommer med glädje eller sorg.»

Hastigt böjde Leonard Magnus sig åter ned över fosterfaderns hand.

»Aldrig kan jag återgälda allt gott jag fått av eder», sade han med glänsande blick, »hem och vård och kärlek och till sist min älskeliga trolovade.

I trodden att väntetiden skulle bliva lång för Anna Märtha och mig. Jag trodde så ock.

Men nu har jag funnit annor utväg än att bära kronans rock.

Då fred nu slutits och ingen carriere står att vinna inom vapnet, behöver fäderneslandet än mera tjänas genom idog näring, och haver så lusten fallit mig uppå att försöka mig på industriidkarens bana.»

»Så—å — hur har du kommit på den tanken?»

»'Ja, det finns många vägar i skogen, Moster Lotta', som Anna Märtha brukade säga. Och hade jag inte, då jag red med budskap till Eda Skantz, råkat vilse i Kölaskogen, så hade jag kanske inte heller blivit fast för en fors, ett stycke mark och — en dröm.»

»Du talar i gåtor, min son, förklara dig.»

»Här far, är förklaringen, Bergskollegiets medgivande har jag i min hand!»

Han hade sprungit upp och viftade med ett papperskonvulut med många stora sigill, vilket han nu överlämnade till baronen.

»Privilegium å Manufacturwerk i Säterud 29 nov. 1744», läste den gamle förundrad.

»Jo det må jag säga. Lyckan följer dig», log capitainen. »Jag undrar inte på det», tillade han stolt, »hon likasom övriga femmes älskar en stark och glad och varm hug hos unga män.

Men vad håller du där?»

»Brudgåvan, min far.»

»Aha, så töva då icke här längre utan gack och tag rätt på bruden, medan jag ger mig tid till att nogsammare undersöka de här papperen.

Men när du kommer med så goda tidender, så skola ock alla i mitt hus ha del av dem.

Säg till att om en timme samlas vi i stora salen, tjänarne med.

Kungsbägaren skall fram. I gammalt vin ska vi dricka din välgångsskål, gosse.»

Baronen gick själv och tände alla ljusen i de gamla kronorna.

Husmamsellen hade brått med att i hast få fram nödig välfägnad, medan gamla Kersti, innepigan, stultande gick omkring och muttrade något om eldbranden, hon sett på förmiddagen. Att den bådade främmande och friare till huset, det var då säkert. Junker Virvelvind hade väl inte annars kommit hem, då man ej väntade honom.

Till slut var allt ordnat och alla församlade i stora högtidsalen.

I den högkarmade soffan satt baronen vid sidan av sin hustru. På bordet framför dem stod den vinfyllda kungsbägaren, som alltid togs fram vid högtidligare tillfällen. Husets fränder och ungdomarna sutto tysta i ring omkring värdfolket. Nere vid dörren höllo sig de högtidsklädda tjänarna.

Under ljuskronan stod Leonard Magnus med Bergskollegiets privilegium i handen.

»Läs», sade baronen, »så att alla här må höra, varom fråga är.»

Leonard Magnus såg sig omkring. Det blev honom plötsligt slemt att stå där ensam med allas ögon riktade emot sig.

Han sträckte ut sin hand emot Anna Märtha, vars ögon lyste emot honom ur skuggan från det stora väggskåpet.

»Kom», sade han, »och stå här bredvid mig, Anna Märtha, det här gäller dig lika mycket som mig.»

Anna Märtha kom. Hennes fingrar slöto sig fastare kring brudgåvan, som hon tryckte så hårt intill sig, att hon riktigt kände Fossums hästsko. Ögonen höll hon envist sänkta emot golvet.

Så stodo de båda unga där ensamma under ljusen, medan Leonard Magnus med heta kinder och stadig röst läste bekräftelsen på sin dröms förverkligande.

Anna Märtha hörde väl orden, men fattade knappast deras innebörd. Leonard Magnus röst bar henne bort, långt bort i vildmarken, där han nu funnit nya fält för sina erövringar och strider. Och hon skulle följa honom, varthän det än bar... hjälpa honom... vara hans »valkyria» — som han själv en gång bett henne om...

Nu reste sig alla. Baronen höjde bägaren, som sedan gick laget runt, och i skummande champagne dracks skålen för »kungen och drottningen av vildmarken».

MAJA UGGLAS LÖFTE

En lördagsafton stod en liten flicka och drog i rocken på Per spiksmed, just då han höll på att draga bommarna för den tunga porten ti.l smedjan.

Det var om hösten, och massor av gula löv virvlade omkring i luften.

I lugnvattnet ovan forsen låg också en tät matta av röda aspblad.

Lätta flögo skyarna, röda av den dalande aftonsolen.

Per vände sig sävligt om och log. Han förstod nog, vem det var, som ryckte honom i rocken.

Det bara håret blåste gult och lent om henne, ögonen glittrade klara och oroliga som ljuset en sådan höstdag.

Kappan hängde lös och öppen för vinden att riva i, den lilla blommiga nettelduksklänningen med det korta livet syntes därunder.

Olovandes hade hon sprungit ut från söta mor, men det stod ej att ändra.

Hon måste höra om det var sant, det Börit barnpiga berättade i går kväll, när månskenet föll in genom rutorna, där hon låg i sin säng bredvid alla syskonen.

Per log. »Är det ho, Maja-trölle», sade han. »Det likar sig inte, att små nådiga fröknar ränner kring backar och stigar så här sent om kvällen.»

»Per», sade hon, och andan tröt henne av oro och iver, »är det sant som de säga, att kära far blev bergtagen i Kölaskogen, och att en gammal smed då gav honom

en trollsko, som han skulle lägga under huvudgärden, för då skulle han få allt det han drömde om?

Och så drömde han om Adolfsfors?» (Så kallades nu det gamla Säterudhemmanet.)

»Den lilla nådiga fröken ska genast gå hem till fru moder», sade han strängt, »varken henne eller oss tillkommer det att att lägga sig i vår herres och husbondes drömmar eller görande och låtande.

Till Guds ära och människors fromma och nytta har Adolfsfors kommit till, det har jag själv hört prästen läsa från prediksstolen.

Vad Fossum smed beträffar, så var han en både hederlig och kristen människa, fastän han levde alldeles ensam för sig själv i skogen.

Hit kom han nå'n gång för att få sin säd malen. Långa stunder kunde han sitta och stirra ned i forsen.

Och då hände nog, att kvarnhjulen ibland stannade, för se forsgubben hoppade upp och satte sig bredbent över det. Och inte var det lönt te att försöka få det i gång igen, förrän han gav sig i väg därifrån.»

»Men varför hoppade forsgubben upp då?»

»Ja si han likte inte att Fossum hörde på hans spel, för si Fossum kunde dra låtar som ingen ann på många mils omkrets, så en kunde nock förstå, att till och med forsgubben kunde bli avundsjuk på en.

Men det var också den enda glädje han hade här i världen, stackar'n, för underlig var han ju förstås! Som han såg i syne med!»

»Såg i syne, vad är det?»

»För exempel när han satt här, ser hon, så fanns här inte ett enda hus mer än kvarnen, men tror I inte att han såg, hur det växte upp både smedja och såg och kolhus och stugor och andra grejor. Här ska bli ett stort ställe, sa han, och mycket rörelse och liv — men si den som får pengarna, får aldrig kärleken, och den som får kärleken, får aldrig pengarna, hur dom se'n än väljer.»

»Kärlek — pengar» — barnets ögon stodo stora i förundran, medan hon upprepade de mystiska orden.

»Nej, det där kan inte Maja förstå ännu, ge sig hem nu bara, är hon snäll!»

»Men trollskon, Per, trollskon», envisades flickan och klamrade sig fast vid hans arm.

Då böjde han sig ned och viskade henne i örat: »Om hon skyndar sig fort hem nu, så får hon se den sitta i botten på den stora silverskålen.»

I detsamma kom en man med hastiga steg gående vägen fram. Per spiksmed rev av mössan och stod med blottat huvud, medan han gick förbi.

Men flickan släppte genast smedens hand och for rakt i armarna på honom.

Det var hennes far, skaparen av det bästa hon visste här i världen, Adolfsfors, hennes älskade far, Leonard Magnus Uggla.

Han gick med nedböjt huvud.

De vakna och glittrande ögonen, som annars så lustigt och glatt brukade skåda sig omkring, då han vandrade där mellan bruksbyggnaderna, sågo intet av detta nu.

Han såg ej Spik-Pers ödmjuka hälsning, han såg ej den vackra höstaftonen, de flygande skyarna, de gyllene löven, som dansade — han såg ej Maja, förrän hon flög emot honom som en virvelvind.

Hans ögon blickade strängt på henne.

»När bruka små flickor vara ute och hoppa och springa och fara ikring på det här viset så sent på kvällarna!

Vad säger söta mor om det? Kanske Börit barnpiga nu som bäst springer och letar efter dig. För länge sedan skulle du varit i säng!»

Maja stack sin lilla hand i faderns. Hennes lilla hjärta bankade till i rädsla. Ej brukade söta far se så svåra barsk ut.

Hon trippade helt stilla och beskedligt bredvid honom.

Nu vågade hon ej komma fram med några frågor,

vare sig om drömmar eller troll, nej inte förr än han blev fri de där onda ögonen. Tänk om söta far på nytt råkat ut för något trolltyg!

Leonard Magnus gick i tunga tankar. Visserligen hade hans djärvaste drömmar blivit verklighet. I de rödmålade byggnaderna gick arbetet med dånande fart, och i den förr så tysta trakten hade kommit ett förunderligt liv. Inifrån skogarna kommo bönderna körande med kol, och på den stora landsvägen gingo de dagliga fororna järn för att sedan sjöledes fraktas vidare.

Husbondens kärlek till arbetet hade smittat hans arbetare.

Där de stodo vid härden, milan, plogen eller spaden, visste de, att nu gällde det att ta karlatag, att vikt låg uppå att just det arbetet blev ordentligt utfört. Husbonden grälade aldrig, men talade till dem, förklarade saker och ting och litade så på var och en, att ingen kom sig för att ens vilja bedraga honom.

Själv värmlänning, förstod han också skämt och glam, och glädjen trivdes gott vid sidan av arbetet.

Ugglan var älskad, och han visste det. Det hade också än mer spänt hans krafter till nya ansträngningar.

Bruket växte.

Privilegier utfärdades på såg och kvarn. Arbetets pulsslag ljödo allt starkare, skogarna vimlade av människor, som sjöngo och arbetade.

Men till allt detta växande, brusande liv med sina krav på nybyggnader, ombyggningar, utvidgningar, förbättrade redskap etc., fordrades det pengar och mycket pengar. Var skulle han nu ta dem ifrån?

Hans lilla arv och ägo hade försvunnit som intet.

Och nu denna jobspost! Abraham Grill i Göteborg död! Vännen, som hittills så redeligen stått honom bi — borta.

Vart skulle han nu vända sig för att få nödigt driftkapital, i så svåra gäld som han redan förut var? —

Så kastade han huvudet högt tillbaka och stannade. Ännu höll han Maja i handen. Tyst som en liten mus stod hon och beskådade, om ondblicken skulle gå ur söta fars ögon.

De hade kommit halvvägs upp för den långa backen. I det stora huset satt söta mor och väntade henne.

Den lilla flickans hjärta darrade som aspbladen i dungen. Hon hörde deras rasslande ända hit.

Den lilla Maja Uggla! Söta far så mörk och tyst med ondblicken i ögonen och mor däruppe svåra förtörnad på henne, att hon olovligen lupit ut — det var inte fägneligt, det som väntade!

Leonard Magnus vände sig om och såg nedåt bruket. Hans ögon smekte allt detta, som han skapat och älskat och offrat så mycket för.

Skulle han nu bli tvungen att lämna det? Var det måhända ändå rättast emot hustru och barn att rädda, vad som ännu räddas kunde, åt dem.

Han kom att tänka på Anna Märtha, hans kloka, klarögda, sparsamma Anna Märtha. Som också hon strävat och knogat här!

Under de tider, då han legat uppe vid riksdagarna och sin natur likmätigt ivrigt tagit del i den politiska tvekampen — själv tillhörde han det emellan »hattar» och »mössor» stående parti, som benämdes »kapucerna» — hur hade hon ej gått här hemma och ensam ridit för rusthållet och fått ordning och reda i mycket, som han lämnat i kaos!

Hur ofta hade hon ej varnat honom i hans bråda företag, då hans heta blod kommit honom att glömma all beräkning!

»Anna Märtha», hade han då otåligt och stridsamt sagt, »för den allmänna nyttan får inte en man tveka att offra egen fördel.»

Hon hade då bara sett på honom med sina klara, lugna ögon, liksom vägde hon något, men ingenting svarat.

Själv var hon ju ej heller främmande för »upplysningsfilosofiens» läror. I dem hade de båda vuxit upp. Eller hade han skämtat bort alltsammans, förklarande att »sparsamhet ej var hans yrke».

»O Anna Märtha, det blir gruveligt att komma inför dig med detta budskap!»

Maja har stått och beskådat kära far. Hon märker att det ej är en ond trollblick i ögonen — det är något annat, som hon ej fruktar för. Hon kniper sakta hans fingrar för att påminna om, att hon står där bredvid honom på vägen.

Och när han förundrad skådar ner på barnet, som han glömt, säger Maja frimodeligen:

»Tälj mig, söta far, är det sant, att far sovit hos trollen i Kölaskogen och sedan fått det far då drömde om?»

Undrande och bestört beskådade Leonard Magnus barnet. Men Majas ögon stå förunderligt frimodiga och klara upp i hans — det lyser i dem, i de rosiga ansiktet något, som han känner igen — och hastigt tager han den lilla på armen och viker av på stigen till björk- och asplunden, som sluttar ned mot älven.

På en sten vid stranden sitter han med barnet i knäet.

Den oroliga höstvinden börjar stillna och skymningen kommer. Mellan björkarnes glesa blad skönjer han eld och gnistor från smedjan.

Forsen sjunger sakta och blitt i kvällen.

Leonard Magnus tänker: »Du sjöng en gång: det är ditt, det är ditt, det är ditt, Magnus Uggla, vad sjunger du nu?»

Kunde han ej tyda forssång mer?

Och medan mörkret faller tätare och vattnet sakta porlar kring strandstenarna vid deras fötter, täljer Leonard Magnus för sin lilla flicka om tillkomsten av sitt verk, det bästa i världen för dem bägge, om Adolfsfors.

Åter har han glömt det lyssnande barnet. I ord formar han alla sina tankar och drömmar, storvulna och heta, bygger alltjämt på sitt verk och målar dess framtid. Och Maja Uggla lyssnar, inkrupen i söta fars famn sitter hon och lyssnar och lyssnar till hans stämma. Ej förstår hon precis vad han säger, men den tändande värmen i hans röst tränger rakt ner i hennes hjärta. Hon älskar redan allt det som far älskar och sätter så högt.

Kring strandstenarnas gungande vatten glittrar det vita månljuset. Hon skådar dess glittrande lek och se — där går ju en förunderligt skinande bro mitt för hennes små fötter ut till den lilla holmen i ån — just dit hon alltid längtat att få komma för att se, vad där fanns mer än de vackra lummiga träden.

Nu skulle hon vandra på månbron ditöver till det underbara okända!

Leonard Magnus drog tungt efter andan.

Vad nyttade det att förtälja dessa ärenden för ett dåraktigt barn?

Bättre vore att skyndsamt säga Anna Märtha sanningen nu i denna kväll! Hon hade nog även stor oro för barnet.

Maja sov.

Sömndrucken lutade hon sig mot faderns axel.

Leonard Magnus började med tunga steg gå uppför backen med henne.

Aldrig hade hans hem synts honom så vackert som denna kväll. Inbjudande reste huset sin stolta fasad på backens krön. Genom fönstren skimrade flämtande ljussken. Man hade börjat elda i barnkammaren och i spiskammaren.

Han såg Anna Märtha gå därinne och röra om bränderna i den öppna spiseln —.

Snart skulle främmande händer hålla elden brinnande på hans, Magnus Ugglas härd!

* * *

Vid ett av fönstren i stora vita salongen sitter Anna Märtha och ser ut. De arbetsamma små händerna ligga som två vita, trötta fåglar i hennes knä.

Månskenet står skarpt in i rummet. Över spinnetten, som hon fick i brudgåva, hänga de i olja målade porträtten av baron Didrik och hans hustru. Den raka vita långsoffan och de långryggade stolarna skina i månljuset.

Anna Märtha ser ut. De klara och vakna ögonen ha fått liksom en slöja över sig. Mellan träden ser hon mångatan glittra och lysa på ån, hon tycker det är något falskt och ostadigt i dess glans.

Då hörde hon äntligen Leonard Magnus komma. Han hade dröjt länge i kväll.

Efter intagen kvällsmåltid brukade de alltid sitta här en stund tillsammans. Det hade varit deras vackra samlivs mest givande stunder.

Men i kväll blev det visst något svårt. Hon hade sett det i hans ögon, sett det, då han kom bärande på det sovande barnet, och förebråelserna till honom och barnet hade aldrig uttalats.

Hennes onda aningar skulle alltså besannas, det var bara orden, de ödesdigra orden, hon nu bidade.

Från härdarna och smedjorna slogo gnistorna upp som en kvast.

O, Leonard Magnus, du den stormande kraften, som kan skapa men icke behålla, då du icke lärt dig penningens begränsande makt, nu går den första ödeläggelsen över dina drömmar, nu bryter stormen lös över ditt arbetes lustgård, härjande dess blomster, nu lider du odlarens sorg, när frosten tar, vad han i vårdagen sjungande sådde!

Leonard Magnus börjar tala.

Förundrad vänder Anna Märtha sitt ansikte mot honom. Hans röst är munter och glad, men hans ansikte är kritvitt, eller är det bara månen, som kommer det att synas så?

»Jag har varit hos prästen», säger han lustigt, »och han förtalde en händelse i prästgården, som jag ej förr sport.»

Anna Märtha såg åter ut och log trött som åt ett barn, som vill linda in sanningen i många omhöljen, så den ej står där så naken och skriande.

»Det var för ungefär femti år sedan under norska fälttåget, som en liten svensk tropp med sin capitaine låg där.

Man hade högkvarteret i Grytved.

Då kom en kväll plötsligt de norske för att gripa honom till fånga. Men just den dagen var han dädan från trakten.

De norske stannade emellertid kvar på gården, befallde fram förtäring, som de dock redeligen betalte, och uppförde sig för övrigt anständeligen.

Men de svenske voro icke tillfreds med att ha dem där över natten. Från andra orter hade de hört om nattliga överfall, som de norske skamligen företagit. Upp till prästgården gick man så för att rådgöra.

Prosten Faxell var dock icke hemma. Men fru prostinnan, den rådiga Maria Caméen, beslöt att skyndsammeligen köra bort de objudna gästerna. Hon uppletade alla gamla gevär, som fanns, och beväpnade med dessa sina pigor och drängar.

Varligen smögo de sig bakom buskar och träd till Grytved.

På ett givet tecken uppgåvos höga skri och sköt man av sina skott.

Samtidigt stod hon själv i Köla kyrka och ringde och ringde i kyrkklockorna.

De norske rusade förfärade upp, de trodde sig ha överfallits av en ansenlig tropp och flydde hals över huvud.»

Leonard Magnus skrattade ansträngt.

»Det var en märkelig händelse och en märkelig kvin-

na, rådig och modig i farans stund», sade Anna Märtha stilla.

»Vi, som nu leva, få väl försöka att icke vansläktas», kom det än mer stilla, i det hon räckte ut handen emot mannen.

Han tog den och förde den över sitt ansikte, kyssande den gång på gång.

»Ja nog har du varit både modig och rådig alltid; modig, då du tog mig, riddaren av den sorgliga skepnaden, som förde dig hit upp i ödemarken att blott dela min möda — och rådig, ja, hade jag följt dina råd, så hade sakerna nu inte stått som de stå!»

Och med hustrun vid sin sida i det strålande månskenet förtalde Leonard Magnus om de alltjämt sjunkande konjunkturerna, de slukande inteckningarna, det saknade driftkapitalet, affärsvännens död, den stora gälden, om hela det förtvivlade läget, och i övermåttet av sin smärta och självkritik, hade han ej ord starka och dräpande nog för hela sin förfelade gärning.

»Det som är gjort är dock gjort», avbröt honom Anna Märtha.

»Hur ofta har jag ej hört talas om den synnerliga nytta, som dylika manufakturverk göra landet, och själv har du mången gång sagt, att den enskilde därför måste offra egen fördel — nåväl, vad är orden, de stora orden, annat än värdelösa papperssedlar, om de icke vid tillfälle, då det behövs, också skola inlösas? Ditt verk blir kvar efter dig.

Varje människa lämnar väl alltid ett litet spår efter sig, där hon gått vägen fram, om det ock snart utplånas i tidens sand.

Men Magnus Ugglas spår skall icke så snart försvinna, och Magnus Ugglas verk, Adolfsfors, det känner jag på mig, skall bli beståndande genom tiderna — och då, vad mer, om vi nu måste lämna det!»

»O Anna Märtha, min starka, stolta, ömma Anna

Märtha, vad skulle jag ta mig till utan dig!» sade han och slöt henne häftigt intill sig.

»Och jag utan dig», viskade hon tillbaka men sköt honom så sakta ifrån sig.

»Spela nu, Leonard Magnus», sade hon ansträngt, väl vetande att vad han nu i ord ej mäktade ge uttryck åt, det skulle komma fram i toner. »Länge nog har du undvikit spinetten. Nu längtar jag efter musik.»

Och han spelade och spelade, och lyssnerskan böjde sitt huvud och förstod.

Den starka, tröttande spänningen löste ut sig i vemod.

Men, tänkte hon tacksamt, så länge det ännu finns klang och färg och högtid över vårt liv, kan det ändå aldrig bli fattigt och grått...

Dörren till spisekammaren gick hastigt upp, och in kom en liten vitklädd varelse.

Den långa nattskjortan släpade efter henne, och tårarna strömmade så strida utför hela det lilla ansiktet.

»Jag kan inte bo i det här huset, om söta far sitter och spelar så sorgliga saker», storsnyftade hon.

Leonard Magnus sprang upp och tog barnet på armen.

»Vad är det du säger, mitt lilla barn?»

Och fastän tårarna började falla mindre strida, så upprepade hon sitt:

»Jag kan inte bo i det här huset... om söta far... sitter och spelar... så'na sorgesamma... saker...»

Far och mor sågo på varandra. De musikaliska anlagen hade hon sålunda ärvt, deras lilla Maja.

Fadern smekte henne lugnande och vandrade fram och tillbaka, fram och tillbaka med henne på golvet.

»Far ska inte spela mer nu... men min lilla Maja får ändå inte länge till bo kvar i det här huset», mumlade han sakta.

Men hon hade hört det, och två stora barnaögon stodo på spänn.

»Vad menar söta far?»

Och så blev han tvungen att säga, att far och mor och syskonen och Maja snart skulle åka bort från Adolfsfors i den stora vagnen.

De skulle fara långt bort, ut i den stora, vida världen...

»Men Maja vill inte, Maja vill aldrig fara från Adolfsfors», avbröt honom flickan.

»Ser du, Maja lilla, det vill inte far heller, men det finns något som heter pengar, som ibland tvingar en att göra det man icke vill, men så'nt där förstår inte små barn... Nu ska vi gå till vila.»

Men flickan lät sig icke avspisas.

»Vad är pengar för något», frågade hon stridslystet.

»Penningen» — svarade fadern drömmande, »det är den, som ofta stryper människors goda vilja, dödar glädjen, kommer människor att förråda varandra och döda det bästa hos sig själva, det är den lede frestarens farligaste lockmedel...»

Men lilla Majas tankar voro redan ute på egna strövtåg.

Var hade hon hört det där besynnerliga ordet förut i dag? Så med ens kom hon ihåg Per spiksmed och Fossum och hasplade segerstolt ur sig hans ord: »Men den som får pengarna, får inte lyckan, och den som får lyckan, får inte pengarna här på Adolfsfors!»

Åter sågo far och mor på varandra.

»Men vad säger du, barn?»

»Jo, det har Fossum sagt, så det är riktigt sant, för han såg i syne, säger Per spiksmed.»

Och nu vågade hon sig också fram med den där frågan, som förut så livligt upptagit henne. »Är det sant, att söta far fått en trollsko av Fossum?»

»Någon trollsko har jag visst inte fått av honom, men en mycket vacker hästsko, som söta mor och jag tyckte så mycket om, så vi ha låtit infatta den i botten på den här skålen, som Maja ska få se.»

Han gick fram till det runda, förgyllda bordet med

marmorskivan, tog upp den där stående silverskålen och vände den upp och ned, så att den i bottnen infällda försilvrade hästskon blev synlig för det förvånade barnets ögon.

»Och om man lägger den där skålen under huvudkudden, får man då allt det man drömmer om?»

»Nej, kära barn, vem har inbillat dig sådana dumheter?»

»Jo, dom säger att...»

»Nej, nu har Maja pratat tillräckligt mycket i kväll, säg nu snällt godnatt åt far, så ska mor i stället följa med dig in i barnkammaren och läsa aftonbönen med dig, så du kan sova gott.»

Den lilla suckade. Men mot söta mor var det aldrig värt att göra någon invändning, det visste hon fuller väl, det gick ändå alltid som mor ville.

Villigt lät hon sig bäras bort av henne mot barnkammaren.

Men hunnen till dörren sträcker hon plötsligt ut båda små händerna över mors axel, ser söta far rakt in i ögonen, under det hon säger:

»När Maja blir stor, ska Maja ge söta far så här mycket pengar», och så slår hon ut bägge armarna, så mycket hon kan och så häftigt, att modern får lov att ta nytt tag om henne för att icke tappa henne i golvet.

Leonard Magnus står länge kvar på samma fläck och ser mot dörren, bakom vilken de försvunnit.

Månstrimman leker på låsets vita porslinshandtag, och kommer det att glimta i tusen färgskiftningar...

»Den som äger dessa båda», utbrast han slutligen uppvaknande, »han är sannerligen icke en fattig man.»

Försvunnen var bitterheten och den vånda han förut känt.

Han gick fram mot fönstret och blickade ut i natten. Däröver välvde sig den stjärnklara himlen så hög och fri.

»Höga makt», sade han, »jag lämnar mitt och de minas öde i dina händer. Jag har försökt att göra mitt, som gamla Fossum en gång sa, men törhända har jag gjort det i fåvitsko, dock så gott jag det förstått. Behöver du nu andra verktyg, så icke skall jag klandra eller klaga. För en redlig viljas hug finns det väl ändå alltid en plats i din stora värld? För hennes och barnens skull...»

Den gamla klockan i hörnet tickade tungt och började slå, ding, ding, ding.. Så sent och Anna Märtha som väntar — fast hon så discrete lämnat mig ensam i uppgörelsens stund! Bara en blick till — en sista.

Och medan mörkret alltmera sänkte sig över fjället, skogen och sjön, famnande de röda, stora och små husen och kraftverken nere vid Säterudsforsen, tog Leonard Magnus Uggla farväl av sitt livs dröm och verklighet — Adolfsfors.

LÖFTETS UPPFYLLELSE

En het julidag, när solröken blånande dallrade kring Hugnfjället, och landsvägsdammet, asktorrt av den långa torkan, lagt sig tungt över alla blommorna utmed vägkanten, syntes en bekväm resvagn rulla vägen fram. Rak och myndig satt den livréklädde kusken på kuskbocken. Det var Adolfsfors finaste vagn, som sänts att från det sista rusthållet avhämta bruksherrens, Lennart Wærns moder, Fru Maja Uggla.

Genom de uppdragna vagnsfönstren hade fru Majas trötta blick då och då sökt sig ut, snuddat vid landskapet, men mestadels har hon suttit svårmodigt försjunken i sina egna tankar.

Det svarta sorgdoket bar hon ännu, fastän det var mer än år och dag sedan hon på Billesholms kyrkogård myllat ned sitt yngsta barn, hjärtebarnet.

Sophie Wærn dog av det, som hennes starkare moder måst leva sig igenom — kärlek, som ej fått sitt.

Visserligen hade hon så rörande och utan att klaga druckit av den besvikelsens bägare, som hennes egen make räckt henne, men tömma den hade hon ej förmått, behövde det ej heller, ty döden, befriaren, hade tidigt tryckt sin kyss på den unga, älskliga slottsfruns panna. Tjugufyraårig fick Sophie Wærn till Svaneholm sluta livets strid.

Men för modern, som vårdat, följt och förstått henne

som ingen annan, kändes denna förlust så bitter och svår, att porten till hennes inre liksom sprang i dubbla lås.

Som en främling, som ingenting här i världen mer egentligen angick, rörde hon sig bland människorna. Barnen liksom övriga fränder och vänner började bli allvarsamt oroade.

Hon, Maja Uggla, den alltid förnöjsamma och skämtsamma, allas så att säga glädjebank, dit de gått och fått sina nödmynt utväxlade i full klingande valuta, hon nu så djupt nere i melankoliens svarta dy!

Då kom brevet från sonen, Lennart Wærn, med förfrågan om, huruvida kära fru moder ej nu vore hågad infria det löfte hon gav Cilla och honom, då Adolfsfors återköptes, att snart komma och hälsa på dem?

Var det inte kanske fru moders alla sagor och sägner från hennes älskade barndomshem, som allt sedan pojkåren legat honom i hugen och lockat honom att på Adolfsfors försöka fortsätta morfaderns verk? Ville hon inte se, om han någorlunda lyckades?

Folk brukade berätta för honom, att det sista de mindes av Maja Uggla, då det bar av med henne i den stora resvagnen, var hur hon stod där och viftade och ropade: »Jag kommer tillbaka, jag kommer tillbaka, då jag blir stor!»

De hade nu också så svåra behov av kära mor. Cilla och han voro nämligen betänkta på en liten parkanläggning. Ingen var därutinnan så hemmastadd som just kära mor. Det vore därför så alltför snällt, om k. mor ville hjälpa dem och se till vad som göras kunde av den lilla vackra asp- och björkdungen på sluttningen mot älven, just där den grenade sig och omslöt en liten holme. Mindes k. mor den?

»Löften skola hållas», hade fru Maja svarat — och nu satt hon här i vagnen, som förde henne närmare och närmare det gamla barndomshemmet.

Åter såg hon ut genom fönstret. Stackars små blomster, som törsta efter regn, men bara få damm i stället, tänkte hon bittert.

Men så får hon höra den stora hammarens välkända, taktfasta dunk.

Hon lutar sig ut, och där framför henne ligger sjön, den vackra sjön, som hon så väl känner igen, nu nästan vit i julihettan med Hugnfjället i blånande blått därbakom, en tavla, som aldrig utplånats ur hennes minne.

»Stanna», ropar hon befallande åt kusken, »stanna, det lyster mig att skåda nejden här en stund. Kör fram till herregården och säg, att jag kommer gångandes efter.»

Häftigt stramar kusken åt tyglarna, så att hästarna nästan sätta sig på hasorna. Och innan betjänten hunnit ned från sin upphöjda plats bredvid honom, har fru Maja redan hoppat ur och står där på landsvägen.

Den svarta slöjan fladdrar kring det bleka anletet.

»Kör», säger hon kort, när kusken villrådig betraktar henne, »kör, och säg vad jag sagt — jag kommer gångandes efter.»

Vid krökningen av vägen ser hon vagnen försvinna.

Hon andas djupt — lättare än på länge.

Hemlandsluft — med hur många trådar i vårt väsen äro vi inte ändå fästa vid den trakt, där vi lekt som barn, innan livet givit oss hugg och sår!

Ack de blå bergen! Hur draga de en inte alltid till sig. Liksom från havet — det oändliga — ljuder också från dem det evigas musik. Eller hör man den kanske först, sedan det innerst inne blivit tomt, så att den får tillräcklig resonans?

Vad allt är sig likt! Blott hon själv har blivit så annorlunda.

Vem hade varit gladare och mera strålande än den unga Maja Uggla?

Hade någons fötter sprungit snabbare, någons hän-

der flinkare utfört den stränga fru moders arbetsbeting?

Vem kunde som hon skämta med söta far eller slagfärdigt skalkas och gäckas med de unga kavaljererna?

Vem sjöng i kapp med fåglarna och skrev alltför nätta vers i den av söta far förärade gröna versboken?

Nej, inte hade Maja Uggla varit rädd för, att lyckans fe, vars förklarade gunstling hon tycktes vara, någonsin skulle låta av att vandra vid hennes sida!

Och nu var det ändå hon, som gick där så tärd och trött! Hennes fötter hade blivit tunga av att vandra vägar, som de icke velat gå.

Inifrån skogen hör hon ett stilla sus, och kåddoften står stark omkring henne.

Och som hon går där och letar sig fram på välkända stigar, kommer med suset från de gamla furukronorna i Kölaskogen det ena lilla ljusa, oskyldiga barndomsminnet efter det andra flygande mot henne, och som små duniga fågelungar smyga de sig tätt intill henne, flocka sig runt om henne och viska: »Kommer du ihåg, kommer du ihåg? Har du inte rum för oss mer?»

Det blev så vekt och varmt inom henne, och tårarna började falla. Vilken lindring. Hon måste sätta sig där på klippan, som gick långt ut i sjön.

Och så hände det sig, att de små duniga fåglarna slöto sig tillsammans och lyfte Maja Uggla långt över alla årens ve och försakelser, missräkningar och sorger högt upp till ungdomsdrömmarnas vackra slott, som hon icke vågat besöka, sedan hon själv för länge se'n på befallning kastat nycklarna till det i Laxsjöns vågor.

Den gamla Maja Uggla, som sitter där på klippan, har blivit ung igen. Borta är allt som skymt och begravt det, som en gång gav livet dess djupaste innehåll och mening.

Ögonen glänsa.

Slottsjungfrun står där i tornet och spejar ut. Visst skulle han komma, han som hon väntade!

Men vad var det? Kom där icke en båt roende på sjön, och styrde den icke kosan rakt mot herrgården? På botten låg en ung kavaljer, till synes livlös. Man bar honom upp. Och fru moder, som ser att det är en ståndsperson lät föra upp honom i stora gästkammaren.

Och där förblev också den stackars febersjuke under många månader, troget vårdad av deras gamla barnpiga, Ingeborg.

Men under dessa månader kom något nytt in i Maja Ugglas liv, något som slog rot så fast — att det fanns där ännu.

Ack ungdom, hur du leker med allt!

Hur hon minner sig på budskapet hon sände honom första gången med den lilla vita kattungen! Och hur han svarade!

Och sedan alla dessa små oskyldiga billets-doux, som gamla Ingeborg förmedlade dem emellan! Och hur han spelade på fiolen däruppe — och hon flinkt svarade på spinetten därnere —.

»Sköna budskap från ungt hjärta till ungt hjärta, språk utan ord, vägar utan steg!

Aldrig kunde hon glömma den där våren, då gullvivorna blommade så rikt och konvaljerna doftade som aldrig förr i Billingsforsparken!

Då fick han ju komma ut, sjuklingen. Och vem var se'n den främste i lek och glam, den skickligaste i att ordna glada picknicker på »ön» och färder på sjön? Hur överglänste han inte dem alla med sitt fina vett och manér och sina många talanger.

Men så kom han ju också från huvudstaden. Vad allt kunde han inte berätta om tjusarkungen och Bellman, vars gode vän och kamrat han varit.

Och då han så mästerligt föredrog hans sånger och

visor, måste hela auditoriet ibland både skratta och gråta.

Inte var det underligt, att han vann henne, i mycket en så likstämd själ!

Så lovade de varann tro och kärlek en vacker sommardag där ute på »ön».

Men ingen i hela världen skulle ha någon vetskap om detta ännu. Om några år, då han vunnit den utkomst och ställning i världen, varpå han hoppades, skulle han komma tillbaka och hämta sin brud. Så tänkte de.

Men det var blott i hennes ögon, som han var den utkorade prinsen, i söta fars och stränga fru moders var den unge eleganten från huvudstaden blott en »spelevinker», som alls icke kunde ifrågakomma som épouseur till deras firade dotter Maja.

Därför voro de i själ och hjärta storligen belåtna, när tiden kom, då han måste draga sina färde, fastän de ju så gästfritt mottagit honom i sitt hus.

Så kom då den sista kvällen.

Alla sutto församlade i salongen. Han hade trakterat sin fiol, och hon hade ackompanjerat honom på spinetten.

Mycket hade han sagt henne i sitt spel, men hon kände, att alla hade ögonen på henne, och vågade ej se upp, blott då och då skymtade hon den välformade handen, som förde stråken, eller såg en glimt av de gyllene knapparna i den gröna västen.

»Ah, pardon mes amis», hade han så sagt, »om herrskapet tillåter, vill jag hasta upp på mitt rum efter ett notblad i mitt reseskrin. Bellman själv har förärat mig det en oförgätlig afton, då vi voro tillsammans på Haga. Men tills nu har jag glömt, att jag hade det med mig.

Får jag be eder stanna vid spinetten, mademoiselle? På ögonblicket är jag tillbaka!»

Så stod han där på nytt och böjde sig fram mot

henne, medan han ordnade notbladet på stället, och sade viskande: »Detta är mitt avsked till Billingen och dig», varpå han högt fortsatte: »Får jag be mademoiselle nu ackompanjera mig.»

Men hon steg hastigt upp.

»Jag kan det inte, det här är alltför svårt för mig», sade hon häftigt.

Hon gick fram till den djupa fönstersmygen och satte sig där.

Den svala aftonluften, som strömmade in genom det öppna fönstret, smekte fläktande hennes heta kinder. Halvt dold bakom den nedfallande gardinen, hörde hon sången från spinetten.

Sångaren ackompanjerade sig själv. Melodiskt och gripande ljöd det:

»Vem är, som ej vår broder minns,
fastän hans skugga mer ej finns,
fastän hans valthorn tystnad har....»

* *
*

Det är den glittrande blåa, kyliga morgonstunden.

Maja Uggla står i blåsten ytterst på strandstenarna på »ön».

Vinden ligger duktigt på här åt sjöhållet till. Den rister i krinolinen och kommer schäferhattens mjuka brätten att ligga nästan rakt ner över det rosiga ansiktet, där löjet nu leker och far — trots stundande avsked och skilsmässa.

Ah, ej är havet så stort, och skeppen bära en ju gott över till den älskade, bara tiden blir!

Vad hon nu skulle skalkas med honom! Sjusovare skulle hon kalla honom, han, som kom senare än hon till det avtalade mötet!

Syster Anna Stina hade verkligen varit bra aima-

bel, som hjälpt henne ut genom fönstret. Den stora, knarrande porten skulle hon minsann ej vågat öppna så här dags.

Men vad han dröjer — oroligt spejar hon åt alla håll och rycker till vid minsta ljud, som bryter tystnaden.

Så kom en tanke. Tänk om han aldrig komme hit, tänk om de andra vore vakna och han ej sluppe undan dem!

Kanske den stora resvagnen, som far helt artigt lovat skulle convojera deras gäst till närmaste skjutshåll, redan vore framkörd, och han sutte i vagnen — medan hon gick här ute på »ön» och väntade förgäves!

Snabba flögo hennes fötter över blåbärs- och lingonris, lätt hoppade hon över stenar och snår och nådde så andlös fram mot bron, som förde över till fasta landet.

Men där kom han ju!

I ett enda ögonkast såg hon hans smärta gestalt, det smala ansiktet, de stora kupiga ögonens bågade bryn, det pudrade tjusarkungshåret!

Hans hatt flög av till hälsning. Och sträckande båda händerna emot henne, slöt han hennes små kalla fingrar in i sina.

Så blevo de stående på bron en lång stund, seende in i varandras ögon. Avskedets ve var nu kommet över dem.

Under deras fötter brusade vattnet kring bropelarna och i »öns» träd sjöngo fåglarna sin jublande morgonsång.

Såsom de i vårlig fägring stodo där — så sågo de varann alltjämt sedan i minnet, ty återseendet kom aldrig i denna värld. —

Men drömmerskan på klippan, hon som ett helt liv hade kvävt sin längtan, hon höjde nu sitt huvud icke längre i trots och bitterhet, utan tacksamt njutande den

korta lyckostund, som furornas sus i hennes barndomsskog hade beskärt henne.

Högt sade hon: »Lyckan, den mätes ut i så olika mått, somliga få i sekunder vad andra få i år, men vad betyder ett tidsmoment inför evigheten? Blott på känslans intensitet, det som ger färg och liv åt vår levnad, kommer det an, det som väcker förmågan att ge... och ej begära.»

Därmed gingo tankarna till hennes döde make, den åldrande mannen, vid vilken hon blivit fäst, då hennes vackra sommarsaga var slut.

God, ädel och huld hade han varit henne och för hela hennes familj ett stöd.

Som bruksfru på Högen och Billingen hade hon också, trots eller just till följd av mycket arbete och omtanke för det stora huset, haft många ljusa och förnöjsamma dagar, allrahelst då hon så rikligen fått dela med sig av sitt goda, fått giva skydd åt så många stackars hemlösa. Nej — inte hade hon rätt att klaga!

Men ändå kunde hon inte ens nu låta bli att rysa till, när hon tänkte på den stund, då lyckans fé vände henne ryggen och livet tog henne.

Ångesten grep henne på nytt, likasom den dag, då hon såg stränga fru moder stå framför de öppnade byrålådorna i hennes rum och där emellan hennes nystrukna linnen fann de komprometterande breven från hennes älskade! De skarpa orden skuro ännu i hennes själ.

Hur kunde hon, Maja Uggla, tillåta sig en kärlekshandel med en simpel kavaljer, en dansmästare, en spelevinker, som inte ens kunde finna sin utkomst i hemlandet. Vad visste hon, den oerfarna lantflickan, om kavaljerer, som levat i sus och dus?

Hade de kanske inte en käresta i varje stad, på varje ort, där de drogo fram!

Nej, för en sådan finge hon ej kasta bort sin ungdom! Aldrig skulle far och mor tillåta en dylik mes-

alliance, därtill älskade de henne för mycket, ansvariga som de också voro för hennes framtida väl! Det var alltså för hans skull, som Maja på sistone gått där och varken hört eller sett.

Märkte hon inte — och här slog rösten om till det mjukaste mjuka, som alltid då hon talade om far — märkte hon inte, hur bekymrad kära far såg ut. Förstod hon, vad följden skulle bli av hennes avslag till den rike Wærns frieri? Ruin — ruin för dem alla! Om far varit ung, som den gången på Adolfsfors, då han för samma orsakers skull var i samma belägenhet som nu, då skulle hon, mor, minsann inte tveka att med två tomma händer på nytt följa honom ut i världen, men nu behövde han ro för sina gamla dagar.

Hade Maja inte själv ända tills i våras alltid föredragit Wærn framför alla andra? Vem som helst måste väl också känna sig tilltalad av hans nobla, försynta väsen! Han skulle bära henne på sina händer igenom livet, och med honom skulle hon bli lycklig och på samma gång kunna lyckliggöra sina föräldrar.

»Men mor, jag vill inte bli buren, jag vill mycket hellre arbeta och arbeta mig till blods tillsammans med den...»

Men mor klippte bara tvärt av och såg strängt på henne.

»Då du var liten, då tänkte du annorlunda», fortsatte hon, »då kunde du inte lida att se far sorgsen. Jag minns den sista kvällen på Adolfsfors, hur du kom infarande i vita salongen med den långa nattdräkten släpande omkring dig, och hur du sträckte armarna mot far och lovade honom, att när Maja blir stor, ska far aldrig aldrig vara ledsen mer, då ska Maja ge far så mycket pengar så... ja det var då det, men nu, då tiden är kommen och du kan infria ditt löfte, så....

Eller kanske du ändå vill — fastän du också be-

höver tid på dig att se verkligheten i ansiktet», tillade hon mildare.

»Jag lämnar dig nu, tänk på vad jag sagt dig!

Med den här brevväxlingen är det emellertid absolut slut!»

Och därmed försvann hon.

Men ångesten försvann inte. Hur stort var inte nu havet och hur ynklig och liten hennes lilla båt, där den kastades mellan de väldiga allt uppslukande vågorna, tvivel — väntan — oförståelse — ensamhet!

Och så ensam, fullkomligt ensam, som hon kände sig, ropade hon ej heller på någons hjälp — vartill skulle det tjäna? —

Det blev bara allt kallare och ödsligare ikring henne, tills den där kvällen, då hon bragte offret av sitt jag, då hon självmant gick till norrmannen och — uppriktig som hon var — sade honom, huru hon hade det, och frågade honom, om han det oaktat ändå ville.

Och han ville.

Kompanjonskapet på bruket knöts allt fastare samman genom det mycket passande giftermålet.

Vad Maja Uggla alltid varit tacksam för, var att kära far aldrig hade yrkat på det.

Tvärtom hade han sett så spörjande på henne ibland. Och på själva bröllopsmorgonen hade han varit den förste, som kommit upp till henne med ett paket.

»Mitt älskade barn», sade han, »du gick visst också litet vilse i den stora skogen, men här kommer nu lyckogåvan, och med den, som jag tror, både lyckan och fars och mors välsignelse.»

Och då hon vecklat upp papperet hade hon funnit — silverskålen med den infällda hästskon, den som far och mor själva satte sådant pris på.

Hon förstod — men använde den aldrig i sitt eget hem...

Till barnen skulle hon en gång ge den, tänkte hon.

Och nu hade hon tagit den med till Lennart och Cilla.

På Adolfsfors passade den också bäst, den hörde ju liksom dit.

Men vad tänker jag väl på, gamla människan, som sitter kvar här på klippan! Framme på herrgården undra de väl var jag blivit av!

Litet mödosamt reser hon sig upp och ser sig undrande ikring.

En skara barn kommer från skogen ut på vägen. De ha varit inne i hultet och plockat smultron. De äro så glada. Alla ha de fått sina näverskäppor fulla med de granna, röda bären. Och de prata och glamma, medan de bara, bruna små fötterna snabbt traska framåt i det vita, virvlande landsvägsdammet. Det är så lent och ljumt att vandra i, och att den heta julisolen steker på deras bara linhår bekymrar dem rakt inte.

»Se, se», ropar plötsligt en flicka, »vem är det som står där?»

Maja Uggla går sakta fram till barnen, som stå stela i en tät flock.

»Vilka ären I, små barn?» säger hon milt och stilla — »ären I barn från Adolfsfors, så räcken mig edra små händer till välkomst.

Jag hör också dit. Jag är också Adolfsforsbarn liksom I, fastän jag varit borta i många år.»

Barnen tränger sig tätare tillsammans, deras ögon stå häpna och frågande på henne.

En liten morsk pojke höjde sin röst

»Fäll är vi från Adolfsfors», sade han, »men vem är I — hörer I herrgården till, och ha de andra lupit ifrån Er?»

Hästarna löpte ifrån mig», skrattade Maja Uggla, »för jag ville sitta här allena en liten stund och höra träden i Kölaskogen sjunga visor för mig.»

»Fåglarna, menar I», rättade pojken, »inte sjunger träden inte.»

Ur ridikylen drog Maja Uggla fram en ask och började dela ut sockerpinnar.

O de lyckosamma, som funnit den fina frun vid vägkanten!

»Adolfsforsbarn», tänkte hon och ögonen fingo igen sitt forna varma, strålande skimmer, »små barn från hemmen här runt omkring, som kära far grundat, måtten I alltjämt generation efter generation få gå här i Kölaskogen och plocka smultron och njuta av livets solskensdagar!»

Den lilla flickan, som först bemärkt henne, såg alltjämt undersamt på henne.

»Hörer I herrgården till», sade hon blygt, »vem är I då?»

»Vem jag är — jag är Maja Uggla, haven I hört förtäljas om henne?»

»Maja Uggla», sade barnen eftersinnande, »är I Maja Uggla?»

Den morske lille pojken räckte henne hastigt sin smultronskäppa.

»Här har I välkomman», sade han redligt, »då vet vi vem I är — farmor förtalde ofta om Er.»

De andra barnen sträckte också fram sina skäppor. »I ska ta min, I ska ta min också», ljöd det i korus omkring henne.

»I ska vara välkommen hem då», sade tösen, och de små sade efter henne: »I ska vara välkommen hem då!»

Maja Uggla står där på vägen yr av en underlig glädje medan smultronskäpporna från alla håll sträckas emot henne av ivriga små händer och små munnar upprepa sitt: I ska vara välkommen hem då!

Tårarna kommo henne i ögonen.

Växte där verkligen lyckobär också åt henne i hennes faders lyckoskog? Förunderligt — hade Gud sänt de

små barnen i hennes väg för att låta henne förstå, att intet offer någonsin är förgäves?

Så hör hon åter en liten undrande barnaröst spörja: »Men var har I de guldgula lockarna, och var är vingarna, har I kanske tappat dem? Mormor Börit förtalde alltid att Maja Uggla var en liten Guds ängel?»

Hon böjde sig hastigt ned över barnet.

»Vingarna krympte», viskade hon, »och försvann, när Maja Uggla blev stor, men kanske växa de ut igen en dag, då hon åter blir liten och till fullo förstår, att hon är mindre än intet!»

* *
*

Den unge bruksherren till Adolfsfors, Lennart Wærn, och hans vackra hustru Cilla ha skyndsamt begivit sig av att gångande möta sin moder.

Uppe vid landsvägskröken hade hon stigit ur och gått ner åt sjön till, hade kusken förtalt dem.

Icke utan bävan tänkte de på mötet. Att kära fru moder sålunda lämnat vagnen varslade icke om någon harmonisk sinnesstämning.

Hur skulle de kunna hjälpa henne över de mörka djupen?

Stor blev därför deras häpnad, då de fingo se den väntade mitt ibland en skara brunbrända barn, som flockade sig omkring henne. Längs efter båda hennes armar hängde näverskäppa vid näverskäppa, till randen fylld med smultron, som lyste så röda mot den svarta dräkten.

Vid den ena handen leder hon den minste, som allvarligt ser upp på henne och sökande tittar bakåt hennes axlar, medan hon muntert och ivrigt pratar med de andra.

Ännu har hon icke fått syn på dem.

De unga stodo som fastväxta på stället.

»Ah», säger fru Cilla plötsligt och hennes stora barnaögon le genom de frambrytande tårarna:

»Ser du, Lennart, det skulle icke vara vi, det var Adolfsforsbarnens sak att föra Magnus Ugglas dotter åter lyckligen hem till Adolfsfors!»

ADOLFSFORSBARNEN

Snabba som lärkvingar kilade små brunstekta bara fötter fram och tillbaka på bruksbackarna, in och ut i stugorna.

»Haven I hört det», sade barnen, »hon har kommit hem till Adolfsfors, hon, Maja Uggla, som I förtalt så mycket om.»

De gamla stannade spinnrockshjulet och tittade häpet fram under hucklena.

»Faren I fram med sladder», sade de strängt — »eller är det verkligen möjligt? Nog lovade hon så en gång, men —»

»Ho finns på herrgården», ropade barnen, och så foro de iväg ned till smedjan att förtälja den stora nyheten.

De gamla smederna sågo sig förvånade om, då barnen ryckte dem i långskjortorna.

»Maja Uggla är kommen tillbaka», skreko de gällt, blåröda av ansträngning att överrösta dånet, »vi fann henne vid landsvägen vid kyrkan — hon hade kommit rakt från skogen — hon satt och hörde på, hur träden sjöng visor, sa hon —»

»Fastän hon mente fåglarna», skrek lilljäntan, »hon va ingen Gudsängel som I sa, morfar — för hon hade tappat vingarna —»

»Men hon sa, att hon skulle få igen dem, då hon blev lill-jänta igen, du», avbröt pojken.

»Hon sa, att hon var Adolfsforsbarn som vi, och hör oss te» — skrek en tredje.

»I kan själva gå till herrgården i kväll och se'na», sade den lilla morska pojken. »Bruksherrn och fru Cilla kom och tog'na dit, vi kan gå med.»

Lilljäntan nickade. — »Jag kan gå in och led' ut'na», sade hon, »jag ledde na tills bruksherrn och nådi frun kom.»

Folk började samla sig ute på backarna.

Och hur det var, så for de små barnens ande i de stora barnen, och den tanken kom för dem alla: »Vi ska gå upp till herrgården och se'na, Gudsängeln!» Så hände det sig, att då den stora klockan ringde in arbetsvila för dagen, begåvo de sig av allesammans, statare och pigor och drängar och smeder och kolare — de hade ej ens hunnit att få sotet av sig — och gammelmoror, som tungt stödde sig på sina käppar, och ungmödrar med småbarn på armen, och mellan de vuxna kilade barnen omkring som vesslor, alla kommo de i en lång rad tätt fyllande vägen, så att hängbjörkarnas vajgrenar svepte de yttersta i ansiktet.

Maja Uggla stod i barnens kammare vid det öppna fönstret och höll en liten pojke på armen. Det var Jonas, äldste sonsonen. De andra små lågo redan i sina sängar och sovo så sött. Men Jonas hade inte kunnat somna. Han hade haft så oändligt mycket att fråga farmor om. Och svag för honom, som hon var, hade hon inte kunnat motstå de små runda armar, som sträckts emot henne, utan tagit upp honom ur bädden och gått fram med honom till fönstret.

Som de stodo där och sågo ut på de granna stora lila-guldskimrande kvällsmolnen, som kommo seglande fram på himmelen, frågade Jonas:

»Har Jonas — liksom lilla lilla syster — varit i himmelen, innan Jonas kom hit till Adolfsfors?»

»Ja, jag tror väl det —»

»Men hur kom Jonas hit då?»

Maja Uggla svarade allvarligt: »Ja, du vet ju, att Gud har gjort allting, skapat allting, träden och fåglarna och fiskarna, och liksom han en gång sade: 'Varde ljus', och det blev ljust, så sade han också: 'Varde Jonas' — och så blev det Jonas.»

Jonas tänkte. »Nej, farmor, så sa han inte», återtog han betänksamt. »'Varde gosse', sa han, för Jonas — det namnet har jag fått på jorden, då jag döptes; 'varde gosse', sa han!»

I detsamma fick Maja Uggla syn på det långa tåget i alléen. Såg hon inte där kära gamla anleten — Börit och Per spiksmed och Varg och Lunk och Svarten och Skäras — visst kände hon igen dem alla! Och i spetsen gick ju lill-jäntan, som hon lett på vägen.

Längre uppåt kommo de.

Nu ha de också upptäckt henne, där hon står i fönstret med den lilla skjortpojken på armen.

Hattar foro av, käppar och halsdukar svängas till hälsning, ögon och läppar le och välkomna.

Hör vilket sorl: »Vår Maja Uggla!»

Allt mödosammare går Maja Ugglas andedräkt, fuktiga stråla hennes ögon i all sin forna glans.

Varligt sätter hon ned lill-pojken i sängen och går hastigt ut genom dörren nedför den stora trappan.

»Mina kära, älskade värmlänningar», säger hon, och med utsträckta händer går hon emot den väntande skaran. »Vilken glädje att I ännu minnens mig, så roligt att vi ännu en gång i livet få talas vid!»

Och i detta ögonblick, då hon kände värmen från alla de stora och små Adolfsforsbarnens hjärtan strömma emot sig, då sprang den sista bommen, som hållit hennes eget tillstängt, då förstod hon, hur oändligt mycket livet givit henne, kände hela stoltheten av och lyckan i att vara barn till en älskad fader — mannen

som givit utan att betänksamt fråga efter lön för mödan — kände också den förödmjukande ljuvheten i att blott få taga emot, hösta in frukten av föräldrarnas sådd!

»O mitt kära, älskade värmlandsfolk, intet folk är ändå som du», upprepade hon, där hon gick och tog dem i hand, den ena efter den andra. Och där blev ett frågande och svarande, som det blott kan bli, där skilsmässan ej kommit banden att brista.

Tätt i Maja Ugglas kölvatten hade den lille barbente skjortpojken kommit farande. Oförmärkt hade han sluppit ut. Han frös inte, ty julikvällen var så varm, att solröken hängde kring bergen.

Se det här var annat det än att ligga i sin säng och dåsa!

Men så fick en ung hustru tag i honom. Hon ryckte av sig den snibbiga fransschalen, svepte den om honom och lyfte honom högt upp på sina starka armar.

»Se», ropade en gammal kvinna, »se, just så där såg Maja Uggla själv ut en gång i tiden. Jonas liknar sin farmor han!»

Och vänd emot Maja Uggla fortfor hon högtidligt, i det hon lyfte upp sin avmagrade hand:

»Ja, välsignad vare du, Maja Uggla, du som i din levnad icke glömde den fattige. Välsignad vare ock din son och sonson och alla Magnus Ugglas efterkommande!»

»Amen — och tack», sade unga brukspatron, som nu jämte sin vackra fru kommit ned ibland dem.

»Men nu gott folk, skolen I icke längre stå här, nu slå vi oss ned tillsammans i gröngräset. Och så tänker jag Cilla-mor har något att bjuda oss på. Se'n ta vi oss en svängom! Kära fru moder ska väl också se, att ni icke glömt Jössehäradspolskan!»

»Hurra», skrek Jonas från sin upphöjda plats.

»Vad i all världen, är Jonas ute — i en sådan kostym till», utbrast den lycklige fadern häpen.

»Skynda dig bara in nu, parvel, och säg till Kerstin, att hon genast skall komma hit med fars fiol, så ska du också få en stor kaka», tillade han skrattande.

Och in sprang den lille under folkets jubel.

UNDER MELLANTIDEN

»Nå Lennart, nu måste du berätta mig, vad som hänt på Adolfsfors, sedan jag for härifrån en gång i tiden», sade fru Maja en kväll, där hon satt och stickade på en strumpa, behagligt installerad i den stora hörnsoffan i sonens arbetsrum.

Han hade just slutat sina skrivgöromål och vände sig om för att få en förtrolig pratstund med kära mor.

»Ja, vad skall det vara om? Vill kära mor höra om ägorna här eller om folket eller bruket eller...»

»Det ena först, det andra se'n. Var det inte en häradshövding, som köpte stället av din morfar?»

»Jo häradshövding Nils Collin, då nygift med fröken Juliana von Utfall. Första året de bodde här, föddes vid jultiden deras lilla gosse. Och det rådde fröjd och gamman. Ett storartat dopkalas gick av stapeln. Prosten Eric Noreen döpte och stod själv jämte en av döttrarna fadder till gossen. Bland andra som visades samma ära, voro också kungl. sekter Josua Quensel och fröken Anna Lisa Wennerstierna, som året därpå också ingingo ett äkta förbund här hos sina vänner på Adolfsfors.»

»Föräldrafröjden blev visst inte så långvarig?»

»Nej, den lille tynade bort och dog. Och modern, som var en liten fin och vek varelse, höll på att gå samma väg. Collin måste enligt doktorns order for-

tast möjligt bryta upp härifrån och sålde därför egendomen till sin vän och kollega Jonas Gunnarsson.»

»Jaså den ädle och lagfarne Gunnarsson, honom har jag hört talas om.»

»Ja, han lär ju ha varit en i högsta grad angenäm sällskapsmänniska. På bästa vis sekunderades han också av sin lustiga och glada hustru Agneta Geijer från Nordsjö. Många barn hade de, och här fördes ett stort och gästfritt hus och ett glatt liv på den tiden.

I sin tjänst hade de en bruksinspektor Schultz, som sedermera övertog gården.

Han var gift två gånger. Första gången med den lilla ljusa, täcka flickan Noreen — just hon som stått fadder på det stora dopkalaset, men hon dog i barnsäng och fick visst sedan till efterträderska hushållerskan på stället, vilken förde ett surt och snålt regemente, så att husets anseende sjönk betydligt.»

»Men hennes välde kanske inte varade så länge?»

»Nej egendomen köptes snart nog av Johan Werling. Hade hans företrädare varit män, som fått en lärd uppfostran, så hade han däremot helt och hållet fått taga sig fram på egen hand.

Född på Billingsfors, fick han en liten tid gå i Åmåls skola. Hans längtan stod emellertid till sjön, och efter att ha försökt sig på åtskilligt gick han också ombord på ett stort ostindiskt skepp. Han blev emellertid mycket sjuk på den färden och lämnades helt enkelt av i Cadiz. Ovisst var det väl, hur det skulle gått med den blonde, sjuke gossen, om inte en varmhjärtad spanjorska förbarmat sig över honom och tagit vård om honom. Ja, hon skulle visst ingenting haft emot att få behålla honom — som svärson.

Men mer än eldiga ögons glans och söderns rikedom och skönhet lockade honom Värmlands fattiga jord. Och då krafterna kommit åter, tog han hyra igen på ett spanskt skepp och kom så åter till hemlandet. Där

fick han först plats på Ynäs bruk och kom sedan till brukspatron Groth på Forsbacka.

Och sedan han väl funnit sitt rätta arbetsfält, gick det raskt framåt för honom, rikt begåvad, arbetsam och ordentlig, som han var.»

»Till sagan hör väl också att brukspatronen hade en glad och fager dotter?»

»Sakta i backarna», skrattade Lennart Wærn, »dottern fick han inte, förrän han i kompanjonskap med commerserådet Arfwidsson köpt både Elgå och Adolfsfors bruk.

Då commerserådet dog, blev han ensam ägare till de båda bruken, vilken areal han tillökade med inköpet av Skillingsfors.

Den egendomen fick han dock otroligt billigt. För 33 riksdaler och 16 skilling specie — samt en tunna salt köpte han den av de 12 ägande bönderna.

Av alla människor var han emellertid synnerligen avhållen för sitt ärliga, hurtiga och glada väsen.

Äktenskapet var också särdeles lyckligt och välsignat med sex barn. Men egendomligt nog dogo de båda makarna jämförelsevis unga samma år. Hon låg här på bår om våren, då hon fyllt sina 36 år, och han följde henne efter — 43-årig — då de första höstlöven började falla. En vanvårdad fistel lade den starke mannen i graven.»

»Vad det är underligt», inföll fru Maja begrundande, »att dessa samma rum varit skådeplatsen för och vittne till allt, vad livet rymmer av både glädje och sorg, smått och stort. —

Hur många trådar behövs det ej för att få den färdig, livets brokiga väv — och så undra vi på, då skottspolen går och kastar oss hit och dit! —

Var det av sonen du köpte Adolfsfors? Var han lika driftig som fadern?»

»Jean Hindrich var bara unga karlen, men gott gry var det i honom. 1793 skaffade han Adolfsfors bruks-

ägare rätt att i stället för den gamla husbehovskvarnen här få anlägga en tullmjölkvarn med tvenne kvarnstenar. —»

»Hur mycket ska ni betala i skatt för den kvarnen då?»

»Fastställda räntan belöper sig till sex fjärdingar och en kagge råg, samt två tunnor, två fjärdingar och tre kappar havre.»

»Jaså, det odlas råg också här uppe?»

»Ja, det kan socknen tacka prosten Eric Noreen för. Han var den förste som försökte sig på höstsäde. Men se'n han fick 50 tunnor efter en tunna, ha innebyggarna odlat det sädesslaget. Ledsamt nog ligger jag nu i delo med hans son, Dr. Sven, vår nuvarande kyrkoherde.»

»Vad säger du?»

»Jo, han har till Lovliga Kvarnundersökningsrätten inlämnat protest mot min ansökning att uti Torgilsrudsälven få uppföra en ny tullmjölkvarn.

Då jag därifrån varken kan eller vill tillägna mig någon orättmätig mäld, vare sig från prästgården eller annorstädes ifrån, förstår jag inte, varemot han egentligen protesterar. Huvudsakligast är det för att åstadkomma vattenminskning för Adolfsfors järnverk, som jag vill få den nya kvarnen till stånd. —»

»Ha privilegierna för järnbruket tillökats något?»

»Ja sedan den 18 april 1763 få vi vid Övre Adolfsfors tillverka och förädla 400 skeppund smide och vid Nedre Adolfsfors, eller Nore, som vi också kalla det, 900 skeppund emot en enkel hammarskatt av 13 skeppund.»

»Saldot för manufakturverket går väl inte upp emot avkastningen av stångjärnssmidet?»

»Nej, det förra belöper sig årligen till ungefär 1900, det senare till 2500 riksdaler banco.»

»Men ställer sig inte transportkostnaderna såväl för råvaran — vilken ni väl nu som förr måste ta från

Filipstads — Nora — och Karlskoga bergslager — som för den förädlade varan, som skall gå den långa vägen till Göteborg, mycket höga?»

»Åh nej, på sin höjd blir det ungefär 1 riksdaler banco per skeppund. Ja, så tillkommer förstås vågavgifterna vid Byälven och tings- och gästningspengar.»

»Får du kol ur egna skogar till driftens uppehållande?»

»Ja, i det närmaste. Till Adolfsfors hemman hör ungefär 5000 tunnland skog, varav det kan kolas ungefär 400 storstigar årligen.»

»Behöver du lega folk för framfraktningen?»

»Nej, den besörjer brukets eget folk. 1 riksdaler 16 skilling banco betalas per storstig. Och för bruksdriften underhålles på hemmanen 25 hästar.»

»Är driften i gång hela året?»

»Vid Övre Adolfsfors måste verket stå en månad om sommaren av vattenbrist, som kommer därav att överflödigt vatten ej får kvarhållas för att ej göra skada på odlade ägor, ävenså hindrar där som oftast iskrav smidet en månad vid jultiden, men vid Nedre Adolfsfors blir vattenmängden ju så mycket större genom sjöarna Hugns och Ränkens tillopp, så där varken tryter vattnet eller hindras smidet av isbildning.

Men kära mor måste komma med mig en dag och bese verken.

Där nere vid forsens och hamrarnas dån, mitt ibland eldar och flammande gnistor, där det glödheta järnet rinner ut som en vit ström för att så åter stelna och smidas om i önskade former, där känner man mer än annars både ansvaret och lyckan i att få vara svensk — och en järnets arbetare.»

»Ja, Lennart, jag förstår dig, jag känner mig också stolt — som du att få höra 'järnbäraland' till — men som både dotter och hustru till bruksidkare vet jag också något om det, som kallas konjunkturer. Måtte

de ej gå ned, utan du med heder kunna fortsätta ditt och dina fäders verk!»

Ett klingande skratt ljöd därutanför och ett ljust, lyckligt leende for i detsamma över Lennarts drag. Man hörde Cillas glada röst:

»Var så god och stig in, herr överinspektor, vi ha dem här inne!»

En liten välvårdad man med stora, klara, bruna ögon stiger in och bockar sig för fru Maja.

Fru Cilla presenterar: Övertullinspektor Noreen — min svärmor.

»Charmée de faire votre connaissance», säger fru Maja vänligt, »genom ert verk känner jag eder redan.»

»Min mor menar minnesvården, du huggit och rest nere i trädgården», förklarade Lennart, då han såg vännens förvåning.

»Ah, c'est trop d'honneur, madame! Då namnet Uggla så ristats in i människohjärtan, var det väl det minsta jag kunde göra att rista in det i stenen till åminnelse för kommande släkten av Adolfsfors grundläggare, han som byggde upp bruket till 'Guds ära och medmänniskors båtnad.' Då jag gjorde det, visste jag ju ej heller, att hans släkt här skulle fortsätta hans verk!»

»Desto större skäl ha vi att tacka herr överinspektoren! Och om ni visste, hur jag kände det, då jag kom ner i trädgården och helt oväntat fick se fars namn lysa emot mig från minnesvården, skulle det vara er belöning nog.

Det var som om det förflutna ännu en gång öppnat sin famn emot mig och givit mig tillbaka fadersömhet och modersomsorg, hela tryggheten och ljuvheten i ett älskat barndomshem.»

»Excusez, madame, men jag tror inte att något,

som en gång blivit oss beskärt — oss givet av Gud — någonsin egentligen kan tagas ifrån oss.»

»Men hur kan inspektoren påstå något sådant? Ju mer man ägt och äger, desto mera måste man också mista. Sådan är livets lag.»

»Till synes ja — och ligger däri inte också en viss rättvisa? Tror inte fru brukspatronessan, att värre än den största sorg vore det att ej alls kunna sörja, ... erfarenhetens fattigdom är väl det tyngsta av allt...»

»Men icke är det heller meningen, att människans lycka blott skulle ändas med skeppsbrott, utan först med uppfyllelsen av hela hennes längtan. Döden förtager ju oss för en tid visserligen åsynen av dem vi älska, men icke verkligheten av att de funnits och finnas — hinseits!

Vad är det trådsmala nuet om icke blott den bräckliga spången emellan det som varit och det som kommer. Fanns icke varken det framfarna eller det kommande, så existerade icke heller nuet. Nej, det som varit, det är. Det förflutna är blott den ihoprullade delen av pergamentet, framtiden den oupprullade.»

Var och en spann tyst vidare på sina egna tankar.

»Spela något vackert för oss, Cilla!» bad Lennart.

»Ja, om du vill komma med fiolen», log Cilla.

Man följdes åt in i salen. Glasdörrarna ut till verandan stodo öppna. En stark doft av rosor och jasmin strömmade in i rummet.

Maja Uggla följde med blicken sin son, där han gick fram till klaveret och öppnade det.

Fru Cilla sitter och letar efter melodier. Från hennes smala armar och händer faller den tunna nättelduksklänningens vida ärmar.

Hon ser leende upp mot Lennart, som står bredvid och stämmer fiolen.

Fragment av operan Cora och Alonzo ljuder genom rummet.

De båda musicerande ha snart glömt allt ikring sig

för glädjen att tillsammans få tolka den Naumanska tonskapelsen.

Och fru Cillas skruvlockar nicka helt glatt i takt med allegrettot, medan bruksherrens stråke lätt glider över strängarna.

Maja Ugglas mörka ögon betrakta med ömhet den vackra tavlan — de båda unga där borta vid klaveret. Men för hennes inre syn står plötsligt en annan sommarkväll, då hon inte var åskådaren utan medspelerskan.

Hon ser den unge mannen, som står vid hennes sida vid spinetten, ser den gröna klädesjackan med guldknapparna, knäbyxorna, spännskorna, det pudrade, uppstrukna håret. Hon ser det älskade ansiktet med de stora ögonen, de vackra vita händerna, som förde stråken — men som ej förmådde föra henne över land och hav.

De två där framme, de spelte sig samman i lugn och trygg kärlek. De två för länge se'n, dem hade livet spelt åtskils.

»Excusez», sade hon och gled stilla förbi Eric Noreen ut genom dörren.

Hon går gångstigen ned emot älven. I den vindstilla luften hör hon varje ton däruppifrån. Hon kommer ner till stranden, sätter sig på stenen, ser på den lilla holmen där mitt över.

Hon minns, hur hon suttit där en gång förr, då i söta fars famn. Han hade förtalt något om Adolfsfors, och hon hade sett på månskensbron och önskat, att hon kunde gå över till den lilla holmen.

Nu lyste ingen måne. Men hon tänkte — där borde gå en bro över.

En bro... hon mindes en bro, där hon tog farväl av honom, som aldrig kom tillbaka, som ej heller hade haft kraft nog att bygga en bro, på vilken hon kunnat vandra över de stora vattnen till honom.

Men varför tänker jag så mycket på honom nu?

Varför har bommen sprungit, som sedan så många år hållit de tankarna tillbaka?

Tillbaka ja, alltså ha de ändå funnits. Vad var det han däruppe sa för något? Man kan ej mista det man en gång ägt. Om jag skulle försöka att bygga bron nu ditöver till England?

Carl Fredrik skall göra sin första affärsresa dit i dagarna. Om jag skulle ge honom — min son — i uppdrag att söka reda på min ungdoms älskade? Men kanske har han redan gått över den långa bro, som man aldrig mer i livet går tillbaka över...

Vattnet sorlade och ringlade kring strandstenarna.

Hon såg upp bort mot holmen. En liten bro skulle jag väl åtminstone kunna bygga ditöver. Hon betraktade sin barndoms drömholme med nyvaknat intresse.

De lummiga träden och pilgrenarna, som hängde långt ut över vattnet, lockade nu som förr. Vilken härlig liten plats där kunde bli, en riktig pärla åt Adolfsfors. Så blev det ändå något av mitt »Paradise lost», som kunde förvandla sig till en »Lycksalighetens ö», åtminstone för Adolfsforsbarnen — kanske också för nu ofödda släkten!

Hon stod upp, ivrig att genast för Lennart och Cilla framlägga sin plan.

Då ljöd det emot henne, tydligt och klart som om tonerna burits högt över de täta lövträdens kronor:

»Vem är, som ej vår broder minns,
fastän hans skugga mer ej finns,
fastän hans valthorn tystnat har...»

Klaveret lät sprött svagt emot den klara mansrösten.

Hon stod stilla och lyssnade.

»Jag minns, jag minns», sade hon högt — »och nu vet jag också, att där finnes en bro.»

* * *

Lennart står och ser sig omkring.

»Var blev söta mor av», undrar han, just när hon åter kommer in.

Hennes kinder äro svagt skära.

»Jag lustvandrade i den blivande parken», nickade hon vänligt, »du vet, mitt hjärta har sina små capricer och attaquer, och då är det alltid gott att få komma ut i friska luften.»

»Åh, mor är väl icke sämre?» frågade Lennart oroligt.

»Visst inte, tvärtom, bättre än på länge.»

»Tack för sången!» vände hon sig emot Eric Noreen. »Den klingade ut så vackert. Intet har som musik makt att få det hänsjunkna att ur djupets stillhet flyta upp på nuets vågor.

Överinspektoren älskar alltså också Bellman?»

»Ja, vem kan väl motstå honom, något så äkta mänskligt — och så äkta Stockholmskt», tillade han.

»Men à propos Stockholm, så har jag fått goda nyheter därifrån, det var egentligen de, som förde mig hit i dag.»

Man såg på honom i spänd förväntan.

Hela den lille mannen strålade.

»Gustavianerna ha åter kommit till makten! Slut med Reuterholms välde», utropade han triumferande.

»Ah —»

»Och Armfelt är återkallad!»

Fru Cilla klappade händerna, och en röd sky drog över hennes barnaansikte.

Lennart såg på henne och sade allvarligt:

»Ja, måtte han få en värdig, om ock sen upprättelse för allt, vad han fått lida för sin trohet mot en älskad konung!»

»Ack, vad jag väl minns de glada dagarna, då han och hans trupper voro inkvarterade på Billingen», utbrast den unga frun.

»Och stackars Lennart var så förgrymmad både på

den store charmeuren och alla hans vackra officerare, då de dansade med dig om kvällarna, du lilla koketta stycke», skämtade fru Maja, och drog i en av sin vackra svärdotters skruvlockar.

»Eller kanske det var för att trupperna vid övningarna så i grund trampade ned havreåkrarna», tillade hon, då hon såg det uppstigande molnet på sonens panna.

»Chere maman, quelles idées», replikerade fru Cilla, i det hon morskt drog ihop sina vackra ögonbryn. »Qu'ils reviennent ces beaux jours de fêtes», tillade hon längtansfullt!

»Ja, éspérons le», skrattade Eric Noreen. »Leve Gustavianerna!»

BROBYGGERSKAN

Som sonen förutsett, blev det för hans mor, naturvän som hon var, en verklig glädje att ordna med parkanläggningen. I allt gåvo de henne fria händer och följde med stort intresse hennes verksamhet.

Då hon sedan gammalt kände ställets möjligheter och vackraste punkter, dröjde det heller inte länge förrän mellan björkar, aspar och hasselbuskar, som prydde den terrassformigt sluttande marken söder om boningshuset, mark röjdes och vägar anlades. Grottor sprängdes eller utgrävdes och doldes sedan bakom nedfallande slingerväxter eller planterade häckar.

Rätt som man lustvandrade, kunde man överraskas av en liten dryad eller en herdinna, ledande ett litet vitt lamm, vilka därifrån kommo framsvävande.

I mitten uppfördes ett öppet lusthus, som också vid lämpliga tillfällen kunde användas till scen.

Maja Uggla hade själv skrivit ihop många roliga pjäser, som hennes egna barn förut uppfört på Billingen.

Kanske nu såväl barnbarnen som bruksungdomen här i sinom tid kunde ha nöje av dem.

Rolighetsmakare skulle minsann inte fattas, det visste hon. Hon kände sina värmlänningar!

Och kostymeringen bestod ju parken till stor del. Ty skägg och peruker fick man av granar och björk-

lavar, och sönderkramade lingon och blåbär blev till smink och tusch.

Hon log för sig själv vid tanken på de många lustigheter, varom hon varit med.

Vad som ändå låg henne mest om hjärtat var den vackra holmen, hennes drömholme. Där röjdes och planterades, så att hela den lilla ön till sist lyste som en enda stor blombukett. Själv kröp hon omkring på marken, anordnande grupper av stenrös och ormbunkar och fick det liksom aldrig vackert nog.

Då Lennart och Cilla blevo ängsliga, att hon för mycket ansträngde sig, skrattade hon bara: »Ack mina söta barn, jag är ju unga människan och hör inte ännu till invalidsocietén. Om ni bara visste, vilken glädje det gör mig att få följa min fantasi och här skapa ett litet paradis åt både er och barnen — och åt alla dem som sedan skola gå här uppe på Adolfsfors, så skulle ni lämna alla onödiga farhågor å sido!»

Var fru Maja gick och stod, hade hon alltid barn omkring sig, både barnbarnen och bruksbarnen. De senare voro ej heller blyga för henne. Hade hon ej själv sagt, att hon var Adolfsforsbarn som de? Och så var det så mycket de hade att fråga om, som de aldrig annars fingo svar på. Men »farmor» hon visste besked, hon! Och sådana sagor de fingo höra om Hugntrollet och Ragnerudsmoran, om flickan, som talade med stopet och som sedan blev begraven på Köla kyrkogård, om näcken, som rövade den unga smedhustrun vid älvkröken, just där gummorna bruka ligga och klappa kläder, och många andra, som gjorde skog och älv och sjö och sten och myr till levande väsen omkring dem.

Men allra roligast var ändå att få »hjälpa» farmor och paddla med roddbåten fram och tillbaka mellan stranden och den lilla holmen för att få dit över alla

saker, som hon önskade — tills så den nya, välvda, vita bron gjorde det onödigt.

Sommaren led mot sitt slut. Träden både i parken och på Lill-holmen började prunka i granna, skiftande färger.

Då gingo den unga bruksherren och hans mor en afton arm i arm över den lilla bron. Cilla kom hastandes efter med en stor tårta, vilket mästerverk hon ej vågade anförtro åt andra händer än sina egna.

Väl kommen över till den lilla holmen, slog man sig ned på torvsofforna runt om den stora flata stenhällen, som tjänade till tebord, där limonade och doftande kakor väntade de besökande.

Den glasklara förhöstluften är guldskimrande ljus här under de gula träden.

Det är Maja Ugglas sista dag på Adolfsfors. I morgon skall den präktiga herrgårdsvagnen åter föra henne ett stycke på väg till hennes hem i Stockholm. Det är nödvändigt att företaga den långa och besvärliga resan, innan höstregnen falla och uppblöta vägarna.

De sitta där och tala förtroligt om allt, om de sina, om Adolfsfors, om tidens händelser, alla med en känsla av vemod över att det nu kanske dröjer länge, innan de träffas igen.

Maja Uggla vet, att det är sista gången, hon nu ser sitt barndomshem. Hon vet, att ett hjärta som hennes snart kan göra dem alla den surprisen att sluta upp att slå.

Men det är ej det, som ger hennes ögon den vemodiga blicken, där hon sitter och tar farväl av allt.

Lennart ser, att det är något särskilt hon tänker på, och ämnar först fråga, men väntar så för att se, om ej söta mor själv säger det.

Över bron klappra stegen av små barnfötter. Springande så att de gula lockarna flyga för vinden kommer Jonas, och fångas i blinken in i farmors famn.

Begärligt stå hans stora ögon på tebordets sockerbröd.

Farmor ger honom ett.

Lennart tackar glatt för söta mors kärleksfulla besvär och omtanke med Lill-holmen och parken. De skulle minsann försöka att allt framgent vackert vårda dem, så Maja Uggla finge heder av sitt verk.

Jonas har mun full av sockerbröd men får ändå fram:

»Den här platsen ska' heta Marielund efter söta farmor, det har far sagt, och det tycker jag med och alla Adolfsforsbarnen också.»

Maja Ugglas ögon tåras.

Hon sträckte sina händer tvärs över bordet.

»Tack Lennart och Cilla», säger hon innerligt. »I glädén mig över hövan — men ändå har jag en bön till eder, en bön, som jag ber dig, Lennart, också framställa till dina bröder.»

Lennart böjde sig hastigt ner och kysste hennes hand.

»Söta mor skall blott säga vad det är», sade han allvarligt och hjärtligt. »På förhand kan jag också säga, att om både bröderna och jag kunna göra mor någon glädje, så vilja vi det så alltför gärna, och villigt skola vi foga oss efter kära mors vilja.»

»Tack» — Maja sluter lille Jonas tätare intill sig.

»Det är om Stina, er syster, jag ville tala, hur det skall ställas för henne. Nu» — rösten darrade till — »då jag bara har en flicka kvar... har jag kommit att tänka på något...

Som frånskild hustru kan hon kanske få det svårt nog. Visserligen vet jag, att hon här hos er alltid får ett kärleksrikt hem, men det vore ändå gott för henne att vara fullt oberoende.

Då jag tänker tillbaka på min egen ungdom och erinrar mig, hur jag då ibland revolterade emot, att jag ej fick studera eller resa — som bröderna — eller över huvud taget använda de krafter, jag kände jag

bar inom mig; eller synnerligast då jag minns — det ekonomiska trycket — som ödelade så mycket för mig, så skulle jag ej vilja att samma pina övergick mina egna döttrar.»

Hon såg på Lennart lugnt och stilla.

»Så mycket blir det väl ej kvar, då jag är borta en gång, men vill du och dina bröder dela arvet lika med er syster, fastän lagen ger er rätt till mera? Ty den lagen är ej rättvis!»

Åter böjde sig Lennart ned över sin moders hand.

»Både för min egen och brödernas del kan jag tryggt lova, att vi i detta stycke skola göra alldeles som kära mor vill.»

Cilla sprang upp med ögonen fulla av tårar. Hon kom fram till Maja Uggla och såg in i hennes ögon.

»Söta mor vet, att Stina är min allra käraste syster och vän. För henne skall söta mor vara lugn. En människa, som skänker så mycken glädje och kärlek som Stina, hon kan aldrig bli fattig. Och helt säkert har också livet ännu mycket att giva henne.»

Med stora uppspärrade ögon tittade Jonas på dem alla.

Vad stora människor ändå voro besynnerliga och talade besynnerliga ord! Här sutto de med sockerbröd och kakor och tårta framför sig på den vackra Lill-holmen och hade det så bra — och ändå grät di alla tre! För Jonas såg, att söta far också hade tårar i ögonen. Att farmor, som alltid annars brukade le emot en, kunde vara så bedrövad!

Han smög sina små armar om halsen på henne.

Maja Ugglas ögon glimtade ned mot barnet.

Hon valde bland småbröden ut lika många av varje sort och lade dem i tre lika högar på bordet.

»Jonas», sade hon hastigt, »vad vill söta mor och far, att du skall göra, då du får något gott?»

»Dela med mig åt systrarna», svarade Jonas och hans ögon glänste vid åsynen av de växande högarna.

»Glöm nu aldrig det, att du delar lika med systrarna», återtog farmor långsamt, och lade gotterna i den lilles båda händer.

Han bockade och såg strålande på farmor.

»Nej, Jonas ska' inte glömma», lovade han tryggt och säkert, och ögonblicket efteråt hördes åter små snabba barnfötter klappra mot den lilla bron.

Vet en människa någonsin, vad där blir av hennes sådd, eller ens vad hon sår?

Det krav på rättvisa, som under mörka tider sprängt sig fram hos Maja Uggla och som under årens lopp hos henne växt i styrka och kärlek, därav hade nu några frön fallit i en barnasjäl.

Och det lilla fröet grodde, växte och slog så en dag ut i rikare blom än någonsin Maja Uggla tänkt.

Ty Jonas glömde inte sin farmor, glömde aldrig uttrycket i hennes ögon och röst den sista aftonen på Lill-holmen.

De besynnerliga orden, som han då ej mäktade fatta, etsade sig in i hans minne och kommo igen, då han bättre förstod dem.

Och så hände det sig, att då samme Jonas, bliven man, såsom statsråd satt vid sin konungs bord, han där — i likhet med Richert — med sådan innerlig övertygelse, skarpt och vältaligt förfäktade systers rätt att ärva lika med broder, att det fick ett avgörande inflytande på lagen om lika arvsrätt.

Och sålunda blev denna Maja Ugglas tanke vid riksdagen 1844—45 genom Oscar I:s frisinthet en välsignad verklighet för alla Sveriges döttrar.

Men långt innan dess hade Maja Ugglas ögon för alltid slutits och hennes oroliga, plågade hjärta funnit ro — dock efter en lång och svår kamp.

Det var en januarikväll. Utanför hennes bostad i Stockholm låg halmen tjockt strödd på gatan, för att den sjuka skulle slippa plågas av det myckna bullret mot kullerstenarna.

Inne i rummet rådde halvskymning. Mot kuddarna i den stora vita gustavianska sängen halvsatt Maja Uggla.

Hennes ansikte hade nu blivit så litet och smalt. De mörka ögonbrynen tecknade sig skarpt mot den bleka pannan. Vad hon var trött, trött av de många kvävningsanfallen, varav det sista nu försänkt henne i en långvarig svimning.

»Nej, detta är ej att utstå», suckade Stina, »varför skall vår goda moder behöva lida så fruktansvärt? Finns det då ingen lindring, ingen hjälp?»

»Gud skall nog hjälpa», tröstade Cilla — och hjälpen kom från ett håll, de aldrig kunde ana.

Brobyggerskan hade ej spänt sin bro över det vida havet förgäves.

Carl Fredrik var återkommen till Sverige och kom nu med hälsningar, brev och ett stort porträtt i olja av den, hon bett honom söka rätt på.

Man hjälptes åt att hänga upp det på väggen mitt emot hennes säng, så att hennes ögon skulle kunna möta det, då hon vaknade upp igen.

Carl Fredrik satte sig som syskonen vid sängen. Långsamt öppnas Maja Ugglas ögon. Hon ler lugnt och milt mot dem vid sängkanten och får så syn på Carl Fredrik. Darrande räcker hon honom handen men orkar inte tala. Endast de stora ögonen fråga, fråga.

»Ja, här är jag nu åter, söta mor, och många hälsningar har jag med mig från din ungdomsvän», började Carl Fredrik, smekande hennes avtärda lilla hand.

»Länge sökte jag honom förgäves, men upptäckte slutligen f. d. svensken i en gammal engelsk artilleriöverste. Och då han i sin tur fick veta, vems son jag var, öppnade han för mig både sitt hjärta och

sitt hus, och genom honom har jag nu fått många solida engelska affärsförbindelser.»

Han höll upp, rädd att trötta, men ögonen frågade, frågade alltjämt.

»Han berättade också för mig om sitt liv. Det hade gått honom väl i händer, sedan han lyckats förvärva sig prinsen-regentens ynnest.

Men då han var som gladast, kom som ett åskslag underrättelsen från Sverige, att hans älskade var för honom för alltid förlorad. Och när han ej fick Maja Uggla och aldrig heller kunde glömma henne, hade han förblivit ogift, en ensam i livet.

Nu sänder han sin ungdomsvän genom mig de mest kärleksfulla och trogna hälsningar. Därjämte har han också skickat brev och en vacker oljemålning av sig själv.

Ser söta mor, där hänger den på väggen!»

Maja Uggla knäpper sina händer och ser länge på porträttet.

I den svaga belysningen ser det underligt levande ut.

Den vita smala handen, som ligger över lyxvärjans handtag, är underligt likt den veka hand, som för länge länge sedan förde stråken tätt intill henne, Maja.

Länge sedan... Åhnej, inte var det så länge sedan... Allt som ligger mellan den tiden sjunker undan som en dröm.

I den tunna nättelduksklänningen och den svajande schäferhatten går hon ut på bron för att möta sin älskade. Men där kommer ju också söta far.

»Far, far», ropar hon högt, »ser söta far, att jag ej älskade en ovärdig!»

Väckt av sin egen röst ser hon sig så ikring — förundrad. »Älskade barn», säger hon ömt och räcker ut sin hand emot sonen, men kort därpå irra åter hennes tankar på andra vägar.

Hennes andedräkt börjar gå kort och ögonen bli oroliga, sökande.

Men så ljusnar hela anletet plötsligt i ett lyckligt leende.

»Ser ni den långa bron därborta», fortsätter hon viskande, »hör ni hur fåglarna sjunga?

»Det är så vackert, så vackert, Jag kommer, jag kommer», jublar hon högt och sträcker ut armarna.

De föllo tillbaka. Maja Uggla hade kämpat ut!

Barnen blevo tyst stående vid bädden.

Blott det gamla Stjärnsundsurets sakta knäppande avbröt dödsstillheten. Carl-Fredrik gick fram och stannade pendeln.

En svag månstråle bröt in genom fönstret och började smeka den vita pannan och det mörka håret.

Då lutade sig lilla fru Cilla ömt intill Stina och lade sakta sin arm omkring hennes liv, och fastän tunga, stora tårar tillrade ned för hennes barnakinder, sade hon lågt men klart:

»Såg du — det blev så ljust, när farmor gick över bron!»

»ARMFELTEN»

Bländande sken aprilsolen in genom de höga fönstren i gröna kabinettet. På fönsterbrädena började pelargonierna blomma, och geranierna hade redan fått knopp.

Snön började smällta ute på vägarna, björkalléens träd stodo tösvarta och från taket droppade det hela tiden på fönsterplattan.

Därinne tickade hörnuret, och den unga fru Cillas spinnrockshjul svängde och svängde.

Foten i korsbandsskon trampade och trampade, och mellan de vana händerna gled linnetråden lysande lik en guldtråd i solen.

Den vackra fru Cilla sitter och ler. Hennes ansikte är så barnsligt ungt och vänt, och halsen lyser så vit fram ur den korslagda vita berten, som pryder det korta livet. På hennes mittbenade blonda hår och skruvlocken, som faller fram över kinden, skiner solen. Hon sitter och ler. Hon är så glad åt att Stina, hennes bästa vän och svägerska, nu är kommen till Adolfsfors.

Litet sorgsen och vemodig var ju Stina ännu förstås — hon bar på ruelse för Brattens och skilsmässans skull — men det som skett var ju ingen verklig olycka för någon av dem, tvärtom, så litet som de passade ihop! Och när inga barn funnos, så gjorde

de ju heller ingen människa någon orätt med att skiljas. Nej, bäst som skett!

Hon kunde tänka sig, hur illa svårt Stina skulle ha haft att finna sig med Bratten. Hon, med sitt briljanta huvud och fina väsen, så god och glad och brinnande i anden tillika och den där tröge Bratten, så genomprosaisk och omusikalisk som han var!

Tänkte han icke bara på potatis och rödklöver, och kunde han någonsin tala om annat än kor och grisar, kalvar och gäss — och pipsnuggor!

Men hederlig var han, som tagit all skuld på sig! Därför bleve nog allt bra igen för dem båda. Stina skulle återfå glädje och levnadsmod, och Bratten fick nog snart också en ny och mera passande härskarinna över både sig och gässen!

Cilla nickade åt sina tankars glada förvissning.

Spinnhjulet snurrade tyst och jämnt, och guldtråden gled och gled mellan de flinka fingrarna.

Men hur hade Stina någonsin kunnat fastna för Bratten? Det var en gåta! Från början måste han väl ändå förefallit henne föga acceptabel.

Inte hade hon tagit honom för att göra ett »gott parti» heller — ånej, Stina hörde inte till den sorten — då skulle hon väl förresten hellre tagit John Hall? — — —

Fru Cilla måste skratta, då hon tänkte på den vittomtalade Göteborgsmiljonären och hans stora kalufs, som han inte gärna ville kamma, och hur som Stina en gång skämtsamt kommit emot honom med en kam, beredd att utföra den proceduren, men hur han förskräckt avböjt...

Kunde det vara brukspatronen på Rämen, unge Myhrman, som var orsaken till Stinas förhastade giftermål? Mycken uppmärksamhet hade han ju alltid visat henne, men blyg som han var, hade han kanske just i rätta ögonblicket ej vågat tala, ej vågat tro, att han var

något för henne. Och så hade hon i sin hjärtesorg och sårade stolthet krupit inom sitt skal och sedan tagit förste bäste?

Cilla suckade. Ja nog hade stackars Stina lidit, men deltagande och uppmuntran hade hon också fått av de redliga vännerna, särskilt då Liljebjörn och Silfverstolpe.

Och visst ville både Lennart och hon göra vad de kunde för att hjälpa henne över svårigheterna. Se'n skulle nog hennes ungdom och glada natur ta ut sin rätt.

Lennart fick för resten också nu sitt lystmäte. Satt inte han och Stina halva dagarna där inne i bokrummet och bara läste och läste!

Den gode käre Lennart! Ingen i hela världen var som han, så ädel och god och rättrådig. Måtte Gud hjälpa henne att vara honom till glädje och ära!

Hon hör steg uppför trappan, och in träder Eric Noreen på sitt stilla och vänliga sätt.

Cilla nickar glatt och stannar spinnhjulet.

»Välkommen, cher cousin», säger hon och räcker honom sin hand, som han med sirlig grandessa kysser.

»Cousin är alltför artig, som besöker mig i min stora ensamhet, de mina ha skändligen övergivit mig — för sina böcker. De bli nog inte synliga på en stund.»

»Ja, vill min lilla nådiga cousine dragas med mig under tiden, så är ingen dödlig lyckligare», försäkrade den tilltalade och satte sig i karmstolen vid fönstret.

Han såg frånvarande upp mot vårhimmeln, där lätta vita moln seglade. Hans ansikte hade blivit allvarligt.

Fru Cilla spann.

»Varför så tystlåten, herr överinspektor?»

»Ah, pardon madame! Mina tankar gingo till — Skantzen.»

»Jaså till Skantzen. För min del kan jag aldrig tänka på Skantzen utan att på samma gång se tolvte Carl

framför mig, se honom hur han stod däruppe på höjden, stolt avvisande ryske tsarens sista hederliga fredsanbud. Och däruppe var det han tungt blickade ut över nejden och drömde sina sista drömmar om ära och nya bedrifter — innan kulan från Fredrikshald några veckor efteråt ändade hans ensamma liv.»

»Ja nog var han ensam», återtog Eric Noreen, »men älskad, ja dyrkad som få. In i det sista fick han både folk och förråd på Eda.

Så fort han blev synlig, kommo bönderna självmant och erbjödo sig trots allt att strida under hans fanor, och Skantzen har väl sällan innehaft så stora förråd som då: 20,000 tunnor råg, 15,000 tunnor havre, 500 tunnor salt och tobak och brännvin i överflöd.»

»Men lika otillgängligt sluten som tillförene lär han ju ha stått inför det sista rökverket, som där tändes för honom», inföll fru Cilla. »Blott då han ensam red omkring utmed gränsbandet, gästande bönderna, bröt då och då den inneboende humorn fram.»

»Har fru Cilla hört talas om, när han kom till Måns Andersson i norra Emterud?

'God afton bror Måns', hälsade han, i det han red in på gårdsplanen. Men Måns förlorade ej kontenansen, där han stod med mössan i handen, utan svarade helt lugnt.

'De bröderna de blevo allt så olika de, Ers Majestät.'»

»Jo jag har hört historien och själv sett geväret han fick av kungen för gjorda tjänster. Det vördas i släkten som en helig relik och sitter ännu på väggen i stugan. Ännu fyndigare svar tycker jag dock han fick av gumman i Eda sockenstuga.»

Eric Noreen såg frågande ut.

»Jo, då kungen en afton trött kom och satte sig på tröskeln till den låga byggnaden, frågade han gumman: 'Nå mor, var ha ni högsätet här inne?'

'Där Ers Majestät sitter', blev det ögonblickliga svaret.»

»Ja, vårt enkla och storvulna, i så mycken nöd och örlig prövade folk känner och vet nog, att det ej är den yttre glansen och prakten, som adlar mannen, utan vad som bor innanför den mer eller mindre fina habiten», yttrade Eric Noreen allvarligt.

»Men», fortsatte han försiktigt, »vet fru Cilla av, att man på nytt håller på att befästa Skantzen?»

»Varför låter man den också jämt förfalla? Men satte inte Armfelt den i stånd sista gången han var här 88—89?»

»Jo, men nu hålla de på med att tillbygga ytterligare tre detacherade skansar: 'Wijnbladh', 'Leijonstedt' och 'Adlersparre', som folket redan kallar dem.»

»Skulle det vara fara å färde på nytt?»

Cilla hörde upp att spinna.

»Det kan inte nekas, fru Cilla. Nu gäller det.»

»Nu gäller det?»

»Nu gäller det hela Sveriges vara eller icke vara!»

Han for upp ur stolen och började gå fram och tillbaka på golvet, fram och tillbaka.

»Då vi — en liten nation — vågar stå Napoleon, Europas lejon, emot så...»

»Ja, man ser, hur det går både enskilda och folk, som ej sluter upp ikring honom...

Dock vet jag e n, för vilken det lyckades en gång», tillade han stolt.

»Ni menar madame Staël», frågade Cilla.

»Nej, henne tänkte jag icke på. För övrigt fick både madame Staël och den sköna madame Récamier sota för, att de inte estimerade och gouterade 'förste konsuln.'»

»Vem då?»

»En, som vi båda känna och beundra, Armfelten!»

En röd sky drog över fru Cillas ansikte. »Berätta», bad hon ivrigt.

»Ja, det var under året 1802, då Armfelt som privatperson befann sig i Paris. Som vanligt levde han med

i de högsta kretsarna och besökte även madame Recamiers och madame Staëls salonger.

Napoleons — dåvarande förste konsulns — uppmärksamhet hade också riktats på den lysande svenske världsmannen, och han förärade honom en inbjudan att övervara en storartad kyrkoceremoni, som skulle försiggå i Notre Dame själva påskdagen.

Men — den bemärkte främlingen syntes icke till, vilket också blev bemärkt.

Vid nästa c o u r gick Bonaparte med hastiga steg emot Armfelt, och frågade i barsk ton:

'När reser ni?'

'Då årstiden lämpar sig för min hälsa, Sire.'

'Det synes m i g som om säsongen just n u vore mycket lämplig för den resan!'

'Men icke m i g, Sire!'

Bonaparte gick förgrymmad ifrån honom och lät sedan polisministern Fouché skicka en av sina agenter upp till Armfelt med befallning, att han genast skulle lämna Paris.

Men Armfelt såg blott förvånad på den utskickade och frågade i likgiltig ton:

'På grund av vilken lag och rätt?'

'M a i s, m o n s i e u r l e b a r o n på grund av förste konsulns auktoritet och rätt!'

'Men om jag inte vill resa nu?'

Polisagenten blott stirrade på honom i pur förvåning. Han var icke van vid dylika svar.

'Om jag inte vill lämna Paris, vad gör ni då?' fortsatte Armfelt. 'E h b i e n, v o i l à m a p o s i t i o n, jag trivs i Paris, och jag lämnar inte Paris, förrän det convenerar mig själv!'

'Det svaret får ni ge er minister, så får han sedan framföra det till förste konsuln!

Vill han sedan bruka våld för att få mig härifrån, så t a n t p i s — det står honom fritt!

Jag kan då i sanning bedöma, hur det i verkligheten

står till med den republikanska friheten — och artigheten!'

Också vår svenske minister bestormade nu Armfelt med böner om, att han skulle resa, men han tyckte sig vara i sin goda rätt och stannade lugnt kvar — vilket imponerade på Bonaparte!

Vid avskedsaudiensen några månader därefter var han idel vänlighet och solsken mot Armfelt!»

»Quel homme! alltid modig och storvulen», utropade fru Cilla hänförd, »en äkta svensk och — gustavian!»

»Ja, men tredje Gustaf sade han också sanningen, då det behövdes.»

Fru Cilla såg frågande upp:

»Jag kom att tänka på den gången, då salig kungen, efter att som hastigast i sällskap med Armfelt ha varit här uppe i våra trakter — han besåg befästningarna i Eda och Morast — skulle över Vänersborg resa ned till det av danskarna hotade Göteborg. Hunnen ett stycke bortom Karlstad, möttes han emellertid av en kurir från general Hierta, som medförde jobsposten om de svenska truppernas nederlag vid Qvistrum. Vägen över Vänersborg var sålunda stängd och i fyrsprång kom den kungliga vagnen tillbaka till Karlstad. Armfelt sprang bestört ned för att möta konungen, som med förvridet ansikte och utan att säga ett ord gick upp i residenset. Kommen i enrum med Armfelt och Ekeblad — landshövdingen i Skaraborgs län — kastade salig kungen den olycksaliga rapporten på bordet och sade:

'Tout est perdu, allt är förlorat, lisez!'

En bekymmersam överläggning följde.

Armfelt, som i farans stund aldrig förlorade varken mod eller contenance, sökte påpeka för kungen, att olyckan vid Qvistrum kunde repareras, och att allt ännu genom skyndsamhet kunde räddas och Göteborg försättas i försvarsbart skick.

Men salig kungen, som för ögonblicket var totalt förbi av arbete, resor och trötthet, svarade blott med 'h u m e u r'.

Armfelt vidhöll dock sin mening och vågade så framkasta:

'Konung Gustaf Wasa och Gustaf Adolf skulle hellre föredragit döden än att vid ett sådant tillfälle förbliva i overksamhet!'

I vredesmod reste sig då salig kungen och sade:

'Jaså, ni vill att jag skall dö, ni skall också få er önskan uppfylld!'

Varpå han befallde fram vagnen ögonblickligen och reste utan att ens säga farväl till Armfelt.

Det dröjde ju inte länge förstås, förrän både missmod och misstämning voro bortblåsta. Över Mariestad kom salig kungen så fort sig göra lät fram till Göteborg, där hans verksamhet för försvaret av Sveriges västra landskap sedan blev ett ärofullt blad i hans historia.

Redan från Kristinehamn hade han sänt Armfelt en vänlig hälsning.»

»Och något agg efter kontroversen stannade ej kvar å någondera sidan?»

»Nej — till bådas heder!»

»Det är ändå härligt med människor, som sjunga ut sitt hjärtas mening!»

»Hm, ja fru Cilla, men det kan ändå ha sina r i s q u e r ibland.»

»Hur menar herr överinspektoren?»

»Hm, det beror på vilka man råkar ut för, människor med förstånd och hjärta, eller envetna och förblindade, eller falska och opålitliga.»

»Sanningen segrar dock alltid till sist, trots skenbara nederlag!»

»Ja, ja, så tillvida som all lögn ju också saknar verklig tillvaro. Men hur skulle vår lilla fru Cilla bära sig åt för att t. ex. säga vår egen nådiga monark san-

ningen, han som inte tar några som helst skäl, om de också äro aldrig så solklara?»

»Jag skulle sjunga:

Al-lons en-fants — de — la — pa-tri-e!»

Dörren hade gått upp. In kom Lennart och Stina.

»Aha — är jakobinmössan framme nu igen. Jag trodde verkligen chere mere Tranchell för alltid betagit dig lusten att bruka den», sade Lennart. Det skulle vara skämt, men det låg en viss udd inunder.

»Å, påminn oss inte om den dumma historien, som förtaldes och belogs i hela Göteborg», skrattade Stina, i det hon gick fram och hälsade på Eric Noreen med något av sitt forna glitter i de smått kisande ögonen under de raka svarta ögonbrynen.

Hon bar som Cilla en tämligen kort, vid klänning med urringat liv. Den vita tyllberten, som låg i kors över bröstet, hade snibbar, som fladdrade till under skärpet, då hon rörde sig, och de svarta, glänsande sidolockarna kommo den bara, vita halsen att synas än mer bländande.

»Toujours la même, alltid lika charmante», bugade Eric Noreen.

»Men hur förhöll det sig med jacobinmössorna», frågade han leende.

»Ack, det var i vår glada ungdom, då jag var hos Cilla i Göteborg och vi båda lekte revolutionärer.

En kväll, då vi voro ensamma uppe på Cillas kammare, togo vi oss för att sy små jacobinmössor av röd sits och satte på oss. Och så höllo vi tal, långa, eldande tal.»

»Ja, cousin skulle bara hört, hur Stina gick på», skrattade Cilla. »Men så på morgonen blev det ett förfärligt spektakel. Vi hade glömt att ta ner de små mössorna från spegelstolparna, där vi hängt upp dem om kvällen, och polisen på gatan fick se dem. Poliskommissarien kom, och där blev förhör med hela huset, och chere mere Tranchell var utom sig,

det var ett gruveligt cacalorum, tills det befanns, att det var vi två, stackars flickor, som ställt till alltihop!»

»Skämt åsido, kanske kunde vi behöva dem nu», sade Eric Noreen allvarligt.

Det var ett ögonblick dödstyst i det vårsoliga rummet.

Den tinande snön droppade tungt på fönsterblecket.

»Du har åter fått dåliga tidender från Stockholm, kan jag förstå», sade bruksherren.

»Ja. Napoleon tövar ej i sina beslut. Så länge har vår nådige herre och konung retat honom med sin hätskhet och sina förbund med än den ena, än den andra av hans fiender, att han nu ej vilar, förrän Sverige är platt tillintetgjort. Både Ryssland och Danmark äro hetsade på oss.»

»Men vi kunna försvara oss», sade Lennart trotsigt.

»Naturligtvis — kunde vi bara vid kunganamnet byta ut en IV mot en II! Men hur tror du det går för oss med en sådan i spetsen som han, vilken arrangerade det pommerska fälttåget? Har du hört Carlsten berätta, hur där gick till?

Det var allt ett rart och pompöst spektakel att se kungen med dragen värja och de andra ridande i sina caser marschera fram och tillbaka genom Pommern — på långt avstånd från fienden, låtsande göra krig utan att egentligen göra någonting alls, om man nu inte tycker det var storartat, att på hög befallning, västgöta och skånska dragonernas uniformer något förändrades och generaladjutanterna fingo plymagerade hattar!

Annars ordres — contraordres — och désordres!

Till och med Armfelts alla föreställningar och böner, att H. Majestät skulle avstå från sådana arrangementer, som blott onödigtvis retade både Napoleon och kungen av Preussen, strandade mot Högst Densammes envishet.

Och vad blev följden?»

Tre par oroliga ögon hängde vid berättarens läppar.

»Våra befästningar förlorade vi naturligtvis. Dessutom råkade Armfelt i halv onåd, så att nu, då Finland mer än någonsin behöver sin man...»

»Ja visst, ja visst, Armfellt måste till Finland», avbröt Lennart ivrigt.

»Ja det tycker du och alla, som ha något jugement, men nu har i alla fall försvaret av det arma överfallna landet med 'anciennetetens och den högre rangens rätt' anförtrotts åt fältmarskalken, gamle Klingspor!»

»Åh — — —!»

»Men då kommer Armfelt hit», utbrast Cilla glädjestrålande.

»Rätt gissat, fru Cilla! Och då finnarna måste avstå från honom, som bäst kände både dem och landet och som förr fört dem an i ärorika strider, så måste vi ju vara glada och tacksamma, att han, som förra gången räddade Värmland, ändå täckts bli utsedd till chef för Västra armén.»

Cilla hade häftigt börjat trampa spinnhjulet.

Lennart stod och såg med stela ögon utåt de svarta björkarna.

Mot den tunna vårsnön, som fläckvis låg kvar på ömse sidor om alléen, tecknade sig kvistverket i ett blått virrvarr.

»Det är ändå något underbart med Armfelt», säger Stina drömmande. »Vilken tjuskraft strömmar det ej ut från hela hans väsen, en tjuskraft, som griper alla! Lika lätt vinner han människohjärtan vid Europas eleganta hov som här uppe i Värmlands skogar.»

»Hur många bönder har jag inte träffat, som med lysande ögon berättat om 'Armfelten', hur han deltog i deras sockenstämmor och möten och alltid ordnade allt praktiskt till det bästa, eller hur han talade till dem,

så de kommo och frivilligt erbjödo honom sina armar och liv!

Det hänger samman med mannens utomordentliga psykologiska skarpblick», fortsatte Eric Noreen. »Vem mer än han skulle väl kunnat hålla samman de där oroliga, beväpnade fricorpserna, som vi sist hade här vid gränsen?»

»Vilka fricorpser menar du?» sporde Lennart.

»De frivilliga, både våra egna från Jösse, Nordmarks, Gillbergs, Frykdals och Elfdalens härader och de hit anlända nackstyva dalkarlarna.

De senare i synnerhet voro ju ej vana vid någon slags disciplin.

Men hans sätt emot och makt över manskapet var enastående. Själv delade han ju allting med dem, både läger och mat. På tal om disciplinen minns jag hur han brukade säga:

'De förstå inte att lyda. Därför måste man tala till dem antingen som härskare — eller som vän, ibland på båda sätten inom mindre tid än en halvtimme.

Men säger jag till dem: 'Så skall det ske!' så svara de mig: 'Som du vill!'

Strax efteråt bli vi åter intima.

Då dalkarlarne hemförlovades, förklarade de också, att de fortfarande ville stå under Armfeltens och ingen annans befäl, annars ville de ej mer gå ut!»

»Åh, ingen fara för att den mannen ej får folk under sina fanor», inföll bruksherren ej utan en viss ironi. »Här i Värmland är han då visst inte glömd!»

Eric Noreens kloka, goda ögon betraktade Lennart forskande.

Cilla lät spinnhjulet sakta och tyst svänga. Långsamt gick foten upp och ned på trampan, långsamt löste sig tråden från den konstrikt skurna häcklans tott.

Ögonen höll hon nedslagna, och uppmärksamt betraktande sitt arbete, frågade hon:

»Tror överinspektoren, att vi också här, jag menar på Adolfsfors, får se överbefälhavaren för Västra armén?»

»Troligtvis — Skantzen ligger ju så nära — skulle han då inte hälsa på gamla vänner, eller vad säger du, Lennart?»

»Jo, naturligtvis» — kom svaret fast och manligt.

Eric Noreens ansikte ljusnade.

»Man säger, att han redan lär vara kommen hit till Värmland», fortsatte han. »Gud bevare fäderneslandet i dessa brydsamma tider!»

Utanför fönstret föll en lång istapp till marken och klingade sönder mot stenfoten som glas.

»Ja, gott är att veta, att över land och folk styrer dock en starkare vilja än konungars och furstars», fortsatte Lennart Wærn. »Alla de heta och stora orden och tankarna från människor äro mot denna som vågorna mot klippan. De blott splittra sig själva!»

»Filosof och drömmare», viskade fru Cilla, i det hon sakta reste sig och mjukt smög sin arm under mannens.

Eric Noreen såg ut genom fönstret. Åter föll en istapp och krossades mot stenarna.

»Bedraga mig mina ögon — eller är det icke — ser ni, ser ni», ropade han häftigt, där kommer —»

Mellan alléens vita stammar spränga några ryttare. Främst rider en elegant gestalt. Skummet flagrade om hästen.

Cilla och Stina voro redan framme vid fönstret.

»Armfelten», ropade Stina Wærn, och hennes ögon blixtrade, »nu kommer också Adolfsfors med i första akten!»

»Då man talar om trollen, så dansa de i farstu'n», mumlade Eric Noreen och såg tankfullt efter Lennart, som gick ut för att taga emot de anlända.

»E n c o r e u n p e u j a l o u x n'e s t c e p a s», sade han sakta och såg upp mot fru Stina.

»J e l e p e n s e», svarade hon skrattande.

Framför trappan, där Adolfsfors bruksherre träder ut, står Armfelts hingst med skälvande muskler och vilda ögon. Halsen är krummad av de strängt åtdragna tyglarna. Hans ryttare håller dem med järnhand. Den andra handen sitter vid hattens sida i stram honnör.

Bakom stå de andra ryttarna orörliga.

»Äro vi välkomna till Adolfsfors bruks herregård», säger Armfelt leende, »välkomna till brukspatron Wærns ännu en gång, då nu krigets vågor kastat oss hit upp till Eder?»

Lennart går ned från de två trappstegen. Varje drag i hans goda, vänliga ansikte hade stramats till. Han fattar generalens utsträckta hand.

»Adolfsfors skall ej underskatta den ära herr generalen gör det», sade han. »Mitt hus står alltid till herr generalens och herrar officerares disposition. Välkomna under dess tak!»

Armfelt svingar sig ur sadeln.

På trappan hälsade Lennart officerarna. Värjorna slogo och klingade i trängseln.

Generalens livliga stämma föreställde.

Uppe vid dörren till vita salongen väntade fru Cilla. Hennes ansikte såg blekt och smalt ut mellan de styva skruvlockarna.

När värjorna slogo och klingade i trappan, slog hennes hjärta vilt och hårt.

En röst hördes tydligt bland alla de andra, en ljus och böjlig stämma, hon såg leendet som åtföljde den, hon kände dess tjuskraft som en svindel.

Där kommer han, Armfelt och — Lennart. Cilla står där med nedslagna ögon, tills hon hör sporrarna klinga samman framför henne, och hon gör sin nigning stelt som en hagestör, tänker hon själv — plötsligt uppsluppet.

När Armfelt reser sig från handkyssen, glimta hennes ögon till mot hans.

»Jag hälsar Värmlands beskyddare och fosterlandets vän välkommen, och tillönskar jag dess vapen samma lycka och ära som tillförene», säger Cilla och ler. »Måtte såväl herr generalen som herrar officerare finna någon trevnad i vårt enkla hus!»

Armfelt lägger handen på hjärtat. Sporrarna klinga åter ihop.

»En alltför artig révérence, min nådiga, men jag hoppas att de aimabla orden också ha någon liten résonance i hjärtat!

Tillåt mig nu för husets fru föreställa: överste Löwenhjelm, kapten von Matern, kapten Ankarsvärd, Löjtnant von Heland, löjtnant Belfrage, kornetten von Essen.»

I detsamma får han syn på Stina Wærn, som står framme vid fönsterbordet.

»Ah madame — vilken överraskning!

Då man råkar så väl ut, kan man, ma foi, inte klaga på krigaryrket!»

CORRESPONDANCE

Kära Beate-Sophie!

Tack, kära väninna, för ditt aimabla, deltagande brev!

Du frågar huru jag nu befinner mig. I yttre måtto som allra bäst, då jag nu är medlem av en den lyckligaste familj. Här på Adolfsfors finnas inga dissonancer. Bara man träder in genom farstudörren, känner man, att här är ett hem.

Har du bemärkt detta obeskrivliga något redan i atmospheren, som slår emot en vid inträdet i olika hus? Där kärlek och harmoni residera, kännes det strax gott och varmt att vara, men där dessa livets element saknas, får man genast ett gruvligt behov av sin långschal eller — päls.

De, som komma till Adolfsfors, stanna alltså helt naturligt länge kvar. Tidvis blir det verkligen en ansenlig skara, som här har sin varelse.

Byström, skulptören, reste härifrån i går i sällskap med Grave Hülphers, han som du sade valsade så gudomligt sist på Fastingen. Han är ock en snäll fiolspelare.

Tillsammans med Lennart och Cilla har han varje afton gjort musik — och så dansade vi efter Bellmansvisorna. Vid bordet var han kvick och artig och överträffade själva Cilla i att finna på nya bordvisor, som

han sjöng briljant. När herrarna blevo litet tendra, kunde stämningen till och med bli ganska hög.

Det går just lystert till här i Jösse härad. Knappt en dag förgår utan att vi antingen själva ha främmande eller äro bortbjudna till alla möjliga: kronofogdar, präster, grevar, kaptener, inspektorer etc.

För min egen del tycker jag nästan det är för mycket med allt detta väsendet, men Cilla säger, att jag icke får grubbla, att jag icke passar för snäckelevnad — och kanhända har hon rätt. Därför vill jag ej heller undandraga mig människors umgänge.

Men underlåta att grubbla kan jag ej. Har en människa rätt att söka vinna eller återvinna om icke lycka, så dock sinnesfrid, om det måste ske på en annan människas bekostnad?

Är det så, att vi alla på något sätt förr eller senare måste ned i lidandets smältugn för att bli — människor, för att kunna förstå människor. Tout comprendre c'est aussi tout pardonner!

Från mamsell Hesse, min f. d. mans släkting, som nu styr huset, har jag fått underrättelser, som något litet tröstar mig. Gud ske lov, Bratten finner sig, säger hon. Han occupererar sig, hushållar och räknar ut, hur mycket allting skall bli dyrare.

Det är för gott och väl, att människor äro så olika. För somliga ligger lyckan i att äga eller sträva efter saker och ting, för andra gömmes den blott hos personligheter.

Mina försummade studier söker jag nu emellanåt ta' igen.

'Magistern' — vår lärde Lennart — och jag tillbringa härliga stunder i det väl försedda bokrummet. Båda svärma vi för Rousseau och de franska classiquerna men fördjupa oss dock mest i historien. På sistone ha vi också litet försökt oss på spanskan, men för mig går det dåligt. Den gode Lennart har dock ett oändligt tålamod, förklarar och repeterar.

Du skulle också se honom på söndagarna, huru han för smeder och andra underlydande, som samlas här i salen till morgongudstjänst, läser och utlägger postillan och psalmerna! Då trakterar han också själv den lilla orgeln, och Cilla står bredvid och leder sången. Den gemensamma andaktsstunden är oss alla kär, för oss nära varandra och blir som en ljus- och hållpunkt för veckan.

Folket avgudar både Lennart och Cilla, som också på pricken känna till vars och ens förhållanden och deltaga och sträva med och för dem alla.

Men också mig äro de gamla gubbarna och gummorna så kärvänliga emot — allt för kära mors skull. De berätta för mig, vad hon sagt och gjort vid det och det tillfället. 'Se, det var som om hon tänkte så särskilt på mig', sluta de som oftast. Hemligheten var nog, att hon aldrig gav bara s i t t utan alltid s i g s j ä l v på samma gång, och det är den enda gåva, som har bestående värde.

Då våra älskade äro borta för alltid, är det dubbelt kärt att se dem, på vilkas näthinna — den lekamliga såväl som den andliga — våra käras bild avtecknat sig. Och då jag nu går här på vägar och stigar och så oförskyllt får plocka de kärlekens blomster, som kära mor en gång i tiden slösande sådde ut, gör det mitt sårade hjärta mera gott än något annat.

Ja, vi ha haft dåliga tidender från Stockholm. Det synes mörkna över landet.»

Så långt hade hon skrivit, och fort lät hon sin fjäder löpa vidare.

»På sista tiden har vi naturligt nog fått mycken militär inkvartering på trakten.

Adolfsfors synes även för officerarne bli samlingspunkten. Som myggorna dragas mot ljuset, så flocka de bålde krigsmännen sig kring husets vackra värdinna, som nu också onekligen är mera strålande och p i q u a n t e än någonsin.

Blir där alltför mycken cour, har dock vår gode Lennart svårt att cachera sin jalousie. Men även solen har ju sina fläckar. Och det är bara bra för oss vanliga syndare att upptäcka, att även de bästa ha sina små svagheter. Annars bleve det nog föga amusante här i världen.

Inte tycker jag heller det skadar en äkta man att se, att hans hustru är uppburen av andra än av honom själv. 'Varför skulle jag vilja ha den ingen annan vill ha!' hörde jag en gång en karlperson säga!

Men det förargliga är, att Lennart alltid blir som mest stel och stram, då generalen själv kommer. Både Cilla och jag få då både länge och väl klappa om honom för att få honom att spela upp till dans.

Om Armfelten är sig lik? Ja och nej.

Landsförvisningsåren ha naturligtvis tagit på honom. Han ser äldre ut. Men det har också kommit något mera fördjupat och intressant över hans ännu så livfulla och skiftande väsen, som gör honom ännu mera oemotståndlig.

Qu'est-çe que tu penses ma chere? Nej, jag är icke rädd att bo nära gränsen.

Två 'flêcher' ha uppförts här vid Adolfsfors — och vi ha tappra försvarare.

Tvenne gånger ha visserligen fientliga trupper varit framme vid gården — men på flykt.

Sista gången var det överstelöjtnant Ræder, som med sina baggar tänkte falla Eda Skantz i ryggen.

Men framkomna till Vrångsälven funno de bron i lågor och måste sedan själva vada över sjön Töcken och hals över huvud fly förbi Skillingsfors och Adolfsfors över gränsen, förföljda av de våra.

Men för att ytterligare decimera dina farhågor för oss vill jag omtala, att till skydd just för gränstrakten en särskild corps, flygande corpsen kallad, under befäl av Georg Adlersparre, upprättats.

Visserligen hörde jag i går, att generalen lär ha sagt, 'att flygande corpsen måste ha vingar, eftersom den saknar skor', men den reder sig nog, även om det nu skulle vara så miserabelt ställt med både förråd och utrustning, som de säga. Det är nu min tro!... Nu kommer det visst främmande... Cilla ropar ivrigt på mig. *Au revoir ma chere, à bientôt!*

DANSEN GÅR

Våren var kommen. Över björkarna hängde den första skära slöjan av späda löv, och doften av fuktig mylla och spirande löv berusade unga sinnen.

Uppför björkalléen till Adolfsfors kommo varje afton herrskapen från herrgårdarna runt omkring med sina inkvarteringar. De unga glammade, officerarnas värjor klingade, och skratten pärlade.

Fêten och charmen, den berusande glädjen, det lekande livet från Gustav III:s dagar gick igen en miniature där uppe på Adolfsfors.

Varje kväll tändes de smala talgljusen i de små mässingsstakarna på klaveret av fru Cillas hand, allt under det att ivriga kavaljerer i de fladdrande ljuslågornas matta sken ställde upp notbladen på klaverets notställ.

Och dansen gick.

Ljuslågorna i kronor och lampetter fläkta i luftdraget, små danslystna fötter få sin mättnad i att tråda kadrilj och polonaise. Och fru Cillas ögon stråla och kinderna rodna, när hon i sirlig nigning lägger sin hand i »vackre generalens».

Och dansen går.

Från de övriga rummen ljuda röster och skratt, från förmaket, från gröna kabinettet, från trappor och förstugor.

I dörren till röda kabinettet står övertullinspektor Eric Noreen och ser på den böljande leken.

»Ah», tänker han, »människan är ändå en förunderlig varelse. På avgrundens brant dansar hon ännu med lätta fötter.

I brevet jag fått från Sveaborg står det, att dansen går vildare än förr inom dess murar till musiken av den ryska kanonaden.

Och de unga fänrikarna här, vilkas ögon nu stråla i kapp med deras intagande damers, kanske de om några veckor ligga bleka och stilla och icke mera skåda någon vår.

Det förljudes, att Armfelten tänker storma Liers Skantz i Norge.»

Dansen går.

Vid klaveret står den unge bruksherren med hakan sänkt mot sin fiol. Handen för stråken med rasande fart.

Den gamle kavaljeren, som trakterar klaveret, har svårt att följa hans nyckfulla takt. Husbondens redliga blå ögon följa oavvänt »vackre generalen» och lilla fru Cilla, vars blonda skruvlockar skimra kring hennes rosiga, strålande barnaansikte.

»Ja, dansen går!» — tänker Lennart. »Varje kväll be de mig spela. Och jag står här och spelar och spelar, dem till gamman och båtnad — och mig till plåga och ve.

De skratta och glamma, och jag spelar — tills det brister!

De leka och dansa — fast krigets lågor redan slå upp kring rikets landamären!»

I gröna kabinettet klingar Stina Wærns smittsamma skratt; Lennart hör det, och hans ansikte ljusnar.

Det är en av generalens närmaste, överste Löwenhjelm, som höres förtälja en alltför amusante episode från frammarschen på Dal: »Våra vägar hade nu som tillförene lett till det vackra Högen, och, troende att vårt charmanta värdfolk där ännu hade sitt

residens, sprängde vi alla fram till stora trappan. Men det blev en annan långdans utav! Två utomordentligt stora björnar, som min nådiga cousines herr broder amuserar sig med, rusade fram från sitt tillhåll och gömsle därinunder.

Och min nådiga fru cousine skulle nu bara beskådat den *scene comique*, som det ståtliga sällskapet uppförde.

Hästarna flydde åt alla väder, många utan ryttare, vilka i stället kravlade omkring i diken och buskverk. Blott Armfelten satt kvar på sin dansande hingst och fick av cousines herr broder, som skyndat ut, höra om herrskapets förflyttning hit till Värmland.»

Översten talar på ett stillsamt vis. Ett ärofullt ärr glödde snett över pannan. Så ser han ut över vita salongen, och hans blick fastnar på fru Cilla och generalen.

»Vilket vackert par! *Mon général*», nickar han, »lika förfaren är du ännu i kadriljens gracieusa *pas dansants* som i fälttågens järnhårda *figurées*!

Men utför trappan går generalen och fru Cilla.

Stina, som märker, att Lennart nu är nära att förlora herraväldet över sig själv, ber skyndsamt:

»Er arm, herr överste», varefter hon vinkar åt de andra att följa.

»Nu gå vi alla ut i trädgården att njuta av den vackra våraftonen», kommenderar hon, »Cilla och herr generalen visa oss vägen!»

Musiken tystnade, och uppbrottet blev allmänt.

»Fru Cilla har ju lovat att visa mig er fru svärmoders charmanta parkanläggning», säger generalen, »och sådana ögon som edra infria alltid givna löften.»

»Med största nöje! Då få vi ta av vid den här gången, som leder ut till Marielund — så bruka vi kalla den lilla parken — och ehuru den visst ej är storartad är den dock jämte holmen en kär tillflyktsort för oss alla, icke minst för barnen

Här ser herr generalen minnesstenen, som de fått resa på stenkumlet.» »Till minne av vår barndoms fröjder», läser hon högt, då hon ser hans försök att tyda inskriften.

Vårligt blek lyser månen över bergen. Dess svaga ljus silar ned genom det späda lövverket och ger åt fru Cillas vita dräkt en grönaktig skiftning. Över deras bara huvuden blommar rönnen, men asparna stå ännu med hoprullade blad.

»Vackre generalen» går tyst vid den unga fruns sida, betagen av en förunderlig känsla.

»Quelle enfant, encore heureuse et pure», tänkte han. Högt sade han blott:

»Det är längesedan vi båda vandrade tillsammans en vacker vårkväll», fru Cilla.

»Då var ni själv blott en liten nyutsprucken knopp — och jag — un homme heureux.»

»Och nu, herr general», log Cilla.

»Nu» -- hans ögon smekte hela hennes gestalt — »nu har den vackra persikan mognat, och då frukten lockar, tänker man icke mer på blomningens dagar.»

Cilla drog en smula ihop ögonbrynen.

»Fullfölj också jämförelsen, herr general!» sade hon litet högdraget.

»Jag — oh, chere enfant — sedan min konung föll för en lönnmördares kula, är Gustaf Mauritz Armfelt bliven blott en spillra — en spillra, som obarmhärtigt slungats ut på främmande hav, en spillra, som nu ingen mer frågar efter!»

»Hur kan herr generalen tala så! Väl vet jag, att herr generalen fått lida mycket och oförskyllt, men nu då salig kungens son kallat sin faders vän tillbaka, så kan väl allt åter bli gott och väl? Eller är det ryktet sant, som säger, att Hans Majestät ej torde vara... fullt... fullt...»

Hans Majestät är en honnête och dygdig människa», avbröt Armfelt, »full av goda känslor och prin-

ciper. Men alltför långt gående förtjänster bli ofta till fel — och tvärtom! Och det finns ett övermått av gott hos honom, som ofta leder till ont och helt kullkastar toutes les affaires.

Ehuru jag visst icke tvivlar på att Hans Majestät har både förtroende för mig och gör rättvisa åt min zele och attachement, så kan det inte bli något samarbete mellan oss båda helt enkelt av den orsaken, att Hans Majestät icke tager emot varken föreställningar eller råd, då idéerna på förhand äro fixerade, utan följer la passion du moment eller helst des mouvements d'humeur.

Han är envis, det är jag också, men annars äro vi så olika. Han älskar minutier, jag hatar dem, han är van vid smicker och att folk säger ja till allt, men jag kan icke smickra och är nästan alltid av annan avis.

Men jag kan icke reprochera mig att icke ärligen hava sagt honom min mening. Det är därför icke heller underligt, att han blivit ledsen vid min figure. Till hovet kommer jag icke mer, fru Cilla.

Men brister det — och det kan hända, att Hans Majestäts politik kommer att medföra förfärliga följder — brister det för tredje Gustavs son en gång, då brister också det sista inom Armfelten!»

Det kom en ton av oändlig bitterhet och sorg i generalens stämma.

De hade kommit över bron till den lilla mossbänken framför »tebordet».

Stenskivan låg beströdd med asphängen. De lyste som silver i månens ljus.

Cilla sopade långsamt ned dem med en kvist, som hon brutit under vägen.

»Tänk, att allt kunde bli så förändrat, så i ett tag förändrat, bara salig kungen dog», sade hon eftersinnande.

»Ja — är det inte förunderligt, att en enda människa kan mäkta få ett sådant varde ljus över tingen,

och desslikes att detsamma ljuset slocknar, i samma ögonblick hon dör?

Men om ni här ute i landsorten, ändå så långt från medelpunkten, haft förnimmelse av hela samhällets yttre och inre förvandling, hur tror fru Cilla jag kände det, jag, som stod honom närmast? Hur tror ni det var att från ljusa höjder störtas i de mörkaste djup av förföljelser och olyckor av alla slag?

Eller då jag så som en främmande, en drömmande kom tillbaka en dag till de salar, där h a n fordom förde snillets och glädjens spira, och i de samma gemaken blott såg kvickhetens och belevenhetens likkistor uppställda.

Allt andades något strävt, tillknäppt reglementerat, oändligt trist. Man gick omkring som på en begravning, där ingen sörjde.

Men hur kan jag sitta och tala så här», avbröt han och reste sig hastigt, »förstöra en så underbar skönhetsstund för oss båda!»

Han bjöd henne armen. »Livets missräkningar kan knappast intressera Adolfsfors unga, vackra värdinna!»

De började åter gå uppför sluttningen. Han såg på henne, där hon gick vid hans sida med böjt huvud. Den nyss så högdragna lilla munnen var hårt sluten, och ögonen skimrade — genom tårar.

»Tack, fru Cilla Wærn, lilla goda fru Cilla», sade han enkelt.

»För individen få vi icke glömma det hela», tillade han allvarligt. »Nu gäller det bara fäderneslandets självständighet och ära!»

»Vad jag är glad åt, att det är till er vi få anförtro våra kära gossar», utbrast hon tacksamt. »Då uteblir icke heller segern», tillade hon förtröstansfullt.

»Segern» — upprepade Armfelt — »kära fru Cilla, jag har fått det mest p é n i b l a av alla befäl: en oövad armé utan vapen, ammunition, kläder, proviant och läkare. Var Gahn och Bergenstråhle, vilka skulle stödja

mina rörelser, i detta nu hålla till, vet jag icke ens... Troligen har Hans Majestät utan mitt hörande givit dem contraorder direkt från Stockholm. Men trots allt detta måste jag nu 'ögonblickligen' anfalla Norge. Skall jag förgäves offra edra gossar? Det var det jag sökte få ett svar på där inne i balsalen! Dock, så länge skyldigheter existera, skola de också till det sista uppfyllas», tillade han hårt!

De hade kommit uppför backen, fram ur trädens dunkel och stannade ett ögonblick framför de öppna fälten, där rågen spirade.

»O Finland», utbrast generalen lidelsefullt, »o Sverige, måtte solen snart lysa på ett land, som ligger lugnt och stilla i kvällen som nu dessa spirande fält och som lika hoppfullt kan se sin morgondag an, som de knoppande träden här bida sommarens fullhet och rikedom!»

Cilla stod tyst och orörlig som en marmorstod. Hennes hjärta fylldes av ett oändligt ve. På samma gång förstod hon, att hon fått skåda in i ett annars slutet rum. Med vördnad såg hon på mannen vid sin sida.

En ilande rysning kom hennes arm att skälva till.

»Ah chere madame», sade generalen ängsligt och började vandra vägen fram, »vilken egoist jag är, som drar ut den här lilla fågeln från dess varma bo bara för en tête à tête med en olyckskorp, som trängde till luft under vingarna! Pardonnez-moi!»

»Den lilla fågeln var nog blott alltför glad att få följa, herr general. Det förtroende den fått, har för alltid sjunkit djupt ned i dess hjärta!»

Han förde hennes hand upp mot sina läppar.

»Så länge Sverige ännu äger sådana kvinnor, kan dess framtid ej vara förlorad», sade han glatt. »Men låt oss nu gå till de andra, till ljuset och glädjen — och låt se, att den får ett återsken också i de här vackra ögonen!»

I trädgården syntes inga lustvandrare mer. Som aftonluften blivit kylig, hade man åter dragit sig inomhus.

Fru Cillas kinder hade bleknat, då hon vid Armfelts sida kom in i vita salongen. Han förde henne fram till långsoffan, där matronorna residerade.

De nådiga fruarna förfrågade sig genast om hennes hälsa. Hon var bliven så alltför blek. Det var en stor oförsiktighet att vandra så länge ute i den bedrägliga vårluften. Katarr och halsont bleve troligen följden!

Cilla uppfattade knappt, vad de sade. Hennes ögon sökte Lennarts. Hon nickade och log emot honom, men med frånvarande blick, ännu uppfylld av det, hon hört i parken.

Ursäktande sig hos fruarna, steg hon så hastigt upp och skyndade fram till Lennart.

Hon trängtade till tryggheten i hans närhet.

Men han såg kallt på henne.

»Vad du ser underlig ut», utbrast han.

Och då hon smeksamt ville smyga sin arm under hans, drog han sig tillbaka och sade hårt:

»Nej, bed mig icke, jag spelar ej mer. Nu är dansen slut på Adolfsfors!»

Och då hon blott såg förvånad ut, upprepade han högt och hårt: »N u är dansen slut på Adolfsfors!»

De omkringstående stirrade förundrade på brukSherren, och en obehaglig tystnad bröt den förut rådande animerade stämningen.

Generalen, som också bemärkt den lilla scenen emellan makarna, kom skyndsamt gående fram till dem.

Han såg Lennart öppet in i ögonen och sade så tyst, att han blott kunde höra det:

»Vous êtes dans l'erreur, Lennart Wærn! Men förlåt, att jag kanske alltför länge lagt beslag på värdinnan.»

Därvid log han mot fru Cilla och bugade.

»I morgon är också både jag och alla orosandar borta från ert Adolfsfors! Mon ami, donnez-moi votre main!»

Lennart Wærn slog honom hårt i handen.

»Merci», sade Armfelt, och tillade högre.

»Tack för alla de angenäma stunder vi arma krigare fått tillbringa i edert kära hem! Måtte sorgen och olyckan alltid vara fjärran från Adolfsfors och dess ädla herrskap!»

Han släppte Lennarts hand och vände sig utåt salongen.

Alla sågo att vackre generalens bruna kind var blekare än vanligt och att hans mörka ögon voro allvarligare än tillförene, då han med fast stämma yttrade:

»Adolfsfors bruksherre har rätt. Nu är dansen slut på Adolfsfors. I morgon, mina herrar officerare, sker uppbåd av alla truppavdelningar. Nu begynner en annan dans. Marschen går mot Kongsvinger — och Norge!»

»GRÄNTS-TULLKAMMAREN»

Försommarens ljumma vindar spelade milt i det ljusa lövverket, då övertullinspektor Noreen en dag i sträckt trav kom körande uppför alléen till Adolfsfors.

Bruksherren och hans syster Stina hörde det häftiga loppet av hästen, där de sutto i bokkammaren, båda fördjupade i läsning.

Fru Cilla, som var på väg ned till roskvarteret för att tillse dess tuktande, vände hastigt om, då hon såg Eric Noreen komma.

Han hoppade kvickt ned från den lätta pinnkärran och kastade tömmarna åt Nord stalldräng, som flinkt kom springande.

I detsamma kom Lennart Wærn ut på trappan.

Eric Noreens ansikte var allvarligt, och han talade brådskande.

»Goddag, mitt nådiga herrskap», hälsade han kort. »I dag är jag ute i bråda ärenden — för att be om snar och nödig hjälp.»

»Har det hänt något? Hur har det gått för de svenske? Ha de kunnat taga Liers Skantz?» frågade Lennart, allt i ett andedrag.

»Ja, nu har dansen stått vid Liers Skantz, som Armfelten sade vid den sista dansen här», sade Eric Noreen och sjönk trött ned på bänken vid sidan om trappuppgången.

»Dansen gick charmante, Skantzen är intagen, de

svenske visade mer än tillbörlig tapperhet — men nu är min gräntstullkommare full av blödande och stympade spillror från stormningsanfallet.

Alla mina rum äro belagda med blesserade soldater och officerare. Om en del av dem skall kunna räddas till livet, måste de föras till Karlstad för att få armar och ben amputerade. Men jag har inte dynor tillräckligt att lägga dem på, inte tillräckligt med täcken. Det är slut med linne till bindor, och läkande salvor tryta.»

»Allt vad vi ha, står naturligtvis till ditt förfogande», svarade Lennart Wærn värdigt.

Stina Wærn hade kommit ut. Hennes ögon hade dragit ihop sig, och en blixt sköt ur dem mot berättaren.

Men han hade ej märkt henne. De annars så godmodiga bruna ögonen brunno svarta, och han flög upp från bänken, där han satt, och gick fram och tillbaka med knutna händer.

»Ah, detta idélösa krig, som sänder landets barn ut i elände och krankhet och död — till ingen nytta!

Hur upprörd blir man inte i sin själ, då man ser, att på intet vis något ordnats för våra arma gossar! Allt, allt fattas för deras utrustning.

Med tomma magar och tomma gevär skola de däran.

Vad blir väl följden! Att sjukdom och sotdöd komma att sluka flera offer än själva kriget! Hur ska de ej anklaga dem, som sänt dem ut i allt detta!»

Lennart Wærn satte sig stilla på bänken och lutade sig ned över sina hårt knäppta händer.

»Anklaga dem, som sänt ut dem i detta», upprepade han långsamt och lågt, i det han såg ned i sanden. »Vem anklaga de då?»

Eric Noreen stod framför honom med händerna ännu knutna.

»Ännu veta de ej, vem de skola anklaga, men, se upp, Lennart Wærn, du och jag veta det, veta att

landets olyckor, länk vid länk, smides av — vår tredje Gustafs olycksfödde son, av kungen.»

Lennart Wærns händer knäpptes så hårt, att skinnet vitnade över knogarna.

Han såg långsamt upp, och hans ärliga ansikte överfors av en mörk rodnad.

»Jag hade mig ej bekant», sade han långsamt, »att en rikets betrodde ämbetsman opponerar mot sin konung — jag visste ej, att du var bliven — en revolutionär, Eric Noreen!»

Eric Noreen sjönk plötsligt ned på bänken vid hans sida.

Elden i hans ögon hade slocknat. Trötta sågo de utåt de sommargröna fälten. Ovanför Valfjället stod sommarhimlen blå och molnfri, och bortöver gräsplanerna, som kantade gården, surrade humlorna.

De båda männen sutto bägge tysta.

Fru Cilla och Stina hade lämnat dem.

Kammarpigan kom med en bricka med förfriskningar.

Den klara saften i den slipade flaskan med Gustaf III:s namnchiffer i matt etsning lyste som rödaste vin. Vattenkaraffen var immig av det nyupptagna källkalla vattnet.

Fru Cilla kom efter med den gamla silverskålen — »Fossums skål» — fylld med sockerbröd. Hon satte den leende ned på den högkantade, lackerade brickans frukter och blad och började blanda den friska drycken i de bladtunna glasbägarna.

Eric Noreen satt tyst och såg på, hur lätt och behagligt hennes små händer rörde sig. Den vitblommiga perkalklänningen föll i sedesamma veck från bältet högt upp under armarna, de långa skruvlockarna hängde stilla och fromt omkring det barnsliga ansiktet med de sänkta ögonlocken, men så blev han med ens varse, hur den ena lilla foten i den stramt åtdragna korsbands-

skon på ett trotsigt och målmedvetet sätt gav sig till känna.

Han kom plötsligt ihåg, hurusom fru Cilla den förmiddag, då Armfelten med sitt följe kommit till herrgården, uttalat rätt förståndiga ord — och så Lennarts misshag däröver.

»Men det är nog så», tänkte han, »att känslan av landets ofärd och obestånd tränger sig på alla och kommer hela folket att mogna, fast också redliga svenskhjärtan — sådana som Lennarts — ännu i det sista strävar emot det som de anse vara trolöshet. Det är blott att hoppas och bida tiden.»

»Noch ist Polen nicht verloren, vi få hålla ihop — och hålla ut», sade han högt.

»Det skåla vi på», sade Lennart.

Pinnkärran körde fram. Då Eric Noreen tog tömmarna från Nord stalldräng, kom Stina Wærn ut, klädd i en lång vid reskappa.

»Finns det rum i kärran för mig?» sade hon hastigt. »Jag önskade färdas med eder upp till Gräntstullkammaren.»

Eric Noreen såg en smula gäckande på henne.

»Det nyttar till intet att ni kommer med, min nådiga fru», sade han. »Däruppe göra stora, starka bondkvinnor mer nytta nu.»

Stina Wærn såg honom lugnt in i ögonen.

»Ni tager miste, herr övertullinspektor», sade hon, »jag vet, att jag kan vara de blesserade till nytta. Om icke så stark, så är jag dock mera förfaren i att sköta sjuka och sårade än bondkvinnorna. På Billingen och Forsvik har jag ofta prövat på den saken.»

Eric Noreens ögon mörknade, medan han betraktade det vackra, finskurna ansiktet bredvid sig.

Hur klingande hade inte hennes skratt ljudit för blott några veckor sedan, då hennes små korsbandssnörda fötter så lätt svävat om i kadrilj och gavott

med många av dem — som nu lågo som människovrak däruppe.

Och för hans inre syn välvde på nytt alla de gruvligheter fram, för vilkas skull han var kommen hit för att bedja om hjälp, och för vilkas skull den packade vagnen bakom pinnkärran nu skulle medfölja.

»Madame har ej ett begrepp om vad ni vill åtaga er», fortfor han. »Kan ni se blod, blod som väller rött och varmt fram ur en blessyr, då man byter om bandage, blod som är stelnat och svartlevrat, kan ni se en bruten benpipa, som sticker rätt ut ur det upptrasade köttet, kan ni se ögon, som bli glasartade och brista, kan ni höra stönanden och suckar från varje vrå i ett rum, där de ligga i långa rader, de stackars människospillrorna?

Vi ha intet luktvatten där uppe och inga andra medel att väcka fina damer från dåndimpen, och inte ha vi tid därmed heller!»

Cilla betraktade undrande Eric Noreen.

Vilket språk han förde och vilken oartighet. Aldrig tillförene hade hon hört något dylikt från den gode, sirlige Eric Noreens läppar. Men hon förstod, att det var sorg och grämelse, som kom honom att yttra sig så hårt, hon förstod — och ursäktade.

Stina Wærn skrattade.

»Hav ingen fruktan för besvär och omak för mig i det fallet», sade hon. »Den, som haft Maja Uggla till mor, har fått vänja sig av med dåndimpar! Ville också vi — liksom våra jämnåriga — göra oss intressanta med svimningar, så vill jag lova, att hon kurerade oss för sådant.

Åh nej, herr överinspektor», sade hon plötsligt allvarligt, »låt mig nu få sitta upp och färdas med. Jag v i l l och jag k a n bli de blesserade till nytta.»

Eric Noreen räckte henne hastigt handen och hjälpte henne upp i kärran.

»Farväl fru Cilla, farväl Lennart», sade han allvar-

ligt och fattade tömmarna. »Tusende tack då för allt det goda ni sänt — alltifrån henne här till det stora lasset här bakom.»

Han höjde piskan. »Seså Munter, spring nu åstad till alla dem där uppe, som ligga och vänta.»

Han nickade åt bruksherrskapet på trappan: »Tack, tack — och Gud välsigne eder!»

*

Medan den lilla norska berghästen ivrigt löpte vägen fram, förtalde Eric Noreen om stormningen.

»Det var västra arméns ena flygel under befäl av Georg Adlersparre, som verkställde den. En sådan våg av entusiasm och stridslust hade gripit soldaterna, att den gjort dem oemotståndliga. Försvararna hade måst vika. Och nu innehade man Liers Skantz och bergsryggarna.»

»Major Adlersparre», sade Stina Wærn eftersinnande — »han var inte med på Adolfsfors.»

»Åh nej», Eric Noreen log. »Den gode Lennart var nog icke så angelägen om hans sällskap — och 'Sparren' är också så tyst och sluten. Dans och spel förnöjer honom ej. Han föredrager att grubbla över likt och olikt.»

»Ah, nu minns jag», säger hon plötsligt, »det är han, filosofen på Ahludden — —som utgivit den där tidskriften 'Läsning i Blandade Ämnen', som bror Lennart har i bokkammaren, men som han ej ville vi skulle läsa tillsammans.»

»Jaså inte det! Vår gode Lennart är allt en smula skuggrädd — för sig själv, tror jag. Var viss om, att han läst alla de förnuftiga uppsatserna i tidskriften, både om 'Lantbruk och Hemmansjord' eller 'Sve-

riges Boställs- och Frälsejord', liksom 'Hvilket Regeringssätt är det bästa', och tvivelsutan erkänner han också deras rätt och värde, men i det längsta vill han bevara skenet av riddaren 's a n s p e u r e t s a n s r e p r o c h e!' Hovet kallar tidskriften 'Läsning i Brännbara Ämnen'», tillade han, och det kom ett glitter i de goda, bruna ögonen.

»Men» — och han suckade tungt — »kanske det nu gäller både för filosofen på Ahludden och oss andra att tyda svårare gåtor, den svåraste gåta, som Sveriges folk någonsin haft att lösa.»

Stina Wærns ögon kisade emot honom. »Den svåraste gåtan?» sade hon undrande.

Eric Noréen måste hålla in Munter, som gav sig till att rusa redan i början av en brant utförsbacke.

»Om Sveriges vidare bestånd som fritt land», sade han hastigt utan att se på henne.

De sutto tysta. Munter löpte mellan väggar av mörkgrön gran- och vårskimrande lövskog. Älv och sjö blänkte fram här och var. Ängar och hagar växlade om med öppna gårdar och fält. Då och då skymtade små rödmålade stugor, inbäddade i sina täppor, eller vinkade en gammal herrgård sitt »välkommen hit.»

I fjärran reste sig gränsfjällen dimblå.

Stinas ögon hängde smekande fast vid det hon såg. »Aldrig i livet finns någon möjlighet, att detta skulle upphöra att vara Sverige, aldrig i evighet», tänkte hon.

Munter strävade uppför en backe. Vid backens krön stod vid sidan om vägen en stor jordfast sten, framför vilken Munter självmant stannade.

Eric Noréen rev av sin hatt och skyldrade med piskan.

Stina vaknade upp ur sina tankar. Hon fick syn på den mäktiga stenen. I alnshöga bokstäver lyste därifrån emot henne: Gustaf III.

Hon begynte högt läsa hela inskriptionen:

»1772 och 1788
Reste
GUSTAF III
Här förbi
Till
Gränsen
Att försvara Landet.
Ortens Tacksamhet
Wahrar
Så länge Werlden Står.»

Hon vände sina ögon från stenen till Eric Noreen.

»Låt mig få trycka er hand, ni trofaste gamle gustavian», säger hon impulsivt. »Jag förstår, att det är ni som huggit in de orden. När reste ni den här, 'kungsstenen?'»

»För icke så länge sedan, efter mitt sista Stockholmsbesök, då jag var med om avtäckningen av Gustaf III:s staty.

Allt gick därvidlag tyst och reglementerat till. Underligt nog låg där alls ingen glädje i luften.

Men efteråt samlades vi — gustavianerna — uppe hos Sergel i ateliern. Han bjöd på middag. Och där var det den rätta stämningen. Aldrig glömmer jag skålen han utbragte till vår älskade konungs minne.»

Han höll inne.

Stina såg frågande på honom.

»Je vous demande mille pardons, madame, så här föllo orden: 'Ta mig t-n dj-lar var icke Gustaf III en stråle av det eviga ljuset!'

De orden ha alltsedan dess ringt i mina öron.

Av det ljuset föll också en blixt in över vårt landskap, skulle det minnet då ej för alltid leva kvar här i vår bygd.»

»Ja, vackra minnen äro en rikedom, som ingen någonsin kan taga ifrån oss», sade Stina Wærn tankfullt.

»Och ett folk, ett land, en gård, som icke vårdar sig om arvet från fäderna, om sin forntid, får heller ingen framtid — bara ett trist perspektiv av gråa dagar utan flykt och skimmer», tillade Eric Noreen.

»Men vad är det där för en stenhäll, som ligger på andra sidan om vägen, är det inte en runsten?» frågade Stina och reste sig intresserad upp i vagnen, då Munter åter börjat trava framåt.

»Jo.»

»Hur lyda runorden?»

»Gud — konung — fosterland.»

»De orden ha för oss svenskar smultit samman till ett begrepp, och ve oss, när det begreppet faller sönder!»

Då Stina såg, hur hans ansikte mörknade och fick ett plågat uttryck, försökte hon föra hans tankar in på andra vägar.

»Säg mig, hur kommer det sig, att filosofen på Ahludden kommit hit upp till Värmland», undrade hon.

»Helt enkelt av den anledningen, att när Hans Majestät gjorde Armfelt till chef över västra armén, utbad sig denne att själv få utvälja sina underbefälhavare, och bland andra valde han då Adlersparre.»

»Är han alltid så där tyst och sluten, som ni säger?»

»Ja, inte har jag sett honom annorlunda. Men av soldater och underbefäl är han gott liden. Han har nog också sitt särskilda sätt att ta dem. Förleden natt, då jag vakade hos en fänrik, berättade han, hur 'Sparren' efter att ha gett honom ordern tillagt: 'Om fänriken lyckas, är det fänrikens förtjänst, om det misslyckas, är det mitt fel. Marsch!'»

Övertullinspektorens ögon lyste. »Flyg, Munter, flyg med hast, så vi snart komma fram till våra gossar, som ligga där och vänta på hugsvalelse och hjälp!»

Och Munter satte nosen in mot bringan och flög framåt. Han längtade efter hemstallet uppe vid 'Gräntstullkammaren.'

*

Över den gröna gräsplanen kommo två soldater gående från brygghuset, försiktigt bärande en stor gröt-gryta emellan sig.

Fram till trappan vid Gräntstullkammaren buro de den och började ösa i skålar och bunkar.

Ljum och solröd och stilla var sommarkvällen, och göken gol i skogen.

Soldaten, som gick uppför trappan med en grötskål i vardera handen, stannade och lyssnade. En blodröd sky drog över hans ansikte.

Han var ung och längtade ofta efter hembyn, och det stack gruveligt i bröstet.

»Hörde du göken?» sporde han kamraten vid grytan.

Kamraten nickade. Visst hörde han. Han mindes andra vårar, då han gått och plöjt och sått, medan göken gol för honom i hagarna.

»Men det är bråd tid», skyndade han på kamraten. »Solen går snart bakom Valfjälltoppen. Hasta på med maten åt de sjuka. 'Sparren' är där uppe, och du vet, han likar ej dröjsmål.»

Den andre sprang uppför trappan.

Han höll nästan på att stöta ihop med den nådiga vackra frun, som kommit åkande med Noreen från Adolfsfors.

Aldrig hade han sett något så vackert, tyckte han, någon så fager under ögonen, någon som haft så små små fötter i svarta korsbandsskor.

Och aldrig hade han tänkt, att ett herrskapsfruntimmer ville göra sig så mycket omak för fattiga menige, som det låg proppfullt av här i denna stora byggnads stora rum.

Men hade han inte sett henne ligga på knä vid golvbäddarna och med sina små herrskapsfingrar linda upp och igen de blodade bindorna, sett henne tvätta de variga och levrade såren, och då de gått upp och blodet sköljt över hennes bara arm, hade hon icke skrikit eller fått dåndimpen, utan bara bitit sig hårt i läpparna. Och fast hon bilvit vit som snö i ansiktet, hade hon troget bistått fältskären i hans gruvliga hantverk och sedan skött och ansat, tröstat och hugsvalat.

Så fort hon kommit, hade de fått bära ut all den söndertrasade och nedblodade halmen.

I stället hade där bretts ut på golvet det, som ankommit från gårdarna i trakten, så att var och en hade fått en ordentlig bädd. Och där de nu lågo i brukspatron Wærns nya, rena skjortor, med täcken och fällar omkring sig, kunde de inte nog prisa henne, som kommit till dem som en »himlens ängel».

Soldaten med grötskålen och faten, och fru Stina följdes åt. De kommo in i ett stort frontespisrum med tre smårutade fönster. Det därigenom silande, röda kvällsskenet gjorde allas ansikten helt rosiga.

Sedan de stackars sårade fått sin aftonvard, lågo de helt lugna och nöjda, undergivet väntande på sömnen och glömskan. Blott ett och annat drag förvreds vid smärtan, då ett ben eller en arm skulle röras, eller då man försökte vända litet på den ömma, trötta kroppen.

In i nästa rum komma de, Stina Wærn och soldaten med maten. I det flödande solljuset ser hon en man sitta vid en bädd i en smal, väggfast lådsäng. Han sitter med ryggen och den mörka nacken vänd emot henne och lutar sig ivrigt fram över den bleke gossen i sängen.

På uniformen ser hon, att det är en officer, och en blick på hennes hjälpare säger henne, att det är »Sparren».

Han har ej vänt sig om. Han sitter och ser på det vita gossansiktet i bädden. Över kinden är ett svårt hugg, som fältskären nödtorfteligen sytt ihop, och den ena armen ligger maktlös på bädden i sin linda.

Det hårda, torra såret på kinden stramar smärtsamt, när gossen talar, men Stina Wærn hör, hur han mödosamt får ihop ett ord: Hovermo.

Hon vinkar soldaten med grötbunkarna med sig och sakta gå de från bädd till bädd. Det är så stilla i det stora rummet. Och medan alla de sårade, för att bättre kunna lyssna, så försiktigt som möjligt söka skrapa skålarna med träskedarna, hör hon chefen för högra flygeln, »filosofen på Ahludden», den man, omkring vilken fosterlandskära män en dag skulle samla sig, Georg Adlersparre, sitta och tala som en gosse till en gosse om lekar och äventyr och lekställen i deras gemensamma födelseort, Hovermo i Jämtland.

»Minns du Mysjön?» säger Adlersparre hemlighetsfullt. »Minns du, hur den sjön kunde ryta och låta illavulet under de svarta oktoberkvällarna? Eller minns du den om våren, då Hovermofjället stod och speglade sig och sken så grannt över vattnet?

Kommer du ihåg det där abborrgrundet västerut, där abborren stod så tjockt i det soliga sandvattnet?

Minns du fäboden vid Hovermo-österliden, där de sade, att vitter-frun gick i vall med guldhornskorna, och den stora tallen där, som står på klippan och har så långa grenar, som hänga ut över Mysjön?

Där brukade vi pojkar klättra och klänga så långt ut som möjligt för att skåda ut över all världens riken — som vi trodde.»

Gossen nickade. Hans ögon tindrade, när han hörde om hembygdens alla ställen, som han, »Sparren», ju kände lika väl som han själv, Nings-Nings-pojken.

Från en av Hovermostugorna hade han gett sig i väg till Finnskogarna, och så hade han kommit till »Sparren» och blivit trumslagare. Bara han kom hem,

skulle han minsann förvåna dem alla med sina ståtligaste virvlar!

Det skar till i hjärtat. Armen, som låg där — åh jo, han kunde nog trumvirvla med en arm, så att de kommo ut från gårdarna utefter vägarna för att lyssna på Nings-Nings-Nisses trummeri trummera, och så skulle han berätta för dem om »Sparren».

Adlersparre såg, hur gossens ansikte började blossa och ögonen mörkna. Han lade handen sakta på hans panna. Han önskade få honom till sömns, innan febern, den svåra sårfebern, kom och tog honom.

»Tälj mig mer om Hovermo!» säger gossen med en röst av bortskämd sjukling.

Adlersparre fortsatte att tala.

»Nog vet du, var överstelöjtnantsbostället är», säger han, »den röda gården med det brutna taket där nere vid Mysjön. Nog vet du, vem som bor där, Christopher Adlersparre, fader min, som undervisar bönderna i åkerbruk och förnöjer sig med allehanda jakter på sjön och i fjällen. Ja, han är gammal nu, och går ej mer på jakt, ej heller fiskar han så särdeles ofta.

Men då jag var liten pojke, yngre än du, befallde han mig ofta att bära fiskedonen dit, där han brukade sitta och meta vid abborgrundet. Men kan du tänka dig, att jag var en sådan förunderlig stackare, så jag kunde aldrig träda en mask på kroken.

En gång, då fisken hade tjuvnappat, befallde mig min fader att sätta på en ny. Men jag tyckte svårliga illa om att pina något djur, och jag sade nej. Min stränge fader tillsade mig på nytt — men jag nekade. Då blev han vred och gav mig en risbastu på stället.

Detta gjorde mig så ond och förtörnad, att jag om natten beslöt mig för att rymma.

Jag hade några silverslantar, som voro mina egna, dem jag tog och så min läsebok, i vilken min moder

lärt mig att läsa, och litet bröd, och detta knöt jag in i ett litet knyte. Nästa natt tänkte jag så vandra i väg till Norge.»

»Gick du över fjällen?» mumlade gossen ivrigt med otydlig röst — såret stramade och gjorde orden suddiga — »gick du över Hovermofjället och över alla de blå fjällen? Såg du vitterkorna och träffade du björnen? Han kom en natt till fejset och ville ha kon vår — Hörde du — såg du näcken i Laisforsen?» — Han kom allt mer in i febern och yrseln — »Ge mig en båt, jag måste fara över Laisforsen —»

Han kastade sig åt sidan och jämrade sig, då armen rördes. — Skummet stänker så högt — mor, mor — jag vill ha vatten, vatten!»

Adlersparre fuktade hans läppar.

Han tystnade och blev lugnare. Så småningom jämnades dragen ut, andedräkten blev mera lugn, han somnade.

Eric Noreen kom hastigt gående från mittrummet, och Adlersparre reste sig upp.

Han studsade, när han fick se Stina Wærn, och en hastig rodnad flög över hans anlete. Ofrivilligt rynkade han ögonbrynen.

Eric Noreen skyndade fram. »Det är fru Stina Wærn, bruksherrns på Adolfsfors syster, som jag talat med eder om —»

»Chefen för högra flygeln, överstelöjtnant Adlersparre.»

Han bugade sig stelt.

»T r e s f l a t t é d e f a i r e v o t r e c o n n a i s s a n c e, m a d a m e», mumlade han. »Jag är eder stor tack skyldig för edra tjänster mot mina soldater.»

»Mina tjänster äro ringa», sade hon enkelt, gick fram till gossens bädd och lade hans arm varligt tillrätta.

Han sov nu som det tycktes helt lugnt, men det lingula håret, som låg i en slinga ner i pannan, glänste fuktigt av svett.

Adlersparre såg på honom. »Vi äro från samma trakt i Jämtland», sade han.

Han bugade sig hastigt för Stina Wærn: »Er arm, min nådiga», sade han med förändrad röst, »tillåt mig att föra eder till den kvällsvard, vilken jag antager vår ädle värd är kommen att buda.»

»Merci monsieur, men jag har ännu litet att uträtta hos mina soldater», sade Stina Wærn vänligt och gick in i nästa rum.

* * *

Inne i mörkaste hörnet av gräntstullkammarens förstugukvist sitter övertullinspektoren och röker helt fridsamt sin kvällspipa. Det röda pipögat glimtar, och röken ringlar sakta ut mellan de enkelt sirade stolparna.

Han sitter och tänker och ser ut över de mörknande skogshöjderna. Därovan glimma några bleka stjärnor, men över Valfjället sitter aftonstjärnan som en gnistrande diamant.

Nattron hade ej varit stor, sedan han upplåtit hela sitt stora boställe till sjukhus.

Jämmer och oro och brådskande arbete hade fyllt både dag och natt. Men i dag hade de sista, svårast sårade förts söderut. En underlig nästan ljuvlig ro hade sänkt sig ned över hela den stora gården, inom vars väggar ändock så mycket lidande fanns kvar.

»Satans briljant kvinna, den där lilla frun!» tänkte han. »Vem kunde ana, att inom det fagra, bräckliga skalet gömde sig så mycken klokhet och kraft! Så'n reda hon fick på allt, och det från första ögonblicket hon satte sin fot här! Och jag som ej ens ville ta' henne med. Måtte hon nu bara inte tröttna, sedan hon en gång tagit sig för att lysa upp den trista tillvaron här i huset!» Han suckade och knackade ur sin pipa mot stolpen.

Då fick han se Adlersparre stå där nere vid staketet, halvt böjande sig ut över räcket.

Drömmande skådade han ut i natten.

Uppifrån vägen kommo två mörka skuggor. När de upptäckte mannen vid räcket, gjorde de ställningssteg och stodo i stram honnör.

Det var Adlersparres adjutanter, de unga baronerna Anckarsvärd och Rudbeck.

»Jaså, mina unga vänner äro ute och svärma», hördes Adlersparre skämta, »och tala törhända i den sköna kvällen om unga hjärtans amour?»

»Nej, Rudbeck förtalde om vår vän Axel Oxenstiernas död, han har stupat vid Svinesund», sade August Anckarsvärd, och det kom något grumligt i stämman.

Adlersparre sträckte ut handen emot dem. »Jag beklagar eder — och fosterlandets förlust», sade han deltagande och vände så tvärt om och gick upp mot förstukvisten.

»Sverige tappas på sitt ädlaste blod», mumlade han; »åter ett meningslöst offer.»

Han slog sig ned mitt emot Eric Noreen.

Lätta steg höras i förstugan. En ljus gestalt står tvekande på tröskeln.

»Kom och sitt här, min nådiga, och vila ut ett ögonblick», säger Eric Noreen. »Ni torde vara mycket trött nu.»

»Åh ja», svarade Stina Wærn och sätter sig, »men jag borde sova dessa timmar på förnatten, det blir oroligare sedan mot morgonsidan.»

»Sova de?» frågar Adlersparre från sitt hörn.

»Ja nästan alla», svarar hon stilla — »och den lille trumslagaren som allra ljuvligast.»

»Är han död?»

»Ja —.»

»Inte trodde jag, att det var så nära slutet!»

»Nej — men överstelöjtnanten gjorde honom bara gott, förde honom hem till sitt. Då jag satt hos honom, trodde han hela tiden, att det var hans mor, som höll honom i hand.»

»'Mor, mor', viskade han, och tryckte svagt min hand. Så släppte fingrarna sitt tag — han var död. Men det ljusa leendet, som i döden for över hans ansikte, finns där ännu, han ligger och ler.»

Adlersparres ansikte hårdnade i ett underligt leende.

»Som barn kunde jag ej pina ett djur, kunde ej träda en mask på kroken, och nu» — han gjorde en gest inemot rummen — »nu för jag människor mot död och lemlästning — till ingen nytta», tillade han mörkt.

»Törs jag spörja herr överstelöjtnanten om något?» frågade Stina Wærn en smula häftigt.

»A votre service, madame!»

»Varför säger ni till ingen nytta?

Fordomdags ansågs det ej meningslöst utan som en stor glädje — krigarens största ära — att få dö för kung och land! Men här tycks det ligga något i luften som om» — det kom harm i stämman — »som om det minsta offer vore för stort! Ha vi inte nyligen vunnit en stor seger, och då ha vi väl också hopp om fortsatt framgång. Att strid icke kan avlöpa utan blodiga offer är beklagligt, men...»

»Strid ja», avbröt Adlersparre och reste sig häftigt upp, »men vi få ju ej strida! Härens generalissimus rycker själv segern ifrån oss, då den som en mogen frukt är färdig att falla i våra händer. Vi likasom finnarna skola nu bara retirera!»

»Re—ti—rera??»

»Ja, retirera — till avgrunden», kom det bryskt.

»Jag förstår inte», sade Stina hjälplöst.

»Nej det kan väl ingen förstå», sade Eric Noreen, darrande av undertryckt rörelse.

»Madame skulle bara sett Armfelt, då han meddelade oss kungens sista order», fortfor Adlersparre, »så skulle ni förstått, vad en krigare måste känna! — Först ha vi — trots allt, som legat oss emot — Liers Skantz och bergshöjderna tagna, samtidigt kommer glädjebudska-

pet, att engelska flottan ankommit till Norges kust för att bringa oss hjälp. Armfelt jublar: 'Nu få vi luft! En samtidig landstigning med utfall från våra trupper ger oss segern! Hädanefter går fälttåget i erövringens tecken!'» Och så — kommer där några penndrag från Stockholm! Hans Majestät har upptäckt — att det nu är Seland som skall anfallas, kommenderar engelska flottan dit, förbjuder den i varje fall att landstiga, och vi, vi få order att uppgiva våra ställningar och skyndsamt draga oss mot gränsen för att där intaga en fördelaktig defensiv ställning, som det heter.»

»Men ni gör det väl inte», utbrast Stina Wærn trotsigt.

»En soldat måste lyda, madame.»

»Armfelt kan väl tala med kungen, förklara, hur allt hänger samman...»

»Kungen låter icke tala vid sig, madame, jag tänker, att det går på samma sätt med Armfelts föreställningar denna gång, som det gick i Pommern. Alles alles caput gemacht!

Ja nu har jag besvarat er fråga, madame, men», tillade han, »de där inne få ingenting veta, vi skola unna dem glädjen att dö för kung och land, som ni sade! De som bli kvar få tids nog, liksom vi, bära skammen och — följderna!

Mitt herrskap, jag ber att få önska er en god natt!»

Han bugade sig stelt och gick med stormsteg ned för gången ut på den öde vägen.

DET HEMLIGHETSFULLA BESÖKET

Krigsrörelserna hade avstannat. Varken Armfelts föreställningar eller det från England givna beskedet, att dess hjälptrupper ingalunda finge användas mot Seland, hade förmått ändra detta kungens beslut. Engelsmännen förbjödos att landstiga, och Armfelt måste fullfölja ordern att genast uppgiva intagna ställningar och draga sig tillbaka inom gränsen, varvid 4,000 man och 15 kanoner fråntogos honom och skickades söderut till Toll — ty mot Seland skulle huvudangreppet ske!

Visserligen föreföllo ideliga skärmytslingar, skottväxlingar och rekognosceringar, men egentligen betydde de föga. Och dock decimerades fruktansvärt västra armén för varje dag, som gick.

Hunger, usel föda, höstfukt genom de tunna, trasslitna kläderna, som ej kunde ersättas med nya, och annan ovårdnad kom fältsjukan att svårligen grassera.

Kring Eda Skantz gick sjukdomen förfärligt. På stigarna in till de undangömdaste stugor smög den, fram till Adolfsfors dånande hammare kom den, uppför trapporna till smedernas långa röda huslänga klättrade den, och försiktigt tittade den också in i de större bonde- och herrehusen.

Värst härjade den, där bordet var rensopat från de sista bitarna bröd, och de lösköttiga rovorna, vattniga av den regniga hösten, redan voro slut.

Och de gårdarna voro talrika i denna vådeliga höst 1808.

Djupa stego suckarna ur kvalda bröst. Titt och tätt ringde Köla kyrkklockor över dem, som i rader lades ned i krigargravarna.

Tego de någon dag, sökte nog ungdomen ibland förlusta sig. Då solen lyste på förmiddagen, kunde de ibland glömma både hungriga magar och ihåliga anleten och sjungande draga förbi Sophielund — Eric Noreens ägande gård och privata boställe — där Adlersparre, sedan gräntstullkammaren i grund nedbrunnit, tagit sin bostad.

Fingo de då syn på överbefälhavaren, flögo mössorna i luften, och »leve Sparren» ljöd det i korus.

Men kom så kvällen och natten, eller sågo de en av kamraterna blåna i fältsjukans begynnande plågor, isades de av skräck och drogo sig tysta åtskils.

Vad var det också åt Sparren? För varje gång, där kom budskap från Stockholm, blev han allt mörkare, han förgat ju alldeles att le mot sina hungrande, sjukdomshärjade gossar!

Mycken hugnad hade det fattiga manskapet dock fått röna såväl av sockenfolket, som troget delat med sig av den knappa vinterfödan, som av de omkringliggande herrgårdarna, från vilka det skickats vad man kunnat avstå av mat och kläder. Herrgårdsvagnen från Adolfsfors rullade som oftast vägarna framåt. Än var det fru Stina, som kom och åter fick dem att skratta och bli glada, då hon drog samman sina smala ögon i glittrande putslustighet, än var det bruksherren själv, som allvarsam och godmodig ville dela ut några gåvor eller också lilla fru Cilla, som alltid fann goda ord och tröst för sjuka hjärtan.

I stugorna runt omkring, där nöden och sorgen var som störst, där far eller mor stupat på sin post, där kunde man alltid vara säker om att finna henne. Och

de små föräldralösa, som blivit kvar, dem tog hon med sig till sitt Adolfsfors. Många av dem mindes sedan ingen annan mor än fru Cilla.

De sista brunfläckiga löven sletos av björkarna i alléen, när en dag Adolfsforsvagnen stretade den bottenlösa vägen fram mot Sophielund.

Genom den smala glasrutan skymtade fru Cillas ljusa anlete, och Stina Wærns profil syntes tätt mot den andra.

På Sophielunds trappa kommer Eric Noreen utskyndande för att taga emot det kära besöket.

»Varen så hjärtligt välkomna, mina damer. Hur mycket det gläder en gammal gustavian att få skåda så mycken ungdomlig skönhet och grace, kan jag ej i ord uttrycka. Stigen på, cheres cousines, det är ej för grandes dames att vara ute i detta herrans väder. Nej se Lennart också, välkommen gamle garçon, men» hans ögon bli stora av förvåning — »herr ge—ne —»

»Taisez-vous, je ne suis ici pour personne, herr överinspektor, men låt oss fort komma in», hördes generalens röst längst inifrån vagnshörnet.

De gingo in i gången, som ledde tvärs igenom huset, sist kommo Eric Noreen och generalen.

Vid första dörren till vänster stannade Armfelt och frågade helt tyst: »Är detta överstelöjtnantens rum?»

»Ja, herr general, men för tillfället är han ej inne. Han gör sin vanliga aftonrond, troligen kommer han dock snart.»

De andra hade gått in. Det syntes, att de voro välbekanta med den lilla gården.

Eric Noreen gick fram och öppnade en dörr, genom vilken fru Cillas klara, mjuka röst hördes.

»Var så god och stig in, herr general, i min enkla boning, för ögonblicket dock en mycket upphöjd sådan, eftersom både skönhet och snille där täckts draga in!»

Han bugade för damerna och generalen.

Fru Cilla skrattade med barnsligt roade ögon.

»Smickrare där», utropade hon, »hur gammal skall Eric Noreen bli, innan han upphör med sitt raljeri?»

Eric Noreen bugade på nytt.

»Aldrig nog gammal för att sluta att tala sanning», sade han småleende.

Brasan i den låga, breda kakelugnen flammade, tallkottarna smällde och knastrade. Skymningen föll stilla över rummet.

Det var trivsamt med brasan, när man hörde regnet slå emot fönstren.

Från bordet, som flyttats fram till brasan, klirrade ljudet av bägare, som stöttes samman. Röken från den ångande romtoddyn ringlade sig uppåt, och skenet från piporna glimtade. De tre männen, som sutto däromkring, samtalade halvhögt.

Fru Stina och Cilla, som sutto i långsoffan, utbytte några ord med hushållerskan, som kommit in med den ångande drycken.

De talade om fältsjukans förfärliga framfart — de hade den även inom Sophielund. Hushållerskan förtalde, att Rudbeck, Adlersparres adjutant, låg därinne i förstugukammaren och drogs med den. Den unge baron Anckarsvärd, »Sparrens» andre adjutant, som delade det lilla rummet med honom, hade varit outtröttlig i sina omsorger om honom, men sjukdomen var stark, den tycktes bränna upp den unga kroppen. I afton var han nog särskilt krank. Anckarsvärd hade nyss varit inne, stackarn, och klagat, att nu yrade sjuklingen vilt och kände ej längre igen honom.

Det blev alldeles tyst ett ögonblick.

Så började generalen tala.

Alla lyssnade.

»Jag sitter och tänker på mitt första hemliga besök i Köla. Det var anno 1790 strax före min avresa till Finland.

Rykten gick om ett tillärnat infall av danska trupper här mot gränsen, och så skulle utskrivning också företagas för det stundande finska fälttåget. För mig som dåvarande tjänstgörande generaladjutant fanns sålunda anledning nog att begiva mig hit upp. Men salig kungen hade också givit mig ett annat uppdrag — som icke fick synas.»

Ofrivilligt makade sig fru Cilla en smula närmare berättaren.

»Ända sedan sin tronbestigning hade han haft sin blick fäst på Norge, där man på många håll var missnöjd med den danska styrelsen.

Fördenskull ville han nu, att jag skulle sammanträffa med några av ledarna för det norska självständighetspartiet för att söka utforska deras avsikter. Och en dag fick jag sålunda underrättelse om, att 'en okänd' väntade mig vid 'Fossums' stuga i Kölaskogen för att föra mig samman med några andra norrmän.

Förklädd infann jag mig på ort och ställe. Så blev jag på hemliga vägar förd till en viss Juel. Då jag såg mannen, mindes jag mycket väl, att jag sett honom en gång förut på Haga.

Han lär ha varit någon slags Zahlcasserer i Norge, men för något mankements skull hade han måst fly över till Sverige — och då tagit kassan med sig. Eftersatt som han blev, gav han sig i väg till salig kungen, anropande honom om nåd.

Och salig kungen behagade nådigt skämta. 'Minsann får jag inte annars bara klippta baggar, kommer nu för en gångs skull en oklippt, så kan jag väl också behålla den!' Karlen fick alltså slå sig ned i Sverige — och nu återfann jag honom här som ägare till Noresunds gård. — Missminner jag mig, eller är det inte övertullinspektorens farbror, major Noreen, som anlagt den vackra gården?»

»Jo, herr general, det slår allt in. Gården fick ju också ärva en bit av namnet.»

»Ja visst, ja — N o r e-sund.»

»Nåväl, det var där jag träffade på det norska sällskapet. Men ingen av dem var en man efter mitt sinne, varför jag avrådde salig kungen från att blanda sina kort samman med deras.

Emellertid uppgåvo de icke hoppet att med svensk hjälp kunna avskaka sig det danska oket utan återkommo sedan med nya förslag, av vilka de väntade sig mycken fördel.

Jag var då i Finland, och salig kungen sände den ena representanten dit över för att fullfölja affären. Men» — generalen skrattade — »väl ankommen till skottlinjen, där jag just då opererade, skådade mannen sig bara ideligen förskräckt omkring åt alla håll och ordade mest om, att jag valt mitt uppehåll alldeles för nära inpå fienden, varför jag bad honom att fortast möjligt draga dädan, då det ju visade sig, att han i realiteten ej tålde vid krig — på nära håll.

Saken förföll alltså den gången.

»Men» — tillade han allvarsamt — »j a g s i t t e r n u h ä r o c h t ä n k e r p å a t t d e t d ä r l i l l a f r ö e t, s o m e n g å n g k a s t a d e s u t h ä r i K ö l a, k a n s k e h a f t t i d n o g a t t g r o n u . . .»

Dörren gick upp. Adlersparre stod på tröskeln och såg förvånad in i rummet.

Den piskande stormen hade färgat hans ansikte friskt brunrött, och hans ögon blixtrade av energi och liv.

Han gjorde stelt sin reverens för damerna och inför Armfelt sin reglementsmässiga honnör.

»M o n g é n é r a l», sade han oroligt frågande.

Armfelt visade på en karmstol.

»Slå er ned, herr överstelöjtnant. Jag har i all hemlighet kommit hit för att utdela — min sista befallning.»

Alla sågo upp i ångestfylld spänning.

»Det är min önskan, att överstelöjtnanten s t a n n a r, då jag går.

Från och med i morgon är icke jag längre befälhavaren över västra armén.»

En bomb kunde ej gjort större verkan än dessa ord. Alla sprungo upp från sina platser.

»Men varför, herr general, varför?» stönade Adlersparre.

»Varför, frågar ni varför, har det någonsin varit ett varför eller därför i detta krig? Jag likaså litet som någon annan vet varför!

Jag är fallen ur den kungliga nåden, voilà tout, och har fått order att 'prompt avresa till min egendom'»

»Med vad skall det bli av oss, stackars satar, vid västra armén?»

»Presidenten Cederström har övertagit befälet. Och fastän hela min stab kommer att begära att med mig få lämna armén, är det min alldeles särskilda önskan och sista befallning, att ni stannar och stannar just här! Landet behöver eder!

Vad svarar ni härtill?»

Mörkt och dröjande kom svaret: »Eder önskan är min lag, herr general.»

»Tack —.»

»Mina värmländska vänner», fortsatte generalen och höjde bägaren, »en skål för denna landsända kring Eda Skantz, som så tappert värnat Sveriges västra gräns, som så tappert kämpat mot hunger, fattigdom och sjukdom!

En skål för herrehusen, som delat med sig av sitt, en skål för de torftiga stugorna, som givit än mer, ofta den sista kakan — en aktningens och välgångens bägare för det stolta, begåvade, varmhjärtade värmlandsfolket! Mitt tack till alla och envar!» Han bugade och såg på dem i tur och ordning.

»Herr general», tog Eric Noreen med av rörelse darrande röst till orda, »sent om väl någonsin lärer Gustaf Mauritz Armfelts namn i Sverige förgätas, här i Värmland skall det aldrig dö.

Med evärdelig tacksamhet skall provinsen minnas den man, som upprepade gånger frälst och värjt den mot fiender och deras onda anslag.

Och nu är det icke blott officerare och soldater, som med sorg och grämelse komma att sakna den mest älskade chef, som någonsin stått i spetsen för en svensk armé, utan likaså mycket de civila ämbetsmännen, som med eder delat det tunga värvet att något tillgodose denna så illa försedda armé.

Å egna såväl som å medbröders vägnar ber jag till herr generalen vördsamt få hembära vår stora reconnaissance för all den mänsklighet och omtanke, med vilken herr generalen städse omfattat alla dem, som dragit tyngden av den nu så kritiska ställningen.

Men» — hans röst höjdes i bitterhet — »hur ska det nu bli för vårt arma land? Sakta och säkert har dess konung lossat sten efter sten i muren, som byggts upp till dess skydd, och nu rycker han också undan en av själva hörnstenarna?!»

Armfelt lade sin hand på hans skuldra. Han visade på Adelsparre, som stod där med sänkt huvud, liksom bedövad av det oväntade slaget.

»Krafter, slumrande krafter finnas ännu i Sverige, herr överinspektor», sade han lågt, »stormen skall komma dem att framträda. Vi få icke förtvivla.»

Han gick fram mot damerna.

»Herr general», sade Stina Wærn med flammande ögon, »il y a des temps, oû les disgrâces de la cour sont des gloires publiques!»

Generalen bugade sig.

Han såg på fru Cilla.

Hon hade blivit mycket blek, och ofrivilligt hade hon lagt handen på hjärtat.

Då hon nu mötte generalens blick, färgades långsamt hennes kinder av det stigande blodet, och de förrädiska tårarna voro nära att falla från de långa ögonhåren.

Hon tänkte på scenen i parken. Den gemensamma lilla hemligheten byggde bro dem emellan. Där behövdes inga ord. Hon sträckte blott ut sin darrande hand mot honom. Han tog den och förde den till sina läppar men sade heller ingenting, bugade blott på nytt.

Lennart Wærn stod stödd emot kakelugnens avsats. Dystert blickade han ut genom det smårutade fönstret, bakom vilket höstaftonens mörker tätnade.

Eric Noreen betraktade honom. »Du strider ännu, Lennart Wærn, mellan din borna tro på tronens helgd och din känsla för fosterlandets väl», tänkte han. »Törhända måste du snart nog visa bestämd flagg.»

Brasan hade falnat, och rummet låg nästan i mörker.

Eric Noreen gick fram för att tända de båda ljusen i de låga skruvstakarna.

»Nej, inga ljus ännu, herr överinspektor», utropade generalen. »Tiden för uppbrott är inne.» Och vänd emot Lennart Wærn fortsatte han: »Sedan nu mitt ärende här är uträttat, får jag kanske be herr brukspatron att — sörja för min hädanfärd?»

»Aldrig kunde jag tänka, herr general, att vår hemlighetsfulla färd skulle ända med en sådan — sådan sorglig surprice», svarade Lennart Wærn, »men allt är ordnat, som herr generalen det befallt. Vid uppgivet ställe väntar den sadlade ridhästen, om vi nu med vagnen få ledsaga herr generalen till platsen. I den här svepningsskruden», fortsatte han i det han tog ned den vida svarta kappan från kroken och lade den om Armfelts axlar, »lärer heller ingen kunna upptäcka 'vackre generalen'.»

Det blev allmänt uppbrott.

Medan damerna pälsade på sig, stod mannen i svarta kappan ännu länge tyst samtalande med Adlersparre, tills vagnen så körde fram och det i storm och mörker åter bar åstad — mot livets nya växlingar.

JULEN 1808

Vintern kom tidigt det året.

På den unge baron Rudbecks grav föllo de första snöflingorna, då Anckarsvärd, kallad till Adlersparre på Sophielund, tog vägen där förbi.

Framkommen möttes han i förstugan av fältskären, men hans häpnad övergick till förfäran, då han öppnade dörren och fick se Adlersparre själv med bindor om huvud och ben ligga utsträckt på sängen.

»En braf soldat, smått blesserad i ärofull strid», skämtade denne och sträckte ut handen mot sin adjutant.

»Sitt ner, jag har något att tala med er om. Jag har kallat er för att be er göra mig en tjänst, den sista som min tjänstgörande adjutant.

Kungen har befallt mig att till Leijonstedt överlämna befälet. Därefter skulle jag först infinna mig i högkvarteret i Vänersborg, sedan hos Hans Majestät själv i Stockholm.

Order måste jag lyda. Men jag har mina skäl, varför jag icke nu vill lämna dessa trakter eller sammanträffa med kungen.

Därför har en olycka inträffat — en kullkörningsolycka — tillkommen på min egen befallning», tillade han småleende med lägre röst.

»Begiv eder emellertid till Vänersborg och inberätta i högkvarteret min *incapacité*, förorsakad genom omkullkörningen. Säg, att jag till följd av densamma

ser mig nödsakad, att — ehuru jag nedlagt befälet över västra arméns högra avdelning — tillsvidare kvarstanna här i Sophielund, huru länge är mig på grund av mina blessyrer svårt att säga.

Har ni förstått?»

Han blev plötsligt allvarlig, och, resande sig till hälften, stödd mot armbågen, fortsatte han, blickande sin adjutant djupt in i ögonen: »Jag kan ju lita på er?»

Anckarsvärds ögon blixtrade.

»I liv och död, herr överstelöjtnant!»

»Jag vet det», återtog Adlersparre.

»Nåväl, då ger ni er av nu genast?»

Anckarsvärd gjorde honnör.

»Edra order skola utföras med den finesse och det förstånd, varav jag är mäktig», sade han enkelt.

Adlersparre log.

»Gott», sade han, »res med Gud och skynda er att snart komma tillbaka!»

Vintermörkret tätnade allt mer. Redan vid tvåtiden slukade Hugnfjället den bleka solen.

Och så började snön att falla och falla utan uppehåll. Den hängde på alla grenar, gömde alla stigar, täckte alla fält, och snart lågo drivorna manshöga i skogarna.

På vinterföret kommo kolbönderna farande ned mot Adolfsfors.

Men trallen och den lusteliga vissången, som förr kommit hästarna att ivrigt nicka i takt och liksom villigare draga de tunga lassen, ekade icke nu i skogen.

Tysta gingo forbönderna vid sidan om sina dragare ned mot bygden. Många av dem, som förut om åren gått med i raden, hade »sjukan» tagit, och själva kunde de ej veta, om törhända någon av deras gått bort, innan de kommo åter.

Först då de taktfasta slagen av den stora hammaren nådde deras öron, for en ljusning över de bekymrade ansiktena. Stämningen lättade. Man hörde

dock samman med detta, var och en var ju en liten del av det mäktiga brusande liv, som gav Adolfsfors dess färg och betydelse.

Snart skulle man också på kontoret få lön för mödan. Brukspatron själv skulle bjuda dem välkomstsupen, och så skulle räkningarna för halva året göras upp. Så fick man ändå reda pengar och kunde köpa något extra till mor och barnen hemma.

Det bästa var dock att sedan få gå in i den varma kammaren bredvid köket, där fru Cilla brukade ha långbordet dukat åt dem. Medan de läto sig den goda maten väl smaka, satt hon själv bredvid dem och hörde sig för, huru de hade det var och en.

Se hon var en gång sådan, fru Cilla, att man kunde tala med henne om allt — och det både lättade och lyste upp tillvaron!

Men i år hade hon nog inte, såsom hon annars alltid plägade, någon julkorg åt dem — den korgen, om vars innehåll ungarna månader i förväg brukade tala — en kunde ju förstå. att det inte kunde bakas bullar och pepparkakshjärtan nu, då det var så ont om varje matbit! Stackars ungar!

I bygderna, där kolarna drogo fram, började man emellertid julrusta så smått.

Vid åsynen av slakt och bak drogo inkvarteringarna, både befäl och manskap, mången suck.

Julen, samlandets tid, var inne, men de fingo ej komma hem. Deras plats skulle stå tom.

Månne julbordet hemma också var tomt?

De båda unga bröderna Anckarsvärd tänkte dock icke på jul och julfirande, där de i den gnistrande kalla vinterkvällen vandrade stigen fram mot Sophielund. De kommo från Ulriksdal, ett av Adolfsforstorpen, där de fått kvarter som tjänstgörande adjutanter hos kommenderande chefen Leijonstedt.

Med heta kinder och brinnande blod diskuterade de

möjligheten av att med Adlersparre i spetsen för västra armén tåga mot Stockholm.

Det civila partiet därstädes hade ju misslyckats, likaså den del av krigspartiet, som genom en kupp sökt bemäktiga sig kungens person en dag, då han från Haga red in till slottet. Från Finland, där den svensk- finska hären under hundrade blodiga strider alltjämt retirerade längre och längre mot norr, frös, svalt och dog, var ingen hjälp att förvänta. Och general Toll vid södra armén tillhörde herrepartiet, så ej heller från det hållet kunde man räkna på att få någon ändring i sakernas nuvarande läge. Återstod sålunda blott västra armén. Och vem skulle föra den an om icke Adlersparre?

Skulle han låta beveka sig? Eller blott fortfarande be dem akta sina huvuden, som sutto löst på deras skuldror vid sådant tal, eller småleende skämta om ungdomens lust att ögonblickligen slå till; barnlekar vore det inte att bryta mot sekelgamla lagar och förordningar! Men månne han icke skulle finna tiden mogen nu, då det spordes, att kungen, trots landets utarmade förhållanden och kritiska läge, planerade ett nytt fälttåg — med nya utskrivningar, nya skattebördor — ett nytt fälttåg mot Norge?

Under de veckor, som följde, var det icke blott de båda bröderna Ankarswärd, som bådo och besvuro sin forne chef om ett ingripande, utan också andra officerare vid Skantzen. Och för varje gång Stockholmsposten kom, medförde den också nya maningar eller underrättelser, som kom Adlersparres själ att brinna av harm eller sorg; men ännu var han själv tveksam om vägen.

Så blev det julafton.

Först sedan den dalande solen färgat de snöklädda bergkammarna röda, fick mannen i kammaren till vänster om gången på Sophielund några ögonblick för sig själv.

Han låste in alla sina papper i skrivbordslådan, for med handen över pannan, slängde därpå hastigt på sig en kappa, slöt dörren till efter sig och började rastlöst vandra vägen framåt.

Snart var han inne på skogsvägen. Allt var så tyst och stilla. Blott en och annan stjärna var synlig på himlavalvet, men månens klargröna sken började gjuta sitt skimmer över de snötyngda träden. Han stannade och drog djupt efter andan, beskådande all vinterprakten. Hans blick fängslades av en fura, som ensam liksom klättrat upp på bergsknallen. Med ens trädde vemodsdraget i hans ansikte skarpare fram, och sakta mumlade han för sig själv den gamla strofen ur Havamal:

»Furan mörknar,
som på fjället står,
hägnad av varken bark eller barr;
så är ock den man,
som ingen älskar.
Vi skall han länge leva?»

Oförmärkt tog han vägen fram mot Adolfsfors.

Plötsligt såg han tvärs över älven herrgården lysa fram.

Ljus brunno överallt och tyreveden sågs flamma i kakelugnarna kastande ett rödaktigt sken ut över rummen. Det blänkte från bunkar och krukor på hyllor och skåp.

Men ingen människa syntes till.

I salen därnere låg damastduken på det stora matbordet. I dess mitt tronade en väldig grenljusstake, skrudad med finaste pappersguirlander. På ömse sidor därom stodo de grant målade pipstånkorna av trä.

Toppiga små julhögar lågo uppradade utefter kanten, underst ett svart bröd, så ett vitt, därovanpå kring-

lor, så ett pepparkakshjärta och överst en julkuse, alla högarna precis lika.

»O du saliga, o du heliga,
nådebringande juletid...»

hörde han en kör av ljusa barnröster uppstämma.

Nu förstod han rörd, varför det så tidigt blivit tänt på herregården.

Fru Cilla hade där samlat alla bruksbarnen, som väl annars i detta nödens år ej fått njuta någon julfröjd.

Och se, där kom hon själv in i salen. Med en liten skyddsling på armen skyndade hon tvärs över golvet för att öppna dörrarna till det bredvidliggande rummet. »Du väna, mjukfingrade», tänkte han, »hur skönt skulle det ej kännas, om du ett ögonblick ville lägga din hand också på mitt huvud — som mor en gång i tiden brukade göra» — Han slöt ögonen.

Då han åter öppnade dem, strömmade barn av alla åldrar in, följande tätt efter fru Cilla. Vid åsynen av ljusen, julhögarna och den alnshöga julhalmen, som låg utbredd över hela golvet i det stora rummet näst intill, där man således skulle få leka, strålade alla ansikten, och försagdheten började försvinna. En liten parvel förstod inte ens bättre än att han — till stora systers skam och fasa — genast stultade fram till bordet och stoppade julkusen i munnen.

Från köket kommo flera pigor bärande stora brickor med ölost. Den rykande drycken slogs upp i muggar, som ställdes en framför varje brödhög.

Där började brukspatronen ordna barnen i ring kring bordet. Man skulle läsa bordsbönen.

Men var det inte baron Wrangel, som skymtade borta vid dörren, ivrigt samspråkande med... fru Stina.

Jo visst, det var ju naturligt, han var inkvarterad på stället.

Förmodligen utlade han nu — det såg så ut på

minen — både simpelheten i och vådorna av de föraktade »revolutionärernas» tilltag.

Men — vem var han själv, som så ograncnlaga blev stående att betrakta andras hem och familjelycka, varutinnan han alls icke hade någon del?

Häftigt vände han sig om och återtog sin vandring mot Sophielund.

Då man kommit in i djupa skogen, blev han lugnare.

»Har man lyckan så där full och rik och nära inpå sig, skulle kanske litet var tycka, att allt vore bra som det är», tänkte han. »Det är till dem som gå de ensamma vägarna uppför eller utför, det är till dem, som budet kommer att tänka — eller välja för de andra.»

Allt långsammare blevo hans steg.

Då han åter satte nyckeln i sin dörr, kom en underlig svaghet honom att nästan snava över den höga tröskeln.

Ett brev glänste emot honom på bordet.

Hans hand darrade, då han tände ljuset.

Det nyhackade, doftande enriset på golvet knastrade och sköts samman framför hans blytunga fot.

Han tog brevet och höll upp det mot ljuset som ville han genomskåda dess innehåll.

Så slet han med hårda händer upp det.

I skenet från talgljusets låga, som svängde fram och åter för hans flämtande andedräkt, läste Georg Adlersparre om det öde, som stormakterna tillärnade hans fädernesland.

»Alexander och Napoleon ha på mötet i Erfurt bestämt, att Sverige skall delas, så att Motala älv blir gränsen...»

Det hade hastigt mulnat, nordanvinden ven, och snön piskade emot fönsterrutorna, så att de skallrade.

Men mannen, som i gryningens blekkalla dager ännu satt kvar vid skrivbordet, varken hörde eller såg...

Så med ens drogo i blixtrande klarhet de sista årens händelser förbi hans syn: det svenska folkets gång mot branten av sitt fall!

Han flög upp som en hårt spänd fjäder.

»Vid Gud», utropade han och knöt händerna i förtvivlan, »där måste bli en bom för detta! Adlersparre är färdig, västra armén skall marschera!»

Lågan i staken vek åt sidan och slocknade.

Den heliga Guds natt hade icke varit lång för dem, som i gårdar och stugor bidade ottefärden till Köla kyrka, men för den ensamme mannen, som, lutande sig mot den kalla fönsterposten, lyssnande till ord och röster från sin egen pinade själ, hade de timmarna varit — år!

Det blänkte till mot rutan. Blossen från de första långvägarne följdes snart av andra. Kyrkklockorna manade till samling, och även Adlersparre följde mekaniskt deras kallande röst.

Men då han till fots kom fram till kyrkvallen, var den tom. Allt folket hade redan samlats inne i kyrkan.

Intet ljud hördes därinifrån. Psalmerna voro tydligen redan sjungna.

Sakta öppnade han dörren och kastade en blick ditin.

De många människornas andedräkt välldе kring som en vit rök i de iskalla valven. Men det oaktat såg han genast, att hela Adolfsforsbänken där uppe vid koret var fullsatt.

Han såg fru Cillas rena profil vända sig upp emot ljuset i trästaken på bänken framför henne. Hon snoppade det. Sedan såg han hennes skinnbrämade, ljusblå sammetskråka andaktsfullt böja sig ned i bänken.

»Ja bed... bed för ditt land», sade han högt utan att själv veta om det, stängde så sakta dörren och gick genom vapenhuset ut igen.

Men mannen i dörröppningen hade observerats. Ett

par unga män reste sig strax från sina platser och gingo tysta ut.

Framför det stora blosshålet på kyrkbacken funno de Adlersparre stående, betraktande elden, som ännu levde och långsamt förtärde de fräsande bränderna. Han såg upp — hälsade en smula frånvarande.

»Frid på jorden», mumlade han, »frid på jorden — ja, alla längta vi efter frid — men frid vinnes dock aldrig utan strid. Nu gossar» — och det kom manlig, beslutsam klang i stämman — »nu gossar, gå vi att begynna vår strid!»

DET TOMMA STALLET

I sinnena på befäl och manskap vid västra armén började det sjuda och jäsa som sprängande nytt vin. Efter den sista tidens nöd, oro och skiftande stämningar skulle äntligen, i elfte timmen, något företagas till fäderneslandets räddning!

Man var redo att följa Adlersparre, som i spetsen för armén skulle tåga till Stockholm för att ställa landets olyckliga, vanvettiga styrelse till rätta.

En strålande, bländande marsdag myllrade det av människor som aldrig tillförene på Adolfsfors.

En isande nordan bet i kinderna, men ingen bekymrade sig om kölden.

Människorna voro liksom yra av glädje, berusade av någon slags underbar lycka. De tillropade varandra skämtsamma ord, helt bortglömda under de långa tunga vintermånaderna, dödsmånaderna i Svea rike år 1808.

Man skrek och sjöng, jublade och hojtade. Unga, övermodiga skratt hördes, som från människor, befriade från en hemsk mardröm. Nu skulle här bli ett nytt liv!

Statbarn och smedungar sprungo fram och åter i vägen för alla och skreko — de visste ej vad.

Gubbar, stödda på sina käppar, vågade sig utanför husknuten, där de stodo, skuggande med handen över de skumma gamla ögonen, som hade svårt att fördraga det skarpa solljuset mot snön. Förunderliga tidender hade de hört.

Det skulle bli slut på kriget, hade man sagt, slut på nöd och död genom den förfärliga sjukan, ty nu skulle »Sparren» och västra armén tåga ner till Stockholm och klaga för kungen.

Somliga sade till och med, att man skulle göra sig av med kungen själv, han hade ej varit en god landsens fader. Därom visste de dock intet med säkerhet.

Men att brukspatronen inte likade sådant tal, inte likade »revolutionärerna», det visste de. Ja, de höga herrarne fingo väl ställa bäst de kunde och gitte, bara nöden och sjukan bleve all!

Nej se, där kom ett helt kompani soldater intågande på bruksgatan!

Soldaterna sorlade och glammade. Äntligen skulle de få lämna sjukdomshärden; örlog och allt lett skulle få en ände!

Snart skulle de åter få träda över tröskeln till stugorna sina, där moror och hjärtevänner storögda och glädjestrålande skulle ta emot dem — bara nu det här sista värvet vore väl slutfört.

Men då »Sparren» gick i spetsen, så skulle allt gå som en dans, därpå voro de säkra.

Hammarslagen dånade liksom tyngre, hårdare än vanligt. De glimmande eldstjärnorna från ässjorna sprutade och dansade.

Kommandorop hördes, ivriga fötter trampade, hästar stampade och frustade, kastade oroligt med huvudena, stegrade och kråmade sig, fruktande stimmet och myllret.

Över allt larmet hördes plötsligt klangen av klockor.

Det var Köla kyrkklockor, som ringde trupperna samman ur by och gård.

Västra arméns uppbrottsdag var inne.

I vita salongen å Adolfsfors herregård stodo bruks-

herren Lennart Wærn och Georg Adlersparre mitt emot varandra.

En blåaktig kall dager låg in över de vita möblerna och väggarna. Kalla och stränga blickade den gamle Tauben och hans friherrinna ned på de båda männen.

Kyligt förnäm och avmätt hälsade också deras ättling revolutionsarméns anförare.

»Jag har själv kommit för att till herr brukspatron framställa en bön», hördes Adlersparres låga stämma.

»Bön» — avbröt brukspatronen litet gäckande, »överstelöjtnanten menar — befallning.»

»Ja — om så behövs — men en man av ära som Lennart Wærn skall icke döma någons förehavande ohördan.

Mina åsikter tvingar jag icke på någon, ej heller fordrar jag, att någon, som själv ej vill, skall följa mig på vår vågsamma färd, vilket ju herr brukspatron har sig nogsamt bekant, då ni i edert hus mottagit baron Wrangel, den ende av mina officerare, som dragit sig tillbaka.

Men respekt kräver jag för den känsla, som drivit mig till verket.

Herr brukspatron, får jag be er läsa detta brev. Därutinnan ligger motivet till mitt handlingssätt.»

Lennart Wærn gjorde en otåligt avvärjande gest men tog så motvilligt brevet — det brev, som Adlersparre emottagit på julnatten.

Allt efter som han läste, rynkade han ofrivilligt ögonbrynen. Utan ett ord lämnade han det så tillbaka.

Adlersparre stoppade det åter på sig.

»Vi människor äro så olika», sade Lennart Wærn äntligen efter en stunds tryckande tystnad, »vi ha så olika erfarenheter, därför se och döma vi olika. Det enda beståndande för Gud och evighet blir dock en ärlig viljas redliga uppsåt.»

»Eder bön, herr överstelöjtnant?» tillade han frågande med förändrad röst.

»Armén har ont om hästar, vi behöva edra, herr brukspatron.»

»Står fosterlandets väl eller ve på spel, herr överstelöjtnant, existerar ingen privat egendom. Ni äger att befalla.»

I detsamma sågs betjänten gå förbi utanför fönstret. Brukspatronen öppnade det och ropade: »Anders, säg till Nord, att alla hästarna genast skola föras ut ur stallet och fram på planen.»

»Också La Gracieuse?» frågade betjänten.

»Också La Gracieuse», kom det något dröjande, »pålagd min bästa sadel.

»Jag tackar er, herr brukspatron», sade Adlersparre varmt. »Det gör mig ont att beröva Adolfsfors alla dess hästar, men —»

»Åh, jag ber, herr överstelöjtnant, mera får en man offra än sina hästar utan att klaga.»

Lennart Wærn log.

Adlersparre såg tyst på honom.

»Jag förstår», sade han med låg stämma. »Min djupa högaktning, Lennart Wærn, för den, som i den stund det gäller, förmår offra sig själv och fäderneärvda principer.»

Han bugade till avsked och gick utför trappan, följd av brukspatronen.

Utifrån förstugan kom fru Cilla emot dem.

Hon hade stått och sett på, hur man från stallet lett ut hästarna. De togos strax om hand av soldater, som förde dem bort, ned genom alléen. Till sist hade de också kommit ut med La Gracieuse, hennes och barnens älsklingshäst.

Ehuru ättling till den starke Bijou, som en gång bar Leonard Magnus Uggla på alla hans färder, var hon så finlemmad, späd och — bortskämd. Hur skulle

det gå för henne under den strapatserande färden mot Stockholm?

Det gjorde ont i hjärtat och tårar skymde fru Cillas ögon, som förut strålat av en upphetsad glädje. Röda fläckar brunno ännu på hennes kinder.

Georg Adlersparre skyndade fram och böjde sig ned över hennes hand.

»Tillgiv oss den hårda nödvändighet, som gör, att vi måste bringa eder smärta», sade han allvarligt. »Tro mig, detta är ej det lättaste av alla de tunga steg, jag nu måste taga.»

Fru Cilla log, men tårarna föllo utför kinderna. »Tillgiv mig min barnslighet, herr överstelöjtnant, men fast det var särskilt svårt med La Gracieuse, är jag glad att få uppleva denna dag och lycklig över, att vi i vår ringa mån får bidraga till det stora verket.»

Hon såg hastigt och litet oroligt upp mot sin man, men då hon ej märkte något motstånd, tillade hon allvarligt: »Måtte Gud förläna eder gärning framgång!»

Mannen lade sakta sin arm omkring hennes liv, och för ett ögonblick lutade hon sitt huvud mot hans skuldra.

Så hördes La Gracieuse gnägga och skrapa utanför. Hennes oroliga ögon sågo efter matmoderns händer. Men för en gångs skull hade fru Cilla glömt sockerbiten, och det blev ej tid att hämta någon.

Georg Adlersparre svängde sig upp i sadeln och fattade tyglarna.

Medan han i stram honnör hälsade värdfolket på trappan, sade han vänligt:

»Var lugn, fru Cilla Wærn, La Gracieuse skall jag akta som en till mig förtrodd dyrbar ädelsten.»

Så sprängde han hastigt ned genom alléen, och det sista man såg var La Gracieuses vita man, som fladdrade för vinden.

Trupperna tågade landsvägen framåt. I spetsen gick

La Gracieuse med nickande huvud. På hennes rygg satt Georg Adlersparre, leende och hälsande.

Folket på sidorna om vägen hurrade och svängde mössorna.

»Leve Sparren!» ropade de, »leve Anckarsvärdarne! leve alla duktiga karlar!

Hälsen till Stockholm från Värmland! Knektar hälsen hem till ert, hälsen från Köla sockenfolk!»

På gångstigen upp till landsvägen stod fru Cilla med Jonas vid sidan. Hennes mörka kappa fladdrade för vinden, och de ljusa skruvlockarna slogo henne i ansiktet.

Jonas fäktade med armarna och skrek som de andra, ibland gav han sig även till att i förtjusningen hoppa jämfota, trots att han nu var stora karlen och snart skulle in i storskolan i Västerås.

När La Gracieuse helt spanskt tågade förbi dem och Adlersparre i stram och vördnadsfull honnör vände sig mot hennes förra matmoder, upphov åter Jonas sin ivriga röst, som blivit något hes av allt hojtande.

»Leve La Gracieuse!» skrek han, »leve vår vackra vita Gracieuse!»

Man började skratta i leden, försiktigt först men sedan allt högre och högre.

Så hände sig, att en av knektarna måste ge luft åt sin glädje över solsken och ny tid och började sjunga deras gamla krigarmarsch. Andra stämde in, och så drogo de sjungande och glada i väg.

Långt efter sedan de sista soldaterna försvunnit i landsvägskröken, hörde de, som gått ut för att säga dem farväl, tramp och sång eka emellan de blå bergen.

Men när Jan, den gamle stallkarlen, sorgsen kom framlinkande genom det tomma stallet, hörde han snyftningar och gråt komma från Gracieuses spilta. Undrande gick han ditåt.

Låg inte en av de små herrskapsfröknarna där, hoprullad som ett knyte och grät och grät otrösteliga!

Försagd och hjälplös som han var, försökte han dock trösta henne på sitt stilla vis, men hans gamla huvud kunde lika litet som hennes där i spiltan fatta, varför hon skulle behöva gråta så bitterligen, varför det stora stallet på Adolfsfors måste bli så bedrövligt tomt.

FRU CILLAS FUNDERINGAR I VÄVKAMMAREN

Tider och strider ha gått fram. De femton år, som svunnit sedan revolutionsarmén brusade igenom Adolfsfors, hade så småningom läkt landets djupa sår. Nya skördar vajade på fälten, och gräset växte grönt och blomblandat på de långa krigargravarna.

På Adolfsfors bruk sköttes åter hammare, kvarn och åkrar av starka, friska händer, vilkas grepp ej slappades av sjukdom eller nöd.

Flere nybyggnader hade kommit till, och bruket hade växt ut. Men fastän brukspatron Wærn var en försiktig man, som noga beräknade, vad han tog sig för, hade han dock mången gång haft svårt att klara både fallande konjunkturer och andra av tidsläget föranledda svårigheter.

Flera vintrar hade fru Cilla suttit ensam på Adolfsfors, medan hennes Lennart för att skaffa reda penningar arbetat på sin svågers stora köpmanskontor i Göteborg.

Ett efter ett hade de också försvunnit, de dyrbara smyckena, som legat förvarade i hennes stora ostindiska smyckeskrin, som hon en gång fått av kära far. Hon hade skickat bort dem att säljas för att kunna hjälpa barnen med Uppsalastudierna.

Då hon tagit farväl av de gnistrande diamanterna, hade hon mer än en gång kommit att tänka på spådomen om Adolfsfors: »den som får pengarna,

får icke kärleken, och den som får kärleken, får icke pengarna», och fastän hennes tårar fallit på de kära minnena från förr, hade hon knäppt sina händer och tackat Gud för den lott, som blivit hennes.

Ty kärleken mellan henne och mannen hade blott blivit vackrare och djupare med åren, de hade vuxit fast vid varandra, vuxit fast vid Adolfsfors och dess folk.

Och barnen — deras kärleks barn — voro ju också deras stora glädje och stolthet. Snart voro de nu färdiga att själva träda ut i livet.

*

I den stora, svala vävkammaren på Adolfsfors dansade solfläckarna på golvet och i taket.

Framför det väggfasta hörnskåpet stod fru Cilla och travade upp den nymanglade tvätten.

Som hon stod där, kom hon plötsligt att tänka på vilken dag det var, och i samband därmed dök ett minne upp för henne.

Hon såg gamle Jan stallkarl, huru han förlägen hade kommit och sökt upp henne — just den dagen för femton år sedan — och sagt att den lilla, nådiga fröken Sophie låg i La Gracieuses spilta och grät och ville alls icke låta trösta sig. Ej heller kunde han få henne dädan.

Hon mindes huru de sedan, Lennart och hon, kommit dit och, underligt gripna, hört det tomma stallet genljuda av en oresonlig, övergiven gråt, som nästan förvandlat hennes egen förutvarande hänryckning över härens avtåg till betänksamhet.

Och nu — nu var samma lilla Sophie, den starka sorgens och glädjens barn, vuxen och med sin syster på besök hos Geijers i Uppsala, där de båda syntes göra furore i sällskapslivet.

Icke utan stolthet tänkte hon, att Adolfsfors ännu vidmakthöll sitt forna rykte beträffande kvinnlig skönhet och grace.

Ja hon måste rent av le, då hon föreställde sig, hur Erik Gustaf Geijer vid den värmländska assembléen skämtande introducerat hennes flickor:

»På sju mils avstånd från Adolfsfors var det svårt för mitt åkdon att komma fram, så uppfyllda voro vägarna av friare till våra vackra unga vänner här. Somliga av dessa herrar foro i vild carriere framåt för att nå sin längtans mål, andra kommo i förtvivlan dädan med en korg, och rätt som det var krälade välbeställda ämbetsmän, officerare och grönklädda jägare om varann i dikena.»

Ja, måtte nu bara hennes bägge töser välbehållna komma hem igen utan att ha fått varken huvud eller hjärtan förvridna av den för dem upptända rökelsen! Hur skulle det annars gå för de båda Nordenfeltarne, som hon höll av nästan lika mycket som sina egna barn? Men det var nog ingen fara!

Med större fart än förut hamnade de sista lakanen högst uppe på översta hyllan.

Efter väl förrättat arbete kände hon, att hon ändå var bliven ganska trött, och slog sig fördenskull några ögonblick ned på stolen invid fönstret.

Vinden kom björkarnas grenar därutanför att vaja upp och ned, och mekaniskt följde hennes ögon deras mjuka rörelser.

Det skulle ändå bli bra gott, tänkte hon, både för henne och Lennart, att nu snart få lämna gården och de många bestyren i yngre, kraftfullare händer.

Då Jonas väl blivit gift med sitt hjärtas utkorade, den blida, präktiga Sara Christina av Geijerstam, skulle de unga överta Adolfsfors och hon och Lennart flytta samman med den kära Stina, vilken som änka efter Grave Hülphers slagit upp sina bopålar på egendomen Skarbol.

Gud var ändå bra god, som lät ödena länka sig så stilla och gott för dem alla tre, de som så innerligen hållit av varandra hela livet!

Men så for där som ett moln över hennes panna. Bara nu inte Jonas nymodiga idéer skulle vålla någon förändring därutinnan!

Men klaga på sin Jonas kunde hon då visst inte, så väl som han alltid skött sig! Primus gick han ut från skolan i Vesterås, och fastän han sedan fick sitta tre år på köpmanskontor i Göteborg, tog han dock med glans året därpå sin studentexamen i Uppsala och var redan nu bliven underlöjtnant vid ingenjörskåren. Hennes präktige Jonas!

Att ungdomen greps av nya idéer var ju ej så märkvärdigt! Och visst låg det något storslaget och lockande i tanken att såsom friborna, äkta svenskar lämna all flärd och världens bländverk för att i enkelhet hålla sig till moder jord och med egna händer odla fädernas tegar!

Men kunde dessa deras teorier i praktiken bliva beståndande?

Dock beståndande eller ej, omfattade hennes Jonas dessa idéer, så visste hon, att han med hela innerligheten i sin övertygelse och bergfastheten i sin karaktär skulle fullfölja dem, kosta vad det kosta ville!

Och inte kunde hon klandra gossen, att han hade karaktär — om det också skulle kosta dem alla offer?

Vad var det Stina brukade säga? Att ingen blir människa, förrän hon lidit. Var nu turen kommen till dem? Föräldrar ha också så många ömma, sårbara punkter!

Huru förebrående hade inte sonen sett på henne här om dagen, då hon skämtande bett honom att »hålla sig till lagen och evangelierna och tills vidare lämna Johannes Uppenbarelse i fred!»

Och dagen efteråt hade han kommit och berättat, att han skrivit till Love Almqvist, uppsalakamraten han

satte sådant värde på, upphovsmannen till hela den nya patriotiskt-moraliskt-naturalistiska riktning, som tagit sig uttryck i Manhemsförbundet.

Och då hon frågade honom, om det inte var tillräckligt, att han var medlem i Götiska förbundet, hade han förklarat, att bara teorier inte hade något värde, såvida de ej också omsattes i praktiken.

Och nu var det visst tal om, att Värmland skulle bli experimentalfältet för de nya herrebönderna. Tänkte de i denna trakt slå sig ned och odla både jord och själ?

Om nu Almqvist komme hit som huvudman för den tilltänkta kolonien, skulle då Jonas kunna stå för Adolfsfors?

Han hade en gång kastat fram något om, att en kamrat i fältstaten, fältkamrer Larsson, gärna ville överta egendomen; för honom själv vore ett av torpen, Erlingsrud, tillräckligt.

Men tyckte också Sara Christina detsamma? Hon hade förefallit så tyst och melankolisk på sista tiden.

Att inte Lennart skulle gilla förslaget, det visste hon. Så många förhoppningar som han fäst både vid Jonas och sitt kära Adolfsfors framtidsmöjligeter!

Gud hjälpe dem alla! Skulle nu också här bli strid mellan den unga och gamla generationen?

Visst förstod hon Lennart. Hade hon inte under alla år delat hans planer och förhoppningar! Men hon kunde också förstå Jonas. Och offrade han Adolfsfors, som hon visste hur högt han älskade, för ett högre krav, så låg väl ändå i själva offret något, som var värt erkännande?

Eller var det bara ett hopp ut i det ovissa, ett språng från ärvda plikter, som han kanhända kände som en black om foten? Nej, hennes Jonas var ej en man som svek!

Så fick det väl bli hennes lott då att söka medla mellan far och son!

Hon for med handen över pannan.

Varför kunde ej det fina gamla och det friska, sprudlande nya trivas sida vid sida?

Hörde de ej ihop? Kanske ändå, bara man väl finge utlopp för mellanliggande stillastående dödvatten, som kanske ingenting annat var än koncentrerad falsk stolthet?

Hon ryckte till, kännande någons blick häftad på sig, såg ut och möttes av ett par djupa, fascinerande ögon med något på samma gång glidande i uttrycket.

Och något glidande var det också i gången, där han gick bredvid Jonas, i sällskap med en annan bonde, som i motsats till honom var liten till växten.

Vilka kunde de där bönderna vara? Inte kommo de då nästgårds ifrån, det kunde hon se. In till far på kontoret tycktes de ämna sig.

I detsamma såg också den lille upp:

Ah — det var ju Hazelius, den glade lille Hazelius, som gick där i bondekläder och såg ännu mera strålande ut än någonsin!

Nu förstod hon. Den andre var då naturligtvis Almqvist. Jonas tog ju inte ögonen ifrån honom!

Nu skulle alltså avgörandet ändå komma!

Några ögonblick därefter knackade det på dörren. En piga kom med hälsning från brukspatronen, att frun skulle vara god och gå ned på kontoret.

Med bultande hjärta, men med fast och värdig hållning gick fru Cilla att hörsamma sin mans kallelse.

MANHEMSFÖRBUNDET

Maria — dannemannen Love Carlsons unga hustru — stod och skuggade med handen för ansiktet, där hon böjde sig över elden i den låga öppna spisen. Flammorna hoppade och lyste, och fläsket fräste i stekpannan.

Hennes kinder glödde av hettan från elden och voro lika röda som rosorna på fransschalen, som var knuten i kors över bröstet. Därinnanför lyste den bara halsen vit och stark.

Dörren stod uppslagen på vid gavel. Hon kände hur den snösmältningsfuktiga luften slog in. Det var sen vår, och drivorna lågo fläckvis kvar därute. Men forsen dånade lös och fri, och luften var genomskinlig och blå.

På sin väg mellan spisen och bordet, där hon gick fram och tillbaka för att ställa i ordning aftonvarden, kunde hon se älven och de blånande åsarna vid horisonten.

Hon gick och tänkte på den dag, då hon kommit ridande över fjällen och i Skillingsmarks kyrka blivit vigd vid Love, som hon älskat och beundrat så långt hon kunde minnas tillbaka.

Och så hade de dragit hit för att enligt stadgarna i Manhemsförbundet söka leva livet inför Guds ögon i innerlig förening med fäderneslandets jord.

Flera unga hushåll hade också med samma mål för ögonen slutit upp ikring dem.

På Erlingsrud, det till Adolfsfors hörande torpet, som låg så underbart fagert på björksluttningen ned mot Hugnsjön, bodde Jonas Wærn, den omutligt redlige Jonas, som dock tog liksom litet tungt på allting. Var det därför hans unga hustru, Sara Christina, hade så svårt att le?

Inte långt ifrån dem bodde den, som log desto oftare, Gustaf Hazelius, löjtnanten.

Och längre upp hade också hans jämnårige bror slagit ned sina bopålar.

Men det var som om något mystiskt på senare tid dragit in i den familjen. Den unga frun satt så ofta ensam, och ej heller syntes varken mannen eller hon till vid de vanliga aftonsamkvämen, vilka som oftast ägde rum på Erlingsrud.

Medan männen sutto där och slöjdade och kvinnorna arbetade med spånad eller sömnad, brukade Love vanligen läsa något högt eller berätta dagens intryck.

Maria gick och log, medan hon satte tallrikarna på bordet. Vad hon kände sig stolt, när hon såg de andras ögon hänga vid hans ansikte och deras händer, glömska av arbetet, sjunka ned i knäet!

Men vad Love själv skrev, det läste han aldrig. Och ändock fyllde han dag för dag blad efter blad, liksom driven av något, ja, hon visste ej vad. Det var honom blott som ett stort behov att skriva. Men nästa dag hade han glömt sina tankars barn och bekymrade sig icke om, vart de togo vägen.

Men hon, Maria, hade ett gömställe åt dem. På hyllan längst upp i det bruna skåpet i hörnet samlade hon dem.

Hon nickade mot skåpet.

Hon visste nog hon, att hon där förvarade en skatt, som en gång skulle komma fram ur sitt mörka gömsle!

Hon satte just fram den rykande potatisskålen på

bordet, när Carl Jonas Love Almqvist — dannemannen Love Carlson, som han kallade sig — djupt böjande sig under dörrposten, trädde in.

På ena armen bar han ett vedfång, i andra handen hade han ett brev, som han pojkaktigt svängde fram och åter, när Maria nyfiken kom för att se.

De gråa vadmalskläderna voro en bondes, men kroppens hållning röjde herremannen, och ännu hade handen, som hängde upp bondhatten på spiken, ej hårdnat av spända tag kring plogen.

»Det är från Geijer», sade han med glada ögon och strök det mörka håret ur pannan. »Stockholmsposten hade kommit, och du må tro, jag blev glad, då jag fann det bland aviserna.»

De satte sig ned vid sin aftonvard. Utanför fönstret blånade aprilaftonen allt mer, och in genom dörren trängde alltjämt doften av fuktig mylla och smältande snö.

I spiseln knastrade och flammade torrveden, belysande rummets enkla inredning: sängen med de rutiga omhängena, de låga stolarna, bordet vid gavelfönstret, det stora bruna skåpet och Marias blåa spinnrock, vars gula lintott skimrade som guld i eldskenet.

Dörren till kammaren stod öppen. Därinnifrån lyste matt beslagen på en vacker mahognybyrå med pelare, den enda herremansmöbeln på Grafsund.

Forsens dån sjönk och steg. Mellan de kala träden utanför fönstret kunde man se dess vitskummande fradga.

Almqvist knäppte stilla sina händer, och hans ögon sågo lyckliga och lågande ut i den blå aprilkvällen.

»Jag häpnar som ett barn över Guds godhet emot oss. Varför ger han oss denna översvinneliga lycka, varför skapar han denna underbara fägring, låter oss andas denna luft, ger oss himmelen på jorden, oss, hans minsta barn!»

Maria stod vid spiseln och öste upp kornmjölsgröten.

När hon satte den på bordet, voro hennes ögonlock sänkta.

»Den gode Guden är god mot oss», sade hon lågt. »Men kanske ej alla skulle känna det som en lycka att bo i ett torp i fjällbygden och efter hårt arbete äta den tarvligaste föda.»

Almqvist hörde henne ej. Han satt alltfort med knäppta händer och talade efter sina tankars gång.

»De stackars människorna som gå där nere i Stockholm — som jag gjorde förr — de glömma, att det finns något annat till än gator och hus och kala kansliväggar — men vem var jag, att jag skulle ryckas likt en brand ur elden!»

Maria började stilla äta.

»De ville måhända ej byta med dig. De ha efter sitt mindre mödosamma arbete en hel del lustbarheter och nöjen att förströ sig med, medan du —»

Almqvist tog långsamt blicken från fönstret och såg storögd på henne.

»Vad talar du, Maria», sade han, »längtar du måhända till staden?»

Hennes ansikte glödde än rödare, och tårarna kommo henne i ögonen.

»Nej», sade hon häftigt, »du vet att jag är lycklig, och att jag älskar Grafsund lika mycket som du, men jag tål ej höra dig tala om, att d u intet är, intet har, intet förmår. Det är ju d u, som kommit på, att lyckan ligger i att leva just detta liv. Det är ju du, som förstått det både för dig och de andra, som nu ha det lika bra som vi, du som lämnade din fina tjänst vid kungens kansli i Stockholm, där de hånade dig för att du skulle bli bonde — och nu säger du ändå, att det är en oförskylld nåd, att du slipper vandra på gatorna — det kunna de ju slippa alla, ifall de vilja!»

Hon hade talat häftigt som i förbittring, och Alm-

qvist hörde med undrande förskräckelse, att deras tankar gingo åtskills.

»Maria», sade han sakta, »du talar visst emot bättre vetande. Vem gav mig tanken, längtan, idén?»

Hon började tyst, fast med brännande kinder och trotsig mun att duka av, men stannade så tvärt framför bordet med knäppta händer och sänkt huvud, medan Love med ansiktet vänt upp mot den bleka aprilhimmeln stilla och innerligt tackade människornas Fader för deras torftiga måltid.

Maria ställde sig vid spishällen och började diska faten.

På andra sidan hade Love satt sig för att i eldskenet läsa det kära brevet.

Förstulet såg Maria, huru det nyss förvånat sorgsna i hans blick försvann. Ögonen började stråla, och munnen log.

Sakta smög hon sig bakom hans axel.

»Förlåt mig», viskade hon i hans öra, »jag är häftig, och mina tankar kunna icke alltid följa dina.»

Love nickade förstrött. Han hade redan glömt alltsammans och satt och gladdes åt Geijers ord i hans goda brev.

Maria stod kvar, och över hans axel kom hon att läsa några ord:

»över ditt beslut har jag föga att säga, mer än att jag ber Gud i varje belägenhet att välsigna dig.

Så mycket kan jag likväl tillägga: jag önskar dig få efterföljare. Ej alla äga din styrka eller din betänksamhet. Den borgerliga sfär, man är född och uppfostrad i, bildar kring var och en ett slags atmosfär. Få gå utom den utan att förlora andan.

Snarare går det, om det går u p p f ö r genom en småningom förvärvad bildning, och olyckans ihärdiga skola kan även komma en att uthärda fallet u t f ö r, men f r i v i l l i g a s p r å n g i den ena eller andra riktningen lyckas sällan —»

Hon gick stilla tillbaka till spiseln. »Frivilliga språng lyckas sällan», upprepade hon tyst för sig själv med ett bittert leende.

Hade icke de båda tagit ett sådant? Han, filosofie doktorn och tjänstemannen, hade plötsligt blivit bonde, och hon, den okunniga bondflickan, som i hans hem vuxit upp till hälften som barnpiga, till hälften som familjemedlem, hade vågat följa den lärde mannen som hans hustru och kamrat.

Hon såg ej längre de fladdrande lågornas muntra lek. Hon kände ej längre vårdoften, som flöt in genom dörren. Över hennes sinne lade sig en mörk skugga, en ängslande aning om kommande olyckor. Om det ej skulle lyckas för dem, för henne? Skulle Love tröttna på sin fåkunniga hustru?

Hon visste, att hon med brinnande glädje skulle vilja »genom småningom förvärvad bildning» komma upp till honom.

Hennes håg stod till läsning, men i det Almqvistska hemmet hade det ej givits henne en »lärd» uppfostran — och nu måste de ju leva av sina händers arbete.

Varje stund hon fick över för det husliga använde hon girigt för att öka sina kunskaper. Och några glimtar av Loves rika ande tyckte hon också hon uppsnappade, när de om kvällarna vandrade tillsammans från eller till något av de andra unga manhemshushållen, och han för henne berättade eller utlade sina tankar och fantasier. Men också hände det, särskilt när han kom in på sitt »törnrosliv», som han själv brukade kalla det, att hon kände sig stå inför en mur, omöjlig att komma över.

Maria hade tyst satt sig vid spinnrocken.

Almqvist hade läst Geijers brev och satt och såg in i elden med brevet på knäet.

Forsen dånade och sjöng, och spinnrockshjulet gick.

»Jag kommer ihåg», sade Almqvist plötsligt skrattande åt Maria, »när jag stod hos Jonas Wærns far

och skulle köpa Grafsund. Han är en god och rättrådig man. Men det var som om han ej ville ta mitt beslut på allvar. Och när han tog emot de tusen riksdalerna för detta lilla paradiset, gjorde han det som om han uppfyllde en önskan av ett dåraktigt barn, vilkens dumma nyck det egentligen varit hans plikt att göra om intet. Han sade mig också något om, att det kunde ju vara 'på försök'.

Försök ja — är icke hela vårt liv på jorden blott ett liv på försök, uti vilket ingenting finns av hög vikt mer än just huru vi genomgå försöket — blott ett enda stort drama, där vi själva spela rollerna, för att, när ridån en gång faller, den som spelat sin roll väl må få höra: 'Kom, min vän, dig har jag funnit värdig, du skall nu få leva ett verkeligt liv!'»

Han steg upp.

»Men nu gå vi till Erlingsrud, Maria», sade han vänligt. »Jag tänker att bort få vi åka ett stycke till vägs med foran, som nu skall gå från nedre till övre Adolfsfors, men hem få vi gå hela vägen. Jonas har kanske redan börjat speja efter oss.»

Maria steg tyst upp, tog på sig huvan och svepte en schal omkring sig. Love makade samman den slocknade glöden i spiseln. Med armen om hennes skuldror gick Almqvist ut i den doftande våraftonen.

Under hans brednäbbade, tunga skor brast vägens frusna fuktighet sönder med klangen av skört glas. De gingo snabbt, och han talade hela tiden till henne, men hon hade ändå en förnimmelse av att han ej talade till henne personligen.

Under schalen bar hon ett paket. Oförmärkt hade hon tagit några blad ur bruna skåpet. Hon visste ej, vad som kom åt henne, men det föll henne in, att hon skulle läsa högt för dem där borta något av vad Love skrivit. Själv hade hon läst det så många gånger i smyg.

Nu skulle de få höra — och Love skulle få veta —.

De hade kommit upp i kärran. Genom sina egna tankar hörde hon Love tala än till skjutsbonden, än till henne om sina lantbruksplaner. Hur han skulle plöja och så, hur de skulle sätta i täppan, hur de skulle fiska i älven. Löfte hade han också fått om att rita sockenkartor — ett bra arbete på lediga stunder. Extra inkomster voro ju också behövliga, ifall de skulle kunna köpa vad som ännu fattades dem, och det var ju mycket nog!

Då vagnen svängde in på vägen runt viken av Hugnsjön, stego de ur.

Allt närmare lyste ljuset från Erlingsrud. Mellan björkbackens kala träd syntes den vita stugan med eldskenet glimmande ut genom fönstret från det stora gavelrummet.

Tysta gingo de uppför sluttningen. Maria tryckte de hoprullade pappersarken under schalen hårt till sitt bultande hjärta.

*

Täljspånen samlade sig i små högar på golvet framför männen, där de sutto kring brasan i stora gavelrummet på Erlingsrud.

Allehanda verktyg för det stundande vårbruket täljde de, och det friska träet doftade i kapp med äpplena, som den unga värdinnan nyss hängt till stekning.

Johan August Hazelius satt där och beflitade sig om sitt spadskaft, munter och skälmaktig som alltid, Jonas Wærn grovhögg med allvarlig min träställningen till en plogbill, och Almqvist filade grubblande på räfspinnen, som han nyss utbytt mot boken, han lagt ifrån sig. Han hade för de församlade föredragit ett kapitel ur Walter Scotts Ivanhoe.

Då och då samlade man ihop de rena, torra träspånorna och kastade dem på elden, som lågade upp och flammade.

Sara Christina och Maria spunno.

När den unga värdinnan satt sig med sin rock nära elden, hade hon undrande frågat, om Maria ej hade sin sömnad med som vanligt. Men den hade hon alldeles förgätit. Hennes tankar hade bara kretsat kring hemligheten: manuskriptbladen. Skrattande hade då Sara Christina gått efter sin andra spinnrock, ullrocken, och gett henne straffarbete för glömskan.

Maria hade beklämd börjat spinna. Hon hade sett något mörkt skymta i Loves ögon. Hon visste, att han ej likade hennes avsmak för husligt arbete. Hon visste, att han högt skattade just det praktiska arbetet, varigenom hans dröm om att i levernet förena himmel och jord skulle utformas.

Men — hon ville försöka visa både Love och de andra, att »hon kunde taga språnget utan att tappa andan», som Geijer skrivit. Att mannen kunde det — därom var hon förvissad.

Vem var så snillrik som han! Bara han öppnade munnen, glömde ju de andra allt de hade för händer för att lyssna på vad han hade att säga — om andras skrifter! I kväll skulle de få höra hans egna. Hon måste våga, hon skulle våga, bara nu tillfälle yppade sig!

Brasan knastrade, täljknivar gnisslade och spinnrockar surrade, medan de som sutto där, förtroendefullt talade samman själ till själ.

»Vad det ändå är härligt att få leva i en sådan tid som vår!» utbrast den lille glade löjtnant Hazelius. »Tänk bara att få gå till ett sådant rikt dukat bord, som förses av en Walter Scott, en Victor Hugo, en Chateaubriand och så av alla de våra, de stora vaknande andarna här hemma!

Och att därtill personligen få stå inför en verkligt överlägsen människa, att få böja sig för och lyssna till en, som har de ord, som ens själ ropat efter,

som genom andens makt kan omvandla en, icke till slav och avbild, men till en rikare, fullödigare personlighet.

Om ni visste, vad jag alltid längtat därefter — och nu fick också jag komma hit! Underbart!»

»Johan August», sade Almqvist dragande ihop ögonbrynen, »jag upprepar vad jag alltid sagt: mig får ingen vara bunden vid, den som följer, han skall följa idéen, men för ingen del mig personligen.

Vad är väl jag annat än en liten svag, stapplande varelse som I. Att jag ändock vågat tala, det har jag gjort i kraft av mitt ämbete, som ingen förlänar och ingen kan avsätta en ifrån, i kraft av och i skyldighet till att jag är människa. Och till det ämbetet ären I alla födda. Redan i vaggan äro vi döpta till medlemmar av människoförbundet: vi skola räcka varandra handen, stödja och stödjas, hugsvala och hugsvalas.

Och så barmhärtig är Gud — givaren — att till och med den allra fattigaste har något att ge. Den okunnige kan mången gång med ett ringa ord till sin stapplande vän vara som en lysande stjärna, den oerfarne kan ofta med en berättelse ur sin obetydliga värld ge den mera erfarne en ny vidare utsikt, det enfaldigaste sinne kan, då det är fromt, utveckla en skönhet, det själv icke vet av, och huru mången, som själv går böjd och tryckt under lidande och sorg och tycker sig vara fattig och renons på allt, kan icke med några ord — som han själv ej vet varifrån de komma — ge sin olycklige broder eller syster en bägare av ljuvaste svalka!

Sådan är Guds genom människoförbundet gående eld. Sådant är ämbetet att vara människa — det största av alla!»

»Sett i det ljuset blir allt annat, jag menar alla enskilda olikheter eller utmärkelser, förmögenhet eller för-

mögenheter, till något mindre, till något oväsentligt», sade Jonas Wærn eftertänksamt.

»Ja, naturligtvis! Låt oss blott försöka se Guds hela skapelse i dess ursprunglighet från den så att säga artistiska horisonten, så får nog saker och ting sina rätta proportioner och de till synes förvirrande motsägelserna lösa upp sig i jämvikt!»

»Men vet du, Love, jag är rädd för att det blir bra få människor, som kunna bli sådana där — artister», inföll Hazelius.

»Jag tror inte det», återtog Almqvist. »Det är ju ej fråga om att bilda konstverk, skriva poemer, komponera musik, måla tavlor, med ett ord att verka som artister, vilket väl alltid blir ett fåtal förunnat, utan om den artistiska stämningen, sinnet, vilket är de flesta människor medfött, fastän en förvrängd uppfostran och vridna och ömkliga förhållanden ute i livet sedan kvävt, vad Gud skapat.

Nej, låt oss bara göra frontförändringen, och du skall se att levnadsartisterna äro och bliva flera, än du anar — trots eller till följd av törnen och offer!»

Det blev tyst ett ögonblick. Var och en satt i sina tankar.

I eldskenets nyckfulla och växlande belysning började så skaldens ögon skjuta nya strålar.

Vad skulle nu Love komma med? Ett nytt fascinerande tal?

Nej, han reste sig upp och — sjöng.

Underbart gripande ljöd där:

»En blomma står i hjärtats hem,
hon har ingen färg ännu
Herren Gud i himmelen
den blomman har gjort,
o du!

Blomman stod i hjärtats hem,
hon hade ej färg ännu,
men av Herren Gud dock
hon hade namnet Törnros.
Rosens törnen såra hjärtat.
Då rinner blod därur!
Hjärtat frågar Herren:

Vi gav du den rosen åt mig?
Herren himmelskt svarar:
Blodet utur ditt hjärta
färgar din ros åt dig
du och ditt hjärtas ros
då liknar i fägring mig!»

Jonas Wærns manliga ansikte lyste. »Sjunger du också, Love!» utbrast han tjusad av tonernas makt. Almqvist hade helt lugnt satt sig och började tälja på en ny räfspinne.

»I mitt inre har jag alltid förnummit underbara ljud, och någon gång söka de sig utbrott i en naturmelodi», log han.

Sara Christina steg tyst upp och gick fram till brasan för att vända äpplena.

Med glänsande ögon vände hon sig mot Almqvist. »Det är för att vår levnadsblomma skall bli så mycket vackrare och färgrikare, som Gud låter taggarna sticka i vårt hjärta, så att det blöder, menar du ej så», frågade hon.

Han såg upp. »Törnroslivet» — började han.

Men Maria drog nu sakta fram den prasslande pappersrullen från dess gömsle under bröstschalen. Nu skulle hon.

Hon makade sig närmare elden och böjde sig djupt ned över arken. Hennes hjärta bultade likt hamma-

ren, som hördes där bortifrån Adolfsfors, tyckte hon, men rösten var klar när hon började:

»Livets hjälp.»

Sara Cristina blev stående med skålen — Fossums skål — där hon lagt upp de stekta äpplena, som hon skulle bjuda, och Jonas, som rest sig för att gå efter kniven till fintäljet, stannade också förundrad.

Almqvist mörka ögon blevo stora i häpen undran och Hazelius lät arbetet sjunka.

»Livet ligger slutet i jämmer, tills själens sol uppgår. När en människa står ensam såsom i en öken, kännes det tomt och tungt, och när hon går för sig utan att hoppas gott av en annan, ej litar på någon, ej tror på någon, blir livet kallt och mörkt.

Hat och osämja tillsluta anden. Och så länge och så mycket någon människa hatar, dväljes hennes innersta i nöd. Och! har själen blivit bitter, och det ej blott åt ett håll, reser sig omsider allt det jordiska upp med bitterhet ikring henne igen. Allt står för hennes ögon i kval. Hon förstår icke dagen, och natten sänker sig icke över henne till ljuvt beskärm.»

Det var andlöst tyst i rummet.

Brasan hade sjunkit samman och mörknat, Loves ögon voro som fastlåsta vid föreläserskan, men han såg blott en liten del av hennes glödande kind, vilken ljusskenets ojämna låga belyste. Ner över kinden hade en hårslinga från den höga hjässknuten fallit, böjande sig i värmen.

De andras ögon hade flyttat sig från föreläserskan till Love, men ingen sade något.

»Maria», sade Almqvist ansträngt, men hon såg ej upp; makade sig blott närmare brasan för att se bättre.

Hazelius samlade tyst samman spånhögen vid sina fötter och kastade den på elden. Klart flammade den upp på nytt och åter hördes den klara rösten:

»Men så fort en själ öppnar sig för en annan själ,

och denna andra öppnar sig tillbaka, slår en klar och varm låga ut emellan dem. Och om flera själar öppna sig, så bliva styrkan och glädjen större, eftersom elden och ljusets glans komma ifrån flera håll.

Men skulle det så hända, att ingen människosjäl avslöjar sig tillbaka, så finnes alltid det stora eviga Guds väsende, som uppslår sig för varje älskande ande, vilken går frågande och bedjande till honom.

Lågan tändes, och det stilla skenet är en väg emellan Gud och den jordiska behövaren. Det är en fröjd ur djupet och en varm glädje, som aldrig förgår, därest människan icke upphör att gå med sig till Gud.

Vänder hon så med barmhärtighetens hemlighet uti sitt väsen tillbaka till människorna igen, älskande dem, stödjande dem i vad hon förmår, skall hon förvisso få nog ifrån jorden även och förmärka, huru livets jämmer försvinner ifrån henne själv.»

Almqvist reste sig med utsträckt hand, som för att taga sitt?

»Maria», sade han, »hör upp!»

Hazelius fäste sin skarpa, förvånade blick på honom.

»Unnar du oss dem inte», sade han långsamt, »skotten från din törnros?»

Maria lade det lästa bladet å sido och åter ljöd hennes stämma:

»Men Gud rår om både himmel och jord. Fördenskull är det gott att både vara frigjord i anden hos honom, och även stå okuvad på jorden, som till hans ordning hörer.

Detta skall du vinna genom gott arbete. Har du både kärlek och flit, så är du ounderkuvlig både i evigheten och i tiden, ty ditt liv står då i Guds hand både till det inre och yttre väsendet.

Det ärofullaste för varje människa på jorden, hon må vara född av herresläkt eller bondeföräldrar, är att vara duglig och att bevisa sin duglighet genom ett gott arbete.

Intet bättre arv kunna föräldrar giva sina barn än att de uppfostra och lära dem en stor skicklighet till något andligt eller lekamligt yrke, samt mana dem att med kraftig håg och vilja bruka det de lärt sig uti ett idogt och glatt arbete.

Alla andra skatter äro ringa mot dessa. Ty allt, som är utom människan själv, kan hon mista, penningarna kunna förloras och godset tagas bort, men skickligheten och viljan att bruka den kan ingen beröva henne.

Även kvinnan skall lära sig yrken och hava vilja och munter håg till sedligt arbete.

Hon bör icke tänka på gifte såsom medel att försörja sig och lämna sig till pris åt en, som hon icke älskar, vilket blott länder henne själv till skam och högsta blygd.

Ingen man blir heller rätt lycklig genom en kvinna, som hon icke älskar honom.

Och först då kvinnan genom sitt arbete och sin skicklighet kan bestå i landet, först då kan en man veta, att, om en kvinna bifaller att giva sig åt honom, så gör hon det av kärlek. Och vad finnes väl täckare än en kvinna full av skicklighet, ordning och förnuft, som glad och arbetsam kan sköta allt vad henne tillkommer för att leva.»

Det var med möda Maria såg att läsa de sista orden. Branden hade falnat, all spån var uppbränd, och ingen hade velat gå efter nytt bränsle, så länge den klara stämman ljöd. Nu kastade man in ved på nytt.

Love nickade.

»Hm, vet du Love», inföll Hazelius, »jag tror, att dina törnrosfantasier vänder upp och ned på hela vårt gamla samhälle. Vill du nu också, att kvinnan —»

»Att kvinnan ska bli en person för sig, stå ekonomiskt oberoende av mannen och släppas fram till politisk rätt, just ditåt syftar jag», tog Almqvist hett i.

»Det är också det enda, som kan förbättra ställningen

emellan man och kvinna och höja det erotiska elementet i samhället.

Lagen dömer den att hängas, som förfalskar sedlar, men hur mycket mera straffbar är icke den, som förfalskar äktenskapets grund, d. v. s. som gifter sig av tusen andra orsaker än av kärlek, och dymedelst skapar en oduglig huslig krets? Hur mycket olycksdigrare följder får icke sådant för både samtid och eftervärld än förfalskandet av miljoner sedlar?

Den husliga kretsen är ju staten i miniatyr.

Och är icke för oss ordet hem liktydigt med kärlek och frid, är hemmet icke kraftkällan för nya ansträngningar utan olustkänslans härd, då äro vi landsflyktiga i världen, vår håg blir förgiftad och vår kraft förlamad till lika mycken skada för oss själva som för landet.

Och man måste envist blunda både för sund eftertanke och daglig erfarenhet, om man skulle kunna tro, att den späda varelse, som växer upp i ett hus utan kärlek, harmoni, renlighet och lydnad, skall kunna bli en god, laglydig samhällsmedlem.

Det är ej en bland hundrade, som äger styrka och förmåga att ombilda sig själv, och även i så fall, hur mycken tid har han ej förlorat! Och skall den i barndomen grundlagda skevheten dock icke alltid bibehålla någon ond inflytelse?

Men vad kan eller borde staten icke få ut av dem, som komma från hem, där umgänget andats kärlek, gudsfruktan, förtroende, laga ordning, som redan från barndomen erfarit, att detta icke blott är patetiska ord, utan livets härliga innebörd!

Nej, man måste sätta yxan till roten av eländet och gå till grunden!

Lika fullt som jag tror, att sann kärlek i sitt glödande friska liv endast springer fram ur religionens grund, lika så visst tror jag, att den s. k. vigseln, den lagliga sanktionen av omaka makars samliv, varit

täckelset för mycken styggelse och mer än annat kanske hjälpt till att prångla ut så att säga falska mynt.»

»Ja, att vi ha ikring oss ett ont faktum, det är säkert, men kanske ha vi ej heller hunnit längre i utveckling än att de nuvarande formerna ändå bäst passa oss», insköt Jonas Wærn.

»Kunde vi blott få bort all humbugen ur världen! Det där att synas men icke vara! Men», tillade han dröjande, »livets och hjärtats mysterier yttra sig dock ofta en contresens.»

»Dannemannen Wærn», sade Hazelius med glimten i ögonvrån, »i stadgarna för Manhemsförbundet står det, att dess medlemmar skola använda det svenska språket utan prål och svans av utrikiska tungomål.»

»Pardon», sade Wærn hastigt, varvid alla brusto i skratt. »Förlåt mig», återtog han, och vändande sig sig till Maria fortsatte han:

»Finns det inte något mer, som Maria vill läsa för oss?»

»Jag ser, att blott halva arket kommit med av det här», sade hon dröjande, »men jag tror, att jag kan resten nästan utantill.»

»Låt oss då få höra det.»

På nytt ljöd den klara, lugna stämman:

»Arbetarens tankar om aftonen.*

När aftonen kommer och det stundar till natt, går arbetaren hem och lägger sitt verk åsido. Han glömmer sina bekymmer däröver, ty han vet, att Herren ännu vakar under natten och tager det han gjort i sitt beskydd, fast han själv sover.

Så går han in i kammaren, men innan han lutar sig till sömns, tänker han i sitt hjärta: Gud ser mig.

Och han beder så: Herre! Du har satt din fot på

* »Arbetets ära».

jorden, och jag har sett dina spår hela dagen i det du skapat och gjort, så övergiv mig icke i natt, och låt icke ett ont mörker gripa mig.

Bred din barmhärtighets täcke över mig, och låt din ängel bevara den sovande.

Mitt arbete lämnar jag nu efter mig, vad skall jag vidare förmå däröver, när jag somnar? Intet, om icke du, Herre, lägger din nåds finger över mitt halvgjorda verk och bevarar det påbegynta, att ock det en gång må bliva helt.

Så avkläder jag mig nu utan fruktan, och med mina kläder bortlägger jag omsorgen.

Fåfäng skulle min rädsla vara och mitt bekymmer förslå till intet.

Herre, jag vill intet mera för i dag. Och vad jag må vilja i morgon, det står i din hand. Du skall leda mig därtill, då jag vaknar, och stärka mitt förstånd till att finna det rätta. Ett beder jag dig nu: förlåt mig för denna dag.

Ty, om jag också har mycket försökt, så var dock det mesta svagt och illa gjort. Bättre måste det göras i morgon.

Ännu har jag icke tackat dig. Men nu tackar jag dig för dagen, som har utgått, och för alla mitt livs dagar.

Och mest tackar jag dig för bönen, Herre, att du ifrån min späda barndom låtit lära mig att bedja till dig. Det har du gjort genom mina föräldrar och lärare, när jag var liten och intet förstod. Men nu förstår jag.

Herre, välsigna mina föräldrar, varhelst de äro, tänk på dem, och löna mina lärare och giv dem frid i hjärtat för allt gott de gjort mig.

Vill du, att jag skall dö i natt, så ske din vilja. Men låter du mig leva till morgondagen, så får jag ännu se din sol över mitt sköna land. Jag skall då tacka

dig för natten, när jag går i gräsets dagg under morgonrodnaden.

Nu äro mina händer sammanknäppta till bön, men bönen slutar, Herre, och mina händer gå ifrån varandra.

Det beder jag dig sist, att fast jag icke beder längre, må du skåda hela natten mitt ansikte och mina händer så som uttalade min mun ännu ditt lov och som vore mina händer sträckta till dig.

Ty det ville jag helst, att all min sömn vore en vila i dig med tyst andakt och med en bön som icke höres, men du förstår. Då skall jag säga, att alla mina nätter äro såsom en gudstjänst, och alla mina dagar en människotjänst, ett arbete, ljuvt och lycksaligt, likt en lek inför Herrens ögon.»

*

Maria såg lugnt upp på dem, medan hon vek samman bladen i sitt paket.

»Det är väl sent nu, måste vi inte gå, Love?»

Jonas Wærn steg hastigt upp och gick fram till föreläserskan.

»Tack», sade han, »det var duktigt och vackert av er, Maria. Vi ha haft som en gudstjänst här mitt i arbetsveckan.»

Han räckte handen åt Almqvist.

»Tack, du törnroslivets målare! Nu vänta vi blott på nya blommor, som skola lysa dubbelt vackert för oss här mot det hårda jordiska arbetets bakgrund.»

Almqvists ögon glänste.

»Tack kära vänner, som räckt oss edra kärleksfulla händer och stärkt vårt mod. Vad är ljuvare än det gemensamma band, som knyter oss samman!»

Det var sent. Den skymningsblåa aprilkvällen hade djupnat till mörk, stjärnlös natt, när de kommo ut på Erlingsruds låga trappsten.

I dörren stod Sara Christina; taklyktans talgljussken

lyste matt över hennes höga hårknut, och fransschalens burr låg som ett bräm över hennes axlar.

»Stackars ni, som ska gå den långa vägen tillbaka till Grafsund i mörkret», sade hon, »akta er, så ni ej gå vilse.»

»Har ingen fara», ropade Almqvist muntert, och svängde hatten i övermod mot henne i dörren. »Alltid hitta vi hem.»

Men över Sara Christina av Geijerstam kom plötsligt en beklämmande känsla.

Hon slöt hastigt dörren till och tog sig genast för med att rengöra och gnida den gamla silverskålen. De skulle ju ge bort den som bröllopsgåva till den nye ägaren av Adolfsfors, kamraten, som åtagit sig Jonas plikter gent emot bruket.

Egentligen sved det i henne att ge bort den — bringade den ej tomtebolycka! — Men då Jonas just fördenskull yrkade på, att den skulle stanna på Adolfsfors, dit den liksom hörde, ville hon ej motsätta sig denna hans önskan. Jonas hade nog rätt, vad värde hade det att ge bort saker, som man själv ej brydde sig om eller behövde! Men hon suckade tungt, då hon åter satte in den i släkten ärvda pjäsen i väggskåpet.

De tre männen hade svårt att skiljas. De talade samma språk och tröttnade icke att höra den ene säga, vad som låg och grodde i den andres själ.

Ännu en stund blevo de stående på sluttningen. De sågo ut över den mörka Hugnsjön och fjällen där bakom.

Och Love talar som ungdom och hänförelse talar:

»Nu sover det, vårt vackra land, fattigt och ödsligt nog i jämförelse med andra av fetma och must drypande sydligare länder, men ack, huru fagert och stolt i sina rena ädla linjer! Och folket är som landet. Förstode det blott den svenska fattigdomens betydelse, så vore det rikt och — oövervinneligt!»

»Hur menar du?» frågade Jonas.

»Kunde svensken vara det han av Gud och naturen danats till, d. v. s. fattig i den bemärkelsen, att, hänvisad till sig själv, han också i sig själv funne en outtömlig källåder till hjälp i alla lägen, och ur sig själv utvecklade den förmåga, som behövdes till skapandet av en värld, för honom nog, då ägde han en inre rikedom och en dugande kraft, som aldrig tröte.

Bleve vi av den beskaffenheten, skulle vi utgöra den oövervinneligaste nation i världen!

Ty icke är ett folk starkt blott och bart genom sina ägodelar. Tvärtom, om dess själ hänger vid dem och vid de personliga fördelar eller njutningar de bereda, så blir det folket fegt och beroende!»

»Hos svensken blir fattigdomen i den bemärkelse du tager den sålunda koncentration, kraftens sättande på ett kort: personligheten», inföll Hazelius.

»Ja, du har rätt. Och det gäller för oss var och en att utbilda och stärka den nationella andan och att oavsaknat kunna ge bort. Ty den, som icke det kan, är i botten osvensk.»

»Och så få vi akta oss för att själva skapa oss onödiga behov blott i efterapandet av andras, utan vara kloka nog att se hurudana tingen äro i sig själva, att icke skenet tager oss och ytan bedrager oss med ljugande fägring», tillade Jonas Wærn. »Den fattigaste kanske mången gång är den rikaste.»

»Sant! Men sant är också, att blott det kan kallas ett rikt och välsignat land, där de många och ej blott några få — till sitt eget fördärv — få skörda landets frukter.

Ty Gud sade ej åt den ene: ät! och åt den andre: arbeta! utan åt en och samme Adam: du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.

Samman skola vi bära bördorna, och samman skola vi skörda frukterna på den härliga jord, som blivit vår.»

»Och alla skola vi nu också njuta vilans timmar, I gode dannemän», skrattade Hazelius. »Godnatt, kamrater!»

»Maria», mumlade Almqvist yrvaket, och började med stormsteg gå utför sluttningen.

Med schalen tätt svept omkring sig, hade hon i förväg gått sakta nedåt vägen. Först då han fångat in hennes arm under sin, ropade han tillbaka.

»Godnatt kamrater och dannemän!»

Hazelius räckte Jonas Wærn sin hand.

»Nog är det sent», sade Jonas, »men vår själ har ju fått ett lögobad i kväll, det stärker också kroppen till arbetet i morgon! Godnatt och tack för i dag, Johan August!»

*

Men den mörka stjärnlösa natten, den djupa tystnaden förtalde intet om de vägar, som de tre vännerna, vilka nu i lugn och ljus förtröstan på framtiden gingo var och en till sitt, hade att i livet vandra.

Om ett par år voro de alla borta från Adolfsfors.

Men den tid, de där levat samman — »vildmarksåret» — hade dock gått dem alla djupt i blodet, satt märken och givit minnen för livet.

Johan August Hazelius och Jonas Wærn, som voro officerare, kallades snart nog båda till adjutanttjänstgöring hos sina respektive chefer. Deras vägar gingo sedan mot höjderna.

Om Hazelius brukade de »vackra Adolfsforsflickorna» sedermera säga: »Aldrig kunde vi tro, att det gömdes en general i honom, den tiden han sprang omkring på Adolfsfors i bondekläder». Men det blev en general, som i ett sällsynt verksamt liv ända till årens sena höst i alla värv bibehöll ungdomens kraft och lust.

»Ansträngningen håller människan vid makt, lättingen är den som först utslites», vittnade han själv, 72-årig inför riksdagen 1869.

Både som lärare och författare bröt han nya vägar för den svenska officersutbildningen och räknas ännu med rätta bland skolreformernas framstående målsmän.

Och det fosterländska sinnelag, som alltjämt bar upp hans livsgärning, gav han också i rikaste mått i arv åt sonen, Arthur, som nu vilar där uppe under den gröna kullen å »Skansen», hans verk och enastående storartade gåva till Sveriges folk.

Jonas Wærn blev efter slutad militärtjänst först chef för Uddeholmsverken, sedan statsråd och landshövding i Skaraborgs län. På alla områden lade han i dagen de djupaste insikter och den samvetsgrannaste plikttrohet, färgade av de vidsynta och frisinnade idéer, som alltsedan den tidiga ungdomen genomglödgat hans nobla väsen.

Men Love Almqvist, den unge reformatorn, vars snille och hänförda beundran av Sveriges land och folk gjorde honom till själen i Manhemsförbundet, hur gick det honom?

Ack, han som en gång där uppe på Erlingsrud i ungdomligt övermod förklarade sig alltid hitta hem, han gick till slut vilse i livet.

På främmande strand utandades han ensam och utarmad sin sista suck, sedan han där sjungit sin svanesång:

»Med blommor ha du och din ande
överstrött åt mig min stråt
och med tistlar även, vilka med rosorna följas åt.
Röda och vita och blå, o levande Gud,
och blad så gröna!
Hur har du ej smyckat för mig min äng
och gjort mina dagar sköna!
För min del är jag själv blott ett för foder
mejat och avslaget hö.
Och därför nu... när helst du tycker,
o min gode fader, så vill jag dö.»

Vår »andlige tornväktare med den fjärrsynta blicken», så har Almqvist blivit kallad. Kanske vill någon däremot protestera. Men — »var människa är en intagande varelse på skådebanan, emedan hon aldrig är misstagen. Hon kan vara olycklig för egen del, otäck, finna sig misslyckad i s i n a utsikter och planer, men hon är aldrig misslyckad som aktör eller aktris på den stora scenen, ty den store regissören misstager sig aldrig varken på tid, rum eller sätt, var han placerar ens de minsta av sina verk», säger hans Richard Furumo någonstädes, och kunna icke dessa djupa tröstefulla ord tillämpas på skalden själv?

Ty vilka stora härliga tankar i religiöst, etiskt, socialt och politiskt hänseende har icke den mannen, som levde liksom mer än hundrade år före sin tid, skänkt oss i de där bladen, som en gång ark efter ark hopade sig i bruna skåpet på Grafsund och som sedermera samlades och växte ut till — Törnrosens bok!

*

Almqvists stuga å Grafsund finnes icke mer. Av dess timmer har i stället ett annat hus ett stycke därifrån uppförts. Men där den stått under de skuggande träden på den högt belägna älvstranden står nu en minnessten med inskriptionen:

»Här bodde Skalden
C. J. L. Almqvist
Under namn af Dannemannen Love Carlson
Åren 1824—1826

Stenen restes af
E. Breien»

BIHANG

PRÄSTENS ANDRAGANDE

Wälborne Herr Bergmästare.

Wid then undersökning om en jern manufacturs inrättning på 1/3 dels Skatte frälsehemmanet Sättras egor, som nu af wälborne Herr Bergmästaren kommer att skie, göras å embetets wägnar följiande påminnelser:

P:mo. At Cronohemmandet Kiöhla prestgårds egor, som möter wid Elfwen och Strömmen, hwarest wälborne Herr Leonard Magnus Uggla är sinnad anlägga Byggningsstället, ei framdeles af samma Byggnad må förderfwas eller i ringaste måtto medelst updämning på thes åker och äng eller ock i mark och skog kommer at förfördelas, hwilket Herr Bergmästaren wid sielfwa undersökningen gunstbenäget äfwen lärer skärskåda, och så wida Herr Uggla i denna sin dessein skulle winna bifall det Bruks Architecten Herr Hillerström torde tillhållas, at noga så anställa Byggnaden, at prestgården som sagdt ei i någon måtto præjudiceras.

2:do. Har jag efter Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingen Nils Reuterholms Höggunstiga Befallning af den 16 Juni nästl. inhämtat wederbörande Almoges af de nästgräntsande socknarne utlåtelse, om något för dem härwid wore at påminna, hwilka andragit i en af dem och deras Fullmächtige insinuerad underskrifwen skrift sina förbehåld, och derutinnan jämwäl

anhållit detta sit gjorda reservatum må i sielfwa undersöknings Protocollet blifwa införd och Extractum Protocollii meddelas, som likaledes anhålles, hwad iag ock äfwen härutinnan andragit skie måtte till wederbörlig säkerhet i framtiden, kunnandes iag för min dehl ei annat finna, så wida Herr Leonard Magnus Uggla med sitt intenderade Jern Manufactur erhåller höga Wederbörandes bifall, än at samma är ländande till Almogens och Landets bästa i thenne medellösa orten, hwilken tämmeligen behöfwer få någon förtienst till sina utlagors och Cronräntors Clarerande i thenne trångt bebodda orten, som ofta lider brist och nöd af tillräckeligt lifsuppehälle så att många i thessa framflutna swåra misswäxtåren och dyra tider måst crepera.

Förblifwer städse med skyldig Högaktning

Wälborne Herr Bergmästarens Hörsammaste tienare.

E. Noreen.
D. Ekman.

Kiöhla prästgård den 27 aug. 1744.

BÖNDERNAS UTLÅTELSE

Wälborne Herr Bergmästare.

Till ödmiukaste efterlefnad af Högwälborne Herr Baron och Landshöfdingens såwäl som Herr Bergmästarens utfärdade Publication hafwa wi underteknade Iordegare å wåra hemmavarande medbröders wägnar oss infunnit wid pågående undersökning om det Jern- manufactur Werk wälborne Herr Leonard Magnus Uggla söker tillstånd få anlägga på 1/3 dels Skattefrälse hemmanet Sättras egor, hwarwid wi, en för alla och alla för en gjörer härmed det kraftiga förbehåld i föliande mål:

1:mo förbehålder wi oss at hädanefter som tillförene

ei det ringaste twång underkastade warda eller af hwad namn det wara må blifwa af detta manufacturwerk oroade, hwilket eljest synes såsom till almänna bästa ländande och kunna så mycket mindre härutinnan protestera, som samma lärer åstadkomma någon förtienst och rörelse i thenne medellösa orten, utan hwad wi utom wåra Grannars och egodelars skada kan betiena detta manufacturwerk, skall det skie utan twång och fritt öfwerenskommelse för hwilken som omtränger och kan hafwa lägenhet at emot nöjaktig betalning gå werk och dess Bruksidkare till handa.

2:do. Förbehålder wi oss Timmerflottningen the wanliga wattudragen ei på något sätt må gienom thenne manufacturs inrättningen igenstängas och ei heller medelst updämning på wåra hemmans åker och ängar praejudiceras. Wi förbehålda oss äfwen, det then ena qwarnen ei må betagit warda, af hwarannan kiöpa nödigt huustimmer, utan at detta manufactur werk ei derutinnan oss på något sätt må hindra. Och som Pehr Pehrson i Sättra gienom uprättadt Contract låtit bortarrendera till wälbemälte Herr Uggla nyttiandet af den Ström och skattlagda qwarnafall, å hwilket ställe Byggnaden kommer at anläggas och emedan Kiöhla Sockenmän uti sin åhrl. mälld lider så wida ei någon afbräck, aldenstund wälborne Herr Leonard Magnus Uggla sig utlåtit wilja sig påtaga en ny qwarn i stället i sielfwa Strömmen wid Sättra der beqwämligast finnes upsätta, wid samma tillfälle manufactur Byggningen företages, så är wi dermed ock nögda.

3:tio. Då nästgräntsande hemman wid Eda Skantz, som måste af sina skogar förse Skantzen med nödiga materialier och wedbrand, kunna de ei i någon måtto sig underkasta detta manufactur werk, utan måste derföre warda befriade i alla delar, jämwäl Morast, Korterud, Hjällgeboda och Gäfwaldsrud i hwars skogar med de nästbelägna å norska sidan om gräntzskillnaden äro twistiga och under höga wederbörandes afgörande bero.

Anhållandes ödmjukligen Wälborne Herr Bergmästaren täcktes thetta wårt reservatum uti undersöknings Protocollet låta inflyta till wår och wåra efterkommandes säkerhet i framtiden och oss häröfwer meddela Extractum Protocollii eller på denna wår skrift aflemna oss gunstigt bewis.

Med största wördnad framhärdar Wälborne Herr Bergmästarens Hörsamsta och allerödmjukaste tienare.

Underskrifter och bomärken från Kiöhla, Eda, Jernskog, Skillingmark, Morast och angräntsande trakter.

Såsom närwarande witnen at detta är almogens begäran och begifwande

Jonas Ryberg Swen Örtendahl.

UGGLAS TILL BÖNDERNAS UTLÅTANDE BIFOGADE SKRIVELSE

Wälborne Herr Bergmästare.

Hwad den igår församlade Almogen genom inlagd skrift funnit nödigt till sin säkerhet wid thenne undersökning andraga, har jag genomläsit, kunnandes ei annat än både berömma och med tacksamhet bemöta Grannarnas häromkring förklarade beredwillighet, at gå det tillernade manufacturwerket med nödig kolning och annat emot ricktig betalning tillhanda. Och emedan sådant allt på almogens fria wilia ankommer i följe hwaraf den som icke kan eller will giöra betiening är derifrån entledigad.

Så må de wara försäkrade, at iag hwarken i et eller annat mål tänker missbruka den frihet mig lämnad warder eller med wattudämning dem förfördelar, när werket niuter den rättighet thy tillhörer; minder hindra Almogen at af hwarandra kiöpa nödigt huus-

timmer, äfwensom de kunna sig derwid trygga, at wid Manufactur byggnadens anställande tienlig lägenhet i Strömmen till qwarn utses skall, likaledes förbinder jag mig, at på intet sätt, af hwad namn det wara må giöra andra angräntsande Tullqwarnar onyttiga, eller dem beskada.

Derhos kan jag hwad kolning angår förklara, at aldrig præjudicera Elgåhammar, som är den närmast belägna i dess district, utan heldre lämna en tract deröfwer på denna sidan dess fredsmil såsom orörd, emedan koltillgången ändå lärer bliwa nog tillräcklig enär grannarne häromkring finna sin fördel derwid och blifwer wahna at sielfwa kohla, som snart kan wara händt. Jag är med wördnad

Wälborne Herr Bergmästarens Ödmiuke tienare

L. M. Uggla
Friedrichsson

LOFFMANS PROTEST

Wälborne Herr Bergmästare.

Emedan iag kommit i erfarenhet det af wälborne Herr Uggla en Kniphammares inrättande skall intenderas på hemmanet Säteruds egor och Ström uti Jösse Härad och Kiöhla socken; thy har iag wid thetta tillfälle då undersökning härom bör hållas med dessa minna påminnelser funnit mig föranlåten at inkomma,

1:mo. Har jag der i nejden nu nyligen påfunnit malmstreck, hwaraf nu profsten kan upwisas; förthenskuld kan iag icke annat än emot thenna nu påstådda Knip-

hammares byggnad protestera till dess först blifwer funnit, om icke må tillåtas at nyttigare och efter Kongl. Bergs Förordningarne mera priviligieradt Werck therå orten få anlägga hwilket thetta werck om thet tillåtit blifwer mycken præjudice och skada skulle förorsaka.

2:o om frälseränte Innehafwaren af thetta hemman på hwars grund och i hwars Ström thenne Byggnad will anläggas och följakteligen efter Lag tillkommer then rättighet at tillse, at hemmanet på hwarjehanda sätt något sådant mehn och skada icke måtte tillskyndas, at ränteegaren nu eller framdeles måtte för någon dehl ställas i någon osäkerhet om Räntans utgående af hemmanet, förthenskuld protesterar iag ock emot thenna Byggnad, som den lärer finnas kunna skada hemmanet eller någon fördehl detsamma afskiära, hwilket iag påstår på det nogaste måtte undersökas, men

3:o. Om ingen af thessa twenne omständigheter skulle pröfwas hinderliga för then nu sökta Byggnaden, likwäl och aldenstund Skatterättighetsegaren af ett hemman icke mera lärer wara berättigad at utom börd afstå någon den minsta dehl eller tillhörighet af hemmanet än han hela hemmanet kan försälja; utan at ränteegaren till thess inlösande må wara närmast berättigad.

Förthenskuld beder iag Ränteegaren af hemmanet å thess grund och Ström will åtaga sig thenna nu af Högädle Uggla sökta byggnad eller ock någon nyttigare at anlägga.

Som iag thessutom therå orten till detta wercks underhållande med kohl effecter eger del i flere frälsehemman såsom Grytwed, Flogned, Kortlanda, Skiönnerud, hwilka ega ansenliga skogar, thy anhåller iag om tillstånd till en slik Byggnad framför H:la Uggla eller ock at twisten om bättre rätt till grunden hwarpå bygg-

naden skie skall, till domaren måtte förewisas, helst och hwad fång H:la Uggla kan hafwa fådt till samma grund och Ström ännu icke lärer wara upbudit mindre lagståndet.

Anhållandes at thetta måtte uti Protocollet införas och mig sedan extract theraf meddelas förblifwer

Wälborne Herr Bergmästarens hörsammaste tienare

H. Loffman

Sölje den 15 aug. 1744.

UGGLAS BEMÖTANDE

Med mycken wördnad aflägger iag min ödmiuka tacksägelse för gunstig dehl af den protest Fändriken Herr Hector Loffman wid pågående undersökning inlagdt emot min påtänkta Jern Manufactur anläggning i Skattefrälsehemmanet Säteruds Strömfall, som iag på föliande sätt har den ähran beswara.

1:mo. Uti den wählbemälte Herr Fändrik anförda första § föregifwes, at han i nejden af Byggningsstället påfunnit malmstreck, hwaraf nu profsten kan upwisas; förthenskuld kan han intet annat än emot thenna nu tilltänkta Kniphammares byggnad protestera till dess först blifwer funnit om icke honom må tillåtas et nyttigare och efter Kongl. Bergs förordningarne mera priviligierat werk ther å orten få anlägga, hwilket thetta mitt werk om det tillåtit blifwer mycken præjudice och skada skulle förorsaka.

Herr Fändrik Loffmans försök i thetta måhl, kan så mycket mindre för minsta spor till förmohnsrätt blifwa ansedt, som han intet utnämner hwad slags malm-

art han efter föregifwande skall hafwa påhittat utan allenast nämner malmstreck som är ett mycket generailt ord, ty om Herr Fändriken upfunnit Swafwelmalm, beklagar iag, at det wore honom till en ringa båtnad, efter Dylta Swafwelbruk wid Örebro har Privilegium exclusivum, så at Herr Fändriken, som behagar sträcka sin förmohnsrätt mycket wida, likwäl från dylik anläggning är aldeles stängder.

Skulle åter thess upfundna malmart wara stenkohl, så finge han wid min tilernade Jern Manufactur litare eller ingen afsätning, efter, Gudi lof, härstädes äro tilräckeliga skogar.

Mera misstänkt lärer thetta wara at Herr Fändriken ei kunnat utnämna platsen eller på hwilket hemmans egor malmstrecket skall wara beläget, hwaraf klarligen kan slutas, huru ogrundadt thetta angifwande wara månde;

ty om Herr Fändriken skulle härmed mena de Jernmalm brytningar han har för händer i Silleruds socken och Nordmarks härad, som är emot sju mihl härifrån beläget, kan iag icke finna med hwad skiähl samma kan kallas i n e j d e n af mitt tilernade Byggningsställe.

Ehuruwähl Herr Fändriken anfördt, at af det angifna malmstreck kan nu profsten upwisas, så har samma likwähl warit och ännu är osynlig, som man ei annat kan än beklaga, efter hwar rättsindt medborgare bör önska och befordra hwad som bidrager til det almänna bästa och landets förkofring;

warandes iag i det säkra hopp, at denna Herr Fändrikens protest, skall så mycket snarare för oskiälig anses som jag redan den 23 April 1743 och sedermera den 16 junii innewahrande åhr, erhållit Högloſl. Kongl. Bergs Collegii nådgunstiga Resolutioner til undersökning om min tillernade Jern Manufactur Anläggning, under hwilken tid, så wähl som tilförene ei den ringaste ansökning eller wetterlig malmbrytning, eller försök

dertil, på thenna orten af Herr Fändriken warit förspord, utan antingen är thetta et rön af dess benägenhet för Rättegångar, eller ock et behändigt sätt, att söka Gloir och distinction för dess osparda möda med mineraliers och Fossiliers uptäckiande, som i sig sielf är berömwärdt, när under sådant ei ligger någon afsigt och skadelig egennytta förborgad.

2:dra. Omständighet, som rörer frälsehemmans rätt till Skatten af Säterud och äfwenwähl den

3:dje som egentligen will handla om Herr Fändrik Loffmans egen förmenta rättighet, och än mera inbillad præference till Byggningsgrunden, är wähl så confuse, at den som intet förstår mera än rätt fram, och endast går jemna wägen, har swårt at finna sig i hastigheten därutinnan utan behöfwer läsa dem ofta igenom. Så mycket ser man, at Herr Fändrik Loffman går omkring hemmanet Säterud som katten omkring en het gröt, såsom man plägar säga, då någon gierna will qwäda, men har ingen wisa.

Intet wågar han sig directe säga at wara egare af Säteruds frälseränta, dock när antecedentia och Conseqventia jemföras, och i synnerhet när han i 3:dje momentet positive yttrar sig ega flere frälsehemman härå orten, så tyckes han fast utan ringaste liknelse till bewis, inferera det förra, men at allt sammans är oriktigt lärer publiques handlingar kunna intyga.

Då Herr Fändrik Loffman med en så lös och ogrundad protest utan fulmackt framkomma kunnat, lärer han behöfwa fler omständigheter, än de han obehörigan tagit sig talan uti, innan han gitter hindra et nyttigt Manufacturs anläggande.

Den 3:dje puncten af dess skrift som beder ränteegaren af Säterud börda platsen och Strömmen, samt åtaga sig den af mig sökta manufacturbyggnaden är så orimlig at den refuterar sig sielf, ty det som intet är såldt, kan ju aldrig bördas, så mycket mindre har

iag funnit mig behöfwa upbud och lagfart på ett arrende Contract.

Jag beklagar Herr Fändriken, som oroar sig sielf och andra med slika olagliga invändningar, och at han härmedelst tillskyndar wälborne Herr Bergmästaren mer beswär och arbete än wara bör; anhållandes i öfrigit at så framt Herr Fändrik Loffmans skrift och på tidsens utdrägt för min lofl. dessin syftade ogrundade protest, skulle efter dess begiäran uti Protocollet införd warda, detta gensswar äfwen må winna benäget rum och Höga Wederbörande på en gång föredragas.

Med all respect förblifwer städsse

Wälborne Herr Bergmästarens ödmjuka tienare

L. M. Uggla
Friedrichsson.

PRIVILEGIUM Å MANUFACTURWERK I SÄTERUD 29 nov. 1744

Privilegium för Leon. Magn. Uggla Friedrichsson på et jern manufactur werk uti Wermeland, Jöse Härad, Kiöhla socken och skattefrälsehemmanet Säteruds egor.

29 nov. 1744.

Wj underskrifna

President, Bergs Råd och Assessorer uti Kongl. Maj:ts och Riksens Bergs Collegio gjöra wetterligit at hos Kongl. Collegium hafwer Ädel och wälb. Leonard Magnus Uggla Friedrichsson ansökning giordt, at i Wermeland Jöse Härad Kiöhla Socken och på Skatte-frälse hemmanet Säteruds egor få inrätta et jern Manufacturwerk; hwaröfwer sedan Notarien Ädel och wälbördig

Eric Benzelstierna, som i åhr Bergmästare befattningen i Wermeland, förestådt, behörig undersökning uti Wederbörandes närwaro förrättat, så har Kongl. Collegium theraf inhemtat, Ugglas dessein wara at inrätta en Ämneshammare en Plåthammare, en dubbel Ståhlugn till Stångståhls beredande, fyra stycken Kniphamrar, och ét Tråddragerie, hwartill han förwärfwat sig byggningsställe på Skattefrälsehemmanet Säteruds egor uti then therigenom löpande Strömmen och qwarnfallet gent emot Kiöhla prestgårds på andra sidan belägna miöhl och Sågqwarnar jemte utrymmen af 100 alnars längd till nödiga hus emot åhrlig afgift af tio D s:mt såsom ett perpetuelt arrende med mera, likmätigt et theröfwer slutit Contract med Jordegaren Bonden Pehr Pehrson och thess hustru Böret Andersdotter af d. 16 Junii förlidet år.

Gifwandes ransaknings Instrumentet wid handen Strömfallet wara beqwämt then intenderade inrättningen och damfästet tienligit wid Bergshällen i Strömmen, jemte sådan belägenhet theromkring, at ingen fara är för upp- eller afdämning till någon skada, så ock at wattudrägten skall wara nogsamt tillräckelig, kommandes från Siöar både i Norrige och inom gräntzen.

Emot thenna Byggnaden har Fändricken ädel och manhaftig Hector Johan Loffman wid undersökningen andragit thet han nyhl. skall påfunnit et Malmstreck till nyttigare Werk, at Ränte Innehafwaren af Säteruds hemmanet skulle komma af Ugglas sökta byggnad at lida och blifwa osäker om Räntornas utgående, så ock at skatterättsegaren ej skall wara befogad till at afstå någon del af hemmanet utan börd, utan Ränte Innehafwaren ega mackt then inlösa; hwarför Loffman förhållit Ränteegaren at få påtaga sig thenna Manufactur werks inrättningen eller någon nyttigare anläggning helst Loffman till understöd theraf skall ega åtskilliga frälsehemman ther i orten;

hwaröfwer Uggla sig förklarat, at som Loffman icke

kunnat angifwa stället, hwarest thet omberörda malmstrecket skall funnits så förmenar han intet afseende therpå kunna hafwas. Och hwad Ränteinnehafwarens och Skattebondens rättighet widkommer; så skall Fändricken Loffman hwarken bewist sig wara Ränteegare eller thess ombud och Skattebonden icke kunna förwägras at göra sig nytta af hemmans lägenheten, hwarigenom ränteinnehafwaren för så mycket mera säkerhet som räntan, såsom ej eller bonden försåldt något ifrån hemmanet, utan uplåtit till Uggla en ellies onyttig plats emot åhrligt arrende, så at icke någon Bördes question här skall kunna hafwa rum.

Till thet intenderade manufactur werkets underhållande med nödiga kohl har Uggla wid undersökningen anmält sig kunna undfå tillräckelig tillgång theraf, ifrån the i then orten warande ansenliga skogar, hwilka härtills till större dehlen skola stå obrukade, efter the ifrån andra werk skola wara så aflägsna at ingen theraf kan hafwa betjening; och gifwer undersöknings Instrumentet wid handen, at ifrån skogarne uti Eda, Ny, Kiöhla och Jernskogs Socknar efter theröfwer hållen besigtning och i anseende till theras begrepp och wäxtelighet giord uträkning, med theras bestånd i längden, och utom hemmanens afsaknad anseenlig och nog tillräckelig qvantitet kohl årligen kunna erhållas, hawandes allmogen i bem:ta Socken wid undersökningen förklarat sig williga, at med kohlande, och hwad utom theras skada åstadkommas kan, gå Uggla tillhanda, undantagande the närmast intill Eda Skantz belägna hemmans åboar, såsom skyldiga att förse Skantzen med wirke och wedabrand, och the som wid norrske gräntzen äro boende, för then twist the stå i med the norrske om gräntze- och skogsskillnaden.

Så har ock allmogen sig förbehållit, at the intet twång måtte blifwa underkastade, at Timmerflotningen i the wanliga wattudragen ej må igienstängas, at theras skattelagda qwarnar igienom dämningar ej måtte ska-

das, at Grannarne såsom förr, af hwarandra måge få kiöpa nödigt huustimmer, och at Säteruds qwarnen måtte åter uppbyggas af Uggla, när han får Manufactur werket i stånd; till hwilket alt Uggla sig förbundit; hwarwid Notarien Benzelstierna som undersökningen förrättade gifwit wid handen, at allmogen i gemen ther å orten intet tillfälle härtills haft at giöra sig theras widlyftiga skogar nyttiga, utan skola en dehl stå aldeles obrukade och förväxa och en dehl efter kapandet förruttna, dock har allmogen i the swåra åhren begiert idka någon Timmerhandel och flotning, hwaruti ock Uggla förklarat sig ej eller hädanefter wilja wara them hinderlig.

Cronobefallningsmannen i orten som wid undersökningen warit tillstädes, har, utan then påminnelsen, at Köhla prestabols egor på intet sätt måtte förfördelas, samt at Uggla måtte hålla, hwad han i ofwanbem:ta måtto för allmogen utfäst, förklarat sig emot thenna Ugglas ansökning intet hafwa at påminna, efter han funnit den påsyftade inrättningen lända till allmogens och landets bästa, i then medellösa orten, hwarest allmogen af misswäxt mycket lidit och nu kan få tillfälle något till theras utkomst och utlagors afbördande förtjena.

En Bokhållare wid namn Lars Bergen har wäl wid undersökningen i förstone sökt lägga något hinder i wägen för thenna Ugglas ansökning i anseende till kohlskogarne, och at han tillika med Bokhållaren Hörstedt skall tillernat en tylika inrättning uti Finseruds forssen, en mihl wid pass från Säterud, men har likwäl sedan förklarat sig wilja afstå all prætention på kohlskogarne uti Köhla, Eda och Ny Socknar Jernskogsbode By i Jernskogs socken, samt icke wara emot Ugglas' sökta byggnad, allenast then öfriga dehlen uti Jernskogs socken måtte ega frihet at med kohlningar honom betiena, hwaremot Uggla sig utlåtit, thet han förmodar sig böra till godo njuta thes öfwerens-

kommelse med allmogen om kohlningarna, och att Bergens hafda Dessein at bygga i Finseruds Forssen, så mycket mindre kan wara honom hinderlig, som han igenom kiöp med Hörstedts enka, hustru Greta Enhörning, numera förwärfwat sig rättighet till thet af Bergen åberopade Byggningsstället i Finserud.

Hwad tackjern angår för then intenderade Manufactur inrättningen; så har Uggla wid undersökningen sig yttradt, thet han wäl förmodade, at kunna uphandla thet så kallade Oxjernet, som allmogen får i Bergslagen i betalning för Oxar, hwilket eljes plägar öfwerföras till Norrige men som Manufactur werket thermed i framtiden ej torde kunna bestå, så har han sökt, utur Carlskoga och Philipstads Bergslagar åhrligen få uphandla 600:de Skeppund Tackjern, och till Stålgiörningen wore hans tanke, at förese sig med stångjern från närmast belägna hamrar.

Endteligen har Uggla igienom en till Kongl. Collegium ingifwen skrift angifwit sig hafwa twå Intressenter uti thenna thess påsyftade inrättning, nembl. thes Broder, ädel och wählbördig Carl Ulric Uggla och Rådmannen i Åmohl wälb:de Anders Ammelberg till en fjerdedel hwarthera, hwilket han begiärt måtte i Privilegio som han förwäntar blifwa infördt.

Thetta med thet mera, som Acta, Ransaknings Protocollet och Notarien Benzelstiernas betänkande innehålla, har Kongl. Collegium sig uti behörigt öfwerwägande komma låtit. Och allthenstund thet befinnes, Uggla eger tienlig ström och byggningsplats på skattefrälsehemmanet Säteruds egor till inrättningens af thet sökta Manufactur werket, utan någons förfång igienom upp- eller afdämning, jemte tillräckelig tillgång på kiöpekohl uti nästgräntsande Eda, Ny, Kiöhla och Jernskogs Socknar, kunnandes hwarken Fändricken Loffmans inkast i anseende till et föregifwet malmstreck, samt Ränte Innehafwarens förmenta bättre rätt,

eller hwad Bokhållaren Bergen andragit ligga Uggla i thetta måhl i wägen, efter som Loffman icke angifwit ort och ställe, hwarest thet föregifna malmstrecket skulle wara funnit, ej eller bewist sig wara Ränteegare af Säterud, eller Ränteegarnes ombud, såsom hemmanet ej heller här af kan lida någon skada, utan jordegaren fastmer theraf erhålla båtnad och förtienst, kunnandes Bergens påminnelse, i anseende till thes påtänkta byggnad icke hindra Uggla att tillgodoniuta thes förut träffade öfwerenskommelse med allmogen om kohlhandel, såsom ock Uggla nu bewist sig wara egare och Innehafware af Bergens afl:na Hörstedts förr tillernade byggställe, förthenskull pröfwar kongl. Collegium för godt, uppå Hans Kongl. Mayt:s samt dragande kall och Embetes wägnar igenom thetta thess öppna priwilegium efterlåta Leonard Magnus Uggla Friedrichsson, jemte thes antagna Med-Intressenter, at uppå thet utsedda byggningsstället på Skattefrälsehemmanet Säteruds grund anlägga och uppsätta thet sökta Manufactur werket, af en Ämneshammare, en plåthammare, En dubbel Ståhlugn, fyra kniphamrar och ett Tråddragerie, samt thertill ifrån Carlskoga och Philipstads Bergslager åhrl, uphandla fyrahundrade Skll:s Tackjern; dock warder werkets Innehafware förbudit, at therstädes smida något stångjern till Sahlu wid Tvåhundrade D. S:mts wite första gången och sedan dubbelt så ofta the thermed beträdas, åliggandes them äfwen at på thet nogaste iakttaga the allmogen gjorda löften och förbindelser.

För öfrigt will Kongl. Collegium i kraft af 1723 åhrs kongl. Förordning hafwa tillagt Intressenterna nio års frihet för hammarskatten af thetta werket, tillräknandes ifrån nästkommande åhrs början till 1753 åhrs slut, jemte alla the immuniteter och rättigheter i gemen, som Kongl. Bergsordningarne slika werk förunna och tillegna. —

Thet alla, som wederbör, hafwa sig at efterrätta.

Till yttermera wisso hafwa wij thetta med Kongl. Maj:ts och Riksens Bergs Collegii Sigill samt wåra händers underskrift bekräftadt. Stockholm den 29:de November 1744.

L. Benzelstierna, Ol. Colling. N. Porath. Hans Bierchenius.

L. S.
Daniel Tilas.

ANDRA DELEN

PROSTINNAN LIDÉNS ROSKVARTER.

I de blåa, höga riddarsporrstånden surrade humlorna ut och in. Röda och stolta stodo kejsarkronorna, och resedan, som kantade de granna rabatterna, doftade starkt i den ljumma kvällen.

I mitten på gårdsplanen reste sig en gammal rosenbuske, nästan lika hög som ett träd. Den var översållad med enkla gammaldags rosor och lyste röd och grann som en bondbrud, men ändock gitte icke fruarna, som gingo där förbi kasta en enda blick på den. Likadana hade de själva hemma.

Men vad de bemärkte och beprisade voro de ljusa fina tearosorna, vilka stodo nedgrävda i burkar i Anna-Lisas — prostinnan Lidéns — alltför nätta roskvarter. Dem hade hon fått av sin broder, biskop Esaias Tegnér, som nu själv var kommen hit på besök.

De nystrukna nättelduksklänningarna med de många volangerna frasade lätt mot sandgångens grus, där fruarna, värdigt samtalande, veko om hörnet vid syrénbuskarna åt kryddgården till.

Uppifrån prästgårdshuset hördes skratt och glam av unga röster, och genom de öppna salsfönstren kommo spröda toner från ett klaver.

Vita fladdrande klänningar och stora hattar med hängande band skymtade utanför på gårdsplanen, där unga herrar med smala midjor och vida benkläder

sprungo som för livet för att hinna före medtävlaren i änkleken.

Se där kom den nyvordne studenten farande som ett yrväder! Tydligen skulle han ändå denna gången segra över Grothen, som annars var damernas lejon. Från den rödblommiga rosenbusken singlade de utblommade rosornas blad sakta mot marken.

På trädgårdsgången syntes en liten gumma komma gående. Livet hade visserligen ristat sin outplånliga skrift i de fina, regelbundna dragen, men på samma gång givit dem den karaktäristiska skönhet, som blott de få, som åldras i kärlek.

Hon var klädd i kort kofta och bindmössa och stödde sig lätt på sin sons — Esaias Tegnérs arm.

Den vittberömde skalden log ömt emot henne. De stora blå, blixtrande ögonen, den klara pannan, det lockiga, ljusa håret skimrade i aftonbelysningen.

Ett ögonblick blevo de stående, betraktande de ungas lek.

»Vet du, jag tycker vår nybakade student påminner så mycket om dig i dina unga dagar», yttrade den gamla. »Emanuel är bara mycket mörkare.»

»Jaså tycker mamma det. Kanhända. Vi äro ju också släkt på långt håll. Men e n väsentlig skillnad ser jag dock.»

Modern såg frågande upp.

»Han är så härligt u n g!

Jag har knappast sett en natur så sprudlande, så full av liv och glöd och skämt och galenskap tillika, under det att jag, lilla mor, jag hade aldrig t i d att vara ung.»

»Ja ja, stackars min Esse, det var bekymmersamt för oss på den tiden — men hade du en stund ledig, så låg du också alltid med näsan över böckerna. Nu får du i stället ta ungdomen med dig hela livet igenom, min son.»

Hans ögon glimtade till, och vördnadsfullt förde han den gamlas hand upp emot sina läppar.

De gingo sakta vidare. På torvbänken nära trädgårdsstaketet slogo de sig ned.

Den stora hängbjörken bredde ut sina grenar över deras huvuden, och i talltoppen bredvid satt en taltrast och slog drill på drill.

Därutanför på ängssluttningen hade man redan börjat slå. Hödoften blandade sig med de milda fläktarna från Hugnsjön.

En liten stund sutto de alldeles tysta.

Esaias Tegnérs blick famnade med förtjusning den tavla, han hade framför sig: den slingrande älven, sjön med den vita kyrkan på näset och de rytmiskt böljande, blånande åsarna runt omkring.

»Det var en stor lycka för mig, att jag fick komma hit upp till Köla», började han, »att jag med egna ögon fick se, huru gott och trevligt både söta mor och syster Anna-Lisa fått det. Och icke minst gläder det mig, att ni hamnat i ett sådant vackert hörn av vårt kära Värmland! En prästgård med ett skönare läge får man leta efter.

När jag nu i vinter sitter där nere i det mörka Småland, så kan jag också så gott föreställa mig, hur allt går till här uppe hos mina kära.»

»Ja, kära Esse», hördes den milda gamla rösten, »jag tycker också, att Gud varit så alltför god emot mig, som givit mig detta lugna sköna hem hos min kära dotter och präktige måg. Aldrig kan jag nog tacka honom därför. Men du Esse» — det kom en smula oro i stämman — »har du det inte gott på din nya plats?»

»Åh jo, kära mamma. Din son är och förblir bara trasten från Värmland, som alltjämt längtar tillbaka till hembygden, men den får väl nu försöka smälta den småländska kummminosten som förr det skånska ollonfläsket!»

»För övrigt», tillade han allvarligare, »kan man från tankar och längtan blott fly till vad människosläktet haft ädlast och bäst, till sitt kall, sin bestämmelse, sina minnen, så blir man aldrig husvill i livet!»

Fru Tegnér nickade. »Gud ske lov, att du är nöjd med prästkallet! Men aldrig kunde jag drömma om, att jag skulle få se dig som biskop, sonen min. Måtte den Högste förläna dig hälsa och krafter att väl sköta ditt höga ämbete!

Du skrev, att förläggaren för Frithiofssångerna skulle ge dig en ansenlig summa», fortsatte hon försiktigt, »med den och lönen därtill blir det väl bättre för dig...»

Tegnér skrattade till. »Säkerligen, lilla mamma, lönen tillika med litet diktande och kål- och potatisodling och svinavel och ankuppfödning därjämte sätter mig nog i stånd att föra stort hus, vad det lider!»

»Du skämtar Esse, men...»

»Visst inte, lilla mor, bara Wallqvist får biskopshuset färdigt, kan söta mor inte tro, huru stort och rymligt vi få det. Men tillsvidare bo vi kvar på Tuvan.»

Från kryddgården kommo nu de båda fruarna Noreen och Lindberg, åtföljda av Hedda Hertz fram emot dem.

»Kommer du med kaffebud, Hedda», sporde den gamla leende.

»Rätt gissat, lilla mormor. Det är serverat i 'kärleksbersån'. Alla vänta. Jag är blott utsänd att fånga in de sista rymlingarna», svarade hon glatt, bjudande den gamla armen.

»Vilken lycklig ålderdom», sade fru Noreen, blickande på den gamla, som vid dotterdotterns arm gick framför dem. »Tänk att så kunna bära sina år som biskopens mor! Att vid fyllda 83 vara så kry och rörlig! Och alltid är hon även så nöjd och glad och jämn till lynnet. Alla intager hon med sitt vänliga och värdiga sätt, och det finns väl ingen sockenbo, som ej hos henne

funnit både uppbyggelse och tröst, evad som kommit på. En stor välsignelse för bygden är det, att hon kommit hit!»

»Ja», sade hennes berömde son enkelt, »måtte vi ännu länge få behålla henne. Ty fastän hon själv kanske mången gång önskar sig den rättfärdiges lön, så ges det för oss barn intet ljuvare än vetskapen om att ett fromt hjärta med kärlek slår för oss och ber till Gud för vår välgång.»

»Outtröttlig är hon också i omsorgen om sina barns och barnbarns väl, fast hon själv säger, att hon ingenting gör eller uträttar», inföll fru Lindberg. »Har biskopen sett, hur fint hon ställt i ordning Heddas utstyrsel?»

»Nej — men så likt det är lilla mor. Då jag tänker tillbaka på hennes hela liv, slår det mig, hur tidigt hon fann det centrala i all levnadsvisdom.»

De båda fruarna sågo avvaktande på honom.

»Hon fordrade så litet och tyckte sig därför alltid äga så mycket. Därtill kom hennes fasta tro på Försynen, en tro, som osvikligt bar henne genom livets alla vedervärdigheter och sorger och gjorde henne stark och glad.»

Ett djupt vemod lägrade sig över hans drag, då han sakta tillade: »Det är blott sådana människor, som bli lyckliga — och som kunna lyckliggöra andra.»

Från bersån slog nu sorl och glam emot dem, och högljuddare än ungdomens hördes prostens bullersamma skratt.

Ännu sutto herrarna kvar där nere kring det stora bordet, på vars tunga stenskiva man ännu, trots skymningen kunde skönja inskriptionen:

Minne
Af
Konungarne
Carl XI:s
och
Carl XII:s
Närvaro
På
Kiöln
Åren 1679 och 1718.

De hade nu riktigt kommit i farten att berätta historier.

Pehr Lindberg uppbyggde de församlade med prostinnan Seidelii kvickheter från sin informatorstid på Braås, Nils Lidén och Esaias Tegnér föredrogo ömsevis ganska mustiga Lundahistorier och Eric Noreen gjorde då och då sina sirliga inlägg.

Man kastade boll med ord, och spelande skämt, blixtrande infall och ljungande kvickheter avlöste varandra allt under skratt och glam.

Under tiden gick prostens dotter, Nana, tyst och allvarlig omkring med den stora lockkannan och fyllde glasen.

Röken från den ångande romtoddyn ringlade upp i luften.

Sedan hon gjort sin rond, gled den unga flickan, lika skygg och blyg som hon kommit, hastigt bort uppemot roskvarteret.

Först då hon kommit ur sikte, saktade hon stegen. Hela den lilla tunna hopsjunkna gestalten darrade av den utståndna ansträngningen.

Ett ögonblick måste hon stå alldeles stilla.

De svårmodiga ögonen riktades mot ett ensamt ljus, som tänts uppe i flygeln.

Hon suckade tungt.

»Det är ändå underligt, att pappa alltid kan vara så glad», tänkte hon, »kan han verkligen glömma stac-

kars sinnessjuke bror, som sitter där och aldrig, aldrig kan vara med oss andra?»

I dunklet tyckte hon plötsligt, att de gula ringblommorna så besynnerligt trågande stirrade emot henne:

»Vi går du här så ensam och dyster, då alla andra fröjdas och le?»

Men den gamla rosenbusken sände henne sin mildaste doft.

Hon nickade åt den: »En annan kväll, då jag ej har så många bestyr, kommer jag till dig. Nu måste jag gå och hjälpa lilla mamma. Hon är så hjärtinnerligen glad över att få rå om sin höglärde herr broder, så hon vet knappt på vilken fot hon skall stå, och hur gott och väl hon skall ställa det för honom.»

Det knastrade till på sandgången.

En man kom raskt gående. Hon såg, att det var morbror Esse. Snabb som en pil vek hon in bakom kejsarkronorna. Hon var blyg för honom.

Han var så vacker och så lärd. Men Esaias Tegnér följde efter och stack sin arm under hennes.

Hon stannade och sänkte huvudet mot lockkannan, som glimrade svagt.

»Är det Hebe», log han, »som gångar bland blomster med ädelt vin i gyllene kärl?»

Hon såg långsamt upp emot honom, och först då observerade han, hur sjukligt blekt hennes ansikte var, och vilka mörka ringar hon hade under de svårmodiga stora ögonen.

»Det är bara Nana Lidén» — sade hon strävt — »som varit och fyllt romglasen vid kungsbordet, jag fyllde morbror Esses också, morbror får skynda, så att det ej kallnar.»

Esaias Tegnér skrattade och slöt henne tätt intill sig.

»Jo, det var nu svar på tal, ska' jag säga, och litet bannor till på köpet, för att jag raljerade med vår allvarsamma Nana.

Du får förlåta en gammal morbror, som inte vet bättre och som är så lycklig att åter vara i sin kära Värmlandsbygd igen, att han inte kan tala ett förståndigt ord. Men om du tillåter, vill jag nu i alla fall göra bekantskap med den här unga damen, som är min systerdotter.»

Nana strävade emot och drog sin arm ifrån honom.

»Jag måste skynda mig», sade hon buttert, »söta mor väntar min hjälp med dukningen. Och morbror bör också hasta till kungsbordet, om ej toddyn skall alldeles kallna.»

»Nana», sade Esaias Tegnér allvarligt, »vill du inte säga mig, vad du går och grubblar över — kanske kunde jag hjälpa dig.»

Genom det glada glammet och sorlet i den stilla sommarkvällen skar plötsligt ett gällt, oartikulerat ljud, som kom de båda i roskvarteret att med av fasa vidgade ögon först se på varandra och sedan bort mot flygelbyggnaden.

Tegnér behövde inte fråga mer.

»Kära lilla Nana», sade han ömt, »jag förstår. Även jag gick en gång i ångest för min bror.

Varje gång jag varit ute eller borta, darrade jag vid hemkomsten även av fruktan för att finna mina kära böcker i kakelugnen. Att göra brasa av dem var hans största förnöjelse. Stackars Johannes! Talar mormor om honom ibland?»

»Inte ofta, men hon gör sig nog förebråelser, att hon ej vaktade honom bättre, än att han gick ner sig i kvarndammen.»

»Det var ett ögonblicks verk och stod ej i mänsklig makt att hindra.»

»Erik Gustaf får fördenskull aldrig en minut lämnas ensam. Förutom vi själva tura alltid två pigor om att vaka över honom både dag och natt. På sista tiden har han blivit sämre», tillade hon ängsligt, »doktorn tror visst, att han nu är obotlig.»

Tegnér kastade huvudet bakåt. Hans panna lyste så vit, men i ögonen kom en mörk, brännande ångest.

»Vårt släktmärke», viskade han, »tungsinne och vansinne, än fästes det på den ena än på den andra av oss. Allgode, vem gäller det härnäst?»

Han skrattade till. »Hos mig har galenskapen hittilldags slagit ut i poesi, men vem vet, om den alltid tar den vägen?»

»Men morbror Esse, så morbror talar» — och nu var det den unga flickan, som i s i n tur skyggt tog morbroderns arm — »morbrors dikter, som alla människor haft så mycken glädje av... och kungen med! På Sillbodal sa' ju Hans Majestät till mormor, att morbror var Sveriges största snille och skald, som det var en ära för henne och landet att hava fött!»

»Ack kära barn, sådant där är bara lite rökverk, som stickes under näsan på en, men tycker d u om morbrors dikter, så skall det mycket glädja mig.»

»Åh, det finns väl ingen, som ej ä l s k a r dem! I varenda gård här omkring finnas de i avskrifter, allteftersom de kommit ut.»

»Vad tycker d u mest om då?»

»Ja mamma och mormor, de vilja helst höra Frithiofs saga... till Crusells musik... men jag...»

»Men du?»

»Då jag går ensam för mig själv med något sockenbud genom skogen, då kommer alltid den här strofen för mig:

'Se kring dig! Flammande kring fjällen fästet svänger,
utöver forsens svall förvågna klippan hänger,
och skogen, vart du går, omgjordande din stig,
står hög och allvarsam och blickar ner på dig.
Här sjunker dal vid dal, där klyft på klyfta lastad
står opp, i hedenhös av jättehänder kastad.
Tätt över skuldran hän de höga stjärnor gå,
i klippan växer järn och männer däruppå.

Här vill naturen se det enkla, allvarsamma,
här vill i torftigt bo hon stora sinnen amma.
Här vandre fri och stolt bland fjällarna en ätt,
som självmant gör sin plikt och kräver ut sin rätt
och, i sin enfald vis, uti sitt armod ärad,
omfamnar faran glad och döden oförfärad!'»

Hon höll upp och såg med stora, strålande ögon upp på skalden.

En sådan hänförelse hade han aldrig trott hennes slutna lilla personlighet mäktig av.

»Vet du, Nana, hur den sången, Svea, kom till», frågade han.

»Nej morbror.»

»I Värmlands skogar har den runnit upp. Då jag för — låt mig se — nu 16 år se'n en sommar var hemma på Rämen, kom jag och några andra ungdomar överens om, att vi själva, som raska bergsmän anstod, skulle köra vårt järn från bruket den fyra mil långa vägen in till Filipstad. Sagt och gjort. På kvällen lassade och kilade vi fast vårt järn på fordonen, och kl. 2 följande morgon fick jag på kontoret som Esaias Esaiason ut min forsedel på två skeppund stångjärn. En timme därefter voro vi alla färdiga och begåvo oss muntra och glada i väg. Där jag då till fots gick bakom min fora och såg mig omkring i den allvarstunga skogen och hörde det mäktiga bruset från forsarna, växte de där raderna fram i min själ.»

»Åh morbror jag kunde just tro, att det är Värmlands sång! Tack att morbror talade om detta för mig!»

»Jaså, du ångrar således inte, att du gjorde din förskräcklige morbrors bekantskap», skämtade han.

Nana log ett litet hjälplöst leende och såg åter förläget upp på honom. »Morbror måste förstå... morbror är ju en sådan stor man och jag är bara stackars Nana, som... ingenting orkar eller duger till!»

»Så skall du inte säga, barn. Ser du, varje människa har sitt kall, högre eller lägre. Vi värdera de högre, men förakta ej därför de lägre. Det är blott på dugligheten i vad sak som helst det kommer an! Dugligheten är över all rang, och fyller man sin plats är den ärofull, hur ringa den än må synas.

Och de små och obemärkta krafterna äro ingalunda overksamma.

Var och en människa, som tänker sunt och handlar rättskaffens, hon verkar både för sig själv och andra till Guds ändamål, för ett helt som hon ej kan överskåda.

Ty ingen är så obetydlig, att hon icke inverkar på sina närmaste, och dessa åter på sina och så i oändlighet från släkte till släkte.

I människolivet är ingenting enskilt eller avsöndrat. Allt är en följd av årtusenden, som gått förut, och verkar på årtusenden, som följa efter. Den enskilda tanken, den enskilda handlingen är bara som droppen i världshavet. Men ingen enda droppe drunknar eller förgås, utan de tusen och de hundra tusen bilda en våg, och vågorna bilda havet. Och när skeppet av himlens vindar drives fram, då är det egentligen icke vågen, utan tillika varje droppe i vågen, som tar det på sin skuldra och vaggar det närmare och närmare sitt mål.»

Flickans ögon hängde vid skaldens läppar. Det kom ljus i den tungsinta blicken.

»Morbror ger mig så mycket att tänka på... tack!... men nu måste jag gå... mamma väntar.»

»Vet du Nana, jag tror, att du går alldeles för ensam här uppe, jag skall be pappa att få ta dig med mig ned till Växjö.»

»O nej, morbror Esse» — hon vände hastigt om och lade bönfallande sin hand på hans arm — »gör inte det... inte nu...»

I detsamma färgade en pinsam rodnad det bleka ansiktet ända upp i hårfästet.

»Nej nej, min flicka, inte nu då, men en annan gång kanske», och så vinkade han åt henne och började själv gå neråt bersån till.

Genom de skira, skymningsgrå hängbjörkarna såg han Hugnsjön ligga blekt gul närmast berget, men nedanför prästgårdsträdgården gled vattnet svart kring strandstenarna.

»Inte nu», upprepade han, »svåger Lidén har visst gjort upp med vår syssling, att han skall prästvigas och sedan stanna här som hjälppräst... skulle det vara för hans skull, som tösen nu ej vill resa... stackars liten... jag undrar just om den vingstarke örnen med det heta blodet ens ser den lilla blyga blomman i dalen... men var lugn du, min tös, morbror skall ej förråda ditt lilla skälvande hjärta!»

*

Inne under trädvalvet, där kungsbordets gaveländа sköt fram, låg skymningen tät. Blott otydligt urskilde man dem, som ännu sutto där vid glasen.

»Men vart i alla tider tog du vägen, Esse?» utropade prosten. »Nu är din toddy alldeles kall.»

»Åh, jag tror, att det är biskopen, som kommer tillbaka», inföll Pehr Lindberg, varseblivande den allvarligare minen.

En blixt sköt ur Tegnérs ögon.

»Bror kanske tycker — liksom så många andra — att jag icke kan axla den kåpan», kom det skarpt, »eftersom jag ej har för vana att vare sig dinéra, eller sällskapa i den! Men allt har sin tid, sade redan Salomo. Jag slösar inte bort mitt allvar, förrän jag behöver det.

Det sanna löjet är allvarets dotter! Hade jag för övrigt av naturen danats surmulen eller gravitetisk,

så hade jag även å ämbetets vägnar visat mig sådan, men nu varken gitter eller vill jag byta om skinn — om jag också händelsevis fått ett stift — utan ni få hålla till godo med mig precis som jag är och i vilken sinnesstämning jag än befinner mig», tillade han godmodigare.

»Topp», skrattade prosten, »men just nu skulle jag vilja rådgöra med b i s k o p e n om något. Var så god och sitt, ers högvördighet!

Det rör sig om den unge släktingen. Han tycks ha förtrott sig till vännen Noreen.»

Tegnér såg frågande på övertullinspektoren.

»Ja», sade Eric Noreen med sin ännu så klara röst, »den unge mannen går nog och bär på ganska säregna funderingar. Han vill ge sig av till Finnmarken!»

»Vad skall han göra där?»

»Röja vägar — i otrons, vidskepelsens och okunnighetens storskog», säger han. »Så fort sig göra låter, vill han låta prästviga sig och komma befolkningen i Värmlands bortglömda landsända till både andlig och lekamlig hjälp.»

»Det finner jag vara ett både stort och vackert beslut», sade Tegnér.

»Men betänk dock, käre svåger», inföll prosten ivrigt, »vilken rik, härlig begåvning... och den skulle vi kasta bort i Finnmarken! Om det också inte precis vore att kasta pärlor för svin, så icke förstår det okunniga ödemarksfolket att värdesätta d e n kosteliga pärlan!

Och för den unge mannen själv, vilken menlig inverkan kan icke den fullkomliga avskildheten ha på hans eldiga själ, avskuren som han blir från allt bildat umgänge! Ett ungt sinne kan också totalt nedbrytas, om det blir för tungt.»

»Det kan ligga mycken sanning i vad du säger», svarade Tegnér.

»Ensamheten kan man ej heller tillstyrka annat än

för den, som bär en sällskapsvärld inom sitt eget bröst. Men då kan den bli den högre tankens, den djupare känslans, den väldiga ingivelsens moder. I öknen gingo änglarna fram och tjänade den ensamme. Den kungasläkten har ännu icke dött ut, om också änglarna nu för tiden blott uppenbara sig som de eviga idéerna, tingens urbilder.

Vad begåvningen beträffar, finner jag ingen begåvning stor nog för en kristen präst.

Han behöver både veta och känna mer än andra. Kyrkan är ju allmännelig, bör sålunda ock omfatta all mänsklig odling. En präst bör fördenskull känna icke blott Guds utan även människornas lag, ja hela människolivet med allt dess vetande, all dess känsla bör ligga som en uppslagen bok för honom.

Därtill behövs icke blott teologisk lärdom utan även humanistisk, ja, profan och populär bildning. Ty så länge prästen ej är den lärdaste i sin församling, så länge han är främmande för något, som ingår i den allmänna bildningen och livet, blir han själv — och med honom den lära han förkunnar — sedd över axeln och föraktad.

Därför finns för mig ingenting vidrigare än en okunnig präst! Han är som en blind målare eller en halt dansmästare!»

»Men vad säger du då om en tvivlande präst», frågade Pehr Lindberg.

Tegnér såg genomträngande på honom med sina klara ögon, då han långsamt svarade:

»En präst kan naturligtvis lika så litet som en annan människa undgå sina mörka stunder, då han tvivlar på Gud — eller vad som ibland kan vara detsamma — på mänskligheten. Men tvivlet i sig självt är icke förkastligt. Det är människans nödankare. Går det endast djupt nog, så slår det sin tand i bottnen på en avgrund och håller livets vacklande skepp fast under stormen — ty bor icke Gud också i djupen?

Men all den där ytliga jonglerande jämmern, som bara simmar likt ett flöte på de upprörda vågorna, finner jag trivial och föraktlig!»

»Det kristliga levernet tycker jag ändå är huvudsaken», insköt prosten.

»Levernet förhåller sig till läran som skuggan till kroppen. Sammalunda ock med religionens lära och väsen.

Därför är ju en präst med blotta kunskaper icke ens halvfärdig. Hjärtat är roten till allt mänskligt värde.

Där skall bo en fromhet, som är kristendomens sammandrag, en förtröstan, som aldrig sviktar, ett tålamod, som aldrig tröttnar, ett hopp oändligt som den evighet, dit det syftar, och framför allt en kärlek, som icke söker sitt. Gud älskade så att han gav. Människan skall också älska så att hon ger! Men ack... Levi stam är ännu i dag räknad!

Vi leva sannerligen också nu i en kraftlös, slapp, löslig tid, där skenet gäller mer än verkligheten. Skalet är målat och målas alltjämt, men hurudan är kärnan?

Allt som är stort, ädelt, ärofullt, det måste ned, ned i gruset, ty vårt vinglösa släkte förstår icke flykt. Allt som stiger är dess svurne fiende.

Låt oss därför ta vara på en ungdom, som tänker stort och är i stånd att offra sig själv — vore det också blott för en chimär.

Det kan ju även hända, att ungdomens drömmar med mandomens kraft och mognadens allvar kunna förverkligas, och vilken lycka vore då väl större!»

Han böjde sig framåt och varseblev hela ungdomsflocken, som tyst och andaktsfullt lyssnande blivit stående utanför bersån. De vitklädda flickorna viskade något till varandra, men ingen tordes tydligen gå in och störa.

»Ack, kommen hit, I jordens vandrande liljor», ropade han dem glatt till. »Ären I rädda för gubbarna?»

»Nej då», svarade Fredrique Lindberg piggt och gjorde en liten lustig reverence, »det är bara Ulla och Sophie, som skulle tacka, niga och säga farväl. Deras vagn väntar.»

»Jaså alltså uppbrott — redan!»

Vänd till Eric Noreen,* fortsatte så Esaias Tegnér: »Jag skulle också ha lust att röra litet på mig.

Orkar herr övertullinspektoren vara mig följaktig t. ex. till Adolfsfors? Hammarens taktfasta dunk låter så lockande, och jag har hört så mycket talas om stället, att jag gärna skulle vilja se det. Bättre ciceron än herr övertullinspektoren, som ju sedan gammalt känner till det, kan jag icke få. Det är väl knappast mer än en kvarts timmes väg dit eller hur?»

»Nej det är det inte, och för mig är det ett stort nöje att få visa vägen. Men biskopen skulle kommit till Adolfsfors, medan Wærns bodde där. Då stod det i sitt flor. Ingen, som kom till västra Värmland på den tiden, kunde motstå det hemmets dragningskraft.»

»Nej, nej, jag vet, Onsalafilosofen och andra ha minsan sjungit dess lov i den högre choren. Men vem bor där nu då?»

»För närvarande ligger det stora huset öde och tomt, d. v. s. en hushållsmamsell residerar där och för ett allt annat än älskat regemente.

Och Groth, den vackre unge mannen, som fångade så många flickor i änkleken, är ett slags inspektor, som reser fram och tillbaka mellan Adolfsfors och Rud, där den nuvarande ägaren till stället bor.»

»Vem är det?»

---

* Eric Noreen ligger begraven å Köla kyrkogård. Sin gravvård har han själv förfärdigat och på dess baksida inristat: I livet är rörelse och strid, I graven frid.

»Fältkamrer Larsson, säkerligen för närvarande Värmlands rikaste karl.»

»Jaså han, den s. k. Värmlandskungen! Men sorgligt är det i alla fall, då gamla gårdar, som varit — och alltid borde vara — kulturens lysande brännpunkter, ligga mörka och övergivna och sålunda ej fylla sin givna uppgift i landet! Vi gå väl i alla fall dit och avlyssna de tider som svunnit.

Herr övertullinspektoren kände väl även då Stina Wærn?» tillade han med lägre röst. »Adolfsfors var ju också hennes tillflyktsort under långa tider?»

»Ja hon vistades både som gift och ogift hos sina Adolfsforssyskon. Och ett vackrare och mera kärleksfullt förhållande, än det som rådde dem emellan, kan man icke tänka sig.»

»Men så var hon ju i allo en charmant uppenbarelse med både briljant huvud och gott hjärta. Otaliga voro också hennes adoratörer — men ändå råkade hon, som man säger, hoppa i galen tunna.»

»Ja det där Brattska giftermålet var ju en olycka — en olycka som väl ingen djupare beklagat än min svåger.» —

»Har inte brukspatron Myhrman gift sig ännu?»

»Nej — han har nog för alltid uppgivit alla giftermålsplaner. Stina Wærn gifte ju om sig med Hülphers. Och med honom gick det bra?»

»Ja de passade väl tillsammans. Nu är hon bliven änka.»

»Ja jag vet det. Min hustru korresponderar ibland med henne. Törhända en färsk hälsning från dessa trakter skulle vara henne agréabel?»

»Helt säkert herr biskop, Stina Wærn glömmer nog aldrig Adolfsfors!

Deras röster dogo sakta bort, där de gingo framåt vägen.

Jungfru Marie sänghalm, som i massor blommade

utmed dikeskanten, fyllde luften med sin berusande doft, och blåklockorna böjde ödmjukt sina huvuden och kysste skaldens fot.

*

Ljudet av den sista bortrullande vagnen hade dött bort. Glammet och skrattet från ungdomen, som upprymd vandrat genom prästgårdsgrinden ut på vägen, hade för länge sedan tystnat.

Alla ljusen i fönstren voro släckta, och tyst och stilla låg den sovande prästgården i natten.

Från ängen där ute hördes blott kornknarrens sågande, omväxlande med gräshoppornas fiolspel.

Stjärnorna glimmade blekt, och nere vid den mörka skogskanten hängde den sneda månskäran, färdig att krypa bakom skogen.

Men på torvbänken i roskvarteret satt en man, djupt försänkt i sina egna tankar.

Vid »kärleksbersån» hade han stått och lyssnat till Esaias Tegnérs ord, vilka funnit en jublande genklang i hans själ.

Denna natt vigde han sig själv till ödemarkens apostel. För den heliga saken skulle han strida. Ej en fotsbredd skulle han vika för det onda, ej heller feghjärtat eller klenmodigt fly mötande svårigheter. Nej, där uppe i de mörka dalarna skulle han låta andens ljus lysa med ett sådant sken, att allt fult och ont skulle försvinna.

Och ödemarken skulle blomstra likt en Herrens lustgård. Kosteliga träd och härliga plantor skulle där uppväxa, vilka en gång skulle blomma även ovan skyarna...

Han vaknade upp vid att ett fönster gnisslade. Någon öppnade det.

Det var Esaias Tegnér. Länge blev han stående orörlig, liksom kunde han ej se sig mätt på den vackra tavla han hade framför sig.

Så lutade han sig ett ögonblick ut med blicken vänd upp mot de bleka himlaljusen.

Han såg honom röra läpparna, men kunde ej urskilja vad han sade.

Strax därpå slöts fönstret till och allt var åter tyst i den ljusnande natten.

*

Sju år därefter låg skalden svårt sjuk i Växjö. Han låg och tänkte på Köla prästgård. Så tydligt som om han varit där förliden gårdag, såg han allt framför sig: utsikten från fönstret... roskvarteret... »kärleksbersån»... Han såg sin mor och sig själv, huru de sutto på bänken under hängbjörken, skådande ut över den sköna nejden, han såg sjön och älven i solnedgången och de blånande bergen... Han hörde den milda, kära stämman... ack, nu hade den tystnat för alltid... Själv fick han icke ens bevisa henne den sista tjänsten...

Nu buro de henne ut till den lilla vita kyrkan på näset... Pehr Lindberg skulle tala vid graven... men hennes egna gärningar, de talade ett ännu skönare språk!... Nu sänkte de henne ned i hennes tysta gömma, där hon skulle vila till uppståndelsens morgon... Nu hade han ingen mor mer på denna jord...

Det gjorde fruktansvärt ont i hjärtat, men han knäppte sina händer samman och mumlade: »frid, frid, frid över ditt minne älskade moder... jag kommer snart efter!»

Vid den tiden stred ännu den unge prästen sin hårda kamp mot köld och mörker och okunnighet i den ödsliga Finnmarken.

Men ett par år senare blev han själv »förtrollad».

En finngumma, som han en gång bestraffat för troll-

dom, gav honom en dryck, som skulle bota den förfärliga tandvärk, han fått. Men det var en underlig dryck. Ju mer han drack, desto mer ville han dricka... Och så drack han ännu mer... tills han en dag, avsatt från sitt ämbete, måste säga Finnskogen farväl. Han fick aldrig se ödemarken blomstra likt en Sarons lilja. Han måste dricka. Och han måste vandra.

Alltjämt vandrade han från gård till gård, här och var med lustiga ord utbjudande sina borstar, näverdosor och träskedar för att få mat och — brännvin.

Men så kunde det hända, om han en vinterkväll kom till någon gästvänlig, flammande härd, att han plötsligt sprang upp på brasbänken och med all den forna glöden i både blick och stämma begynte predika, sjunga eller deklamera, så att alla åhörarna i andlös häpnad och spänning ej kunde slita sina ögon från den ännu härliga gestalten — i trasor.

Då var han mer än kung, då kunde han befalla, och man löd honom blint, då behövde han bara vinka med ett finger, och man kom, då glömde de alla »prästen Bodenius»* — tjusade av »Gösta Berling»!

* Emanuel Branzell, av Gustaf Fröding skildrad under namn av prästen Bodenius, av Selma Lagerlöf som Gösta Berling, var omkring 1830 hjälppräst i Köla.

DEN VANDRANDE SKUGGAN

Smederna Barfot och Svart stodo på vägen och skådade förfärade bort mot Adolfsfors herrgård.

Det var vid nattskiftet. De hade från smedjan kommit ut i oktobermörkret och först intet sett, ty härdarnas röda ljus hade suttit dem i ögonen. Stormen ven, och allt var svart, vått och drypande omkring dem. De stora kala träden vredo och jämrade sig. Där de båda stretade framåt vägen i den uppblötta jordvällingen, kommo de överens om, att detta var en natt för Skam att vara ute i för att uppsluka, vad han uppsluka månde.

Plötsligt hade Barfot tagit Svart hårt i armen och pekat upp mot herrgården.

Hela övervåningen, som år ut och år in brukat ligga mörk och öde, var upplyst av fladdrande ljus. Något mörkt skymtade förbi fönster efter fönster därinne. Och knappt hade skuggan synts glida förbi de sista fönstren i raden, förrän den lika rolös och bråd for tillbaka förbi de andra fönstren igen.

Vinden blåste tvärt igenom dem, som om de varit utan kläder. Men stilla, skräckslagna stodo de där och stirrade mot den ljusa fönsterraden.

»Dä' ä' skrömt», viskade Barfot, »slika ting har jag allri förr sett.»

Svarts djupa basröst mullrade genom stormen. Barfot tyckte den lät som en domedagsprofets och grep honom

hårdare i armen. Denna natt var sannerligen ej för kristet folk att vara ute i.

»Dä' ä' Skam», sade Svart. »Han går dänne uppe og snokar etter, var mamsella gömt alle sine skatter, som ho' lurat fra de fattige fôlke. Ser du dä lyser i hännases kåmmare där nere og?»

»Jo jo, dä ä' nock int gott te sôv då slik gäst vandrer i huse'! Tänk om han ä' kômmen för te' ta'na sjöl!»

»Gärne för mig! Huger du, att de däringa rumme, där h o nu bor, dä va' vävekåmmarn på Wærnens ti'? Dädan gick vi da styrkte og hulpne uttå den goa fru Cilla.»

»Gu' sign' na!» sade Barfot fromt. »Dä va' anra tier då för de fattia bruksfôlke på Adolfsfors!»

»Og ändå säger di att vasken Gammal-Wærnen ell Jonas hadd hälften så mange penge te gi uttå, sôm vårn nuvarene husbonne. Men han ä ju allri här heller. Dä ä' lessamt te vare på e gård, där dä int finns nå herrskap! Nu ä' de bare mamsella, den girigblåsan, som går här — och så han i flygeln, när han nåa gang ä' hemmavi. Adolfsfors skyss nu för tia uttå bå hög och låg.

Men hos vårn patron på Rud ska' dä ju var så faseli finnt, ackurat likke finnt sôm hos kungen sjöl. Dä vet la du, sôm har doter di där i tjänst?»

»Jo dä kan du lite dig på! Da fältkåmrern — så titlas han, ser du — gifte sig, så bygde en i närheta avv fogdegåren upp ett stort stort slôtt, og där bor nu herrskape alldeles esamma. Int ens spektorera ell bokhållera får nånsin kômm dit. Men kungen og dronninga tock in där och stante hos di i flere dygn, när di rest till Norge.

Og i flere dager etteråt fick senna fôlke kalase på allt sôm blitt övver fra kungafestligheten. För mot fôlke på Rud ä' fältkåmrern vasken snål ell illak.»

»Vafför ä' han tocken mot oss da?»

»Han vet nock int ôm, hur hänna går till, ell hur vi har'et. I allt liter han på mamsella, hô sôm vöri i huse i sa mange Herrans år. Allt va' ho' säger ell beskyll oss för, tror han.»

»Men ho' ä' i all fall bare e' betald tjänare, ho' likksom vi, om ho' og sätter sig på sin hög hästan!»

»Ja visst, ja visst. Og e gang får nock ho' og si beskärde lönn!»

Framför fönstren vreds och vrängdes de svarta trädens kala grenverk, och regnet började störta ner.

Men de båda smederna märkte ej, huru genomvåta deras kläder blevo, eller huru de skälvde av kyla.

Den vandrande skuggan höll dem fortfarande bundna.

Alltjämt vandrade den förbi i det flämtande skenet i övervåningen, och alltjämt lyste ett ljus stadigt i mamsellens kammare där nere, rummet som varit vävkammare på gammel-Wærnens tid.

För länge sedan hade nattvakten ropat ut midnatten.

•

I vita salongen stodo väggljusens lågor raka och stilla. De speglade sig i de mörka fönstren, bakom vilka natten stod svart och hemsk.

Alla ljusen voro tända, i lampetterna, i kronan, i trymåbordets kandelabrar. Det lyste som till strålande fest i de dödstysta rummen hela raden utefter: i skära rummet, i vita salongen, i gröna och röda kabinettet, i hörnkammaren.

Så hade han befallt, han, fältkamrern och fogden, herren till Adolfsfors och hela den kringliggande trakten, han som nu i sena kvällen i mörker och regn ensam kommit åkande till sitt residens.

Så när hade han skrämt slag på den stackars pigan, som satt ensam i mörkret i köket och väntade på mamsellen.

Då hon hörde vagnshjul rulla, trodde hon, att det var

den väntade, som kom hem från auktionen, där hon varit, och hållande hornlyktan, som hon tänt, högt ovan sitt huvud, gick hon för att öppna. Men då hon i dess flämtande sken i stället upptäckte en mansfigur med kritvitt ansikte, vacklade hon tillbaka, troende att det var en av gårdens dödingar, som gick igen.

Då hörde hon en röst, som hon i alla fall tyckte sig känna igen.

»Åh, skrämmer jag dig, barn? Var är mamsell?»

Kunde det vara husbondens?

Var det verkligen han, som nu så böjd och lutande gick uppför de få trappstegen?

Förra gången hade han kommit åkande i en sådan glans och härlighet, att hon aldrig tillförene hade skådat något dylikt. Solskenet hade glittrat i seltygens silverbeslag och glänst mot vagnens sidendynor. En guldsmidd betjänt hade hoppat ner från kuskbocken och öppnat vagnsdörren. Rak och myndig hade han då stigit ur och givit sina order, innan han gick in i huset.

Hon stirrade fortfarande förskräckt på honom, men vaknade upp vid den förnyade frågan:

»Var är mamsellen?»

Då måste hon i alla fall svara:

»Mamsell är borta på auktion. Ibland bruka de hålla på länge, men kanske kommer hon snart hem i kväll.»

»Gott — då kanske du i stället kan ge mig litet mat och bädda sängen i hörnkammaren där uppe. Jag stannar här i natt.»

»Men varför är här så mörkt», tillade han frågande.

»Jag törs inte tända för mamsell. Vi få inte ödsla med ljus, säger hon.»

»Hm — jaså, men nu går du i alla fall genast in på kontoret och tänder! Är inspektor Groth hemma?»

»Nej, han reste i går.»

Sättande sig vid skrivbordet frågade han litet osäkert:

»Vart reste han då?»

»Det vet jag inte.»

»Gott, gå då, min flicka. Jag skall se igenom några papper här. Under tiden kan du ta in litet mat på en bricka.»

Då flickan fortfarande blev stående kvar, vände han sig otåligt om.

»Nå?»

»Jag kan inte bära in någonting, för mamsell har låst undan varje matbit, och hon har nycklarna på sig.»

»Jaså — ja det gör ingenting, jag är inte hungrig, jag åt i gästgivargården. Gå du genast och gör gästkammaren i ordning och tänd alla ljusen i övervåningen.»

»Alla ljusen — —», frågade flickan häpnande.

»Ja alla ljus både i kronor och lampetter! Jag tycker inte om att gå i mörkret. Har du förstått? Sedan vill jag inte bli störd», tillade han litet otåligt.

»Men när mamsell kommer??»

»När mamsell kommer, ska' du bara ge henne det beskedet, att jag på inga villkor vill bli störd.»

Flickan neg och försvann.

Då hon gått, lutade mannen vid skrivbordet huvudet tungt i handen. Han öppnade lådan och tog mekaniskt upp första bästa papper han fick tag i:

»Protest mot Fältkamreraren L. D. Larssons ansökan att få anlägga en grofbladig såg med 2:ne ramar för att dermed till afsalu årligen sönderskära Etthundrade Tolfter Blockar ifrån egna och angränsande hemmansskogar», läste han.

»Då enligt kommissionslandtmätarens utlåtande de flesta skogarna i angränsande trakter äro i afseende på sågblockar, som kunna anses för fullmålige mycket blottade, men många ännu dock äro befintlige, som med tiden och snart nog upphinna fulla målet af 10 alnars längd och 12 tums topp, och växtligheten på sådana träd hvaraf fullmålige blockar kunna erhållas tarfva omkring Etthundrade år till mognad; och Adolfsfors bruksegare

i forntiden fått odla för Egendom och dertill fått så många privilegier de sökt, men enär som sökning nu sträcker sig så långt, att det kunde kränka andra Skattehemmans rättigheter, få vi protestera mot att Herr Fältkamreraren får sina privilegier förhöjda på de skogar, som äro belägna ofvanför vårt strömfall.

Hemmansägare i Tjuvered.»
(Namnunderskrifter.)

Han kastade undan det, tog ett annat och läste:

»Ödmjukaste anförande till wällofl. Syne-Rättens protokoll den 1:sta juli med de af herr Fältkamrerare Larssons begärda förökade Sågrättigheter vid Stölpets, Nore, Adolfsfors och Torgilsruds sågar.

Wi hafva blivit underrättade att Herr Fältkamreraren Larsson på undersökningen den 1:sta nästkommande juli vid Stölpets finbladiga såg söker rättighet för 800 Tolfter Timmers tillökning, vid Nore såg den 4:de juli 170 Tolfter dito, vid Adolfsfors den 6:te juli 100 Tolfter dito och vid Torgilsrud den 1:sta juli 100 Tolfter dito till uppsågning eller tillsammans 1.170 Tolfter timmer.

Denna ovanliga, och i en mans hand högst betydliga timmerafverkning uppväcker den billiga fruktan hos oss, att Herr Fältkamreraren härigenom vill utestänga alla andra idoga medborgare från en rörelse, som för oss timmersäljare alltid medför en säkrare och mera enligt besvär och mödor svarande förtjenst än om det skulle blifva en uteslutande rättighet i Herr Fältkamrerare Larssons hand, som då kunde föreskrifva oss både pris och willkor för en wahra, som vi nödvändigt årligen måste afyttra för att kunna klarera alla de utgifter som vidlåda våra hemman — vi måste således för egen och omsorgen om våra Barns framtida bergning protestera mot denna oerhörda tillökning i

sågrättigheter — och detta så mycket mera som vi erinra oss Herr Larssons eget yttrande till Syne-Rätten några år tillbaka gentemot Jägmästaren Lagerlöf, då hans ord föllo sålunda: 'Syne-Rätten inser troligen den våda som för denna ort skulle uppkomma genom ett sådant intenderadt och mot 1782 års kungl. bref aldeles stridande monopolium för några få sågegare.»

Så mycket mera nu som det icke ens är frågan om några få utan om blott en enda, hoppas vi att dessa tvenne år intet kunnat förändra Herr Fältkamrerarens enligt rättvisa och — kännedom avgivna yttrande, ehuru det egna intresset visserligen synes vilja gifva stöd deråt, utan tro vi fast heldre det alltid åtfölja en ren och orubblig caracter, att ej af hvad orsak som helst, ännu mindre af egennytta frångå hvad man tänkt och en gång velat göra för det allmänna bästa.

Jordegare i norra Emterud.
Jordegare i södra Emterud.

På Vestgårdens och Morast vägnar:
Per Hansson i Ås.

På 64 bönders och åbors vägnar:
Anders Nilsson.»

Han upprepade långsamt sista meningen: »tro vi fast heldre det alltid åtfölja en ren och orubblig karaktär att ej af hvad orsak som helst, ännu mindre af egennytta frångå vad man tänkt och en gång velat göra för det allmänna bästa...»

O dessa klarseende bönder! Visserligen hade han trots deras protester vunnit sina begärda utökade sågrättigheter, men vad skulle de nu säga om — om — men det måste gå —.

Han reste sig häftigt upp och började gå fram och tillbaka på golvet. »Det måste gå... Kommer jag bara

över nyåret, ska' jag genast börja avveckla affärerna, de ha verkligen tagit oanade... också för mig alltför stora dimensioner...»

Röster hördes. Det var väl mamsellen. För att få vara i ro och fred hade han företagit den långa färden hit. Nu ville han ej heller träffa någon. Han låste hastigt in papperen, blåste ut ljuset och skyndade uppför trappan till övervåningen.

Hans befallningar hade utförts. Då han öppnade dörren möttes han av ett ljushav. En underlig stämning betog honom.

I det svaga luftdraget veko sig alla ljuslågorna. Och då han stannade framför väggarnas porträtt, tyckte han att de fäste sina stela ögon frågande på honom. Varför kommer du hit?

»Adolfsfors», mumlade han, »Adolfsfors vad är det hos dig, som drog, att jag ej bidade, förrän jag var här i dina tysta öde salar.» Han såg sig omkring. »Så stilla de sluta sig omkring mig — tröstande, skyddande som en tigande moder!

Adolfsfors, vad är det hos dig, som gör att jag önskar, att aldrig natten toge slut, utan att jag finge somna här för alltid inom dina tysta murar?

Måste det verkligen generationer till för att bygga upp ett hem? Rud har aldrig kunnat inge mig en sådan känsla. I dess furstliga glans och prakt har jag aldrig känt mig hemmastadd. Men» — det drog ett ljust leende över hans anlete — »jag byggde det ej heller för mig själv, jag ville blott att min härliga, strålande juvel skulle få sin passande infattning!»

Och framför sig ser han sin älskade, ser, huru landets konung själv knäpper det dyrbara armbandet om hennes fina armled till gåva och tack för åtnjuten gästfrihet, han ser, huru behagfullt och mjukt hon fyller sitt värdinneskap, hör hennes vackra franska, njuter för hennes räkning av de många komplimenterna både på det främmande och det värmländska tungomålet.

Också till honom, den svenske odalmannen, i ägande och makt jämlik en furste, vilkens namn, utställt å egna sedlar, betydde pengar, bröd, lån, rörelsekapital för hela traktens befolkning, hade många huldrika ord riktats av majestätet.

»O du milde Gud — b a n k e n!»

Den barmhärtiga glömskan försvann och blixtsnabbt står det förfärliga för honom. Alltsammans så skört och uppblåst som en såpbubbla — hålet inuti blir allt större och större — det spränger allt mer på den skimrande ytan — skall den kunna hålla vid den starka påfrestningen — eller brista?

Stönande höjer han armarna över huvudet, vrider händerna och börjar sin rolösa vandring från rum till rum, från rum till rum.

Tankarna jagade honom, tankarna på alla dem, som förtroendefullt hade lämnat honom sina besparingar. Skulle de komma att förbanna honom alla dessa, skulle, varthän han än flyktade, tårar, suckar och klagan från de skövlade hemmen stiga som en avgrundskör upp emot honom?

Hans läppar rörde sig.

»Vad har jag då gjort?» mumlade han, »vad för nattsvart orätt har jag gjort?»

Hans satta kropp blir allt rakare och han höjer det vackra, nu gråbleka ansiktet upp emot ljusen.

»Med vett och vilja har jag då aldrig bedragit, icke tagit snöd vinning!»

Han kom åter in i vita salongen, stannade mitt under ljuskronan.

»Grundplåten till min rikedom har jag själv förtjänat, lyckade köp och spekulationer i förening med av mig uppfunna förbättringar kom den att växa.

Carnegies handelshus har aldrig förr nekat att försträcka mig huru stora summor som helst...

Vadan och varför komma då alla dessa ideliga förluster och olyckor regnande ned över mig?

Vilka lurande, fientliga makter gnaga i lömskhet och mörker på mitt verk?»

Han började känna en hemsk och förskräckande maktlöshet inför dessa osynliga fiender.

»Vem kan ha underrättat handelshuset om min nu osedvanligt svåra belägenhet?»

Han vacklade fram till stolen vid klaveret. Tungt sjönk han ned mot det blänkande locket och lutade huvudet grubblande i handen. Blicken stelnade och spändes inför en tanke, som ej förrän nu fallit honom in.

Han slog handen dånande i klaverets lock. Det klang till därinnanför liksom bekräftande hans rop: »Det är han!»

Att han ej sett det förr! Bara gått där och ingenting anat, främmande som han var för intriger och bakhållshugg.

Det måste vara han, stockholmaren, som han kallades, som genom sitt fina och ståtliga yttre, sitt världsvana väsende tagit dem alla med storm, och som han själv särskilt protegerat och även inbjudit till festerna på Rud.

Det måste vara han, vars goda huvud, förslagenhet och affärsgeni han så ofta beundrat och också begagnat sig av, han, den mångbetrodde, som blivit satt över så mycket, över Adolfsfors särskilt.

Han var det, unge Groth, den skarpseende, vilken som ingen annan visste om hålet under den skimrande ytan... det kunde inte vara någon annan än han, som nu givit det stora handelshuset vinken att säga upp sina lån — och slå till!

Han var ju också bortrest! Kanske satt man redan i det Carnegieska kontorets innersta rum och skiftade den fallne Värmlandsmagnatens många ägodelar!

Han drev åter den knutna handen i klaverets lock, och åter klingade ett flerstämmigt ackord till därinne.

Så sjönk han tungt ihop och föll i tyst, skakande gråt utan tårar.

Slutligen började snyftningarna stilla sig. Han känner en allt överväldigande trötthet, stiger mödosamt upp och kastar sig på långsoffan; lutande huvudet mot pölens hårda sidenrund.

Med barnatrötta ögon ser han ut mot den gamla vita salongen.

Hans blick faller på silverskålen, som står där på marmorbordet.

Han känner igen den.

Det var densamma han fick av Jonas Wærn till bröllopsgåva.

Han mindes, huru rörd Jonas var, då han lämnade honom den, det var som om han på samma gång hade lagt hela sitt kära Adolfsfors i hans händer, så målade han dess fägring och bad för dess folk.

Huru omutligt klar var icke hans blick, huru allvarlig stämman, då han besvarade hans förundrade fråga, varför han då ville lämna från sig ett ställe, som var honom så kärt — »ibland måste man välja mellan yttre så kallad lycka och inre fattigdom, yttre vinst — eller inre förlust... då gäller det att minnas det gamla ordet: »vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen, men tager skada till sin själ...»

Han hade stått där inför honom alldeles oförstående. Hur kunde en klok människa för några dumma Manhemsidéer kasta bort allt vad annat folk eftertraktade!

Men hur kom det sig att efter så många år just dessa ord nu gingo igen...

Sin själ... sin själ, ja den hade han aldrig haft tid att tänka på... bara framåt hade han jagat, ständigt framåt mot växlande, allt mer skimrande mål... och så hade insatserna blivit allt större och större... v a l'a b a n q u e!

Varthän hade han kommit? O du gode Gud... För första gången på åratal knäppte han sina stora händer samman...

I den öde stillheten höres den sovande mannens tunga andedrag.

Stormen där ute har mojnat av, men regnet rinner fortfarande nedför de svarta fönstren. I dem spegla sig ljuslågorna raka och stilla. Men utifrån synes icke mer den vandrande skuggan. Endast porträttens stela ögon betrakta mannen, som sökt skydd där i deras mitt.

Timmarna lida.

I fru Cillas förr så ljusa vävkammare sitter »Tafram-mamsella» ifrån Rud. Det tunna ansiktet med sin listigt leende mun blir allt hårdare, och de lurande ögonen irra omkring i rummet — i kapp med hennes tankar.

Vad ville nu allt det här säga?

För nog förstod den, som kunde räkna ut och lägga ihop, att något måste vara i görningen! Vad var det den främmande kaptenen här om dagen sporde Groth om därinne på kontoret? Trots den stora beundran han hyste för fogdens utmärkta affärshuvud, okuvliga energi, kraft och arbetsförmåga, betvivlade han, att denne i längden skulle kunna sköta alla dessa järnverk, sågar, kvarnar och vidunderligt vidsträckta skogar, han lagt sig till med. Hon hörde det nog, där hon stod utanför dörren och lyssnade. Men det förargade henne, att hon inte kunde uppfatta, vad Grothen svarade. Han vände sig alltid demonstrativt från alla nyckelhål... Jo jo, det kanske kostar mer än det smakar det här, mitt kära herrskap på Rud!

Och så kommer han själv farande hit sent på kvällen utan att ha varskott någon!... Dumt att hon skulle råka vara borta just då! Av pigan, det dumma nötet, kunde hon inte få någon ordentlig beskrivning, hur hon

än pumpade henne. Det enda, det kräket visste besked om, var, att patron på inga villkor ville bli störd!

Nej för all del, hon skulle visst inte störa honom, där han gick och gick och trampade och trampade. Det var fötter, som trampade så tungt, som om de krossat något för varje steg, fötter som lyftes så tungt, som om det hängt järnlod om dem, men de gingo och gingo, trampade och trampade... Inte kunde han väl ha upptäckt något? Bah — några räkenskaper fordrade han ju aldrig av henne! Tvärtom fick hon alltid beröm för sitt förståndiga handhavande av allt. Och pengar hade hon också skaffat honom, det visste hon. Vad mera då, om både mejeri, ladugård och hushåll också fick skatta litet till hennes privata kassa! Adolfsfors var en god mjölkko, och dum var hon väl, om hon inte passade på att mjölka, ensam som hon var bland alla dessa lata människor, som inte iddes göra något annat än pladdra och förarga henne, inte minst genom allt sitt snack om fru Cilla. Därför att hon själv var utsocknes ifrån, så dög hon inte åt det packet kantänka! Nej — hon dög inte hon — inte nå'nstans!

Hennes ögon foro kisande samman, läpparna blevo tunnare, grymmare —.

Det var en tid du ännu bodde i fogdegården, Lars Daniel Larsson, då du ännu inte ägde bruk, sågar och säterier eller hunnit så långt som nu i ära och glans, då sa' du inte åt henne, som styrde huset för dig, att du inte ville bli störd...

Men sedan Charlotte Berg därnerifrån Vestergötland kom i din väg, så... skulle jag bort från all härligheten förstås... och fockades hit... fastän det så vackert hette, att du på din avlägsna gård behövde någon, som du kunde lita på — och som också kunde göra det litet trevligare för Grothen kantänka!

Jo, den är mig också en skön filur! Är han någon gång på Adolfsfors, så håller han sig då aldrig hemma —

hur mycket jag än försöker! Nej då — i prästgården eller hos bönderna, där sitter han tills sent på natten!

Stormen viner och tjuter som en här av fördömda andar... och fötterna däruppe trampa och trampa i vånda och tunga...

Jo jo, kanske det blir andra tider nu för slottsherrskapet på Rud! Kanske ni i er tur få smaka på, vad det vill säga att icke ha, och då blir det jag i stället som har!

Hon nickade belåtet bort emot sparbanksboken i byrålådan.

Har han tystnat där uppe nu? Hon lyssnar och lyssnar men hör ingenting.

Jag tror det verkligen. — — —

Försiktigt öppnas en dörr utifrån hallen till vita salongen. Ljusen spegla sina raka spetsar i de svarta fönstren, i klaverets stängda lock. i de krokbenta möblernas vita porslinsglans.

Och på soffan ligger fältkamreraren och fogden i Jösse härad, herren till det slottslika Rud, Adolfsfors, Skillingsfors, Charlottenberg*, etc., den rikaste mannen i Värmland, han som har egen bank — en slagen man!

Tyst glider mamsellen in, går först sakta från rum till rum och släcker de halvbrända ljusen. Stumparna tar hon ur och stoppar ned i sin vida kjolficka.

Sedan går hon fram till den sovande. Skuggande ljuset med handen står hon länge och ser på honom.

Ett ögonblick veknade hennes drag. Han som låg där, vad var han annat än ett stort barn, lätt att leda, lätt att bedraga, bara man väl förstod sig på att sockra och salta litet som det föll sig, att pilla och pillra med honom!

Jo jo, hon visste nog hon!

»En gång älskade jag dig», viskade hon, »men...»

---

* Stället uppkallat efter hans fru, Charlotta Berg.

»Hade du tagit mig», fortsatte hon, »skulle ingen någonsin kunnat lura ifrån dig så mycket som ett runstycke en gång, det vet jag då!

Få nu se hur pass din furstinna kan hjälpa dig!»

Hon gick, men kommen till dörren, vände hon sig ännu en gång om mot den sovande:

»Sov, Lars Daniel, sov på din hårda, obekväma bädd — som du bäddat, så får du ligga!»

Hon slöt dörren.

Men väl nerkommen på sitt rum igen, glömde hon till och med att akta ljusbitarna i fickan och kastade sig raklång på sin bädd och grät och grät — den från livet utestängdas bittra, tröstlösa gråt.

Men Lars Daniel Larsson sov.

Och medan natten stilla gick genom de tysta rummen, viskade och berättade minnena, och han till och med log åt deras skiftande bilder. Men så kom ångesten igen. Där kommo de emot honom, alla dessa bönder, hotande, larmande, rasande, krävande sin rätt, förbannande den, som jagat dem från härd och gård. Allt närmare kommo de. Och han kunde ej fly, kunde ej röra sig från stället. Redan lyfte de sina händer emot honom... han böjde huvudet för att mottaga dödsstöten... då kände han, att det stod någon emellan honom och den rasande hopen. Han såg upp.

Det var hans döda moder.

»Frukta ej, min son», sade hon, »då Gud lägger sin hand tungt på ditt huvud, så är han själv icke heller långt borta. Ödmjuka dig i stoftet och bida hans hjälp!»

Han vaknade upp.

En svag dager förkunnade redan, att en ny dag bräckte.

»SIC TRANSIT GLORIA MUNDI»

Storligen förundrad satt den gamle skrivaren på fogdekontoret.

Skulle han bli ensam också i dag? Var blev då fogden av? På tre dagar hade han inte synts till, och uppe på Rud visste de ej heller, var han fanns.

Den förfärliga stormen och regnet hade upphört. Höstsolen sken helt milt in och lyste på den stora skrivbordspulpeten.

Men den gode skrivaren kunde inte arbeta. Med pennan i handen satt han och vred och vände sig på stolen, och måste oupphörligt titta ut genom fönstret.

Några blad sutto ännu kvar på hängbjörken därute. Framför bänken inunder hade en stor driva gula löv hopats.

En obestämd ångestkänsla började bemäktiga sig honom, och dova kommo tankarna tågande fjärran ifrån — där olyckorna bodde.

Förunderliga ting hade på sistone timat. »Stockholmaren» hade haft otaliga ärenden hit, och ibland hade han också kommit utan någon synbar anledning alls. Men ett obeskrivligt stort intresse hade han haft av att sitta och betrakta de stora kontorsböckerna, det måste man erkänna.

Och i går hade häradshövdingen och en främmande herre med bistra miner kommit och sökt fogden, och båda hade blivit mycket missnöjda, då de funno, att han ej var hemkommen.

»Tänk om han rest ifrån alltsammans», hade de sagt. Vem hade de talat om?

Genom det öppna fönstret hördes knastret på gårdens grus under tunga, tunga steg, steg som förlorat all spänstighet, all kraft att bära.

»Vem kommer?» tänker skrivaren, och blir i detsamma varse en böjd man. Men — det är ju hans husbonde!

Här måste ha hänt en olycka! »Fogden är sjuk, måtte det blott inte vara till döds», mumlade den trogne tjänaren och skyndade ut för att hjälpa honom hem till Rud.

Men värmlandskungen bemöter hans oroliga frågor blott med en skakning av huvudet.

Tungt stödjande sig mot hans framräckta arm, frågar han:

»Är allt i ordning på fogdekontoret?»

Men rösten var en främmandes, utan all kraft och klang!

Med stor bävan svarar skrivaren: »Ja fältkamrern, allt är i ordning.»

»Det är gott», återtar mannen vid hans sida och drar tungt efter andan — »vi få snart besök här på kontoret — och då är det gott», upprepar han, som för trött att hitta andra ord.

De gå tigande in.

Höstsolen skiner, och allt är ljuvligt och stilla och sig likt här inne på det gamla kontoret.

Vadan då denna ångest i husbondens trötta ögon, vadan den böjda ryggen och gammalmanssvagheten, som så hastigt kommit på?

En vindil skakar plötsligt hängbjörkens krona, och skrivaren ser, huru blåsten virvlar upp den guldskimrande lövhögen och skingrar bladen åt alla håll och kanter. Där fara de sin väg, alla de guldpengarna, far det virrigt genom hans hjärna.

I detsamma kör en skjuts i hastigt trav upp till trappan.

När de två männen i åkdonet kommit in, gick fogden dem likblek men med rak och värdig hållning till mötes.

»Jag har väntat herrarna, och jag känner herrarnas ärende», sade han stilla.

Skrivaren stod stel vid sin pulpet, men kunde inte annat än harmas, då han såg de båda herrarna — desamma som dagen förut sökt fogden — och huru de uppförde sig mot husbonden.

Icke ett ord sade de.

Häradshövdingen drog blott fram några papper, vilka han, skarpt betraktande fogden, till honom överlämnade.

Omedelbart därefter gjorde den främmande likaså.

Den isande tystnaden fortfor. Fogden tog alla papperen och genomläste dem noga utan att förändra en min.

Men sedan, då han satte sig vid pulpeten och långsamt liksom särdeles omsorgsfullt undertecknade dem, började det rycka i ögonlocken.

Häradshövdingen bugade till avsked och försvann.

På fogdens befallning gick då skrivaren med den främmande för att visa honom upp i gästvåningen i fogdegården.

Äntligen blev han då ensam! Utan att se något alls satt han och stirrade ut i den glasklara höstluften. Men så kom armbågen åt papperen, som rasslade till. Han vaknade upp. Vad var det? Bara några pappersblad — men ändå betydde de miljoner... som icke längre voro hans! Bara några papperslappar — och värmlandskungen var med skam och nesa avsatt från sin tron!

Där låg handelshuset Carnegies ansökan, att fogden och fältkamreraren Larsson måtte bli satt i konkurs på grund av bristande betalningsförmåga; en kallelse till inställelse inför domstol; en skrivelse på en månads

suspension från fogdeämbetet och en fullmakt för främlingen att under tiden uppehålla tjänsten. Och under alla dessa stod nu hans egen namnteckning, hans namn, som förr betytt soliditet och trygghet, hjälp och borgen, stöd och bröd — nu skulle det komma i var mans mun, släpas i smutsen, bespottas, förbannas av tusenden!

Han sjönk ihop mot pulpeten med huvudet vilande på armarna. Tankarna gnagde och gnagde.

Nu Lars Daniel är din saga all — den fåvitske mannen lik är du — han som hade byggt sitt hus på lösan sand — och då stormen kom och havet vräkte på — flög det alltsammans bort — bara halm och strå flygande för vinden — sådant blev ditt livs verk — och de enda pärlor, du nu kan ge din älskade, är tårar... tårar... tårar!

Men över det böjda huvudet skimrade en hel våg av sol.

*

Efterspelet blev det vanliga.

Ju högre uppifrån en lavin kommer, desto mera drar den med sig och krossar i fallet.

I hela Värmland följde på fogdens fall otaliga cessioner och konkurser, och mer än en, som icke tyckte sig kunna bära sin förlust sköt sig en kula genom huvudet. Det var ett elände utöver all beskrivning.

För fogden själv trubbade ett lindrigt slaganfall något av smärtans udd. Men »furstinnan», som varken dag eller natt vek ifrån makens bädd, kände varje klubbslag, som skingrade deras vackra bo åt alla håll, långt långt in i själen.

Lyssnande därtill satt hon och tänkte på, hur hon som brud stått vid altaret och lovat att älska i nöd och lust. »Nöd» — det hade hon aldrig haft en aning om eller ens tänkt på vad det innebar, det lät bara så bra ihop med »lust», hade hon tyckt. Men nu var den

bliven en verklighet, och mer än så, skam och armod grinade henne till mötes, vart hon gick. Nu gällde det att stå »aufrecht, mutig und stark»... och det icke bara för sig själv, utan också för honom här...

Ömt böjde hon sig ned mot mannen och lade sin svala hand på hans panna...

Och den firade, bortskämda skönheten lade i ödmjukhet sin furstinnemantel av och blev »ena hjälp» som få. Hon lärde konsten att blomma, där Gud satte henne — även i de mycket små förhållandena.

Visserligen var kontrasten stor mellan det slottslika Rud och de små låga rummen vid Västra Ågatan i Uppsala, dit de båda makarna flyttade för att genom inackorderingar få någon inkomst, men lyckan funno de dock där på ett alldeles särskilt sätt, en lycka, så varm och innerlig som de aldrig förr erfarit.

Ej blevo de mera värdfolk för kungar och drottningar, men för en skara glada studenter, av vilka flera sedermera förvärvade höga ämbeten. Och många av dem tänkte med saknad tillbaka på det soliga, vänliga lilla hemmet och dess intagande husmoder, som där vid det enkla vardagsbordet skötte sitt värdinneskap lika fint och behagligt som förr vid de lysande festligheterna på Rud.

Vad de forna studenterna i samband med det Larssonska hemmet även mindes, var den gamla silverskålen med hästskon i botten och — dess historia. Ty Jonas Wærns bröllopsgåva var det enda minne, som de båda makarna önskat och fått med sig av ståten från sin stormaktstid.

Mitt på det stora matbordet tronade den vackra pjäsen, oftast fylld med blommor.

En gång hade även den milde gamle herrn, strax innan han fick sitt andra slaganfall, för några lyssnande unga berättat, hur den liksom ingripit i hans eget liv och lyst upp hans livs mörkaste natt där borta i ensamheten på Adolfsfors.

ADOLFSFORS YNGSTA HÄRSKARINNA

Samma senhöstsol, som på Ruds fogdekontor göt sin breda flodvåg över det vid pulpeten nedböjda huvudet, kastade också sina strålar in i det gamla f. d. Hallska huset i Göteborg.

Den skiner även där över en böjd nacke. Men det är ej en nacke, som böjts i förkrosselse, utan en välfriserad, smidig nacke, som vet att böja sig när det så passar, och höja sig, då något står att vinna.

Det är den unge bruksbokhållaren Lars Daniel Larssons förtroendeman, L. A. Groth, som bugande står inför det mäktiga köpmanshusets chef.

Den tystlåtne, skarpsinnige David Carnegie, mannen med järnviljan och arbetssinnet, han som i läglig tid ur arv och ägo utträngde den stackars halvtokige John Hall, står framför honom och ler ovanligt välvilligt.

»I mågen hava stor tack och heder, min unge herre», säger han, och hans rödlätta energiska ansikte skiner. »I haven gjort oss en stor tjänst och icke sparat Eder någon möda. I kunnen också vara förvissad om att den ej skall bliva obelönad.»

Den unge mannen höjer sitt vackra ansikte och ser chefen allvarligt in i ögonen.

»Jag har blott gjort det jag ansåg vara min plikt», svarade han förbindligt och blygsamt, »och då måste jag ju ock för det i god tro varande handelshuset uppenbara, att det ej stod rätt till med dess störste gäldenär.»

»Ja — allt är nu ordnat», fortsatte Carnegie och

satte sig vid den gamle John Halls pulpet. »Konkursansökningen såväl som de övriga papperen böra väl vid det här laget hava kommit honom i handom.»

Ett ögonblick kände den unge mannen ruelse. Han såg sin gamle chef framför sig, han som så vänligt tagit sig an honom och förtroendefullt satt honom över mycket. Skulle han nu tycka, att han närt en orm vid sin egen barm?

Han ryckte på axlarna. Nitiskt hade han arbetat och även varnat. Rådde han för, att han fått ögon att se med och förstånd att fatta, vad chefen själv ej tycktes begripa, att det hela blott var en bubbla. Förr eller senare måste den ju spricka.

Om det då var han eller någon annan, som stack det första hålet i det bristningstunna höljet, vad betydde väl det? Varför skulle tillitsfulla människor bringas till tiggarstaven? Nej, bäst för alla, försvarade han sig, att först som sist dessa affärer bleve uppklarade och omlagda efter säkrare, sundare riktlinjer!

David Carnegie satt och betraktade den unge bokhållaren.

Han visade på stolen mitt emot sig — fordom unge John Halls stol.

»Tag plats», säger han. »Jag tänker min herre har en del Adolfsforspapper och handlingar med sig. Det skall bli intressant att tillsammans med Eder genomgå dem. Som handelshuset är den största fordringsägaren, komma vi naturligen att övertaga alla bruken.»

Åter sänktes och höjdes den välfriserade nacken för handelshusets mäktige chef.

Och raskt och säkert plockade »Stockholmaren» ur sin medhavda handväska upp de begärda papperen och lade dem inför en ny ägares ögon.

Timmarna gingo. Den varma höstsolen bleknade, men ännu sutto de två vid pulpeten, den unge beskrivande och förklarande, den äldre noga granskande, kritiskt övervägande.

Många diskreta knackningar på dörren från det yttre kontoret hade försports, flere gånger hade förste mannen därute kommit och gått, men alltjämt fortforo de att talas vid därinne.

När det sista papperet lades på den digra högen på pulpeten, rätade David Carnegie upp sig i stolen, sägande: »ja — vill nu min herre i korthet göra ett sammandrag av alla verken, så att jag må få en koncis uppfattning av vad alla dessa smedjor, hammare, kvarnar, sågar och inrättningar lämna i avkastning.»

Han slöt ögonen — för några ögonblick.

Den unge bokhållaren började, med fjärrskådande blick ur minnet återgiva, vad järnbruksdriften och sågverken såväl å övre och nedre Adolfsfors som å Charlottenberg och Skillingsfors med dithörande stora — även norska — skogar — under sista året inbringat.

Han ser dem framför sig, alla dessa siffror, som voro de levande människor. De komma och gå i hans livliga framställning.

David Carnegies ögon hade allt mer och mer öppnat sig i förvåning, och den blick han fäste på den unge mannen uttryckte mer än gillande.

»Ja — beträffande Adolfsforsverken skulle jag dock vilja få till stånd en ändring», avbröt han. »Tror icke min herre, att en förvandling av brukets ämnessmide till stångjärnssmide jämte nedläggning av plåtsmidet och förvandling av plåthärden till stångjärnshärd numera vore fördelaktigare?»

Den unge betänkte sig ett ögonblick.

»Helt säkert, herr Carnegie. I sådant fall skulle Adolfsfors få fyra härdar med tre hammare för ett tusende åtta hundrade skeppund stångjärnssmide pr år.»

»Hur stor blir hammarskatten därför?»

»Tjugufyra skeppund och tio lispund.»

»Gott» — Carnegie nickade — »så skola vi lägga in en ansökan om ändring i privilegierna därutinnan.

Men hur är det, själva egendomen, huvudhemmanet Adolfsfors eller Sättra eller Säterud eller vad det kallades, det är ju av frälsenatur?»

»Ja, herr Carnegie.»

»Men finns det också lagligt bevis därå?»

»Jo, löjtnant Jonas Wærn gjorde ansökning om bevis — det skall finnas en avskrift därå bland papperen här... Se här hittar jag den.»

David Carnegie satte på sig de guldbågade glasögonen och läste:

»Kongl. Majt, och Rikets Cammar Collegi Utslag uppå den af Lieutenanten J. Wærn gjorde ansökning om bewis huruvida det i Carlstads Län Jösse Härad Köhla Socken belägne Frälsehemmanet Sättra Ett Tredjedels mantal, häftar för Bytesbrist eller annan Gravation till Kongl. Majt. och Kronan.

Gifvet i Stockholm den 2 Februari 1825.

Kongl. Cammar Collegium har låtit denna ansökning tillika med vederbörande Contovis i anledning deraf förrättade undersökning sig föreläsas, och inhämtat, att hemmanet Sättra eller Säterud, som nu för tiden i Jordeboken upföres med nr 1, om Ett Tredjedels Mantal, har blifvit, från Kongl. Majt. och Kronan till Frälse köpt år 1649 å 4½ Procent af Gustaf Sabell, och som alla Köpegods blifvit genom 1722 års adeliga Privilegier för Allodialfrälsen förklarade, samt nämnda hemman Sättra nr 1 för öfrigt sedan år 1680 icke warit i Byten eller Reduction anhängigt; alltså pröfwar Kongl. Collegium skälight förklara, det samma hemman är af ograverad frälse natur. Det Sökanden till efterrättelse länder.

År och dag som förr skrifwit står

På dragande kall och Embetets vägnar.

Sigill:

Gust. Santesson.»

»Gott — men alla de andra underlydande hemmanen?»

»Ja de äro både av frälse och ofrälse natur. Endast till övre Adolfsfors höra: Kyrkoskogen 1/8 och Torgilsrud 1/360 kronoskatte, Vestra Flogned 1/1, Tälle 1/8, Hölle 1/1, Grannerud ½ och Tollesbyn 1/3 mantal...»

Det var ej ofta som David Carnegie funnit någon, som minde om honom själv i de unga dagarna, men här stod i alla fall en, som tycktes ha något av samma energi och målmedvetenhet i förening med klart huvud.

Den blick, han fäste på den unge mannen, blev också allt mer och mer välvillig. »Gott, herr Groth», sade han och reste sig långsamt från stolen, »vi få talas vid mer härom skriftligen — I haven väl ingenting emot att bliva handelshusets betrodde man och bruksförvaltare på Adolfsfors?»

Den nyutnämnde bruksförvaltaren bugade djupt, men kunde knappast dölja det belåtna segerleende, som krusade hans läppar, då han ödmjukt svarade:

»För det utomordentligt stora förtroendet får jag vördsammast tacka. Att jag skall sätta min ära i att så fördelaktigt som möjligt söka förvalta de stora värden och ägodelar, som läggas i mina händer, därom behöver jag väl knappast försäkra herr Carnegie. Måtte jag nu bara kunna göra det till handelshusets belåtenhet! Förhållandena och folket där uppe känner jag ju fullväl.»

*

När den gravitetiske engelske betjänten med högburet huvud och soppskålen precis i jämnhöjd med nästippen bar in den rykande soppan, hade de alla hunnit samla sig i den Carnegieska matsalen.

Där bugade sig den inviterade stockholmaren för värdinnan, som han avlämnade vid hennes stol, där

kom David Carnegie högtidligen förande sin faster, den gamla skotska damen, som med sin tunna röst och skotska brytning ideligen talade honom till, där kom lilla Susan Mary Ann, småhoppande. Hon hade alltid så svårt att gå, och det även fastän hon nu ser sin moders ögon vända emot sig, tydligt tillsägande henne att iakttaga ett passande uppförande.

Men hon är bara åtta år, och de moderliga förmaningarna flyga lika lätt ur hennes huvud som de lätta lockarna omkring det.

Bakom hennes stol stod hennes egen kammarjungfru, som hade mycket både besvär och huvudbry för sin lilla ostyriga miss.

Skedarna klirrade. Den stele betjänten skred ljudlöst omkring.

Trots de många ljus, som i överflödande lyx voro tända i kronor och lampetter, föreföll matsalen ändå mörk och skrämmande... så tyckte åtminstone lilla miss Susan Mary Ann.

The dinner var det värsta och långtrådigaste hon visste. Då var det bra mycket roligare i barnkammaren. På sista tiden hade hon dock måst sitta med här ute vid de storas bord. Men alldeles tyst måste hon sitta och fick ingenting säga, om hon själv ej blev tilltalad. Fast Aunty hon fick prata hon så mycket hon ville, om också ingen kunde begripa, vad hon sa, det lät ju bara som om hon satt och blåste i Susan Mary Anns egen trasiga gamla trumpet, ömsom pep det och ömsom väste det. Hade hon själv endast fått blåsa i den ett lite tag — men att bara sitta och höra på Aunty!

Pappa sa ju sällan något, han satt där bara så rak och styv. Och mamma hade alltid sina ögon på henne, så att hon ej skulle göra ofog. Nej — roligt var det inte för lilla Susan Mary Ann!

Oftast såg också hennes lilla spetshakade ansikte

ganska surmulet ut, och den röda munnen brukade tuta ut i trots.

Men denna middag stodo hennes ögon stora och intresserade på främlingen vid moderns sida. Så vacker han var! Som en riktig prins i sagboken! Och på fars och mors förfrågningar om stället och trakten han kom ifrån, började han berätta.

Och stockholmaren kunde berätta.

De fingo vandra med honom genom de stora, tunga skogarna — de hörde furornas sus — de kände röken från de svarta milorna — de fingo se in i kolkojorna, där kolaren satt på sin brits av mossa och i den skymmande kvällen lyssnade till »småfolkets» tissel och prassel — eller de sågo honom stå på sin livsfarliga plats högt uppe på milan, makande de sammanfallande bränderna — de svettades framför de röda härdeldarna och vände smältorna genom att hänga på järnspetten med hela sin kroppstyngd, de bände och bände — de sågo de sprutande gnistorna under hammarens dånande kraft — de sågo järnet komma rinnande som vatten — de blevo vita av det fina mjölstoftet, som yrde kring i kvarnarna — de lyssnade till forsens brus i den stilla kvällen — de stannade ett ögonblick på den lilla stentrappan, beskådande det vida stjärngnistrande himlavalvet — och gingo sedan in i det stora tysta huset — vandrande genom dess öde salar, där nu blott minnena viskade om längtan... glädje... sorg.. Ja, en spådomsman hade till och med sagt, att aldrig lyckan och penningen någonsin kunde trivas tillsammans på Adolfsfors...

»Det låter som en saga. Och ingen mer än ni bor nu i det stora huset», frågade fru Carnegie.

»Nej nådig fru, ingen mer än hushållsmamsellen, som går där och vankar och vakar över alla sina skatter.»

»Åhå», skrattade David Carnegie, »så finns det i alla fall en drake, som ser till och vaktar prinsen i sagan! Men kanske där nu kommer en prinsessa i stället?!»

Unge Groth rodnade över hela ansiktet.

Hur många gånger hade han inte tänkt, när han suttit där mitt emot mamsellen och sett henne — trots det smilande leendet — räkna köttbitarna han åt:

»Ack, om det i stället vore h o n som sutte där, den unga glada prästdottern från Arvika! Vad vi då skulle ha det trevligt, vi båda!»

»Fredrique», hade han gått och viskat i rummen.... »Fredrique Lindberg... Fredrique — Groth.»... han log ett strålande leende!

Susan Mary Ann glömde alldeles bort att äta. Hennes kammarjungfru petade henne då och då i ryggen för att minna på. Men den lilla var långt, långt borta i Värmlandsskogarna. Tänk att han där också bodde i ett hus med en stor drake i!

Det blev ett ögonblick tyst.

Betjänten sopade försiktigt bort några smulor från den glänsande duken, innan desserten skulle serveras.

Då inträffade något oerhört.

En barnröst ljöd befallande i tystnaden:

»Berätta mer, berätta mer om de stora skogarna och forsen och huset med draken i!»

Den engelske betjänten hade ej någon gång låtit sig komma till last att ens genom en blinkning visa, att han tillåtit sig höra på, vad herrskapet vid bordet behagade tala sins emellan.

Men nu darrade det röda vingeléet i skålen, då han sänkte den ned till mrs Carnegie.

Vad tog sig nu deras lilla miss till!

Det blev en sekund mycket tyst vid bordet.

Då hördes åter den befallande barnrösten:

»Och om de sotiga karlarna, som stå framför de röda eldarna och med de långa spetten vända på järnklumparna!»

Häpen såg unge Groth på det lilla barnet. Han såg

ett allvarligt litet ansikte med den skäraste hy, spetsig haka och bronsröda lockar. Ett par öppna ögon sågo bestämda och väntande på honom, och han fick en plötslig förnimmelse av, att här måste han underkasta sig en annans vilja.

Fru Anna Christinas ögon hade mörknat, och anansiktsdragen stramade till. Vad skulle man taga sig till med detta enfant terrible! Tänka sig att tilltala en främmande vid bordet och på det sättet till på köpet! Ja nu kunde Carnegie själv se följderna av sin envishet att vilja ha flickan med vid måltiderna! Själv kunde han nu också få ta i med hårdhandskarna — så ohjälpligt svag som han annars var för barnet!

David Carnegie såg verkligen först förvånad bort mot sin telning. Men över hans ansikte drog ett ljust leende. Detta var då en sådan beau jour, så ingenting fick fördärva hans briljanta humör.

Han skrattade befriande och vände sig emot gästen:

»Ni hör», sade han tryntligt, »ända intill barn och spenabarn är handelshuset intresserat av vår nyförvärvade egendom!»

Och gripen av en lycklig ingivelse reste han sig hastigt upp och fattade sitt glas.

»Mina vänner», sade han och log stolt, »vår dotter Susan Mary Ann tycks ha fattat en särdeles stor förkärlek för vårt senaste förvärv i Värmland, Adolfsfors bruk, och det kommer mig just nu före, att då hon ändock en gång skall hava det i arv och ägo, hon likaväl redan nu kan få och anse det som sitt — mina vänner, viljen I förena eder med mig i en skål för Adolfsfors nya härskarinna, Susan Mary Ann Carnegie! Hennes skål!»

Han höjde sitt glas emot henne, detsamma gjorde ock den främmande. Fru Carnegie smuttade också på sitt glas, men såg strängt på mannen, och Aunty drack därför att de andra drucko.

Miss Susan Mary Ann hade också fått ett litet glas av den påpassliga kammarjungfrun, och hon stod där och neg, men såg förvånad på dem alla. Så högst besynnerligt de buro sig åt!

Man reste sig från bordet, och då först kände den lilla flickan, huru hungrig hon var. Hon hade glömt att äta, och betjänten hade tagit bort rätt efter rätt utan att hon knappast smakat dem. Men nu visste hon, att det var för sent. Mamma tillät henne aldrig att äta emellan målen. Hon fick inte bli tjock.

Men snart glömde hon sin hunger och allt.

Ty det ena förunderliga efter det andra skedde. När hon gick omkring för att kyssa på hand och säga godnatt, lyfte pappa i stället upp henne på armen och bar henne in i salongen.

»Ja, här sen I nu den nya härskarinnan till Adolfsfors», vände han sig, omisskänneligt stolt över sin dotter, till den unge bruksförvaltaren. »Se nu noga till att I skickligt förvalten hennes egendom, ty Susan Mary Ann Carnegie har två stora ögon att se med!»

»Jag skall göra allt vad i min förmåga står», svarade Groth allvarligt, »och jag hoppas också att vinna hennes lilla nåds bevågenhet!»

De två stora ögonen, som Susan Mary Ann hade att se med betraktade klokt och forskande ömsom fadern och ömsom den främmande. Hon kunde ej riktigt förstå, vad de talade om. Men kanske hon skulle få höra flere sagor, om hon snällt väntade.

I soffan sutto redan Fru Anna Christina och A u n t y och läppjade på sitt kaffe.

I den stora karmstolen vid spiselden slog sig David Carnegie ned och tog den lilla på knäet.

»Nå d a r l i n g, har du förstått, vilken stor present du fått av din pappa i kväll?» frågade han och klappade henne på kinden.

Den lilla flickan tog ett skutt ned på golvet.

»Åh pappa» — de stora ögonen började glänsa och blixtra, och hela det lilla ansiktet blev helt rött av iver — »menar pappa att jag får allt det där, han talade om, skogarna och hamrarna och kvarnarna och det stora huset med draken i — är det mitt, är det mitt?» — frågade hon andlöst.

»Ja Susan Mary Ann, det är ditt, och när du blir stor, får du fara dit och sköta om alltsammans själv, ifall du vill, men till dess ska du fråga den här herrn, om han vill göra det åt dig.»

»Åh pappa, jag vill fara dit med detsamma, säg pappa, snälla pappa få vi fara dit med detsamma.»

»Vi få se, vi få se, barnet mitt, men gå nu och gör, vad jag sa åt dig.»

Fru Anna Christina såg prövande bort mot sin man. Hon hade förr ej märkt, att de tunga vinerna vid middagarna brukade ha någon inverkan på honom, men hur var det fatt i dag?

Susan Mary Ann gick dröjande fram mot den främmande, som stod lutad mot spiselkransen.

»Du skall hjälpa mig med Adolfsfors», sade hon, »men jag vill själv komma dit och se! Berätta nu något mer därifrån!» Men så kom hon ihåg sig. »Ack berätta något mer, if you please», tillade hon väluppfostrat och neg vackert.

Och så kom det sig, att den främmande blev sittande kvar och berättade sina värmlandshistorier, och långt in på sena kvällen svepte en fläkt av vildmark, skog och sjö in över det väl ombonade luxuösa rikemanshemmet.

Men Susan Mary Ann var outtröttlig.

»Mer — mer», bad hon alltjämt.

»Nej, nu kan verkligen herr Groth vara trött», invände fru Anna Christina. »Vi få då inte alltför mycket plåga vår gäst.»

»Ack bara en enda liten saga till, en riktig saga», tiggde den lilla.

Och stockholmaren kunde inte motstå de bedjande barnaögonen utan förtalde så:

Sagan om flickan, som talade med stopet.

Jätten i det stora Hugnfjället hade fått som en stor böld i bröstet. Det sprängde och värkte, och ju mera ont det gjorde, desto svårare och elakare blev han emot alla de andra trollen, ja emot själva jättemor med.

»Vänta ni bara», mumlade han, och hötte med handen åt den vita kyrkan, som låg där snett emot på en udde i sjön och speglade sig så vackert i vattnet. Alla de andra trollen sutto mol tysta och vågade inte röra på sig en gång. De bara undrade, vem han talade till.

Så här hade han gått och mumlat för sig själv en lång tid, ja var det inte ända sedan Ragnerudsmor varit hos dem på besök? Och ändå tyckte han ju så mycket om det kristenbarnet och hade skickat så stora faddergåvor till barnsölet där i gården, så Ragnerudsfolket blivit stormrika. Hade något gått på tok?

Ja, något hade gått på tok. Ragnerudsmor, som jätten varit så kär i, därför att hon aldrig varit det minsta rädd för honom, inte ens som liten — hade hon mött honom i skogen, hade han till och med fått smaka på hennes bär — hon, det väna ljushylta kristenbarnet, hade nu mistat tron och tilliten till honom. Hur söt och fin hade hon inte varit, då hon vid jättedotterns födelse hade kommit upp till dem i berget och som god grannasmor till jättemor medfört den läckraste risgrynsgröt, kokt på bara grädde och smör! Huru glada hade de icke suttit och språkats vid allesamman!

Först då solen började sjunka bakom berget, beredde hon sig att gå hem. Och jätten följde henne ett stycke till vägs utför sluttningen. Men när hon hade hunnit en bit ifrån honom och just skulle till att försvinna vid vägkröken, kunde han inte låta bli — så troll var han — att kasta en stor sten efter henne!

Ragnerudsmor hoppade full av förfäran åt sidan och vände sig förvånad om.

»Jag träffade dig väl inte, kristenbarn?» ropade trollet, skamsen och ångerköpt.

»Åh nej, stenen gjorde mig ej illa», svarade Ragnerudsmor, men hennes ögon sågo så stora, sorgsna och förebrående på trollet, att han aldrig kunde glömma dem.

Och hur han än längtade och väntade, så förstod han, att aldrig mer det lilla finhyllta människobarnet skulle komma och hälsa på honom i berget.

»Men varför skulle också jätten kasta den stora stenen efter henne, då han tyckte så mycket om henne?» avbröt den lilla flickan.

»Ja, varför ja, lilla miss? Det var trollet i honom, som var starkare än han själv... som kom honom att göra det han i grund och botten icke ville...

Men nu var det gjort som gjort var.

Och sorgen och saknaden åt sig allt mer och mer in i honom och blev till en enda stor bitterhet, och snart tyckte han, att alltsammans var bara Ragnerudsmors fel, som icke kom tillbaka till berget. Då skulle han ha varit så snäll, så snäll och visat henne alla sina skatter och givit henne de vackraste smycken...

Men Ragnerudsmor kom aldrig.

Och då vände sig hans bitterhet i hat, och han svor hämnd över allt kristfolket. Till nyår skulle han förgöra dem och bränna deras vackra kyrka!

Så en kväll, när han satt där uppe på toppen av

berget och såg ned över de blånande åsarna, fick han se en ensam flicka komma gående.

Hon gick ej på den rätta vägen utan hade villats in på hans område.

'Bum bum, alltid ett kristenbarn som jag kan ta,' mumlade jätten och hasade sig ned utför berget.

Flickan hörde bara ett förfärligt rassel av stenar och jord, som yrde ikring henne, och innan hon visste ordet av, hade trollet tagit henne och fört henne in i berget.

Där fick hon gå omkring som en fånge, och göra allt, som trollen själva inte ville göra. Och varje kväll lade jätten sitt stora tunga huvud mot hennes lilla knä, och hon måste sitta och löska honom, tills han somnade.

Stackars liten, hon grät och grät och kände sig så olycklig. Hon tänkte på far och mor. De trodde väl att hon hade omkommit, och bättre det, än att de skulle veta, att hon nu tjänade trollen!

Men ju längre tiden led, desto likgiltigare blev hon för allting. Nu behövde trollen inte längre tvinga i henne den otäcka soppan, som de själva drucko av varje kväll. Hon drack den frivilligt, och ju mer hon drack, dess mera glömde hon det, som förr varit, och så drack hon igen.

Det enda, som hon fruktade, var, att någon därhemifrån skulle få se henne, sådan som hon nu såg ut, och därför försökte hon inte ens mer att gå ut ifrån berget. Och det märkte trollen och höllo icke längre så noga vakt.

Dagarna blevo allt kortare och kortare. Det var mörkt och kallt inne i berget. Då hörde hon en kväll, hur jättefar och jättemor talades vid.

»Det skulle allt vara gott att få litet julhalm att ligga på», sade trollmor.

»Jul», tänkte flickan, »är det jul nu ute i världen?»

och hon lyssnade, som hon inte annars skulle brytt sig om att göra.

»Ja, då är det bäst, att du säger åt kristenbarnet att gå och tigga litet sådan i Köla prästgård», hörde han jätten svara, »men hon får raska på med den saken, för jag skall snart sätta eld på hela den bråten.»

»Men tänk om hon då blir borta och inte mer kommer igen», sa trollmor, som lärt sig värdera flickans tjänster.

»Har ingen fara», återtog trollet, »som hon ser ut vill ingen människa ha med henne att göra. Ingenstans har hon heller att taga vägen, och så tycker hon nog så bra om vår goda, varma soppa...» Och trollet började smacka med de tjocka läpparna. »Men du kan ju kalla in henne och för säkerhets skull låta henne svära på att hon ska komma tillbaka», föreslog han.

Trollmor klappade i händerna, så att det dånade i berget.

Flickan vågade ej annat än hörsamma kallelsen, fastän hon förskräckt tänkte: »Ska nu också den småleken övergå mig?» Darrande stod hon inför jätteparet.

»Du ska ge dig i väg ner till Köla prästgård och tigga julhalm», sade trollmor, »men först ska du svära på att du genast kommer tillbaka.»

»Jag svär det», sade flickan.

»Och svär att du inte talar till någon människa, annat än då du ber att få halmen.»

»Jag svär det», upprepade flickan.

»Gå då genast och låt se att du raskar på», röt trollet.

För första gången gick hon utför stigen, som från berget ledde ned mot vägen.

Stora snöflingor började falla. Först föllo de sakta, singlande ned som vita stjärnor, men snart blev det ett riktigt häftigt snöglopp, så att hon knappast kunde se vägen utmed sjön.

Modigt stretade hon i alla fall på. Det var något så härligt med allt det här vita vita, som föll, kunde det bara tvätta bort något av den smuts, som hon kände lådde vid sig!

Då började med ens tunga klockors klang manande kalla folket till kyrkan. Snart körde släde efter släde förbi henne.

Bjällrorna klingade så muntert, och fler än en fackelhållare, som stod där bakpå och höll blosset, ropade henne till: »Hoppa upp jänta!»

Men inte tordes hon hoppa upp på någon släde, än mindre tänka på kyrkfärd, hon som var så usel.

Emellertid kom också hon i sinom tid fram och gick förbi kyrkan.

En bred ljusflod flöt ut genom dörren, som ännu stod öppen. Psalmen tonade. Hon mindes, att hon lärt sig den som barn, och stannade ett ögonblick och knäppte sina händer samman och sjöng med där utanför i mörkret och ensamheten.

Men så kom hon ihåg, att hon måste skynda sig att uträtta sitt ärende. Hon ville ej heller träffa någon av kyrkfolket.

Och i den tron att ingen mer än köksan nu var hemma, knackade hon på köksdörren i prästgården.

»Kom in, kom in», ljöd det, och bävande öppnade hon dörren.

Mot hennes förmodan var rummet fullt av folk, både manfolk och kvinnfolk.

Hon slog ned ögonen och vågade inte öppna mun,

»Vad vill du barn?» frågade till slut köksan.

»Jag skulle bara be att få litet julhalm», fick hon äntligen fram.

»Det skall du visst få. Anders kan gå efter», sade hon till en av drängarna, som sävligt reste sig från sin plats.

En skön doft av skinka och korv och smördeg slog emot henne.

»Kanske du vill smaka på vår julbrygd», fortsatte den vänliga köksan och kom fram till henne med ett stop.

Hon vågade ett ögonblick se upp och tog en klunk. Värmen, ljusen, doften, julmaten, minnena, de vänliga orden, allt blev till ett virrvarr, som tinade upp något inom henne, och hon kände, att hur usel hon än blivit, så var det dock med människorna och icke med trollen hon hörde samman.

Vad var det hon hört jätten tala om där inne i berget?

Till nyåret skulle han ju förgöra dem allesammans och bränna upp den vackra kyrkan.

Det fick icke ske! Hon måste rädda dem. Men hur? Hon hade svurit att icke ens tala till någon människa... men — hon fick en ingivelse — till stopet kunde hon tala!

Hon tog några steg närmare elden, så att hon blev synlig för alla, och tagande stopet emellan sina båda händer höjde hon armarna och började liksom att tala det till.

»Du gamla stop», sade hon, »känner du igen mig? Länge sedan var det jag smakade din julbrygd. Ung och oskyldig var jag då, men vilse gick jag och hamnade hos de leda troll, där jag ännu är i tjänst.

Vad jag har sett och hört, och gått igenom, det kan jag icke anförtro dig, det rör ju också blott mig själv, men nu är fara för handen för många. Hämnd har jätten svurit dig, du Köla vita kyrka, och ditt kristna folk. Jag får ej tala till någon människa, men tala du i stället, du gamla stop, tala till dem alla, som nu i fröjd och gamman skola samlas ikring dig, tala till Köla sockenmän, att de gå ut till strid mot trollen, innan det blir för sent, annars ringa icke mer de helga klockor in det nya året. De måste skynda sig! Efter det stora julruset sova trollen tungt, då skulle de passa på och komma dem hastigt uppå.

Ingången norr ifrån är icke bevakad. Inte ens alla

trollen själva känna till den. Men jag har upptäckt den.

Farväl stop! Med tunga steg går jag nu min väg tillbaka med halmen, såsom jag svurit. Men halmstrå efter halmstrå skall jag låta falla, så att de må finna den rätta vägen upp till trollen — om några ha mod att följa mig efter!

Får jag så aldrig mer smaka din julbrygd, stop, så ångrar jag dock icke denna stunden — den enda då jag verkligen levat —. Tack att du gav mig kraft att bli mig själv», och så drack hon ur det som var kvar i ett enda drag — och försvann med halmkärven.

Så länge den sällsamma flickan stod där och talade, hade ingen kommit sig för att avbryta henne. Fascinerade hade blickarna hängt vid hennes gestalt.

Som en hermelinsmantel hade snön lagt sig över hennes trasiga dräkt, rimfrosten skimrade som diamanter i det lockiga håret och ögonen strålade med en glans, som blott finns hos dem, som helt glömt sig själva.

Men så fort hon gått, blev där mycket mummel. Vem var hon, och kunde det vara sant, allt vad hon sagt om trollen och deras onda avsikter?

»Jag vet vem hon är», sade han, som gått efter halmen. —

»Vem var hon då», frågade de andra.

»För mig var och är hon — den enda», svarade han blott, och gick ut på kyrkbacken och kallade folket till vapen.

Men uppe hos trollen gick flickan och bredde ut julhalmen. Och som alla trollen druckit mycket, voro de ivriga att få lägga sig.

Endast Hugnjätten själv ville icke sova. Han satt och såg på flickan. Fast det var mörkt inne i berget, var det som en strålkrans kring flickans huvud. Den hade han aldrig sett förr. Vad kunde det betyda?

»Kom hit du», sade han, och vinkade henne med sitt tjocka finger till sig. »Jag sover bäst mot ditt knä. Nu skall du löska mig, tills jag somnar.»

Med klappande hjärta satt flickan och löskade det gamla trollet. Hade de trott henne? Skulle de komma?

Tid efter annan slöt jätten ögonen, ty ljusringen generade honom, men somnade gjorde han inte, hur hon än försökte få honom till det.

Då hördes plötsligt ett brakande. Var det vinden, som knäckte några murkna träd — eller?

Jo det lät som tramp — tramp av många fötter — norr ifrån.

Trollet hörde det också och satte sig lyssnande upp.

»Ha», ropade han, då han såg glädjeskimret i flickans ögon, »gläd dig ej på förhand du, själv skall du bliva det första offret», och så grep han sin stora kniv och stötte den rakt i flickans hjärta.

In störtade i detsamma de beväpnade sockenmännen, och det blev en förfärlig strid, som dock slutade med trollens död.

Deras lik släpades bort ifrån det vackra berget och kastades i en liten sjö i närheten, som ännu i dag kallas Trollsjön.

Men bredvid den stackars flickan låg Anders på knä. Med tårfyllda ögon smekte och smekte han hennes livlösa hand.

»Du vilsegångna och föraktade», sade han, »du var dock bättre än någon av oss... du blev din bygds rädderska... du — du — min älskade...»

På en bår lade de den döda flickan och buro henne ned till bygden. I närheten av själva kyrkan reddes hennes sista vilorum.

Och prästen stod där och talade många vackra ord om den »stora vitklädda skaran som med palmer i hand sjöng och jublade kring tronen, men de jublande utvalda voro icke solskenets och glädjens barn, som man

skulle kunna tro, utan sorgens — de hade alla »kommit ur den stora bedrövelsen...»

Och solen sken och fåglarna sjöngo och prästen och klockaren sjöngo och hela den församlade menigheten sjöng vid den stackars vilsegångnas grav.

— — —

»Finns den graven kvar ännu», frågade Susan Mary Ann.

»Ja, lilla miss Susan», svarade hennes förvaltare. »Den graven finns där ännu, fast något kors eller minnesmärke har den inte. Men varje år kläder sommaren den i sin vackraste skrud och en och annan lägger ännu i dag en blomma på den...»

Aunty hade somnat i sitt soffhörn. Den svarta pärlfågeln i chevelyren gungade upp och ned, när hon nickade till. Hon förstod ju ej det främmande språket. Men de andra lyssnade nästan lika ivrigt som barnet.

Stockholmaren, tjusaren, kunde denna kväll lägga ännu en seger till sina många andra.

Ty när de skildes åt var det med många komplimanger och tacksägelser från det höga herrskapets sida, och ett litet barnahjärta hade han för alla tider vunnit.

En vacker vårafton fjorton år senare stod Susan Mary Ann Carnegie och såg ut genom fönstret i densamma salongen, där hon som barn lyssnat till Adolfsforssagorna, men nu stod hon alldeles ensam.

Hennes ansikte var tunt och finhyat såsom förr, men håret föll ej längre i flygande lockar utan var åtstramat och tillbubblat enligt tidens mod.

Hon bar djup sorgdräkt, och mekaniskt drog hon det vita batistförklädets band fram och åter mellan fingrarna.

Det klapprade mot gatstenarna av de förbigåendes fötter. En jämn ström av människor drog upp eller ned, antingen voro de flera i sällskap eller blott två och två. Hela Göteborg tycktes vara ute och lustvandra i det vackra vårvädret.

Men hon, Susan Mary Ann Carnegie — den rika och avundade — hon hade ingen att lustvandra med!

Tårarna kommo henne i ögonen. Hon tog ett par steg bakåt, sträckte längtansfullt ut armarna och, blickande upp mot himlens blå, mumlade hon lidelsefullt:

»Oh father, oh mother, I am here — alone — do you see me — take me!»

Men så kom hon att tänka på stackars hjälplösa Aunty. Hon hade ju lovat pappa att taga vård om henne. Hon måste stanna hos Aunty.

Den gamla damen hade också blivit henne kär. Hon hakade ej mer upp sig på hennes små egenheter och löjligheter, tvärtom fann hon dem enbart lustiga och skulle saknat dem, ifall de ej förekommit. Den gemensamma kärleken till den döde hade förenat dem.

Och såsom förkläde kunde ej heller den unga flickan önska en mera foglig och tillgiven varelse, som på samma gång också hade fördelen att vara hennes släkting.

Fadern, som hon nu nyligen mistat, hade varit allt för henne. Några jämnåriga hade hon just inte brytt sig om — kanske med undantag av Carl Henrik.

Som barn hade de alltid lekt tillsammans. För honom hade hon berättat om sitt féslott långt bort i vildmarken, om de röda flammande eldarna, där järnet rann som vatten, och om draken, som vaktade gården, så att ingen tordes komma dit.

Men de skulle fara dit tillsammans, hade de kommit överens om, och Carl Henrik skulle slå ihjäl draken, och så skulle de båda gå upp i slottet och bo där.

Hon måste le åt de där barnsligheterna.

Var månne Carl Henrik nu var?

Allt sedan han för flera år sedan for till sjöss, hade hon ingenting hört från honom.

Men nu skulle du vara här, Carl Henrik, och hjälpa mig att strida för Adolfsfors!

Hade icke kusin James sagt, att det skulle säljas? Kanske skulle hon få veta något därom i dag.

Nu skulle de snart komma allesammans, som hade att bestämma om den saken. Hon, den omyndiga, skulle bara pro forma vara med.

Hennes smala mun kröktes långsamt till ett spotskt leende.

Vem brydde sig om vad hon ville eller icke ville — numera!

Allesammans ville de nog, att det skulle säljas.

»Det vore ju den bästa vinsten för dig, som själv inte kan övervaka din rätt», hade James sagt.

»Nej» — tänkte hon bittert — »det fick hon ju inte ens.»

Hur hade hon inte längtat dit upp till sagolandet, men sitt Adolfsfors hade hon ändå aldrig fått se. Varje gång fadern och hon ämnat resa dit, hade alltid något hinder kommit emellan.

Kanske skulle hon nu aldrig få beträda de gamla minnesrika salarna, aldrig få lyssna till näckens spel i Säterudsforsen, aldrig höra de höga furornas sus i sitt drömda paradis!

Hur var den där spådomen om lyckan och rikedomen, som aldrig skulle följas åt på Adolfsfors?

Ja, hade inte också gamla dadda senast i går kväll suttit och läst i sin bibel: »Det är lättare för en kamel att gå igenom ett nålsöga än för en rik att komma in i himmelriket.»

Hon suckade. Hon var rik, mycket rik — det visste hon.

Men se där kom ju hennes förmyndare, den mäk-

tige konsul Wilderding sakteliga spatserande i sällskap med hennes kusin, löjtnant James Carnegie.

Konsul Wilderding satte sin guldkryckade käpp bestämt och taktfast i gatan. De tycktes vara i bästa samförstånd. Kanske kusin James gick och spekulerade både på henne och hennes pengar?

Bakom kommo de andra: herr kommerserådet och riddaren James Dickson och friherre Hamilton — alltså hela konseljen, tänkte hon vanvördigt.

Det beramade mötets akt och mening var snart klar. Man hade blott kommit för att underrätta henne, att hennes bruksegendomar i Värmland på fastingsmarknaden i Kristinehamn hade utbjudits till salu. Men som det hade visat sig, att de till omfånget voro för stora för inköp på en enda hand, hade man på bruksförvaltare Groths inrådan uppdelat dem i tre lotter: övre Adolfsfors eller Adolfsfors, nedre Adolfsfors eller Noreborg, som det hädanefter skulle kallas, och Charlottenberg med Skillingsfors.

»Ja, nu lönar det väl ej att orda därom», sade den unga härskarinnan stolt, »men hade jag blivit tillspord, skulle aldrig denna min egendom ha utbjudits till salu.»

»Så—å, och dina skäl, min nådiga», frågade konsuln en smula stucken.

»Mina skäl — jag vill helt enkelt behålla bruken.»

»Vad skulle du med några avlägsna landamären, där du ej ens mig veterligt någonsin satt din fot? För några kvinnonycker äventyrar jag verkligen inte ditt sanna bästa, eller vad tycka herrarna?»

»Är det då säkert, att man alltid vet andras bästa», inföll den unga flickan.

»Men Susan Mary Ann», började kusinen.

»Ja, att du tror dig veta det, förstår jag nog...»

»Någon diskussion kan det väl egentligen inte bli

om den här saken», vidtog kommerserådet Dickson, »då övre Adolfsfors ju redan försålts till Groth.»

»Jaså har han fått det», kom det långsamt dröjande från den unga flickan.

»Ja, du kan verkligen säga fått det, för nog var det ett bra facilt pris — 30,000 riks...»

»Priset frågar jag ej efter», avbröt Susan Mary Ann, »får jag ej själv behålla Adolfsfors, så må han så gärna få det — han som jag vet älskar det. Fast jag var bra liten, då jag såg honom, minns jag honom och allt vad han berättade så väl ännu, och så talar ingen som ej älskar stället.»

»Och det är alltså huvudsaken för dig», hånade kusinen.

»Ja, det är huvudsaken», tog Susan Mary Ann hett till orda, »den som ej älskar jorden, är ej heller värd att bruka den, och gamla gårdar ha också sin själ — de skola icke ockras bort som en annan handelsvara...»

»Vad du blivit filosofisk, kära kusin!»

»Kanske man blir så i ensamheten», svarade hon vemodigt.

»Då nu händelserna gestaltat sig som skett» — vände hon sig till förmyndarna — »och Adolfsfors icke längre är mitt, och jag sålunda ej har något mer som binder mig här, får jag kanske framställa en begäran.»
De sågo avvaktande upp på henne.

»Jag skulle önska att få fara åter till mina fäders land, till Skottland», fortsatte hon, »Aunty skulle nog...»

»Susan Mary Ann...», avbröt kusinen häftigt.
I detsammmma slogos dörrarna till matsalen upp.
Aunty seglade in och bjöd kruserligt de närvarande att intaga den serverade supén.

»Gott, kära Susan Mary Ann», återtog konsul Wilder-

ding fryntligt vid tanken på all den goda maten, som väntade. »vi skola tänka på saken. En liten resa just nu skulle kanske vara särdeles lämplig... åtminstone som försoningsoffer för den här olyckliga försäljningen», tillade han skämtande, i det han reste sig upp.

»Här har du i alla fall kontraktet, ifall det roar dig att taga del av detsamma.

Du brukar ju tycka om sådana för unga damer annars ointressanta ting.»

Susan Mary Ann tog stillatigande emot papperet, varefter konsul Wilderding bjöd Aunty armen, och alla tågade ut i matsalen.

Framför det med många inläggningar rikt utsirade toalettbordet, som i vaxljusens sken blänkte av silver och pärlemor, satt dess unga ägarinna.

Kammarjungfrun hade nyss lämnat henne efter att ha borstat det stora kopparfärgade håret, som nu i all sin glänsande prakt hängde utslaget på ömse sidor om det smalhakade ansiktet.

I hennes knä låg kontraktet, varigenom hon frånhänts sin barndoms féslott.

»Allt som jag älskar tas ifrån mig», suckade hon vemodigt...

»...Carl Henrik du — det blev alltså en sommar, som aldrig kom!»

Hon såg upp i spegelglaset mot sin egen bild och skakade plötsligt allt håret tillbaka.

»Tänk, vilken okristlig glädje jag känner över alla mina penningar!» sade hon hånfullt, »det är väl, att James eller Tollen eller herr vem som helst, som sedan får dem, är så mycket tacksammare!»

Men kinden sjönk snart ned mot den lilla smala handen, och drömmande satt hon sedan alldeles stilla.

Slutligen kom en stor tår sakta nedrullande. »Det var alltså något sant i den där spådomen», mumlade hon eftersinnande, »den som fick pengarna skulle aldrig få kärleken... på Adolfsfors!...» Kärleken?... vad visste hon om den?...

Inte hade hon heller själv fått välja!... Men säkerligen hade ingen längtat mera eller drömt vackrare om Adolfsforshemmet än hon — den stackars rika, avundade — ensamma Susan Mary Ann Carnegie!*

---

* Susan Mary Ann blev sedermera i Skottland år 1845 gift med sin kusin, David Carnegie, Göteborgs store donator.

»PENNINGDJÄVULNS GLASÖGON»

Mästersmeden Flygel satt och vägde på spettet framför den flammande härden för att få den tunga smältan att vända sig. Gnistorna sprutade och regnade ikring honom.

Det slamrade, dånade och gnisslade i hela smedjan, där smederna, klädda endast i långa, grova blaggarnsskjortor, förskinn, strumpsockor och träskor, arbetade vid hamrar och ugnar och med de stora kniptängerna, flyttade glödande järngötar eller forslade ut det färdiga järnet.

Men härden intill Flygels stod tom. Kolet låg bara och knastrade, och elden blåste ej i högan sky.

»Han dröjer då omänskligt länge därute vid vattenhjulet», tänkte Flygel. »Det har nog svårliga isats. Tänk om det överisats så att allting stannar av nu i denna bråda stund», ängslades han. »Och jag som ej har veckobetinget färdigt! Det är då första gangen, det har hänt mig. Men allt synes gå galt nu alltse'n...»

Han såg oroligt ut genom de vidöppna portarna. Men mellan de invältande immolnen kunde han blott skönja, huru stjärnorna glimmade i den iskalla kvällen. Ingen Petter Wärme syntes till.

Bara några smedsvenner kommo långsamt tillbaka. Skjortorna slogo knastrande av is kring benen.

Men det var ej att befatta sig med. Att gå från den starka hettan ut i snön och så in igen med blotta skjortan till värn mot kölden, det kunde nog ibland

dra den svåra, brinnande bröstsjukan på en, men var turen god, blev man också härdad och stark. Det fick nu bli som vår Herre ville, man var ju född till det livet!

»Sannerligen tror jag int att den lede ä' lös», mumlade Flygel, där han bände och bände och ej fick smältan ur fläcken. »Ä' dä' fler än ja, som ej har sitt färditt, så vankes dä anne smidjesbrännvin denne gangen! Grothen sparar lell int på käppen! Dä' blir kuslitt te gå upp på kantore.»

Oroligt såg han på nytt mot dörren.

Men Flygel hade också något annat, som stack och stack som en tagg i samvetet.

Liksom de andra hade också han fått sitt bestämda mått kol och sin bestämda vikt järn sig ganska rundligt tillmätt.

Men överenskommelsen var den, att kunde smeden genom sparsamhet, omtanke och skicklighet få något överskott, vare sig av järn eller kol, skulle han till inköpspris sälja både »överjärnet» och »överkolet» till bruksägaren.

Nu hade emellertid Flygel, som var en mycket skicklig arbetare och fördenskull fått ganska stort överskott, gått och sålt detta till en annan köpare.

Denne hade uppenbarat sig, just som Flygel tänkte leverera sitt upplag och bjudit dubbelt så mycket, som Grothen gav.

Blanka penningar tog han upp och visade honom och talade farliga, lockande ord.

Och Flygel började måla ut för sig allt vad han skulle kunna göra för dessa myckna pengar.

Först och främst skulle han då bygga på stugan, så att koldrängen och smedsvennen hans kunde ligga på loftet.

Det var så trångt därnere. Då han från nattskiftet kom hem för att sova sina sex timmar och med torrvedstickan gick och lyste sig fram, så var det med möda

han inte snavade på någon av ungarnas eller gammelfars bädd. Nu skulle de få mera utrymme.

Och Stina Kajsa skulle få ny huvudduk, den finaste sidenschalett som fanns, skulle han köpa henne! Och vid tanken på, hur hans granna gumma skulle bli än grannare i den nya härligheten, sträckte han ut handen, tog penningarna och — var så bliven en tjuv!

Gud nåde honom, ifall Grothen finge det sport! Då blev det inte bara käppen, utan kanske skulle han stånda till ansvar inför bergsrätten!

Nej... nej, bort med alla tankar! Han guppade och guppade och tyngde alltmera på spettets yttersta ända. Det hårda järnet skar in i hans magra ben, och det kändes som om benpipan skulle knäckas.

I pannan pärlade svettdropparna. De plöjde vita vägar i det nedsotade ansiktet. Och hjärtat sprängde i bröstet. Ångesten inom honom varslade om olycka.

Men smältan var tung och orörlig som aldrig tillförene.

De förbannade pengarna!

Vad hade han haft för glädje av dem! Inte ens röra dem hade han torts utan bara gömt dem långt nere i dragkistan.

Men brännvin hade han måst dricka, mera än han haft gott av. Tänk om han pratat bredvid mun, då han fått lite för möe i hatten! Såg di int misstänksamt på honom nu på sista tia? Men ingen hadde då sagt någe. Di va väl rädda för truten hans!

Jo jo dä' ä' ändå med mun man kommer längst, skrattade han till!

Äntligen kom då Wärme långsamt klampande. Han snubblade och strupplade, där han gick, och då han kom fram till härden, såg Flygel att han var likblek och skälvde i varje led.

»Lungsjukan», tänkte Flygel, då han också hörde honom hosta.

»Isade hjulen», frågade han, när Wärme slutligen med stela rörelser och stirrande ögon började blåsa upp elden. »Vi har du dröjt så längen där ute i kölden?»

»Sch» — viskade Wärme — »ja ... har ... sett ... forsgubben! Han satt innerst i hjulkorse og stötte emot ikkrarna, s'att de svängde allt langsômmare och langsômmare.»

»Kûnne just tro dä'», mumlade Flygel. »Hur såg han ut?»

»Som vanlitt va'n grå og hadd si rö tôppluve långt neddrajen övver öran. Men när ljusskene föllt över yggera hans, så skirta di oupphörlitt. Änsom va di gnistranne grönne og änsom alldeles vite. Han såg så stort och allvarligt på mig, så jag kûnn int rör mig. Men så böjd en sig fram för te' ta' spjärn mot hjule, och då råke mössan te' fall av, och ner övver axlan föllt allt håre, och de va' ackurat som langt sjögräss... Och då passe jag mig och rände mi' väg.»

»Sa' han int' någe?»

»Nej, men jag såg, att han grät og tårpärlerne lyste som stjärner i skägge håns.»

»Tyst Wärme, säg dä' int' för nå'en... dä' varsler olycke.»

»Vet nock dä'», återtog Wärme dystert.

»Var tröst du Wärme dä' ä' int' dig forsgubben vill åt. Dä' ä' mig dä' gäller», viskade Flygel. »Han blev vred på mig förriga lördag, då ja' va' söpen och gick här och hojte ve forsen. Du vet han likker int att en ställer till buller och oljud, när arbete ä' slut. Då vill han spel' i fred.»

»Gud hjälp dig Flygel, om dä' ä' dig dä' gäller! Dä' ä' snart din tur nu te' gå ut te' vattenhjule!»

»Go' afton gossar», ljöd i detsamma en stämma nere vid dörren.

Det var brukspatron, åtföljd av länsman, som kommit.

»Hur går det för Er», fortsatte han, »spiksmederna ha allt sitt färdigt nu.»

Flygel kände, hur han bleknade, men han liksom de andra arbetade blott på som för brinnande livet.

»Huv stovt pensum föv veckan hav spiksmedevna», hörde han länsman fråga på sin skorrande småländska.

»Tre kistor 4-tums eller två kistor 3-tums», svarade Groth raskt.

»Men vavken spik- ellev knippsmedev nå väl upp till den fövtjänst som stångjävnssmedevna göv sig», fortsatte länsmannen.

»Höv du Flygel, du som äv mästevsmed, du ståv dig väl gott du», frågade han vidare.

Men Flygel låtsade för allt dånets och väsendets skull ej höra och fortfor bara att maka och bända på sin smälta.

Då vände sig länsmannen till den mera närstående Wärme.

»Vad hav ni smedev in natuva meva än edva stova potatisland?»

»Rättighet till 6 tunner råg och 12 tunner havvre, kömmissarien.»

»Så mycket... och dävtill även slaktpengav?»

»Ja 60 kronor om åre.»

»I Småland fick ni allt veda Ev med mindve! Betalt få ni ju också föv övevjävn och övevkol? Det blir visst inte småsummov det, ellev huv Flygel», skrek han åt denne, som nu kom knogande med den glödande smältan för att lägga den under hammaren.

»»Du tycks inte ha munlädvet så smovt som di sägev», tillade han. »Ha-ha-ha, men kanske du ändå kan säga mig, huv det nu ståv till i vödaste helvetet», drog han till.

Då rann sinnet på Flygel, och så fort han satt ned smältan, vände han sig rakt om mot länsmannen.

»Jo-o, tacker som fråger», sade han, bockande sig och slog ut med armen, »tacker som fråger, jo-o — di koker och steger allt vad di orker där nere, det ånger och röker och fräser och sjuder... för si... di vänter allt så rart främmanne — bå' länsman och brukspatron!»

Därmed tågade han honom stolt förbi, ty det var nu hans tur att gå ut och se till vattenhjulet.

Länsman blev först stående alldeles perplex men följde så ganska slokörad efter Groth, som med ett illa dolt småleende gick ut ur smedjan.

Vad som försiggått därutanför, det blev aldrig någon riktigt klok på.

Men då vattenhjulet med en gång tvärstannade och smederna kommo utrusande, funno de Flygel liggande som död i den gnistrande, blåvita snön nära vattenhjulet.

Detta var alldeles överisat, så det var tydligt, att han ej tagit ett enda huggtag på isen.

Men själv låg han där som om han fått ett hårt slag. I månljuset sågo de att ansiktet var förvridet av smärta.

Bestörta och undrande stodo de omkring honom, men det var bara Wärme, som visste, varför vattenhjulet stannat och varför Flygel nu låg där lamslagen.

Men vad han visste, förtalde han ej de andra utan hjälpte blott tyst till med att bära Flygel hem till sig.

Mästersvennen och han lade honom i den stora ståndsängen, och inte ens hustrun, som sov den i arbete utsläpades tunga sömn, vaknade.

Sedan gick Värme lika tyst tillbaka och kastade några stenar, som han i hemlighet förvarat, i båge ut över älven, så att de med ett vinande ljud föllo i forsen — för att som han viskade »binne näck».

* *
*

Den gråa vintermorgonens dager hade länge lyst in genom de smårutade fönstren, barnen hade stojat och lekt, och modern hade ropat dem till, under det att hon slamrat med trefot och grötgryta, men ännu låg Flygel och sov.

När klockan led fram emot tolv, och mannen ändå ej vaknade — han skulle ju äta potatisen och vällingen, innan han gick till middagsskiftet — gick hustrun förvånad fram till sängen.

Förfärad vek hon tillbaka.

Alldeles orörlig låg Flygel med stora stela ögon och stirrade in i elden.

»Är du sjuk Flygel?» frågade hon ängsligt och tog honom om axlarna.

Intet svar, inte en rörelse.

Då blev Stina Kajsa övermåttan förskräckt, slog förklädet över huvudet och sprang in till grannarna, bedjande dem komma, ty det var något galet med Flygel. Antingen hade han »blitt sjuk eller velig».

Och in genom dörren kommo förskräckta män och kvinnor med ungar, som hängde dem i kjolen.

Men där kom också mamsell Anna, brukspatronens dotter, och trängde sig förbi dem fram till Flygels säng.

»Gån alla härifrån», sade hon befallande. »Jag ser, att Flygel framför allt behöver lugn och ostörd ro. Jag stannar här hos Stina Kajsa.»

Då rummet blivit tomt, lutade hon sig fram över den sjuke.

»Vakna Flygel», sade hon långsamt med klar och tydlig röst.

Rörde han inte litet på ögonen?

»Du ska' inte vara rädd», fortsatte hon. »Allt är väl över nu. Länsman har rest. Han kan inte göra dig något. Själv hörde jag, hur förargad pappa var. 'Jag sköter mitt folk själv', sa' han, 'och därmed basta. Har du fått fatt på en olaglig köpare, som du säger, så må det vara hänt. Jag bestrider det inte. Honom må du dra inför bergsrätten ifall du vill, men vad jag bestrider är, att du på Adolfsfors hittar den olaglige säljaren.

Vad Flygel beträffar, så har han fått både kol och järn av mig. Har han så sålt något därav, så kan jag inte anse annat än att det är hans lagliga rättighet.»

»Gu' sign' brukspatron», utbrast Stina Kajsa. »Va' sa' kömmissarien då, mamsell Anna?»

»Han blev så lång i synen, så det kan du aldrig tro och skorrade försmädligt:

'Vad du hav blivit fvikostig, Gvoth —!'

'Man blir så här i Värmland', skrattade pappa. 'Och när du har varit i dessa landamären litet till, så förstår du bättre och kan kanske också skratta åt en kvick karl, även om lustigheten en smula går ut över dig själv!

Men', tillade han och klappade honom vänligt försonande på axeln, 'fast du inte här hittade någon praktblomma för ditt tjänstenit, så är du desto mera välkommen till Adolfsfors! Nu ska vi ha oss ett parti bräde — och så några glas!'»

»Det sa' han nock inte nej till», inföll Stina Kajsa.

»Nej då — han dricker ju som en kaja — och först då han var plakat full, lät pappa skjutsa honom hem till sig.»

»Men Flygel, hör du mig ej», återtog Anna Groth, och lade handen på hans panna.

»Rör han inte litet på sig nu», sade hon åt hustrun, som just tog sillen från glöden.

»Jo, han rör sig, han rör på ögonen», sade Stina Kajsa och sprang fram till bädden.

»Är du till dig nu igen, Flygel, ska' du int ät nu?» frågade hon försiktigt.

Men han bara vände huvudet åt sidan och slöt ögonen.

»Det är nog bäst, att vi låta honom sova i fred nu tillsvidare», sade mamsell Anna. »Adjö då, Stina Kajsa, jag kommer snart tillbaka.»

Där ute började vita flingor falla i den gråa luften. Men lutad mot spiselstolpen stod den unga hustrun och grät tyst.

Först många månader därefter uppenbarade sig Flygel en dag på kontoret.

»Nej se Flygel, det var roligt att se dig igen», utropade brukspatronen, där han ensam satt och granskade den stora kontorsboken, som låg uppslagen på pulpeten framför honom.

»Är du frisk och kry nu igen?»

»Har allri vôri sjuk, brukspatron.»

»Har du aldrig varit sjuk! Men du har ju länge legat till sängs, vet jag. Minns du inte det», frågade husbonden, oroligt betraktande det förändrade ansiktet med den frånvarande blicken.

»Ne-ej brukspatron.» Han tog ett par steg framåt, seende sig en smula misstänksamt omkring.

»Jag ska' säga hômmen hur dä' va'», viskade han hemlighetsfullt. »Dä' va' penningdjävuln, som kom och satte på mig sinna glasygga. Og då ble' jag ännsom yr i skalen... för si brukspatron kan int' tro, hur unnerligt allt ble'... sôm upp och nervänt... och de'

som va' stort ble' smått... och de' som va' smått ble' stort...»

»Hm, jaså, ja det var nog underligt», sade brukspatronen långsamt och såg ut genom fönstret, liksom uppmärksamt granskande den stora björken därutanför, vilken, insvept i sin vårfina slöja, kokett svängde sina grenar.

»Ja, og unnerligare ble' det», fortsatte Flygel, »för just som jag satt där og pröve di' stor glasygge, så hoppa forsgubben fram og dängd' te' bå dôm og mig. Jag känner nock än den örfigen», sade han och tog sig famlande uppåt huvudet. »Og glasyggera, di for av me' e' skräll di i tusen biter! Har brukspatron hittat nå'n bit», frågade han ängsligt spanande.

Brukspatronen skruvade sig på kontorsstolen, och det dröjde en god stund innan han svarade.

»Vet Flygel vart dom tog vägen då?»

»Ne-ej, di for väl ut över hel' Varmland, kan jag tro, en får ut og lete, så nå'n int' går og fördarver sig på de djävulstyge. Jag har allt nå'n biter här», fortsatte han, och började försiktigt plocka upp några glasbitar ur fickan.

I detsamma fann han också ett annat litet paket, som han först stormstirrade på. Men så klev han resolut fram och lade det på pulpeten.

»Dä' ä' brukspatrons», sade han långsamt och vände så genast om mot dörren.

»Ska du inte gå ned i smedjan nu», frågade brukspatronen.

»Ne-ej, har int ti, har inga stunner, brukspatron. Nu får allt brukspatron sköt ôm Adolfsfors sjôl, men's jag går ut och får bôrt di förbannade glasskärvera, sôm fôrdarver syna på fôlk», sade han och vred om låset.

»Ja lycka till då, Flygel, med din mission», återtog brukspatronen och började rulla upp det hopskrynklade, nedsotade papperet.

Ut på bordet rullade koppar- och silvermynt...

»Vad var det han sa' om penningdjävulns glasögon», mumlade Groth. »Det som är stort blev smått, och det som är smått blev stort...»

Plötsligt tyckte han sig se andra ögon än Flygels framför sig, ögon, som för länge sedan slutit sig, men som nu förvånat, anklagande förföljde honom... Det var hans gamle husbondes, fältkamrerns.

Först då middagsklockan ljudligen kallade, vaknade han upp till närvarande bestyr.

»Vilken doktor kan konstatera, om en människa är klok eller galen», utbrast han häftigt, reste sig från stolen och gick över till huvudbyggnaden.

DEN STORA ELDSVÅDAN

Utan att kunna sluta sina smala kissemissögon till, låg änkefru Fredrique Groth på sitt ensamma nattläger i den stora sovkammaren på Adolfsfors.

Den stora nattmössans pipade remsor omslöto prudentligt hela det lilla huvudet. Det var bara en stackars liten tunn hårpiska, som vågat sig utanför dess skyddande hölje och fritt föll ned över den vita natttröjan.

Händerna lågo i kors som stöd under hakan.

Hon låg och betraktade den månvita januarinatten. Ovan rutornas isblommor kunde hon tydligen se, att den var bister nog.

Men det bekom ej Adolfsforsfrun något. Hon visste fuller väl, att på herrgården fanns det bränsle i överflöd, så där behövde ingen frysa. Och denna 1858 års vinter skulle väl också få vika för vårens sol och värme.

Det var andra tankar, som likt vilsna fåglar jagade omkring i hennes hjärna utan att finna ro eller fäste.

Vad gick det åt hennes son?

Tyst, sluten och håglös vandrade han omkring — som en främmande gäst i sitt eget hem. Här på Adolfsfors, där han var både född och uppfödd, borde han väl om någonstädes känna sig hemma!

Att far och son kunde vara så olika!

Saknesamt gingo hennes tankar till honom, som nu

låg där ute på Köla kyrkogård under det vita snötäcket.

Ack, huru väl mindes hon inte den dagen, då de båda, unga och glada, drogo in under detta tak! Huru stort och präktigt hade icke det nya hemmet då synts henne! Det var minsann annat än den lilla prästgården därhemma i Arvika, där fjorton syskon trängdes om utrymmet!

Men allra stoltast hade hon ändå känt sig, då hon vid salig Grothens sida gick omkring på bruket och såg, huru aktad och — fruktad han var.

Då husbonden kom, så lystrade minsann både små och stora till hans minsta ord. Jo jo, det var också ord att lyssna till, snara, insiktsfulla ord, rådkloka, ja, spelande och skämtsamma med ibland. Var det någon som inte lydde, så blev också processen kort, ty käppen bar han icke förgäves. Och straffprocedurerna hade hon inte heller tyckt illa om att åse, snarare tillskyndat eller åtminstone uppmuntrat dem.

Se Grothen, det var en karl det! Fast på sistone hade han blivit så mycket mildare — ja nästan svag, kunde man säga, som t. ex. mot den där Flygel! Att tänka sig att en stor, stark karl inte skulle göra annat än gå och plocka upp glasbitar, var han såg dem, och därtill prata en massa galematias... det var då så man kunde krevera... och den skulle man nu föda till döddagar, ty så hade h a n förordnat...

Ja inte ville h o n göra någon ändring i salig Grothens testamente förstås, men nog var det en underlig historia med den där Flygel. Ända in i det sista hade ju Grothen pratat om eller till honom. Hur var det han sa nu igen, då hans ögon blevo så stora som skådade de något långt, långt borta: ja... »du hade ändå rätt du, Flygel, det som var stort blir smått... och det som var smått blir stort...»

Vad kunde han egentligen mena med det? Men

man säger väl så mycket, som man inte har någon reda på, då det lider mot slutet.

Hon suckade tungt.

Mot mig var han då alltid god, fortsatte hon sina tankars gång... och jag fick då göra som jag ville... utom den gången då jag ville bygga på huset här. »Nej, Fredrique», lät det då så högtidligt... och inte mon petit chat som han annars jämt brukade kalla mig... »nej, Fredrique, några tinnar och torn får du inte. Det här huset är vackert just som det är och står. Man ska ha respekt för de dödas verk», lade han till.

Alltid fick han också en sådan förunderlig ton i rösten, när han talade om de döda! Inte ens i parken fick jag lov att förändra något. Nej gubevars, det skulle alltid förbli precis som det varit förut!

Men nere vid älvkröken nedanför fallet fick jag i alla fall anlägga de nya grottorna och planteringarna. Och i mitt tycke äro de då minst lika vackra som Maja Ugglas. Och bekvämare ligger dom också till, då man nu med barnens båtar direkt från älven kan komma ut i Hugnsjön. Barnens båtar ja, huru glad var icke salig Grothen själv, då han kunde bereda ungarna den glada överraskningen, och huru förtjusta hoppade dom inte ikring honom, ivriga att var och en finna sin egen båt med sitt namn i fören!

Ja det var andra tider det... solskenstider... då skrattade också Fredrik!

Nu... inte kunde hon väl ha gjort honom någon orätt med att kalla hem honom? Vad var det nu också för ett liv att ligga där borta i Uppsala och karva i lik och så'nt där... Bli läkare!... Äsch, så'na plåstermakare fanns det alltför gott om ändå! Men det fanns bara ett Adolfsfors! Och vad var väl då naturligare, än att bruket skulle ha Grothens son och Grothens son bruket. En gång, då han fått mera för-

stånd, skulle han nog tacka henne, att hon drivit denna sin vilja igenom!

Men det sved inom henne. Ty på sitt ensamma nattläger såg hon nu så tydligt, vad hon om dagen inte *ville* se... hur folk skrattade på ryggen åt allt, vad »unge Grothen» tog sig till med!

»Gott så länge jag har Dahlström kvar», tänkte hon hårt, »själv får jag stå i och göra resten!»

Hennes blick gled liksom prövande ut åt de vida, vita snöfälten.

Vid ett långt utdraget rop hoppade hon högt till. Men det var bara brandvakten, som under sin rond på utsatt ställe lät höra sitt:

»Klockan är två slagen, Gud oss bevare för eld och brand och tjuvars hand!»

Den höga gamla vitmålade klockan i hörnet började samtidigt surra och rassla och fick så äntligen fram de två slagen.

På nytt försökte hon lägga sig till rätta och makade försiktigt på huvudet för att ej få det nystrukna pipkruset under örat.

Nu tänkte hon bara på den stundande dagens arbete. Då skulle hon syna pigornas spånad för den gångna veckan. Och efter en genomvakad natt se inte ens ögon så väl.

Det gällde minsann att noga granska slarv och annat tilltag! De pigorna!

Hon suckade, men måste strax därefter le vid tanken på sin väninna, salig Amalia, och hennes oavlåtliga strid med tjänsteandarna. Ja hade inte till och med hennes sista ord på dödsbädden varit: »Farväl pigor!»

Täcket hade glidit ned. Hon svepte det bättre om sig.

En förskräcklig kyla tycktes verkligen följa i den nya dagens spår.

Adolfine, som var så ömtålig, borde ha den tjocka grå hemmavävda ullklänningen på sig — tänkte hon

— i stället för den tunnare av köptyg, som hon gått med hela veckan. Så fort det blev dager skulle hon skicka Johanna upp på vinden efter den. Då kunde frosten hinna slå ifrån sig framför brasan, tills Adolfine skulle taga den på sig.

Med det beslutet slöt hon åter ögonen och försökte sova, men alltjämt flydde henne sömnen.

Plötsligt fick hon som en förnimmelse av att hon ej var ensam i rummet.

Hon måste se upp.

I det flödande kalla månskenet såg hon också tydligt någon glida fram mot fönstret.

Så vidare förskräckt blev hon inte. Hon hörde till dem som »såg», och mycket hade hon redan »sett» här på Adolfsfors.

Men vem var nu denne?

Spännskor hade han och vita strumpor och krås och spetsmanschetter och snäv livrock med stora kantade knapphål.

Åhå, tänkte hon alldeles klart och redigt, det är ju Ugglan — Leonard Magnus Uggla, som salig Grothen brukade tala om — jag känner igen honom efter porträttet — vad kan väl byggherren och anläggaren av Adolfsfors nu vilja?

I detsamma vände han sig rakt emot henne och s å g på henne.

Åh sådana ögon, så obeskrivligt svarta och sorgsna och uppfordrande... de borrade sig in i henne..

Nej, nej, den blicken kunde hon inte uthärda!

Med bägge händerna grep hon krampaktigt fast om sängkanten och reste sig till hälften upp.

Stod han där ännu?

Jo, vid dörren såg hon honom nu, såg hur det vattrade sidenet i västen blänkte och skimrade, då han, halvt vänd ifrån henne, med sin smala, tunna, spetsomhöljda hand började vinka och göra henne liksom tecken att följa.

Mekaniskt reste hon sig upp. Och till sin egen ytterliga förundran fick hon fötterna i filttofflorna och täcket svept ikring sig med en fart, hon ej kunnat drömma om... och så följde hon honom.

Hon märkte nogsamt, att han ej kunde vänta.

Ur rum i rum gick vandringen genom Adolfsfors herrgård. Uggla före och hon efter.

Helgdagsgemaken däruppe voro ej eldade. Hon frös, så att hon skalv, där hon hastade genom de iskalla, månljusa rummen. För varje gång hon kom till ett nytt, tänkte hon återvända, men på tröskeln mitt emot vinkade på nytt den genomskinliga vita handen, och bunden av en osynlig makt måste hon följa.

»Vart bär det, vart bär det?» tänkte hon allt mera ångestfullt. Hennes knän skälvde, och benen orkade knappt bära henne längre.

Genom gröna kabinettet såg hon då den främmande gestalten taga vägen mot Adolfines rum. O Gud, gällde då olyckan henne, husets mest ömtåliga blomma, hennes mest älskade barn!

Med uppbjudande av sina sista krafter skyndade hon efter och sjönk halvt avdånad ned vid dotterns bädd.

Omedvetet stirrade hon först på dörren där mitt emot. Stod den också öppen, som alla de andra?

Nej den var stängd... Men hörde hon inte tunga, tunga suckar och ljudet av steg, som avlägsnade sig åt vinden till?

Åsynen av den lugnt och tryggt sovande unga flickan bragte emellertid hennes själ så småningom åter i jämvikt.

Hon måste bara lägga den mjuka runda armen, som dottern kastat över huvudet, åter varligt ned under det varma täcket.

»Min älskade lilla flicka», mumlade hon, »så lik du är din pappa. Mamma kan aldrig, aldrig lämna dig ifrån sig!»

Men ju mer hon såg på henne, desto klarare och nyktrare blevo också hennes tankar.

Hon måste ha blivit rent vettvill av de många timmarnas vaka, tänkte hon halvt skamsen för sig själv, eftersom hon mitt i natten lupit ur rum i rum efter en synvilla eller en drömbild, vilketdera det nu var.

Men vad var det salig Grothen brukade säga... som hon förr så hejdlöst skrattat åt... »vilken doktor kan säga, om en människa är klok eller galen...» det finns ändå underliga saker... och nog är det underligt, att människor ofta måste dö, innan man förstår dem och vad de sagt...

Åter hördes brandvaktens rop därutanför, nu från norra sidan.

Gustaf Olsson är en trogen tjänare, tänkte hon. Det känns tryggt att höra hans tutande.

Resolut reste hon sig och återvände raskt till sitt rum och sin avbrutna nattsömn.

*

Brandvakten hade blåst fjärde timmen och sedan begivit sig till sömns i drängstugan, då änkefru Groth väckte Johanna och befallde henne att gå upp på vinden och hämta ned mamsell Adolfines gråa ullklänning — en befallning som pigan visste, att hon måste lyda, fastän den kolmörka, hemska herrgårdsvinden var det värsta hon visste, så mycket »skrömt», som där fanns!

Den snåla, gamla hushållerskan, som ännu gick igen där, hade ju alla sett... men det var nog också mycket annat...

Hjärtat bultade så i bröstet på henne, att hon tyckte det ville sprängas, där hon, darrande och lätt framåtböjd, smög sig fram mellan kistor och skåp.

Med blickar, svarta av skrämsel, ryckte hon till för varje buller hon själv framkallade. Äntligen, äntligen

har hon då fått tag i den grå ullklänningen! Och kastande den över ena armen och hållande lyktan med det flämtande talgljuset i andra handen, halvspringer hon mot dörren.

Men vad var det?

En råtta... eller?

Hon hoppar till och märker ej, att lyktdörren åker upp och lågan slickar ut och tänder yttersta kanterna av några gamla aviser, som lågo packade där mellan takstolarna.

Flämtande rusar hon på och har ingen annan tanke än att fortast möjligt hinna fram till trappan och få igen vindsdörren om all den hemska fasligheten bakom sig.

Vinddraget släcker ut ljuset i lyktan. Men hon ser ej tillbaka och märker ej en liten låga, som kryper och kryper därinnanför.

Men snabbare än minuternas gång flyger den lilla lågan omkring, hoppar från aviserna över till ullsäckar, lårar och skåp, antänder väggar och tak, tills slutligen den gamla vinden insvepes i ett enda rök- och eldhav.

Då Johanna kom in i mamsell Adolfines rum för att göra upp morgonbrasan, märkte hon emellertid en besynnerlig brandlukt.

Hon vädrade och vädrade, tills hon skräckslagen såg det lysa genom trappöppningens springa. Hon fick upp dörren. Röken slog henne i ansiktet. Och det böljade, dånade och knastrade uppåt vinden till.

Först blev hon alldeles som förlamad. En tanke kom hennes unga blod att nästan stelna.

»Det är du, det är du, som vållat detta», ropade en hög röst inom henne.

Hennes knän veko sig och hon föll ned på golvet och kved med händerna för ansiktet. Aldrig, aldrig skulle detta varda henne förlåtet, hon var ej värd att leva på jorden längre!

Men dånet däruppifrån blev allt starkare, och röken började nu slå in och förtaga henne andan.

Då återfick hon besinningen. Hon flög upp, ryckte täcket av mamsell Adolfine och ruskade henne i axeln, gällt ropande: »Vakna, vakna, mamsell, sätt fort någonting på sig, elden är lös, elden är lös!»

Snart genljöd hela det gamla husets nattmörka rum och trappor av en ung stämma — till bristning fylld av fasa — som ropade: »Elden är lös, elden är lös! Vakna! Hjälp, hjälp, hjälp!»

Och upp ur sina bäddar flögo de alla, som nyss så lugnt och stilla slumrat. Inom några ögonblick var hela herrgården fylld av rop och klagan, gråt och förvirring. Och över sorlet och förvirringen hördes alltjämt Johannas förtvivlade rop: »Jag har vållat det, jag har vållat det!»

Bruksförvaltare Dahlström och »unge brukspatron», som hade sina rum i flygeln, vaknade båda av bullret och larmet och rusade ut, lätt klädda, blott med den tanken: »Adolfsfors brinner, Adolfsfors brinner!»

Samtidigt stod smedsdrängen Nils Nordqvist och drog av alla krafter i det isade repet till vällingklockan, medan han med stelnade blickar såg, hurusom rökmolnet från den norra gaveln blev allt svartare och tätare, och huru de svartröda eldtungorna kommo stickande ut genom väggen.

Han hade gått förbi på väg från nattskiftet och då sett röken och genast väckt drängarna.

Nu såg han, hur folk rusade fram och åter på gården, rådvilla och besinningslösa.

Där kom gamla frun knogande med ett stort penningskrin, och mamsell Anna bar ut silver, men lilla mamsell Adolfine med det ljusa, långa håret farande för vinden hade bara fått tag i fästmannens porträtt...

Eldvaktens tordönsstämma skallade: »Elden är lös, elden är lös, hitåt folk, hitåt folk, vatten, vatten!»

Nils smedsdräng ringde och ringde allt häftigare,

ju mer han såg de röda eldtungorna slå ut och upp mellan takskiffren.

Där förde någon fram unge Grothens ridhäst. Men fnysande och kapprak reste sig Stella på bägge bakbenen. Han fick dock makt med henne och for som en pil av åt Lernäshållet till för att kalla folk till hjälp.

Stångjärnsmästaren Petter Wärme kom springande förbi.

»Ring Nils», ropade han, »ring Nils, bare vi får vatten upp, ska' vi lell var' karlar te' å släcke!»

Bokhållare Christiernsson och eldvakten hade också tagit sig upp på vinden.

Christiernsson sprutade och sprutade, och eldvaktaren slängde hela floder av vatten på, men till slut måste de ändå vika för hettan och röken.

Christiernsson såg då ej ens, var trappan var belägen, förrän eldvaktaren gav upp ett rop och ramlade utför densamma.

Därnere på gårdsplanen började det emellertid myllra svart av folk. Röda lyste deras ansikten i eldskenet, och tappert arbetade de alla på under bruksförvaltare Dahlströms kommando.

Petter Wärme höll hela tiden till vid den stora sprutan. Till en början ville den ej gå bra, då vattnet frös i den. Men så fort man fått den kylslagen med varmt vatten, gjorde den god tjänst.

Alltjämt böljade likväl den röda elden.

Som väl var, låg dock vinden ifrån övriga byggnader och var ej heller så stark.

För säkerhets skull måste emellertid södra flygeln skyddas med våta skutsegel, och starka armar sköto med långa brandhakar den däråt sviktande väggen i n-å t, så att elden ej skulle kasta sig ditöver.

Under tiden hade man också sysselsatt sig med att bärga det dyrbara lösöret.

Tunga skåp, smalbenta taburetter, krokbenta sekretärer, långa empiresoffor stodo om varandra ute i snön,

där kristallkronor och silverpjäser också glimrande lågo och lyste i eldskenet.

Men elden hade spritt sig med en sådan rasande fart i hela övervåningen, att man ingenting mer kunde få ut därifrån. För att rädda livet måste Christiernsson till slut hoppa ut genom fönstret i armarna på en nedanför stående karl.

Borta vid vällingklockan stod emellertid Nils smedsdräng fortfarande och ringde.

Han märkte ej, huru blodet började droppa — det isiga repet hade skurit djupt in i handen — färgande den vita snön.

Stel av fasa hängde hans blickar blott vid det brinnande huset.

Var det någon människa kvar där uppe i övervåningen?

Hade inte bruksförvaltaren varit den siste, som hoppat ut genom fönstret?

Gick inte någon där nu i alla fall — — från fönster till fönster?

Men det var så besynnerligt, han kunde inte se riktigt... så'na konstiga granna kläder... och fina kråss vid hals och ärmar... peruk... en vit peruk, som hängde i en tofs efter ryggen... Nej, han hade aldrig sett något sådant förr... Men, men såg inte människan nu rakt ut... så'na ögon, så djupa och så sorgsna... Såg han inte rakt på klockstapeln... gjorde ett tecken åt honom själv att hänga upp repet...

Aj, han skälvde, så han nödgades ta fast i bjälken näst intill, och repet slant ur hans darrande hand.

Klocksträngen klirrade ett par tag suddigt och klanglöst, så tystnade den alldeles.

Då såg han åter bort mot huset, men kunde ingenting annat upptäcka än lågornas allt förhärjande framfart.

För den enkle Nils smedsdräng kommo förunderliga

tankar om ting långt bortom och över människornas strid och ävlan, tankar, som han ej själv kunde reda.

Men så mycket förstod han, att det ej nyttade mer att klämta och ringa. Adolfsfors herrehus skulle bli till aska och förgänglighet.

Ett par timmar därefter återstod också av det hem, som Leonard Magnus Uggla en gång i kärlek byggt där uppe i nordanskogen, blott en rykande ruinhög och några få slocknade bränder.

ADOLFSFORS OPHELIA

Mellan de sista holmarna i Stockholmsskärgården stävade finnbåten ut mot de vida öppna vattnen österut. Vattenhjulets skovlar dunkade och smällde, och hela båten skakade lätt.

Förut kastade lanternorna en bred ljusgata ut över de mörknande vattenvidderna.

Den mjuka augustiskymningen höll på att övergå till natt.

Blott en ensam passagerare satt ännu kvar uppe på däck. Med ryggen stödd mot relingens nätverk, satt han och såg mot den svagt röda randen vid horisonten bort åt Stockholmshållet till.

Ett par glada veckor hade han tillbragt i Sveriges sköna huvudstad. För första gången hade han kunnat förverkliga sin länge närda önskan att få gå omkring på dess gamla gator och torg.

Djupt gripen hade han besett och dröjt på många minnesrika platser och därvid än starkare än förr känt, att bandet, som binder Finland och Sverige samman, aldrig — om också våldet så trodde — kunde slitas. Men nu var det ändå roligt att åter få komma hem — eller var det ej så?

En egendomlig oro hade bemäktigat sig honom. För att döva den hade han haft sångarkamraterna att sjunga.

Den ena sången efter den andra hade tonat ut över vågorna.

»Vårt land» och »Suomis sång» hade han ännu i öronen, men ändå var det inte nu Suomis land, som med längtan drog honom österut, utan fastmera ett par ögon — ett par underbara ögon — som höllo honom fången västerifrån.

»Förunderligt», tänkte han, »vilken ödets nyck, att jag i sista stunden skulle få se och höra henne, jag som förr ej vetat, att hon ens fanns till! Och nu kan jag bli kvitt de där ögonen eller förgäta den skära klangen av hennes stämma!

»Alltsammans var ju en slump! Eller finns det ingen slump?» — tänkte han famlande — »få vi alla vårt ödes mått oss tillmätt? Vem pejlar djupet av den makt, som för människorna samman! Varför korsas just de och de människornas vägar? Hur kommer det sig, att somliga tycker man sig känna vid första mötet, ja, ha känt förut, under det att med andra kan man leva sida vid sida årsvis, utan att komma dem närmare för det?»

Vattenhjulets skovlar dunkade, och vattnet i hjulet sköljde och fräste och plaskade. Mörkret ruvade allt tätare över de stilla vidderna, och den röda randen i väster försvann.

Ljusgatan framför båten lyste skarpare.

En av besättningen gick förbi och surrade fast något akter över.

Sista dagen hade han gått utåt Haga, där han strövat omkring i parken och till sist satt sig under en vacker ek, lyssnande till det svaga sorlet av Brunnsvikens böljor, trädens sus och fåglarnas kvitter.

Tänk, vilka lysande fester snillekonungen en gång givit här, tänkte han, och såg sig omkring, som om han halvt om halvt ännu väntade få se någon sirlig hovman i allongeperuk, en lättfotad dansös eller en syl-

fidisk domino träda fram bakom det grönskande lövverket.

»Ack, nu är romantikens tid förbi, och svunna äro tredje Gustafs glada dagar!» utropade han.

I detsamma såg han en ung man komma gående vägen fram.

Hans dräkt var ytterst torftig fast väl soignerad, och gestalten, som bar upp den, var vacker och välbildad. Ett fint, mycket blekt ansikte, omramat av svart hår, kom till synes. Och det formligen lyste om honom. Hade han inte ett sken över pannan, som om han ginge till sitt livs största högtid?

Vad var det han bar med sådan omsorg?

Rosor, rosor, de härligaste röda rosor!

Kontrasten mellan rosornas färgprakt och det bleka anletet kom honom, som nyss suttit och drömt om forna tider, att med ett visst intresse fortfarande ge akt på ynglingen.

Men se, där tappade han ju ett par av blommorna utan att märka det!

Själv flög han då upp från sin plats, plockade upp dem och skyndade efter deras ägare.

»Förlåt», sade han, »är det inte ni, som tappat dessa vackra rosor?»

»O, hur kunde jag — tappa hennes favoriter —» utbrast han rodnande men tackade sedan artigt för hans besvär.

»Jaså, det är således en dam, kanske en brud, som skall ha den här buketten», hade han då mera nyfiket än grannlaga frågat.

Rosenbäraren sänkte blicken, och en rodnad, som nästan övergick till purpur, färgade hans oskyldiga ansikte. Han teg ett ögonblick men slog så plötsligt upp sina ögon och sade patetiskt:

»Ja, min herre, det är en dam, som skall ha dem, och en brud är det också! Dock flätas ingen myrten i kväll i hennes blonda hår, ej heller väntar henne

en vanlig brudgum. Det är konstens genius hon i dag skall svära kärlek och trohet! Det är konstens höga kall, som hädanefter skall bli hennes!»

Och vid den fråga, som han såg blicka sig till mötes, fortsatte han:

»För första gången tolkar hon i kväll Shakespeares odödliga tankar, och det i ingen mindre roll än Ophelias.

Och jag vet att hon skall lyckas», kom det alltmera strålande. »Fast jag själv blott är en hennes ringa kamrat, som själv ingenting är eller ens kanske blir, så vet jag att hon har gnistan. Hon är född skådespelerska — och dessutom är hon den bästa, ljuvaste, vackraste varelse på Guds gröna jord! Min herre skulle bara höra, vilken röst hon har! Den äger alla de mest smältande tonfall, bara den är musik! Men ursäkta, nu måste jag skynda mig!»

Du är nog mycket ung och romanesk, hade han tänkt, medan den andre talade — och mycket dåraktig tillika, som givit ut dina sista slantar till de där rosorna — en rikemans hyllning! Är det så, som du säger, så komma de nog ändå att förbises för andra från mera uppskattat håll.

Och det anar mig, att det, som nu driver dig att — med ett sådant sken på din panna — gå med rosor till henne, det skall en gång bliva ditt livs ve.

Ja, så hade han tänkt, men naturligtvis ej sagt, utan blott helt lätt önskat honom ett lycka till både för sig själv och sin Ophelia.

Och sedan — ja sedan tyckte han plötsligt, att det blev så ödsligt där ute i parken. En obetvinglig lust kom på honom att själv få åse den lilla svenskans första steg på de tiljor, som föreställa världen.

Raskt skyndade han in till staden och gick direkt till Dramatiska teatern vid Trädgårdsgatan, där han köpte en biljett till aftonens föreställning.

Men som han också hade en del saker att styra med

i och för avresan, var det nästan i sista stund han kom till teatern.

Och så hade det kommit. Vad var det egentligen som kommit?

Han steg upp och gick framåt räcket, som skilde akterdäcket ifrån fören.

På andra sidan om dess nätverk skymtade han de nötta beslagen till en brant trappa som ledde dit ner.

Där nere bland trossar och kistor satt vakten och sjöng sakta. En lykta på en lår belyste svagt hans ansikte. Det var ungt, och det låg längtan i blicken, då han sjöng om kärestan sin.

Han där uppe vid akterdäcket log. Vad var det för skillnad mellan mannen där nere på trossrullen och honom själv — förstaklasspassageraren? Bultade inte blodet lika oroligt hos dem båda?

Det hade gått honom så, där han suttit i sin bekväma fåtölj och sett henne komma in på scenen, att se'n hade han inte haft ögon för något annat än henne.

Ett sådant fint kvinnligt väsende! En gestalt, så jungfrulig och kysk, i sig förenande oskuld och frid, grace och värdighet! Och över det milda, vemodiga anletet vilade ett lugn, som icke på ringaste sätt erinrade om en debutant.

Han förstod, hon s p e l a d e ej, hon v a r Ophelia.

Nu slog hon upp sina hittills sänkta ögonlock och såg på Laërtes, som ber henne anse Hamlets kärlek blott

»för en lek, ett svall i blodet.
En späd viol i vårens knoppningsdagar, för tidig och förgänglig, ljuv och flyktig,
En doft, en ögonfägnad för minuten, ej mer!»

»Ej mer än så?» frågar hon blott, men i rösten skiftade de finaste dallringarna av strängaspelet i hennes egen själ.

Han var fången. Och med det mest spända in-

tresse följde han varje hennes åtbörd, varje hennes ord intill vansinnesscenen, som hon gav med det enklas stora konst.

Den fuktiga glansen i hennes ögon, det djupt vemodiga uttrycket i hennes underbara blick, det på en gång ljuva och hemska vansinnesjollret grep honom med det omedelbaras makt långt in i själen.

Då Ophelia gjorde sin sista sortie, uppstod en ljudlös tystnad. Men så brast en dånande bifallsstorm lös. Det var icke en förut överlagd applåd, som oftast kommer den firade, erkända konstnärinnan till del, utan på dess spontana intensitet hörde man, att den var uttryck för ögonblickets innersta behov.

»Åh, fru Hvasser får en medtävlerska om publikgunsten», hörde han någon yttra bredvid sig. »Den där unga debutanten är förtrollande som en vårsky, och det är äkta konst, vad hon ger allt igenom!»

Sedan såg man ju Ophelia blott i begravningsakten, då drottningen gick och blomsterbeströdde hennes likkista.

Men då måste han springa och ta första vagn för att hinna med båten.

Och här gick han nu fram och tillbaka på däcket i mörkret — i sällskap med »Ophelia» — i stället för att som sig borde ligga och sova i sin hytt!

Men nu skulle han då ta sitt förnuft till fånga! Och med tanken på att Ophelia skulle han troligen aldrig mera återse, slog han bort sin lilla upplevelse och lyckades verkligen också till slut somna.

Men ännu i drömmen gäckade hon honom. »Ej mer än så, ej mer än så», skrattade hon honom i örat, då han vaknade.

Det var då ljusan dag, och båten var kommen långt in i den finländska skärgården.

*

År gingo.

Men fastän både livet och hans arbete krävde sitt, kunde den unge finländaren aldrig helt utplåna minnet av sitt teaterbesök i Stockholm.

Med varmt intresse följde han fortfarande den unga konstnärinnans artistiska framsteg, såsom han kunde avläsa dem i de teaterrecensioner, som buro hennes namn till och med över Bottenhavet.

»Stycket — hette det i en sådan om henne som Ung Hanses dotter — var redan så gott som begravet, då det väcktes till nytt liv genom mademoiselle Ramsten... Det är en fin, täck figur, stora själfulla ögon, vilka tyckas födda att gråta, men likasom söka dölja detta under en nästan humoristisk glättighet, en späd, men ren och väl förnimbar stämma, ett spel, som går från hjärtat och till hjärtat.

I henne mognar — såvida ej fantasiens nu så ungdomsfriska och varma livskälla uttorkar — en konstnärinna av hög rang.»

Ja, därpå behövde han för sin del inte något intyg, tänkte han, det visste han, och därför kunde det också vara roligt och nog så intressant, att han fått övervara hennes debut!

Men så med ens upphörde alla omnämnanden om henne, hur han än letade, fann han aldrig hennes namn mer i några recensioner.

Vad hade det blivit av henne?

Var hon död eller borta — eller gift?

Tiden gick.

Och så blev Ophelia honom blott ett vackert minne, som han gömde djupast inne i sin själ.

HUR »OPHELIA» BLEV FRU GROTH

Arvikaprästdotterns stolta ungdomsdröm att en gång få bo i ett stort slott gick i fullbordan, då hon en vacker vårdag, som änkefru Groth, med barn och många tjänare drog in i det nya huset — av sten — som byggts upp på det gamla herrehusets brända tomt.

Vitt, ståtligt och stilrent, flankerat av sina båda likaledes vita flyglar syntes det nya Adolfsfors vida omkring.

Några »tinnar och torn» hade det dock icke. Då hon själv fick bestämma, hade salig Grothens ord ringt henne i öronen.

Därför hade hon också så mycket som möjligt i det nya sökt få in en viss överensstämmelse med det gamla, så i färg som form.

Många konstförfarne hantverkare av alla slag hade införskrivits från Stockholm, och på pengar hade det icke sparats.

Själv hade hon in i minsta detalj följt och inspekterat både bygge och inredning.

Intet fusk eller fel hade undgått de vaksamma kissemiss-ögonen.

Resultatet motsvarade också hennes förväntningar. Eftertrått utrymme hade hon fått.

Nu behövde det ej bli trångt inomhus, såsom det varit vid Adolfines bröllop.

Med de tjugufyra rummen i det stora huset och de 8 i varje flygel kunde man reda sig, även om det kom ganska många gäster.

Kanske det till och med skulle bli litet väl stort, då alla barnen flugit ut ur boet, tänkte hon, där hon nu stod och tittade ut genom fönstret åt vägen till. Anna skulle ju snart gifta sig. Men Fredrik fanns förstås alltid kvar. Och någon gång skulle väl också han ingå »ett kristligt äkta förbund», fast han hittilldags ej visat minsta håg därtill.

Tänk om Annas väninna, som hon så högeligen lovprisat och som hon nu farit att avhämta, kunde komma honom på andra tankar!

Men — hon rynkade på näsan — en aktris, vore hon än så vacker och »godheten och snillet själv», som Anna förklarade, så var det i alla fall intet passande parti för Fredrik Groth!

Ja ja, hon ville visst inte säga någonting om flickan — fattiga flickor måste ju försörja sig på något vis — och när hon inte ville bli lärarinna, så — kanske det inte fanns så många andra utvägar, men hon förstod sig verkligen inte på grandtanten på Rottneros, som låtit flickan få denna sin vilja fram. Fadern hade ju i alla fall varit lantmätare och låtit barnen få fin uppfostran!

Hade »Ophelia» inte haft de där släktingarna på Rottneros, så hade hon dock aldrig kommit till Adolfsfors — då hade ju inte heller Anna kunnat — som nu skett — göra bekantskap med henne på kanalångaren, som förde dem båda från Stockholm hem till Värmland.

Men så hade olyckan skett! Och se'n hade hon själv inte fått någon levande ro för Anna, förrän hon lovat henne att få bjuda den vackra väninnan till Adolfsfors. Men mamma Fredrique skulle nog ha ögonen med sig — som vanligt!

Nu borde väl flickorna ändå snart komma, hördes inte vagnen ännu av?

Verkligen — nej se Fredrik på balkongen med Pan bredvid sig förstås! Alltså är du ändå en smula ny-

fiken, min herr son — fastän vi förut fått höra, att »hit ska' ni då bjuda allt möjligt patrask», och Anna in i det sista fick bannor för att hästarna skulle ut igen och hämta hennes sista amour.

Jaså nu går han in. Då äro de nog inte långt borta! Och därmed gick även fru Fredrique med små trippande steg in i vita salongen.

De bägge mittfönstren, som på samma gång bildade dörrarna ut till balkongen, stodo fortfarande öppna, och in i det praktfulla rummet strömmade sommarens varma sol och luft. Det doftade av syrén och liljekonvaljer, som Anna plockat och burit in till välkomst.

Jo jo men, voro de komna!

Det skrattar och ungflickpratar i trappan och hallen utanför.

»Varför gå de då inte in?» tänker »unge Grothen», som folket ännu kallar honom, där han står längst bort i salongen vid förmaksdörren och håller Pan i halsbandet — »flickfasoner och fjams!»

»Bråka inte, Pan», snäste han hunden, »fast du har nog rätt, en ful fisk är det säkerligen, som syster min fiskat upp, visserligen ej från kanalen, men från båten — stilla Pan — du vet, hur Anna inte gjort annat från morgon till kväll än lovsjungit flickans skönhet — men inte tror jag därpå, må du tro — aktriser, smink och puder — puh — stilla då Pan, säger jag dig, på värmländska herrgårdar skäller man inte ut husets gäster, vare sig de äro änglar — eller bänglar!»

Äntligen!

Anna kom och drog med sig en ung flicka klädd i en vit, luftig klänning. Blygt och behagligt gjorde hon sin reverence för Annas mor, som litet nedlåtande vänligt hälsade henne välkommen till Adolfsfors och ganska gillande granskade hennes lilla person.

Så slog hon upp sina vemodsfulla, stora blå ögon, och med en skär rodnad på kinderna tog hon några steg framåt för att presenteras för den allvarlige, mörkt

blickande herrn där borta vid dörren — då hon i häpnad tvärstannar vid ett utrop från denne:

»Det var då det mest förtjusande... eller också är det något alldeles tvärt om!» — varpå bemälde herre, dragande hunden med sig, rusar ut och slår dörren i lås efter sig!

Där utanför hängde solröken som ett vitt dis kring de blånande höjderna, trädkronorna vajade, humlorna surrade ut och in i fruktblommen, vattenkonsten plaskade alldeles som förut, men inne i det vackra rummet blev det alldeles ljudlöst tyst.

Två lika häpna varelser stodo mitt på golvet, stirrande på varandra och stirrande på de igensmällda guldkantade dubbeldörrarna, som på en sluten gåta.

Men så brast Anna ut i ett klingande skratt, som strax också lockade trädgårdssångaren därutanför att slå en drill.

»Var tröst, sköna Ophelia», sade hon blidkande, »du ska' veta, min gode herr broder ser aldrig några andra skönheter än mig, så du får ursäkta honom, om han blev alltför confuse!»

Och fru Fredrique sökte också blanda bort korten, och för att sona sonens obegripliga uppförande, visade hon sig mycket mera älskvärd än hon från början egentligen hade tänkt. Men »den lilla» behagade henne också genom sin naturliga anspråkslöshet och charme.

* *
*

Det kom en tid, då Pan ej längre skällde på mamsell Annas unga gäst. I stället följde han henne hack i häl, varthelst hon gick, och satte hon sig, lade han sig genast troget och avvaktande vid hennes fötter.

»Jo jo, den hunden är klok», sade folket, »den ser nog — liksom vi — hur det är ställt med hans herre!»

Hur det gått till att »Ophelia» övervunnit både Pans

och hans husbondes aviga hjärtan, det visste ingen av de tre.

Men den tyste och allvarlige unge Grothen var alldeles som förvandlad.

Nu var det han, som ordade om utfärder och picknicker och aldrig fick nog därav. Och hästarna sparade han ej längre, tvärtom, ju längre turerna varade och han fick sitta vid den unga gästens sida och för henne visa fram landskapets olika skönhetsdrag, dess bättre!

Och Stockholmsbarnet å sin sida, hon som på senaste tiden mest dvalts i teaterluften, söp nu med begärlighet in skogsviddernas berusande doft, och lät sina blickar med förtjusning vila på de i blått skiftande bergshöjdernas linjerena konturer eller de många täcka insjöarnas glittrande färgspel. Varje ställe hade ju också sin egen lilla historia!

Och till sin egen häpnad upptäckte Fredrik Groth, att han i alla fall måtte ha ärvt något av sin fars talang, det gick så förunderligt lätt att berätta, då han såg in i två förväntansfulla ögon, vilkas strålglans än djupnade, än ljusnade, allteftersom vågen steg eller sjönk i själen.

Så gick tiden, och dagen för den unga gästens avresa närmade sig.

Fredrik Groth knackade då en afton på sin mors dörr, fast besluten att nu skulle han driva sin vilja igenom.

»Mamma», yttrade han hastigt, »jag har något att be dig om. Vill mamma ha godheten att skriva några rader till fru Wall å Rottneros och föreslå henne, att hennes unga släkting får stanna här ännu någon tid.»

»Slå dig ned, min son, och låt oss talas vid», svarade modern lugnt.

»Du vill alltså, att jag skall skriva — och jag kan förstå, att du har en allvarlig mening därmed?»

»Ja mamma, det har jag, det är mitt livs innersta åstundan, att hon stannar här — för alltid!»

»Men, min son, har du betänkt, att en liten teaterflicka utan förmögenhet...»

»En liten teaterflicka utan förmögenhet», bröt han hånande av, »o sancta simplicitas, mamma kallar en framståeende scenisk konstnärinna en liten teaterflicka utan förmögenhet», härmade han — och skrattade ironiskt.

»Som om inte talang och skönhet vore ett mycket större kapital än några hopgnidna slantar!»

»Ja förlåt min gosse, uttrycket var illa valt, det medger jag, jag vet ju att hon — efter aviserna att döma — har stora utsikter till framgång på den bana, hon valt, men hon har ju så nyss börjat, det är bara ett år se'n hon som adertonårig debuterade...»

»Just det ja, det är ju min lycka det, min största chance. Hade hon kommit längre på konstens bana, tror mamma då, att jag skulle haft några som helst utsikter — Gud vet om jag ens nu har det!»

Han började vandra fram och tillbaka på golvet, fram och tillbaka.

Modern teg en stund.

Så tog hon till orda — nu försiktigare än förut:

»Det kan vara sant, vad du säger, men en husmor på Adolfsfors behöver också veta något om, hur ett hus skall skötas, ska' jag säga dig. Vad tror du hon har för begrepp om slika ting?»

»Begrepp — ja — mina begrepp ska' jag säga mamma — se själv ikring dig! Storståtligt har du byggt detta hus, det kan ingen förneka — och just fördenskull fordrar också huset en verklig värdinna, inte en av hushållersketyp, utan en med race och grace, med ett ord en lady, som behagfullt kan föra husets runor med den äran!

Åh, här behövs mycken poesi och sång och musik och framför allt liv — kärlekens liv — för att fylla dessa rum!

Adolfsfors har traditioner i den vägen att hålla uppe,

och så mycken kultur har jag i mig, att det oändligen skulle plåga mig att behöva se en, som icke håller tonen vid mitt eget bord.

Mitt ideal har jag funnit, min älskade har jag funnit — utan att söka henne. Som en fladdrande fjäril kom hon in här under detta tak — och kan jag inte hålla den fjärilen kvar — så har livet för mig intet värde nu mera — två gånger offrar jag mig inte för mina anhöriga!»

En blixt sköt ur den eljest så lugne mannens ögon.

»Över mitt äktenskap bestämmer jag själv, jag ensam, över mitt liv bestämmer hon!

Dock tvinga henne till något får ingen, hör mamma det!»

Modern hade böjt huvudet, som om hon fått ett slag.

»Jaså — du tycker, att du har offrat dig för vår skull, stackars Fredrik! Och Adolfsfors behöver en annan sorts värdinna än din simpla mor!»

»Nej mamma, något sådant har jag aldrig sagt... någon hushållersketyp är du icke heller — hade min far tyckt det, så hade han väl lika gärna nöjt sig med mamsellen, som — efter vad folk pratar — så gärna ville bli fru Groth, eller vad tror du?»

Fru Fredrique måste, trots den vånda hon kände, dra på munnen, så livligt påminde hon sig salig Grothens tokroligheter, då han hade härmat »mamsellens manipulationer».

Sonen, som såg det lilla leendet, böjde sig ned och lade smekande armen ikring henne, i det han frågade:

»Alltså gör du mig till viljes och skriver, lilla mamma?»

»Ja, gossen min, jag ska' skriva — men en sak får du lova mig, att, hur än saken utfaller, du ej gör dig själv något illa!»

»Jag lovar, att jag skall vara försiktig, mamma, och gå så varsamt till väga som jag kan, men...»

»Fredrik», ropade hon honom tillbaka, då han tagit

några steg, »jag tror du skulle i stället... försöka en annan taktik... vi kvinnor tycka inte om alltför klenmodiga karlar... vi tycka om att bli tagna med storm...»

»Jaså», sade han skrattande, hötte litet med fingret åt henne, och gick smågnolande sin väg.

Fru Groth satte sig ännu darrande ned vid sekretären och doppade sin fjäder.

I själva verket kanske inte partiet är så dumt, tänkte hon och höll ännu pennan i vädret. Skönhet och talang har flickan mer än de flesta, och det där om anpassningen efter huset, som pojken kom med, var inte så tokigt — don efter person heter det ju... Att hon inte är så förfaren i husliga ting betyder mindre — vad hade hon egentligen själv kunnat, då hon blev husmor här — med lite god vilja går allting, om man har en smula intelligens — huvudsaken var ju i alla fall, att hennes Fredrik blev lycklig! Då svärdottern behövde hennes hjälp, så behövde h o n ju ej heller lämna ifrån sig hushållstömmarna, åtminstone inte med detsamma — och d e t v a r b ä s t s å!

Neka kunde hon inte heller till, att det skulle bli bra roligt att förarga grannfruarna, som så ofta försökt att ge Adolfsfors en husmor. Nu gick Fredrik ändå deras näsa förbi!

Hon kom i gott humör igen, doppade fjädern och lät den löpa.

Fastän hon blott yttrade sig i allmänna ordalag, förstod fru Wall mycket väl vad »änkenåden på Adolfsfors» åsyftade.

På samma gång som fru Groth fick sitt väntade svar, fick också den unga flickan emottaga ett brev med många förmaningar, att hon nu icke för någon gammal kurtis eller någon sin egen halsstarrighets skull skulle försitta sin lycka. I fall unge Grothen verkligen hade några allvarligare avsikter, skulle hon betänka, att hon var en fattig stackars flicka, som väl behövde

stöd och bröd i denna värld. Hur skulle det gå henne, då släktingarna en gång fölle ifrån?

Samma dag följde Fredrik Groth sin moders råd och gick »till storms».

Bländad av den äldre mannens lidelsefulla utbrott, gripen av medlidande med hans passion, smickrad av den betydelse, som nu tillmättes hennes av släkten så tillbakasatta person, lät Ophelia sig överrumplas. Alltsammmans inom henne blev till ett kaos, som hon var ur stånd att reda upp.

Kunde hon inte nu med ett enda litet ord befria sig såväl från släktingarnas utbasunade barmhärtighet som från kamraternas utfall och intriger, än kännbarare efter de senaste »stora triumferna», flög det virrigt för henne.

Bara ett litet ord, så fick ju också hon, den hemlösa, ett hem, ett fäste!

Och konsten — min älskade konst, tänkte hon vidare, det är ju just du, som lärt mig att så mycket bättre uppfatta och uppskatta naturen, då skall väl också umgänget med naturen göra mig samma tjänst tillbaka gentemot konsten...

Men älskaren, som såg hennes förvirring och trevande försök att finna sig till rätta, släppte ej taget. Han ville ha sitt svar, han kunde ej vänta längre.

Var det då underligt, om »den lilla» — inom vilken kvinnan ej vaknat — tog miste om vägen — fast hon som »unga fru Groth» blev Pans och Adolfsfors härskarinna.

MIDDAGSBJUDNINGEN

På vägen från Åmot och Annero kom ett ekipage körande. Skratt och livliga röster förrådde ungdom på lustfärd.

Det var ett nygift par och deras finske gäst — en ung docent — som förbi finlövade björkar och blommande ängar färdades fram mot Adolfsfors.

»Nej se», utropade främlingen betagen, då de svängde över bron, varunder älven forsade, »se vilken vild, vacker dalgång! I sanning höga berg och djupa dalar, man skulle nästan kunna tro sig vara i Schweiz!»

»Och ser du, där åt andra hållet ha vi Ränkens vackra sjö», påvisade den unge ingenjören. »Endera dagen ska' vi fara den runt, det är en sådan lagom lång utfärd! Jag hoppas vi fortfarande som hittills få strålande väder!»

»Den där ståtliga gården heter Noreborg», fortsatte den unga frun.

»Ja — och för icke så långt tillbaka tillhörde den också Adolfsfors och kallades då Nore eller nedre Adolfsfors», vidtog ingenjören. »Litet högre upp ligger Noresund, som du frågade efter. Det är alldeles riktigt, att din landsman, vår store Armfelt, där haft några slags manipulationer med 'norrbaggarna'. Fast nog tror jag han oftare höll till på Adolfsfors. Dess vittomtalade, vackra och snillrika värdinna var nog mer lockande för en man med hans kynne!»

»Vet du, inte tror jag, att h o n kunde vara vackrare än den nuvarande», framkastade hans unga hustru.

»Jaså är det en sådan skönhet», frågade docenten intresserad.

»Skönhet — vet jag precis inte om det är rätta ordet — åtminstone om man därmed menar något strängt regelbundet eller linjerent. Men säkert är, att en själens skönhet äger hon, en skönhet, som strålar fram ur två underbara ögon, och därtill har hon en fängslande, bedårande charme, som gör det svårt för en att slita sig lös ur hennes trollkrets.»

»Aj aj, det låter farligt det där. Är inte fru Anna rädd?»

»Nej inte det ringaste — hon är så god, den unga brukspatronessan, hon skulle aldrig vilja göra en människa något ont!»

»Nå hennes man — brukspatronen, hurudan är han?»

»Tja — man glömmer alltid brukspatronen, då man ser hans fru — för övrigt är det nog ingen, som känner honom så noga. Innan han blev gift, förde han ett fullkomligt enstöringsliv, ville aldrig vara med ute, läste visst mest. Nu har han alldeles vänt om bladet, och den ena festligheten avlöser den andra på Adolfsfors. Du ska' se, att middagen blir splendid, champagnekorkarna komma att smälla i taket, och sällsynta viner komma att läska din strupe! Allt annat är också i samma stil, både servis och betjäning. Allt ska' vara som ett slags appendix till värdinnan! På det viset vill han visst hålla henne skadeslös för Stockholmslivets befarade saknade förströelser och nöjen!»

»Han är alltså mycket kär i henne?»

»Kär ja — karlen är galen och svartsjuk som en turk! Till och med på sin hund! Bara hennes lilla hand smekande glider över hundens päls, får hans husbondes ögon ett uttyck, som om han hungrade efter just den smekningen.»

»Ja, inte tror jag, att den unga frun haft så roliga

dagar precis», utbrast fru Anna. »Förutom detta, så inte skulle åtminstone jag velat börja mitt äktenskapliga liv under svärmors kritiserande ögon! Hon bodde kvar i undervåningen och styrde och ställde med allt som förut, under det att de unga bodde ovanpå. Och varje dag gick unga frun till 'dukat bord', som det heter, i sitt eget hem!»

Nu hade man kommit till en brant uppförsbacke, och hästen stannade av sig själv. Han var van vid, att resenärerna skulle ha det vettet att gå av, då det bar uppför.

Ingenjören och hans unga fru hoppade också genast ur. Den finske gästen såg en smula frågande ut.

»Det bär uppför, ser du, och då gå vi alltid ur, men du kan gärna sitta kvar!»

»Åh, det fattas bara det, då unga frun går», skrattade docenten och hoppade likaledes ur.

Han blev gående vid hennes sida, under det att Pålle och ingenjören flera gånger sneddade vägen och först hunno uppför backen.

Pålle vände på huvudet och nosade på ingenjörens ficka.

Jo han hann allt få sin sockerbit, innan det åter bar av!

Vägen gick nu genom skogen. Hög och mörk låg den där, hemlighetsfullt lockande. Mellan de raka smäckra furustammarna, här och var blandade med jättestora granar, såg man den mjuka björnmossan utbredd som det vackraste täcke, fläckvis bestrött med buketter och slingor av linnéa, som fyllde luften med sin doft.

»Ett sådant härligt land, en sådan härlig skog ni ha», utbrast finnen och andades djupt.

»Ja det ha vi», svarade fru Anna, »bara vi nu få ha den i fred för skogsskövlarna», kom det lidelsefullt. »Det börjar spörjas underliga saker om folk,

som säljer skog, också här i bygderna! Tvi» — utbröt hon och — spottade.

»Men Anna då» — förebrådde mannen.

»Ja kära du, börja inte något resonemang om dem, det lider jag inte höra», fortsatte hon, och rösten darrade, »i mina ögon är och förblir de blott ärelösa rackare, som för en snöd penning kan förstöra 'fattigmans tröja', fåglarnas bon, landskapets skönhet! Fosterlandsförrädare är rätta ordet för dem!»

Hennes ögon blixtrade.

»Är unga frun så het», skämtade docenten, men då han såg en misstänkt skvallrande tåreglans, pekade han på myren, som nu kom till synes och frågade:

»Ha ni gott om hjortron här?»

»Ja då», utbrast ingenjören, »ännu ha vi — som väl är — all skogarnas och myrarnas rikedom i överflöd!»

En liten förstulen smekning kom i detsamma hans unga fru att le på nytt.

»Men hur var det med gamla fru Groth», återtog docenten, »hon bor alltså kvar på Adolfsfors?»

»Nej det gör hon inte. Dottern Adolfine, som blev gift med prosten Almqvists son, juristen, sjuknade ganska betänkligt strax efter giftermålet. Det sägs, att hon förkylde sig och tog skada för livet vid den stora branden på Adolfsfors, men man vet inte riktigt, hur allt det där hängde samman. Nog av, hennes enda längtan var att få lämna det nya hemmet nere i Östergötland och få komma åter till Adolfsfors och mamma. Och det gav gamla frun idéen till ett nytt bygge. Du vet, att det är hon som byggt upp Adolfsforspatronernas palats, nu ville hon ha full frihet för sina gamla dagar också, och fördenskull satte hon i gång med byggandet av änkepatronessornas — Erlingsrud! Namnet är för resten bekant sedan Manhemsförbundets dagar, då Jonas Wærn där på torpet drömde sina utopiska drömmar.

Men du ska' snart få se, att gummans drömmar blev en skön verklighet!

Bara vi svängt om bron över älven, se vi det vackra stället. Ja där ser du parkudden i sjön och trädgården, som hon anlagt — och där det vita huset, som i stilen något påminner om Adolfsfors. För min del tycker jag nästan, att själva läget här så alldeles nära Hugnsjön är vackrare.

Nå vad tycks?»

»Den gumman har smak, det ser jag. Här skulle man vilja bo, här vid älven och sjön med de blånande bergen omkring!

Vad är det som ligger där på höjden?»

»Det är Köla prästgård — och där på näset ser du Köla kyrka.»

»Bedårande alltsammans — nå lever gumman lycklig i sitt paradis nu då? Har hon dottern hos sig?»

»Adoline kom visserligen hem till Adolfsfors men blott för att dö. 'Den 25 juni blev hon jordisk brud, den 25 juli blev hon himlens', stod det i dödsannonsen. Men sedan dess har gumman Groth aldrig varit sig riktigt lik.

Ensam bor hon också på sitt Erlingsrud, fast i dag är hon naturligtvis på Adolfsfors.

Fortfarande är hon dock den första på kalasen, den som anger tonen, och först drager hon också 'avsted', må du tro, hennes vagn ser man alltid i têten!»

»Det var mig en dundergumma att ha hunnit med mycket!»

»Skulle tro det! Du skulle sett henne på det stora bröllopet på Adolfsfors, då Anna — andra dottern — gifte sig med Fridolf Schauman, hur hon styrde och ställde med allt! Furstligt skulle det vara!

Ja det var många av oss som just på den tiden råkade ut för Amors pilar. Den lille guden måtte själv ha varit med och byggt på västra stambanan! Förutom vi, så gifte sig Hahr med fröken Fleetwood på

Sälboda och Fägerskiöld med sin Sofia Adelskiöld, alla nästan samtidigt. Vad vi hade roligt och vad det dansades! Du kan tro att vi till och med spelade teater på Åmots järnvägsstation.

Men för att återgå till det Grothska bröllopet så ville inte fru Groth, att Anna — eftersom det gått så olyckligt för Adolfine — skulle, som hon, vigas i Köla kyrka, utan i stället skedde vigseln i vita salongen, där man hade arrangerat ett blomsteraltare med brudpäll och allt. Brudgummens farbror — biskop Schauman — hade också kommit ända från Finland för att viga dem. Ja det var en fest, som man aldrig glömmer!»

Mellan leende ängar och fält, där klövern stod tät och lyste grann i solskenet, svängde vägen utefter älven upp genom en lång granalleé och sedan bar det uppför genom den ståtliga björkalléen. På krönet låg herrgården vit och stolt, färdig att mottaga de anländande gästerna.

På vagnens gungande fjädrar fördes så den finske docenten till den, som han minst av alla trodde sig få se uppe i Värmlands djupa skogar!

Och ödet ledde honom vid handen genom rum efter rum, där de lågo i fil — de vita dubbeldörrarna stodo uppslagna och gäster vandrade fram och åter — tills han kom in i skära förmaket, där värdinnan tog emot.

Men då han fick se den mjuka gestalten i den vita tyllklänningen, och det milda, vemodiga anletet, som han så ofta skådat i sina drömmar, så var han nära att förlora kontenansen.

Han visste själv icke, hur han betedde sig, han kände blott att bommarna, som han fällt ner för sitt innersta, sprungo upp. Årslång längtan drev blodet med rasande fart genom hans ådror.

Till all lycka anmälde betjänten i detsamma att middagen var serverad.

O p h e l i a bjöd honom sin arm, och så bar det av till middagsbordet i nedre våningen.

Han fick sin plats vid hennes högra sida. Han hör sorlet och glammet ikring sig, tar för sig av de kringbjudna rätterna, höjer sitt glas mot de festklädda gästerna — allt med samma känsla av overklighet.

Hans Ophelia här...

Hur det nu var, föll talet på Finland, och det kom honom att vakna.

»Ack de tusen sjöarnas land» — hörde han henne utropa — »det landet har jag alltid längtat att få se. Som liten flicka grät jag otröstligt all harmens och smärtans tårar över att det funnits svenskar, som utan strid kunnat uppge Sveaborg, Ehrenswärds i klippan sprängda ointagliga Sveaborg, Finlands bästa värn!»

»Ja», instämde brukspatronen, som hittills varit påfallande tyst, »hade Armfelt varit överbefälhavare i stället för Cronstedt, så hade det förräderiet, den outplånliga nesan, aldrig behövt övergå oss — trots kungens galenskap!»

»Åh kanske det är bäst att var och en ser till Cronstedtaren i eget bröst, så att vi icke förråda det som blivit oss anförtrott», kom det omotiverat skarpt från gamla brukspatronessan vid övre bordsändan.

»Så sant så, skål brukspatronessan», inföll hennes granne, prosten.

Samtalet blev allmänt och livligt.

»Har det hänt er någon gång», vände sig värdinnan till den finske gästen, »att ni under edra resor kommit till ställen, som ni tyckt er sett förut någonstädes? Då jag varit ute, har ofta oförmodat för mina ögon upprullats tavlor, som jag tyckt mig känna igen, fast jag bevisligen aldrig varit där förr — om inte i drömmen.»

»Ja väl min fru», svarade docenten, som hittills icke med ett ord vidrört sina minnen från Stockholm.

»Det har senast i dag hänt mig att en tavla, som jag såg för fem år sedan, åter visat sig för min syn, blott ännu mer betagande än jag någonsin sedan sett

den i drömmen. Men det är ej en landskapstavla utan ett porträtt! Och just nu i detta ögonblick, försäkrar jag er, att jag njuter oerhört av anblicken av detsamma.»

Därvid såg han kanske något för djupt in i hennes vackra ögon, ty en icke så lindrig rodnad purprade hennes kinder, då hon svarade:

»Ni får förlåta mig, min herre, men jag vet verkligen inte rätt, hur jag skall förstå edra ord. Här på väggarna finns ju inga porträtt.»

»Nej icke på väggarna, men vid — bordet har jag funnit ett mycket väl träffat porträtt... av en 'Ophelia', som en gång från scenen berett mig en konstnjutning, som jag aldrig kan glömma.»

Häpet vemodigt såg hon upp på honom, så djupnade ögonen av en oförställd glädje.

»Har — ni — sett — mig — som Ophelia??»

Ivrig och glömsk hade hon höjt rösten.

Men i detsamma varseblev hon mitt över bordet mannens missnöjt förvånade blick, vilken ögonblickligen kom henne att tystna.

Men strax började hon åter tala, nu med grannen på sin vänstra sida, mot en gäst snett över höjde hon förbindligt sitt glas, hon lyssnade småleende till ett tal, som hölls till hennes ära, hon skrattade och skämtade med än den ena än den andra. Först strax före uppbrottet sade hon lågmält och brådskande några ord till den finske gästen:

»Min man tycker inte om att det talas om min teatertid. Men efter middagen skall jag visa er litet ikring, då kunna vi språkas vid, om ni så vill!»

* *
*

I den stilla juniaftonen vandrade åter i Maja Ugglas park en sjön Adolfsforsfru och en Finlands son.

Under blommande hägg och syrén och fallande körsbärsblom vandrade de, båda alltjämt tysta, han betagen av en underlig drömstämning, hon försjunken i sina minnen.

Men så begynte den unge docenten tala, fritt och obehindrat, han måste dra nytta av de kort tillmätta minuterna.

Han berättade om sin sångarfärd till Sveriges huvudstad, huru han tillbragt den sista dagen ute i Haga, om den unge mannen med de röda rosorna, vilken kommit honom att gå och se på »Ophelias» debut, han beskrev augustinatten ombord på »Finland», när han och hans längtan gingo åt motsatta håll.

De hade över den vita bron, som spände sin båge över till den lilla holmen, kommit fram till bänken vid »tebordet».

Då de där satte sig ned, såg docenten till sin förskräckelse att Ophelia grät.

»Förlåt mig», sade hon, »det kom så mycket på en gång — så mycket, som nu är så långt borta — så långt skilt från mitt liv.

Min debut som Ophelia tror jag var mitt livs kulminationspunkt. Jag dyrkade konsten, och det var mig en sådan fröjd att få spela.

Dittills omhuldad av alla — av både kamrater och lärare — trodde jag, då jag trädde in på scenen, att blott idel välönskningar följde mig. Strax förut hade jag också av en fattig kamrat fått emottaga den där buketten ni talade om.

Stackars gosse — Gud vet på vilka vägar han nu vankar! Efter min förlovning lär han ha försvunnit totalt. Sedan dess har ingen hört något ifrån honom. Det var emellertid en sådan god och finkänslig yngling.»

»Men ni talar om er debut som er kulminationspunkt?» frågade docenten förvånad. »Ledsnade ni då sedan vid scenens konst?»

»O nej, vid konsten tröttnade jag aldrig», utropade Ophelia, »men varför jag kanske helst dröjer vid Opheliaminnet, är att det står så rent och fagert för mig. Jag var så fullt uppe i min roll — och då allt var slut, och jag blev framkallad, och man applåderade mig så våldsamt, då erfor jag en glädje, som jag aldrig känt så oblandad varken förr eller senare.

Redan dagen därpå fick jag erfara vad ramlade illusioner ville säga, då de första tecknen till avund och intriger röjdes. Vilket pinsamt intryck det gjorde på mitt oerfarna hjärta, kan jag inte säga er!»

»Men er konstnärsbana erbjöd er väl också mycken glädje och fröjd?»

»O ja, vilken fråga», utropade hon entusiastiskt, »mer fröjd, mer glädje, mer hänryckning än jag nu tycker mig kunna bära», fortsatte hon. »Och då jag tänker tillbaka på denna underbara tid, försvinna skuggorna till ett intet emot solskenet, som då belyste min väg. Men jag var ung då och därför utövade livets små förvecklingar och sorger ett så mycket mäktigare intryck på mig än vad de nu skulle kunnat åstadkomma — nu då jag lärt känna och prövat på dess stora», tillade hon sorgset.

»Men nu få vi lov att gå till de andra», fortsatte hon med helt annan röst. »Jag är rädd att de tycka sig ha en bra försumlig värdinna, som spatserar omkring med en enda gäst och lyssnar till sagor och minnen från en tid som — jag vet ej varför — ej får ha funnits för brukspatronessan på Adolfsfors!»

Och så gingo de sakta tillbaka.

Men fastän Ophelia gick omkring och talade glatt och förekommande med envar, förrådde dock den drömmande blicken, att hjärtat och sinnet voro på annat håll.

När junikvällen gått över till nordens ljusa sommarnatt och värd och värdinna stodo där ute på trappan för att ge gästerna en sista avskedshälsning, då hade

hon också sagt docenten några ord, som alltjämt ljödo för hans själ.

De följde honom, när vagnen rullade tillbaka, de följde honom, när han blickade upp mot de bleka stjärnorna, de följde honom, när han väl krupit i säng under sina vänners gästfria tak.

»Kom snart tillbaka», hade hon sagt, »jag längtar att tala med någon, som förstår och älskar konsten, jag längtar att få tala om gamla kära minnen!»

Han kände på sig, att han skulle bli välkommen till Adolfsfors, och en hemlig stor lycka genomdallrade hans väsen vid tanken på Adolfsfors Ophelia.

»ATT VARA ELLER ICKE VARA, DET ÄR FRÅGAN»

Så hände det sig, att traktens »finske gäst» och Adolfsfors »Ophelia» träffades litet varstans på bjudningar och kalas. Och för varje gång upptäckte de alltjämt nya beröringspunkter, nya gemensamma glädjeämnen, som kommo deras hjärtan att slå i samma takt.

Men vackra sagor äro sällan långa.

Den unge docenten fick budskap från Helsingfors, som påkallade hans omedelbara hemkomst.

Resa utan att få säga farväl till henne, som sedan så många år varit hans skönaste och djupaste hemlighet, kunde han dock icke.

Därför måste enspännaren fram och — fast det var själva midsommarafton — for han i väg till Adolfsfors på avskedsvisit.

Den stora vita gården låg där helt övergiven och ödslig med i aftonsolen eldflammande fönsterrader.

Tomt syntes det också vara inomhus. Främlingen hade ingen annan råd än att bege sig av på upptäcktsfärd ur rum i rum.

Sakta gick han uppför trappan till övervåningen. Dörrarna stodo öppna, även de som från vita salongen ledde ut till balkongen. Äntligen innanför skära förmaket fann han husets värdinna sittande i gröna kabinettet framför björksekretären.

Hon satt och läste i ett litet häfte, som han tyckte såg ut som tidningsurklipp.

Då hon hörde någon komma, lade hon hastigt in det i en utdragen sekretärlåda.

Så såg hon upp och kom emot honom med utsträckta händer och strålande ögon.

»Ni är så välkommen», sade hon, »jag sitter här alldeles ensam, min man har måst resa till Stockholm i och för en affärsangelägenhet.»

Han tog hennes framsträckta händer.

»Ha också alla i huset rest med honom», skrattade han. »Jag tror ni är den enda levande varelsen i hela slottet. Dock är jag glad att finna slottsfrun på sin plats.»

»Tjänarna äro ute och fira midsommar, förstår ni», log hon. »Jag är ensam hemma och vaktar huset.»

»Jo det var en skön väkterska», skämtade han, »som sitter i den allra längst bort belägna vrån — och varken hör eller ser! Jag undrar just vad det kunde vara som så helt upptog er?»

Hon tog fram häftet, men höll det bakom ryggen.

»Ni tycker nog, att jag är bra barnslig», sade hon, »men vems fel är det också att minnena från förr nu alltjämt hemsöka mig!»

Hon höjde skämtande pekfingret och log förebrående.

»Är det mitt fel, så bör jag väl också få se den där förborgade skatten», skrattade han.

En fanfar kom dem båda att rycka till.

»Nu komma spelmännen och folket», sade hon, gav honom i detsamma det lilla häftet, och skyndade själv ut på balkongen.

Det var urklipp ur teaterrecensioner, som docenten nu började girigt studera. Han njöt av att känna igen varje drag som skildrades, tonfallet i hennes röst, rörelsernas mjuka behag.

Särskilt dröjde han vid Ophelia. »Mademoiselle Ramsten ger rollen utan all förkonstling», hette det, »i vansinnesscenen får man ett gripande intryck av ett stackars hjärtas inåtvändhet, av en värld, hemlighets-

full och oförstådd av andra, men där hon lever, glädes och lider, så att sinnet liksom lyftes över oanade och dunkla vidder...»

Han lade långsamt ihop häftet och gick efter henne ut på balkongen.

»Tack», sade han varmt, »jag har läst dem med mycket nöje. Det fattas dock vissa urklipp i er samling.»

Förvånad såg hon upp emot honom.

»Det tror jag knappast», sade hon. »Så noga jag kunde, tog jag reda på allt i den vägen.»

»Ja men ni kanske inte beräknade, att ert rykte också flög över Bottenhavet. Och där borta i Finland satt också någon, som klippte ut vad som sades om — den Ophelia han så mycket älskade!»

Båda stodo alldeles tysta.

Musiken kom närmare och närmare, och snart började midsommarfirarna ringla in genom trädgården.

»Lillbana» — där dansen och trakteringen väntade — låg på andra sidan om huset, mitt för ena flygeln. Men då de hade upptäckt »frua» på balkongen, togo de vägen omkring för att få hälsa på henne.

Rättaren tog ordet och tackade henne för all den glädje hon beredde dem. Taktfasta leverop hördes.

Hon log sitt vackraste leende emot dem och tackade dem i sin tur för den så från hjärtat gående hyllningen.

»Ser ni», sade hon åt främlingen, som rörd stod där vid hennes sida, »de där båda, som gå i första ledet, den mörke och den ljuse, äro bröderna Warg. Likaså olika som de äro till utseendet, likaså olika äro de till sin läggning, den ene allvarlig för att inte säga svårmodig, den andre lika glad i alla väder. Båda ha granna röster. Ni skulle bara höra Olle sjunga: 'Sjutton år tror jag visst att jag var'», sade hon strålande och började smått trampa takten med den lilla foten.

»Och där är Skäras», fortsatte hon — »han som är

blind på ena ögat — men så ser han så mycket bättre på det andra, humorn formligen gnistrar därur, och otaliga äro de ordstäv han ger upphov till.

Där komma alla smederna, mästersmederna först och lärlingarna efteråt: Svarten och Hellström och Hellberg och Lunk och Barfot.

De där vackra ungdomarna äro Mjölnar-Anders och hans systrar, och den där mörka skönheten med det burriga håret och skimret i ögonen är Stina i Mosstuga — en född sagoberätterska — därför har hon också alltid så många barn omkring sig, den lilla hon nu håller i hand är Kerstin från Lernäs, min särskilda favorit. Och han, den långe, som går och ser ut som en militär, är Erland Olsson. Eftersom han tar sig så bra ut på kuskbocken, så måste det alltid vara han, som skjutsar svärmor», tillade hon skrattande. »Och där komma Segol och Nord och Rahm...»

»Jag tror ni känner dem allihop», avbröt han henne en smula förvånad.

»Känner ja» — återtog hon än mer förvånad, »skulle jag inte känna mitt eget folk, känna och älska dem! Bekantskapen med värmlänningarna har varit den allra största glädjen, som mitt äktenskap skänkt mig», fortfor hon — men i detsamma skulle hon velat bita av sig tungan för att de orden undsluppit henne, för att hon därmed blottat deras samlivs fattiga innebörd. Men mannen vid hennes sida låtsades varken se den glödande rodnad, som spred sig över hennes drag ej heller märka det tvära avbrottet. Han fortsatte helt lugnt:

»Ja, att värmlänningarna äro särdeles älskvärda och gästfria, det har också jag fått erfara under den tid jag varit här.»

»Jag tänkte särskilt på folket», återtog hon. »Livets omedvetna poesi, som är så gripande, den finner man oftast här i de små hemmen, och därtill en takt och

finkänslighet, som man mången gång saknar hos dem, som anse sig stå åtskilligt högre upp på rangskalan. Men så är folket också så ovanligt begåvat, deras fantasi är så livlig och tankarna så rörliga. Mången filosof skulle ni finna här uppe i våra skogar!

Aldrig skall jag heller glömma huru kärleksfullt de togo emot mig, då jag kom hit», tillade hon.

»Åh ja, det var nog inte så svårt», tänkte han, då han såg på henne.

Som hon nu stod där med den tunna vita klänningen som ett moln omkring sig och den vackra blicken lysande av godhet, så ville han minnas henne, så skulle han föra hennes bild — osedd och ovetande för alla — med sig i sitt hjärtas allra innersta hem till det avlägsna Finland.

Hon böjde sig en smula utanför balkongräcket och vinkade åt de sist försvinnande leden. »Måtte de nu alla få en riktigt rolig kväll», utropade hon.

»Vad ska' vi båda nu göra», frågade hon, »ska' vi musicera eller kanske först sitta här en liten stund och njuta av utsikten i aftonbelysningen.»

Då hon i detsamma satte sig, följde han genast exemplet.

»De där urklippen, ni talade om, skulle ni vilja ge mig dem nästa gång ni kommer hit», frågade hon drömmande.

Han reste sig åter.

»Gärna», sade han hastigt, »men då hoppas jag ni också vill ge mig något i gengäld?»

Hon såg undrande upp.

»Vad kan det vara som ni vill ha av mig — jag som intet har att ge», svarade hon dröjande.

»Åh jo», sade han bedjande, »ge mig en relik, som jag kan få gömma i mitt minnesskrin! Låt oss fira denna midsommarafton med att ni spelar en av edra favoritroller!»

»Nej, nu tror jag rakt att ni blivit litet tokig», utro-

pade hon och slog till ett klingande skratt. »Vad skulle vi då göra, frammana Hamlets ande eller någonting annat i den högre stilen?»

Knappt hade hon yttrat de sista orden, förrän högljutt larm och buller ekade från dansbanan.

»Vad kan det vara?» frågade hon ängsligt.

»Svara mig först på min begäran», bad han ivrigt, »så skall jag strax gå och ta reda på vad som står på!»

»Nåväl min herre, jag lovar er, att jag skall spela en scen som Ophelia nästa gång ni kommer till Sverige, om jag får urklippen», sade hon.

»Måtte det bara inte hänt en olycka där nere», tillade hon oroligt.

»Tack», sade han och böjde sig i förbifarten ned över hennes hand, varpå han hastigt sprang utför trapporna och fram till folkhopen, vars skrän och skratt blivit allt högljuddare.

»Det är bara en taskspelare, som kommit hit och nu håller på att göra sina konster», sade Erik Korp till svar på hans fråga.

»Gå och tala om det för frun», uppmanade honom främlingen och trängde sig därvid en smula fram.

Trasig och smutsig stod taskspelaren där — en mänskospillra, ett stackars löjligt subjekt, som måste vara löjlig för att leva —

Röda trasor fladdrade både kring hans dräkt och trollstav. Det svarta håret växte vilt och tovigt, och ur munnen flödade strömmar av ord, vers och glosor på främmande språk allt i hög falsett.

»Vänd dig om, taskspelare, och trolla för herrn här», utropade Olle Warg, »visa nu dina lustiga konster!»

Och taskspelaren vände sig om.

Med bugningar, nigningar och skutt kom han fram mot den främmande. Trollstaven balanserade han på det yttersta av sitt finger.

Den löjliga figuren vämjde honom.

Men så hör han några ord, deklamerade med tillgjord dyster teaterröst, som kommer honom att ta ett steg tillbaka.

»Att vara — eller icke vara, det är frågan!»

Så ser taskspelaren upp, och deras ögon mötas. Blickarna stå stilla ett ögonblick i varandras, och en glimt tändes hos dem båda.

»Är Sverige då trolleriets land, de hemlighetsfullt sammanflätade ödenas land», tänker främlingen, »huru återser jag inte de båda människor, som jag så särskilt mindes!»

Men taskspelaren hade långsamt sänkt sin stav. Dess spets pekade nu mot marken och de granna trasorna släpade i gruset. Och så småningom böjdes det svartlurviga huvudet i djup förkrosselse.

»Hej taskspelare, har du glömt dina konster, upp med staven och trolla», skrek Petter Wärme, som blivit glad av traktering och ledig helgstämning.

»Han har visst blivit sjuk», sade främlingen, »bäst att låta honom vara i fred, jag skall ta hand om honom!»

»Kom», viskade han till taskspelaren, »låt oss gå några steg, så komma vi in i en syrénberså, där ni kan få vila ut, fri för alla blickar.»

Och där fick han så småningom höra hans historia: huru den fattige ynglingen, som en gång så glädjestrålande gått med röda rosor i händerna, sjunkit allt djupare och djupare.

Livet hade mist allt sitt värde för honom, då Ophelia försvann ur hans åsyn. Då först hade han förstått, att han ägde ett hjärta — som ej var någonting värt, och vad nyttade allt egentligen se'n till? Ingen frågade efter, om han levde eller var död!

»Ni misstar er», sade docenten och lade handen om den andres sänkta panna, höjande upp hans huvud. »Själv har jag hört Ophelia med av rörelse darrande stämma undra över hur det gått er i livet. Skulle ni vilja se henne nu?»

»Se henne — aldrig mer! Skulle jag då ha flytt från Stockholm och dragit land och rike omkring för att jag skulle slippa möta henne — så som jag nu ser ut!»

»Vet ni vad detta ställe heter?»

»Ja, Adolfsfors har jag hört.»

»Vet ni vem, som bor här?»

»Nej — det intresserar mig inte.»

»Åhjo, det gör det nog, här bor — Ophelia!»

Taskspelaren sprang upp. Medan blodet långsamt färgade hans bleka ansikte mörkt, tog han med darrande hand av sig sin trasiga mössa.

»Det skulle alltså gå därhän», viskade han hest, »att jag skulle släpa min skam och min förnedring ända fram till din dörr, Ophelia! Så måtte väl måttet vara rågat!»

Han gick.

»Vart går ni?» ropade den andre efter honom.

»Till helvetet — min herre», svarade han avvisande.

När docenten omsider stod upp för att gå, snärjdes hans fot av någon grannlåt.

Det var trollstaven, som taskspelaren glömt.

Midsommaraftonens drömfyllda skymning började falla på.

Folket med spelmännen i têten hade under skratt och glam tågat bort från den lövomkransade »lillbana» ned till »storbana» på bruket.

Som Ophelia givit alla tjänsteandar ledigt, hade hon själv skyndat ner för att ställa supén i ordning. Hon dukade fram den på den stora öppna verandan utanför matsalen.

Vildvinet, som från dess sida klängde upp mot balkongen därovanför, var knappast fullt utslaget, men

på ömse sidor om de uppslagna matsalsdörrarna stodo två stora nerier i blom.

Just då hon fått allt färdigt, kom gästen, som hon med en inbjudande gest bjöd ta plats vid sin sida.

En hel värld av poesi steg upp från trädgården framför dem.

I mitten på den ännu späda sammetsmjuka gräsmattan spelade vattenkonsten sakta. Syréner och jasminer sände ut hela strömmar av vällukt. I närheten av den lilla vita lekstugan satt en taltrast och slog drill på drill.

På ömse sidor om rosengången stodo ett par smärta popplar liksom på vakt. Deras kronor vajade nu sakta för den svaga aftonbrisen, viskande den gamla visan: »Ingen slipper här fram, här fram, förrän han säger sin kärestas namn!» Från fjärran hördes bruset från forsen.

Slutligen bröt Ophelia själv tystnaden — inte den tystnad, som skiljer, utan som binder!

»Nå den befarade olyckan var ju icke så farlig», log hon. »Vi höllo på att frambesvärja Hamlets vålnad, men efter vad jag hörde av budet ni skickade mig, så lär ju vålnaden helt enkelt visat sig i en taskspelares gestalt!»

»Ni säger mera sant än ni tror, min fru», inföll docenten med allvarlig röst. »Kan ni gissa med vilka ord vålnaden först tilltalade mig. Precis med Hamlets egna: 'Att vara eller icke vara, det är frågan!'»

»Nej men är det sant eller skämtar ni bara?»

»Fullkomligt sant. Taskspelaren var ingen annan än — er forne vandrande riddare! Den stackars karlen tycktes blott nu göra längre och bittrare vandringar än fordom, då han kretsade fram och tillbaka i den cirkel, där ni var medelpunkten.»

»Vad säger ni — är det möjligt — ni har alltså talat vid honom», utropade hon bestört.

»Ja —.»

»Och han ville inte komma hit?»

»Nej det ville han inte —.»

»Stackars min gamle vän, vad skall jag kunna göra för honom», mumlade hon och började hjälplöst fingra på en medaljong, som hon bar i en fin guldkedja om halsen. »Pengar är vad han mest behöver förstås — men pengar från mig skulle än ytterligare såra honom.

Nu vet jag», sade hon i detsamma de reste sig från bordet.

Hon knäppte av den dyrbara medaljongen. »Jag skall sätta mitt porträtt i den här och skicka honom den jämte en liten hälsning.»

»Ni kanske ursäktar, att jag försvinner på ett par ögonblick. Jag ville gärna genast få i väg ett bud till honom, medan han ännu är kvar här på trakten.»

»Men jag skulle väl kanske också gå nu», sade docenten en smula frågande.

»Åh, skulle vi inte musicera litet först», avgjorde hon. »Jag kommer strax tillbaka.»

Han gick in och slog sig ner framför flygeln, slog an några ackord och lät fingrarna göra några löpningar. Så svällde en vacker, fyllig barrytonröst ut. I de gamla vemodiga finska folkvisorna lade han in hela sin själ, i toner tolkande, vad han inte annars vågade säga.

Och hon, som sakta kommit tillbaka och slagit sig ned i rummets mörkaste hörn, böjde allt djupare och djupare sitt huvud — och grät.

Så reste han sig äntligen upp och gick fram emot henne.

Hon reste sig likaledes och deras händer möttes.

Blodet forsade vilt i hans ådror, och han måste göra våld på sig för att inte stormande sluta den lilla vita gestalten intill sig.

Men han behärskade sig och sade blott stelt formellt:

»Så återstår mig då ingenting annat än att säga er farväl och tacka er för den här tiden!»

»Tack själv», mumlade hon knappast hörbart.

»Tillåter ni — att jag någon gång skriver till er», frågade han vidare.

Hon såg upp på honom — och i hennes ögon läste han all hennes inneboende längtan, men så sänkte hon åter blicken och sade flämtande — han tyckte sig höra hur den lilla fågeln slog vingarna mot gallret — »nej — ni ska' inte skriva — det är bäst så!»

»Men» — tillade hon — »jag får höra från er genom edra vänner och släktingar här på 'Annero' — och ni får också genom dem underrättelser från mig.»

Han bugade, förde hennes hand mot sina läppar och — så var han borta.

Det sista han såg, då vagnen körde utför alléen, var en vit gestalt, som från balkongen vinkade till avsked.

Men så fort vagnen var ur sikte brast hennes självbehärskning.

Med stelt uppspärrade ögon vände hon sig långsamt om mot det stora eleganta rummet, som nu syntes henne så öde och skrämmande tomt.

»Burfågel», mumlade hon bittert, »själv har du gjort dig till burfågel, och ändå har du vingar, stora starka vingar, som nu kunde burit dig högt ovan molnen till lyckans förlovade land — de tusen sjöarnas land... Men kanske är det ännu icke för sent...» hennes blickar flögo vilt mot stallet, där hon visste ridhästen ännu stod sadlad sedan middagsturen... »om jag skulle... om jag skulle», flämtade hon.

»Nej, nej, nej», skrek hon plötsligt, »inte svika, inte svika...»

I skakande gråt sjönk hon ned och blev liggande med huvudet mot armarna på balkongräcket.

»Den som vore gammal, riktigt gammal», kved hon, »det är så svårt att vara ung och behöva börja... från slutet. Då det börjar för andra är allt slut för mig... slut!»

Men enstämmigt förklarade sedan flere midsommarfirare, att de den natten sett »vita frun» på balkongen och sådant bådade icke gott för Adolfsfors!

SISTA AKTEN

En mörk novemberafton ett par år därefter satt den nyutnämnde professorn vid Helsingfors universitet i sitt komfortabla studierum, fördjupad i läsningen av en gammal indisk saga.

Ju längre han läste desto skarpare framträdde vecket mellan hans ögonbryn.

Han hade kommit till berättelsen om det av gud Brahma planterade stora frukträdet.

Varje äpple, som trädet bar, inneslöt inom sitt rodnande hölje de båda livsbetingelserna: man och kvinna.

Förenade ända från fröet, mognade de under regn och solsken samman till en den härligaste frukt.

Men så kom skördetiden.

Och då föll det gud Brahma in att skämta.

Han skar itu varje äpple och blandade halvorna om varann.

»Den som nu kan hitta sin rätta halva igen» — skrattade han — »får mitt hederspris och därtill livets högsta goda och sällhet!»

Och så blev det ett letande och jämkande och skarvande och lappande — men orätta halvor fingo ändå de flesta.

Och hade icke den fullödiga sällheten försvunnit på samma gång som helheten...

Det knackade på dörren. Jungfrun kom in med ett brev. Han såg genast att det bar Åmots poststämpel och skyndade sig darrande att öppna det.

Ivrigt flög hans blick utefter raderna.

»Här har på sistone skett stora omvälvningar» — läste han — »särskilt hos våra grannar på Adolfsfors.

Kan du tänka dig att Fredrik Groth är död!

Den unga änkan har varit beundransvärd i sin aldrig svikande omvårdnad om maken. Till en början höll han själv mycket noga på, att hon för varje dag kom ut några timmar från sjukrummet, ordnade om att hon måste promenera till fots eller i vagn, men ju längre det led med honom, desto mera förlorade han — liksom andra sjuklingar — allt begrepp om tid, och så fort hon försvann ur hans åsyn för några minuter, blev han orolig och låg och kastade sig, ropande hennes namn.

På det viset blev hon mest sittande inne hos honom både dag och natt.

Också har hon blivit mycket förändrad till utseendet, det lilla ansiktet är nu mest bara ögon, två stora underbara ögon med en misstänkt strålglans — om av tårar eller av återskenet från en annan värld — därom kan jag ej yttra mig.

Det viskas även något om, att Grothens affärer icke äro så lysande, som man trott.

Efter allt byggande och alla kostbara anläggningar — av vilka vattenledningen inte dragit den minsta summan — alla festligheter och all utvecklad glans och prakt, så vore det ju inte heller så underligt.

Adolfines man, den unge juristen, som genast och på en gång tog ut sin avlidna frus hela förmögenhet ur Adolfsfors rörelsekapital, minskade också därigenom avsevärt husets bärkraft.

Visserligen var arvet efter 'gamle Grothen' ansenligt, men det måste ju ta slut någon gång, då det inte förkovrades. och den saken förstod nog inte unge Grothen sig på. Brukspatron Santesson — på Eda — som tillika med gamla fru Groth varit förmyndare för barnen hade också låtit pengarna rulla ganska lätt.

Talar ryktet sanning, så blir det mer än synd om vår unga grannfru. Förutom sorgen får hon då också göra bekantskap med ekonomiska bekymmer — hon som hittills varit van att få sina önskningar uppfyllda, innan hon ens hunnit uttala dem.»

Allt annat i brevet gick honom spårlöst förbi. Blott en enda tanke gjorde sig åter och åter gällande.

»Ophelia var fri! Ophelia var fri!»

Skulle han skriva? Nej, inte än. Hennes sorg var ju hans glädje.

Själv hade hon ju också avböjt det... »det är bäst så», hade hon sagt.

Nu var han henne så tacksam att inte ens ett enda ord fått falla dem emellan, som anklagande eller hindrande kunde resa sig upp i deras väg, den väg som han nu hoppades att de skulle få vandra samman.

Störa henne ville han inte, tid skulle hon få på sig — all den tid konvenansen fordrade!

Men hans var hon, hans egen, därom var han viss!

En lycklig tid började nu för den unge professorn. Han var som förvandlad. En liten fågel satt i hans bröst och sjöng de ljuvligaste visor.

Fastän det var både mörkt och kallt och människorna sprungo huttrande omkring på gatorna, tyckte han det var vår i luften.

Det stod som ett ljus omkring de enklaste saker han såg i butikerna, där han nu gick och valde ut saker åt henne och det nya boet, han höll på att bygga.

Han hyrde en stor ny våning med utsikt över sjön på Västra Esplanaden. Arbetsrummet hade inbyggda fönster. Där i fönstersmygen skulle hon bestämt tycka om att sitta och se ut på den livliga skeppstrafiken, medan de små fingrarna sysslade med knyppeldynan — som han redan installerat på dess plats!

Bredvid hans skrivbord stod också hennes stol.

I andanom såg han henne sitta där. Vad det gick lätt att arbeta!

Så fyllde han dag efter dag det nya hemmet, förskönade det med tavlor och konstsaker. Blott några få rum voro tomma. Dem skulle hon själv möblera alldeles efter sin egen smak, tänkte han.

Vintern gick.

Då snötäcket började smälta, fick han åter ett brev från »Annero».

»Det gick såsom man trodde», skrev ingenjören. »Grotharnas välde på Adolfsfors är slut, och egendomen har måst försäljas.

Men utan att klaga gick den unga frun och tog farväl av allt.

'Det var så gott att Fredrik slapp se och vara med om allt detta', sade hon. 'För honom betydde den yttre apparaten så mycket mer än för mig.'

Nu har hon flyttat till Stockholm.

'Jag bor i ett litet hus, mycket mindre än smedshuset där hemma', skriver hon, 'men jag är så glad och nöjd åt min lilla lugna vrå. Med några få gamla fina möbler, som jag har kvar, och blommorna, ser det ganska inbjudande ut.

Så tycker åtminstone mina gamla vänner, som åter börjat söka upp mig. När får jag glädjen att ta emot er?

Men ett förbereder jag eder på. Ni få ströva långt ut på malmen, Ladugårdslandet, som det kallas, innan ni finner mitt nya lilla hem —.'

De nya ägarna till Adolfsfors äro två norrmän. Men jag tror inte, att herrar Pay och Nielsen länge bli herrar på täppan — därtill äro de båda kompanjonerna för olika.

Den ene är liten och mörk och tjock. Han har pepparbruna ögon och små, men fruktansvärt energiska händer, som se ut att kunna roffa åt sig åtskilligt.

Den andre är lång och ljus, en grann karl men verkar goddagspilt. Han dröjer gärna vid glaset, påstås det. De bo i var sin våning. Den ene är gift — men

visst så litet som möjligt! Unga frun sitter mest ensam hemma.

Ofta komma de farande utefter vägarna — med spann.

Hästarna ha silverbeslagna selar och ekipaget ser mycket fint ut, men herrarna själva?!!

Harskramlor — skulle jag vilja säga.

Det värsta är dock, att de nog tillhöra den kategorien, som 'spekulera i skog och ta rubb och stubb!'

Ännu har jag inte torts tala om mina misstankar för min Anna.

Dels för den ensamma fruns skull, dels för Ophelias, som tycker om att få underrättelser från Adolfsfors, har Anna någon gång farit dit och hälsat på de nya grannarna.

— — —

P. S. Här har nu nära nog hänt en skandal.

I går då herr Nielsen — den ene av kompanjonerna heter så — for här förbi, frågade han Anna, om hon ville göra honom sällskap till Adolfsfors. Hon samtyckte och de foro i väg i bästa sämja.

Men kan du tänka dig, då de kommo uppför Adolfsforsvägen in i den ståtliga granalléen du minns — vad får Anna se!

På ömse sidor om vägen ligga de höga granarna — fällda!

Anna blev likblek, fattade tag i tömmarna och höll inne hästen.

'Vem har gjort detta', ropade hon, sig själv knappast mäktig.

'Åh er det ikke nydeligt', försökte han skämta, men då han såg hur uppskakad hon var, blev han visst en smula skamsen själv och fortsatte:

'De maa tro Frue; her skal bli sa meget penere, da vi faar birk istedet.'

'Och sådant får ske... sådant kan då få försiggå

i Sverige, utan att — lagen ingriper', avbröt Anna, darrande av harm.

Och då han lugnande tog sig för att kärvänligen klappa henne på handen, fortfor hon:

»Stanna människa — jag måste ur — rör mig inte — ni har blod på händerna — skogens blod ropar högt utav marken! Nu förstår jag er hustrus tårar — skogens förbannelse vilar över ert hem — den kan ni icke undgå — farväl' — och därmed hoppade hon ur mitt på vägen.

'Er De gal, Frue, jeg har vel rettighed att gjöre med min eiendom vad jeg vil', utbrast han.

'Er egendom', upprepade Anna, 'tror ni då, att Adolfsfors bara är — bara betyder — pengar! Det visar just hur litet ni i verkligheten äger av det ni påstår er äga!

Men hur ni förvaltar edra pund, vad ni gjort med en av våra vackraste egendomar, det skall ni en gång för samtid och eftervärld svara för!'

Därmed vände hon honom ryggen och gick tillbaka.

Efter den betan förstår du, att det nu är slut med umgänget på Adolfsfors —.»

Professorn satt länge med brevet framför sig. Så tydligt såg han fru Anna och scenen på landsvägen framför sig.

»Det är sant, att det finns bara två slags människor», tänkte han, »människor med och utan entusiasm. Och hur fattig skulle icke världen ha varit, om vi saknat de förra! Men så länge den omutliga rättskänslan finnes och rättfärdighetskravet slår ut i lågande eld, lyser ännu eldstoden för oss i natten.»

Men så gingo tankarna åter till henne... till det lilla hemmet långt där ute på malmen. Han såg henne gå där bland sina blommor.

Han var nästan glad åt att alla Grothens pengar voro borta.

Det var ju ett så mycket större privilegium för honom att nu få ge henne allt sitt!

Bara isarna ville lossa, så båtarna kunde komma över havet! Hans längtan växte med varje dag.

Och äntligen en vacker vårdag stod han högt uppe på kommandobryggan, då båten gled allt närmare och närmare in mot »Mälardrottningen» — hennes stad!

Aldrig hade den synts honom så fager som nu med sitt glittrande vatten, sina rena och strålande gator, sina knoppande träd. Alla människor han mötte tyckte han också sågo goda och vackra ut.

Men vad skulle han ta sig till så här tidigt? Ännu kunde han inte gå till henne på visit.

Så kom han ihåg urklippen han bar i plånboken. Hon skulle få kvittera dem med att spela Ophelia för honom.

Han log som en skolgosse.

Då skulle hon också ha blommor, han skulle bekransa henne!

Han frågade efter en blomsterhandel och gick in och valde ut en stor lagerkrans, som fick band i de finska färgerna.

Själv bar han så kransen gata upp och gata ner letande sig fram mot »Ladugårdslandet». Ju längre han kom inåt malmen, desto mindre blevo husen, som klättrat uppför bergsknallarna.

Nu är han inne på hennes gata och börjar titta efter numret.

Då får han i en öppen port syn på en man, som han tycker sig känna igen ... är det inte f. d. ynglingen från Hagaparken — taskspelaren?

Men både på den korrekta dräkten och hållningen ser han ögonblickligen, att han nu blivit en upprättad människa. Fasligt blek och allvarlig var han ändå! Eftersom han just stod där, så var det nog Ophelias hus.

Han nästan sprang uppför den lilla branten.

Uttryckande sin glädje att på detta vis få återse en gammal bekant, hälsade han vänligt på den mörke mannen och seende upp mot husnumret fortsatte han:

»Vår gemensamma vän, fru Ophelia, bor ju här? Nu är det äntligen min tur att få göra henne min uppvaktning.»

»Ni kommer tyvärr — för sent...» svarade den mörke mannen ansträngt.

»Hon har således flyttat», sporde professorn förvånad. »Då kanske ni kan säga mig varthän?»

»Dit» — svarade den andre, i det han sträckte handen mot höjden — »dit, där hon hörde hemma!»

»Inga teaterfasoner nu, min herre», utstötte professorn, och sökte tränga sig förbi honom, »jag har inte tid med sådant — jag som väntat så länge!»

»Ni måste höra mig», återtog den andre och grep honom om axlarna.

»Ophelia är död —»

Professorn vacklade, slaget var för häftigt.

Nu var det f. d. taskspelaren, som sökte stödja och lindra.

»Jag visste ni skulle komma... med första finnbåten, därför har jag stått här och väntat. Ophelia själv har talat med mig om er. Hon dog med edert namn på sina läppar.»

»När — när dog hon?»

»För tre dagar sedan —.»

»Såg ni henne före hennes död?»

En solglimt gick över den mörke mannens bleka ansikte då han svarade:

»Ja, lyckligtvis fick jag se henne, fick följa med slutet av hennes liv, liksom jag bevittnade hennes första steg på den bana, som om den fortsatts, skulle fört hennes namn till odödligheten.

Ni vet måhända, vilket dyrbart minne hon sände mig, efter det vi båda sammanträffade vid Adolfsfors?

Nåväl, det att hon t r o d d e på mig, att det verkligen

på Guds gröna jord fanns en människa, som trodde på mig och det kall, som ändå var mitt, det hjälpte mig upp ur dyn.

Jag vände mitt smutsiga hantverk ryggen och skyndade tillbaka till Stockholm, där jag så småningom på nytt vann inträde vid teatern.

Då jag hörde att även Ophelia återkommit hit, vågade jag — eftersom jag dock nu ärligen tjänade mitt dagliga bröd — att besöka henne.

Ni skulle sett så vänligt och kamratligt hon tog emot mig, så utan alla ceremonier! På några få ögonblick rent av glömde jag bort alla de år, som lågo emellan vår teatertid och den förnyade bekantskapen. Sedan var det nästan som förut.

Som jag var den ende av hennes bekanta, som träffat er, talade hon också ibland med mig om er. Och jag förstod, att ni var den lycklige — som hon älskade. 'Då det blir vår', sade hon så ofta — och log sitt mest strålande leende.»

»Var hon länge sjuk — hade hon svåra plågor?»

»Nej, det vill säga, hennes hälsa var nog förut undergrävd genom det myckna vakandet vid mannens sjukbädd, men slutet kom efter blott två dagars svår kamp mycket hastigt och oväntat. Dödsorsaken var maginflammation.

In i det sista talade hon om er, och fantiserade om, att hon lovat spela en scen ur Hamlet för er...»

Nästan medvetslöst stirrande mumlade professorn blott: »för sent — för sent — att jag skulle komma för sent!»

»Vill ni inte att jag skall föra er upp till henne», frågade den mörke, och så stapplade de i väg uppför trappan till Ophelias hem, där professorn blev lämnad ensam med den döda.

Mitt på golvet låg hon i sin vita kista. Så lugn och fridfull hon såg ut, som en marmorbild från antikens dagar! Men de underbara ögonen, »som voro

födda att gråta», de skulle icke mera öppna sig här på jorden. Skådade de nu månne ljusare nejder, där inga tårar mera finnas till?

Ömt började han smeka hennes långa ljusa hår, som i två flätor föll ned över axlarna.

Då först upptäcker han lagerkransen, som han ännu krampaktigt håller i andra handen.

Intensivt lider han på några få minuter på nytt igenom all sin brustna lycka, alla sina härjade förhoppningar. Allt som varit glider förbi hans minne. Han ser Ophelia, som han såg henne första gången på scenen...

Plötsligt skrattar han... »ja visst, ja, du har hållit ditt löfte... du har kompletterat den sista akten av Hamlet... du har nu låtit mig få skåda Ophelia i likkistan...

Men min älskade, min älskade, v a r f ö r valde du just denna sorgliga scen?»

Medvetslös sjönk han mot golvet.

»GENERALMAJOREN AV FINLAND»

Det lider mot jul.

Mot Upplands kust vräker Östersjön svart och dånande i kvällen. Strandisen har rämnat av stormen, och flaken gunga och rassla skavande emot varann.

Molnskyarna ila snabbt förbi uppå himlavalvet, då och då fullständigt döljande den blanka månen, som kastar sitt ljus över den sovande nejden.

Stormen yr och viner. Det suckar och stönar i skorstenspiporna uppe i det gamla slottet på krönet.

De rostiga gamla väderflöjlarna fara gnisslande av och an på tornspirorna.

Blott i ett enda fönster i andra våningen glimmar ett svagt ljus.

Där innanför sitter en ung kvinna och ser spejande ut genom det välvda, smårutade fönstret.

Det är unga fru Ulla Montelius till Penningby, som i kväll — liksom oräkneliga kvällar förut — sitter där lyssnande och spanande ut i kvällsmörkret efter honom, som alltjämt dröjer att komma — hennes egen make.

Det lilla fina, ovala ansiktet är omgivet av ett guldblont hår, tillbubblat över öronen och upplagt i en hög knut över hjässan. En månguddad, stor sköldpaddskam, som nästan verkar som en krona, stöder frisyren.

En liten nervikskrage sluter tätt intill den späda hal-

sen. Det röda klänningslivet har upptill rätt vida ärmar, men är annars stramt åtsittande. Kjolen däremot faller böljande ut åt alla håll.

Nästan orörlig som en bildstod sitter hon där. Men så småningom fyllas de stora blå ögonen av tårar, och det rycker smärtsamt kring den fint skurna, veka munnen.

Så stiger hon upp och går fram i den meterbreda fönsternischen tätt intill fönstret.

Månljuset lyser gnistrande över landskapet. Hon ser de avlövade träden, som kanta den frostbelupna vägen. Men öde och tom ligger den fortfarande. Varken en människa eller ett djur syns till. Ej heller kan hon förnimma minsta ljud av vagnsbuller.

Det är bara havet, som vräker sina vågor in mot den steniga kusten.

Den ödsliga tomheten blir henne tung.

Den kommer henne att tänka på alla dem, som före henne suttit här i detta gamla slott — det forna gränsfästet mot ryssar och ester — och väntat kanske på kärleken, kanske på friheten — eller döden.

De underjordiska fängelserna med de i de tjocka murarna inslagna halsjärnen och kedjorna talade sitt nog så hemska språk. Men borta voro de nu alla, såväl de stackars fångarna som de mäktige herrarna och deras ädelborna och sköna damer.

»Ja, linden bär löv, och löven falla av», det var ju så han gick här och sjöng, den galne herr Sture, tänkte hon och lutade pannan mot den kalla blyinfattningen. Snart skulle också hon vara borta —.

Då hennes ljus hade slocknat i natten, och ingen satt här och väntade på honom mer, skulle han komma att sakna henne då, hennes Daniel?

Hon mindes plötsligt några ord, som hennes svärmor en gång yttrat: »Det är bara ett fel med min son: han är för mycket omtyckt.»

Dolde sig måhända även i hennes hjärta — bak-

om den moderliga stoltheten över den vackre och begåvade sonen — en längtan efter att få något med av allt det, som kom främmande människor till del?

Ty, så hade det alltid varit med Daniel, hon visste det ju så väl. I skolan, vid universitetet, i kamratkretsar, i sällskapslivet, överallt hade han varit och var ännu i dag den lysande, dragande medelpunkten, den kring vilken alla samlades, den till vilken alla lyssnade, den som satte liv i spelet.

Ledsnaden trivdes aldrig i hans sällskap. Hans ljusa, glittrande solskenshumör värmde och smittade, hans tokroliga och slagfärdiga, men på samma gång godmodiga kvickhet verkade blott stimulerande, aldrig sårande. Ingen kunde egentligen motstå honom — hon, med sin undergivna känsla, sin skygga dyrkan, minst av alla.

Hur många gånger hade icke hennes egen far skämtande sagt: »Du skulle inte i allt så där låta honom få sin vilja fram, tösen min!»

Men kunde hon blott gissa sig till hans önskningar, så var det hennes lycka att få förverkliga dem. Månne det icke var nyttigt? Det lätt ernådda kanske ingen värderade?

Hon såg ned och började vrida på sin vigselring — »symbolen för vår kärlek, som uppgår i och omslutes av en evighet» — hade han sagt på bröllopsdagen.

Med ens glömmer hon den svarta ödsligheten ikring sig.

Hon tycker luften är ljum och fylld av doft ifrån rosorna, som glöda därnere i slottsträdgården. Mystiskt susa de gamla trädkronorna i parken. Penningby slott strålar i all sin prakt. Överallt sorl och glam av festklädda människor. Musiken ljuder. I den stora runda tornsalongen under de gnistrande kristallkronorna dansar världens lyckligaste brud, ensam med sin brudgum, under det att bröllopsgästerna slagit en beundrande ring omkring dem.

Den bruden var hon själv.

Sedan ser hon, hur de gå, hon och hennes brudgum, uppför den breda mattbelagda trappan, kantad med höga palmer, som länkats samman med rosenguirlander.

Vaxljusen fladdra och brinna i skimrande överflöd. Så böjer sig den ståtlige brudgummen framåt, och med ett stolt, stålande leende tar han den lilla bruden på sina starka armar och bär henne de sista stegen uppför in i deras eget rike, in i drömmarnas halvt anade lyckovärld.

Men år ha gått sedan dess, och hon har lärt sig, att många portar också leda ut och bort från lyckans rike. De portarna öppna sig så lätt för människors barn.

Pendylen på kakelugnskransen började sakta klinga...

Mekaniskt vände hon sig om.

Åsynen av den stora himmelssängen nästan skrämde henne.

Skulle hon återigen frysande av ensamhet och trötthet lägga sig och domna en stund, innan en ny dag kom? En ny dag med ny väntan!

Hon tryckte sig ännu närmare mot rutan.

»Daniel, Daniel var är du, hör du då ej mitt hjärtas rop?»

Men alltfort synes ingen människa till på vägen. Stormen tjuter och viner, och dessemellan höras blott de tunga suckarna från havet.

Vacklande stiger hon ner ur fönsternischen. Det känns som om en främmande hand allt hårdare kramade om hennes stackars hjärta. Någon knackar sakta på dörren.

In kommer gamle Redson — betjänten — som varit henne följaktig från föräldrahemmet.

Alldeles vit var han i huvudet, men ännu rak och

spänstig. Den unga härskarinnan hade han som barn ofta burit på sina armar.

Nu vakade han över hennes lille son, som blivit hans avgud.

Då hans blick uppfångade det spända, sorgsna uttrycket i hela hennes väsen, sjöd det inom honom av bitterhet.

Jo det skulle just gamle herr Hortolan veta, att hans enda barn satt så här och tynade bort i ensamhet och sorg — hon som kunde fått vem och vad som helst, som hon behagat peka på!

Ofrivilligt drog han ihop de buskiga ögonbrynen.

»Var det något du ville, Redson?» frågade den unga frun milt. »Min lille gosse sover väl gott?»

»Nådig lagmanskan kan vara lugn. 'Generalmajoren' har inte vaknat en enda gång. Han ligger precis som för en timme se'n och håller ännu sin tennsoldat i handen.»

Fru Ulla måste le.

Det smeknamn, som den lycklige fadern i ett stolt ögonblick givit sin lille son, hade Redson på allvar accepterat. Han kallade alltid den lille för »generalmajoren», vare sig titeln föll f. d. soldaten särskilt i smaken, eller han tyckte den förhöjde husets anseende.

»Men det är ugglor i mossen», fortfor den gamle. »Ja ja», tillade han då han såg hennes ångestfulla min, »Det är nu ingenting att bry sig om. Här har bara kommit en liten uppnosig herre, som 'i lagens namn' fordrar att få lägga sin lilla näsa i blöt för finnarnas skull, som han påstår vi hålla gömda.»

»O, de arma människorna, unnar man dem då inte en fristad efter alla de lidanden och strapatser de utstått! Tänk bara på flykten över havet i de öppna små båtarna», utbrast fru Ulla.

»Åh, nådig lagmanskan kan vara lugn!

De bli aldrig till kanonmat, ej heller komma de

någonsin att få smaka kosackpiskorna! Det sörjer nog nådig lagmannen för.

Jag har just sagt gunstig herrn, att jag godtar inga andra order än min husbondes, och han måtte väl känna till lagen bättre än vilken liten herre vem som helst!

Och nu sitter han själv, där han sitter! Penningby har tjocka murar, så hur han än gastar och svär, så har han ingenting för sitt besvär. Där får han också sitta, till nådig lagmannen kommer hem. Mat och dryckjom har han fått, så på honom går det min själ ingen nöd!»

»Men Redson, vad ska vi göra?»

»Göra — vi kan ingenting göra åt den saken, därom måste nådig lagman själv...»

»Tänk, om han inte kommer, Redson, om han ännu dröjer länge...»

»Visst kommer han, nådig fru. Då man har viktiga ärenden att uträtta i Stockholm, kan det ju töva något förstås, men snart måste han ändå vara här.»

»Tror du det?» sporde hon ängsligt.

»Naturligtvis» — men själv suckade han tungt, då han tänkte på alla de rykten, som på sista tiden kommit till hans öron.

I huvudstaden och i hovkretsarna gick det visst lusteliga till. Hela nätterna igenom sutto de höge herrarne vid spelbordet, sades det, och pengar och gårdar och gårdar och pengar bytte då som oftast ägare. Att hans muntre och rike husbonde skulle vara i hovherrarnas smak, det kunde han gott förstå, men att han kunde glömma, att unga frun satt här på Penningby och i ängslan och oro väntade på honom, det kunde han alls icke fatta.

Var det verkligen så, att den speldemonen slog sin klo uti, den släppte han ej mer... han kunde glömma både hustru och barn, himmel och jord, ja allt bara

för gröna bordets lockelser — om också allt vad han ägde strök med...

Visste unga frun att flere av Penningby utgårdar voro sålda?

Han suckade tungt.

Men hördes icke vagnsbuller?

Den unga frun flög åter fram till fönstret.

Äntligen — där kom den efterlängtade!

Som en blixt for hon ut genom dörren och ned för den stora stentrappan.

Redson skakade betänksamt på huvudet men följde långsamt efter. Den blå silkesschalen, som hängde över stolskarmen tog han med sig i förbifarten. Han kom just lagom ned för att se den unga frun infångad i husbondens armar.

»Åh, min lilla duva, är du uppe så här sent? — och se där ha vi Redson, påpasslig som vanligt», tillade han glatt, i det han tog silkesschalen ifrån honom och svepte den om den unga fruns axlar.

Som genom ett trollslag blev det med ens liv i hela slottet, över allt spring och skratt. För var och en hade husbonden ett skämtsamt eller erkännsamt ord, och även Redson intogs mot sin vilja av den vänliga klangfulla rösten.

Men hans orosfyllda tankar återkommo på nytt, under det han serverade den i hast tillredda supén.

»Vet du» — hörde han lagmannen säga till fru Ulla — »då man som jag så ofta måste vara i Stockholm, ligger Penningby ändå bra långt ur stråkvägen. Skulle du egentligen ha något emot, om vi förlade hemmet till någon annan av våra egendomar, jag tänkte nu närmast på Stora Karby eller Nolinge?»

Fru Ulla bleknade, men svarade lugnt: »Både Stora Karby och Nolinge äro ju också vackra ställen, men Penningby är mig dock så särskilt kärt. Jag fick det ju i bröllopsgåva, och här har vi bott alltsedan vårt giftermål.» Men då hon såg, hur hans ansikte fick

ett plågat ansträngt uttryck, tillade hon en smula trevande... »men om du hellre vill bo närmare Stockholm så...»

»Vi finge då vara mera tillsammans», inföll han hastigt.

Fru Ulla såg på honom med fuktig blick.

»Ja, det är ju huvudsaken», sade hon, »du själv är mig naturligtvis för mer än någon gård!»

»Tack, Ulla! Du är alldeles för god åt mig, barn. Jag är inte värd att äga en sådan här liten skatt», — sade han och förde hennes hand upp mot sina läppar — »men allt skall nu bli annorlunda!»

I detsamma reste de sig upp från bordet.

»Åh, jag hade ju så när glömt bort, att jag har någonting med mig åt dig», utbrast han livligt. »Om du tillåter, går jag genast och söker reda på — lyckotingesten.»

Hon följde efter honom.

»Alltid kommer du med presenter», sade hon en smula avböjande.

»Inte kan du väl misstycka att jag tänker på dig, även då du är frånvarande», skämtade han. »men den här pjäsen» — han höjde i detsamma en fint arbetad silverskål upp emot henne — »den har jag inte köpt, den har jag själv fått.

Kommer du ihåg, att jag berättat för dig om en familj Larsson, som jag bodde hos under min studietid i Uppsala? Särskilt frun var en alldeles förtjusande människa, fin och god och omtänksam på alla vis. Själva hade de förut levat i mycket stora förhållanden, tills lyckans växlande hjul plötsligt kastade in dem i rena kampen för tillvaron.

Mången gång hade de det mycket bekymmersamt. Några små tjänster hade jag då nöjet att få göra dem. Och nu, då jag var i Uppsala, blev jag kallad upp till min f. d. värdinna, som nödvändigt — trots alla mina

protester — ville begåva mig med den här pjäsen, som jag vet hon personligen satte stort värde på. Ty du skall veta det är inte bara en dyrbar silverpjäs, utan också en troll- och lyckogåva!»

Han vände upp och ned på den, och hon blev då varse den i botten infällda hästskon.

»Nej, så lustigt!» — hon tog den ur hans händer och synade den närmare.

»Ser du, här står ett sammanflätat Æ, vad skall det betyda?»

»Sannerligen jag det vet — familjen hette Larsson, så deras initialer kan det inte vara. Kanske betyder det all fröjd, all frid eller något sådant. —»

»Men om familjen råkade i armod, så hjälpte då icke trollgåvan d e m mycket!»

»Ja, säg inte det! Båda makarna förklarade, att de först i Uppsala funnit den verkliga lyckan. Jag minns, att den gamle fogden en gång berättade en mycket underlig historia om den här hästskon. Den, som fått den, skulle alltid hitta h e m, även om det var mörkt och inga stjärnor lyste — så var visst lyckoformeln. Och de båda gamla hade obestridligen hittat h e m, det kunde alla nogsamt se.»

»Kanske menades det... ett annat hem», inföll fru Ulla blygt.

»Tja — inte vet jag!»

»Vet du jag skulle vilja...»

»Vad skulle du vilja, liten?» sade han och stack sin arm in under hennes.

»Jo, till vad verkan det nu hava kan, så vill jag, att vi skulle ge den här lyckopjäsen till vår lille Georg — vem vet, vilka öden han har att genomgå i världen!»

»Utmärkt, Ulla min! Kan vi nu titta in till pysen?»

Försiktigt öppnade fru Ulla dörren till barnkammaren. Genom det bågiga fönstret föll månljuset in i en bred strimma.

Ett litet ljuslockigt gosshuvud avtecknade sig mot den vita kudden. Mjuk och rosig låg han där, deras lille son, djupt försänkt i sin oskuldsfulla sömn.

I den lilla knubbiga handen höll han fortfarande sin tennsoldat.

Fadern löste den försiktigt ur det fasta greppet och ställde upp den i rad med dess gelikar, som Redson ordnat i skön slagordning på det bredvidstående bordet. Därvid kom han åt en skrivbok, som föll ned på golvet. Då han tog upp den, såg han i den svaga belysningen stora kantiga bokstäver, tydligen formade av en barnahand.

Skrattande läste han högt: »Georg Montelius — generalmajor — av — Finland!»

»O, jag har ju glömt att underrätta dig om, att vi i kväll fått ett obehagligt besök», utbrast fru Ulla ängsligt.

»Här har kommit någon, som vill ha klara papper angående de finska flyktingarna. Jag vet inte, om det är någon myndighetsperson.

Redson har visst i alla fall, efter vad jag förstått, i avvaktan på din hemkomst låst in honom i något av gästrummen.»

»Resolut handlat om ock icke så välbetänkt», skrattade lagmannen, »men jag får väl försöka att hjälpa upp saken!»

»Daniel, du lämnar väl inte ut dem», bönföll fru Ulla, släppte ner silverskålen i sängen, och tog ivrigt med bägge händerna om mannens arm.

»Hur kan du tro något sådant, liten! Nej, ha de stackrarna, i dessa tider av brutna löften, våld och tyranni i det arma Finland, här sökt skydd och värn, så kan du vara säker om, att ingen makt på jorden kan tvinga mig att svika deras tillit!

Vi äro väl svenskar, vet jag, och gamla vapenbröder — aldrig kan jag heller tro att myndigheterna . . .

Men bäst att så fort som möjligt reda ut vad som

ligger under det här besöket! Jag skall genast gå till vår objudne gäst.

Kanske det är bäst» — tillade han — »att du går upp och...»

»Nej, jag sitter här hos lille Georg och väntar på dig.»

»Ja, som du vill då, vännen min! Skulle det dra ut på tiden, så skall jag skicka Redson med bud till dig.»

»Tack», sade hon och såg kärleksfullt upp emot honom, »måtte allt gå väl! Och måtte lilla Georg en gång komma att likna sin far», tillade hon varmt och räckte honom sin kind att kyssa.

Men hastigt sköt han henne ifrån sig, och åter såg hon samma plågade uttryck i hans ansikte, då han, häftigt dragande efter andan, svarade:

»Nej, Ulla! Bed du till Gud, att Georg aldrig kommer att likna mig — fattiga syndare!»

Så slöts dörren hastigt till, och hon var åter ensam.

Hon hörde, huru hans steg dogo bort i stengången därutanför. Blåsten tjöt och ven kring knutarna, och en mörk sky skymde åter månens blanka skiva.

En dov oro bemäktigade sig henne. På nytt kände hon det där smärtsamma kramande greppet om hjärtat.

Hon satte sig ned vid den lilles bädd, tog hans lilla hand och lade den mot sin kind.

Grubblande över mannens tydliga ångest, stirrade hon ut i mörkret.

Vad betydde väl de med så mycken möda utstötta orden?

»Ja, alla äro vi syndare», mumlade hon, »och sant är det gamla ordet: var och en ser bara på sin väg...

I blindo famla vi omkring, icke vetande vadan eller varthän!

Därför är det så gott att möta människor, som det lyser om... ljusbärare i mörkret!

Ack måtte du bli en sådan, min lille älskling», sade hon och böjde sig ned över barnet. »Det skall bli din moders bön!»

Månskenet föll åter in i rummet, klart belysande ett gammalt kopparstick, som hängde över den lilles säng. Det föreställde en ung knäböjande ädling, som dubbades till riddare.

Fru Ullas blick drogs mot präntet därunder. De gamla bokstäverna glimrade så förunderligt. »Jag beder Gud vara mig huld» — läste hon — »så ock jungfru Maria, så visst som jag vill efter yttersta makt med liv och gods beskärma den heliga kristna tron, stånda emot orätt, styrka frid och rätt, beskydda fader- och moderlösa barn, jungfrur och änkor samt var trogen min konung och mitt rike. Så hjälpe mig Gud!»

Aldrig förr hade den gamla riddareeden synts henne så vacker eller innebära så mycket.

Åter såg hon på det sovande barnet.

»Min gosse, du som är född här i den gamla borgen, skulle ditt enda arv härifrån bli blott detta gamla, pränt — ristat i själen — så begär icke din moder mer.

Jag ber ej, att du skall slippa att lida», återtog hon, »utan att du, om så måste vara, får mod att lida för det rätta... då hittar också du till slut vägen hem, även om inga stjärnor lysa.»

I detsamma sträckte hon ut handen efter silverskålen, som ännu låg kvar vid fotändan.

Då hördes steg i korridoren. Fru Ulla steg upp och öppnade dörren.

Stolt och stram gjorde Redson ställningssteg och honnör och med ögonen lysande av tillfredsställelse, hälsade han.

»Nådig lagman låter fråga, ifall fru Ulla — trots den sena timmen — behagar komma in i tornsalongen och dricka en skål för Sverige och för Finland!»

DEN HEDRADE GÄSTEN

År och skiftande öden ha fört den en gång på Penningby slott sovande lille pilten som ung äkta man till Bergslagsbygden.

Med mössan käckt på nacken och ett lyckligt uttryck i de stora blå strålande ögonen kommer han ut på verandan till sin ägande gård.

Doften från caprifolium, som slingrar sig kring det vita verandaräcket slår starkt emot honom. Begärligt super han in den, under det han kastar spanande blickar efter det väntade postbudet.

Äntligen!

Han tar postväskan ifrån honom och börjar ivrigt undersöka dess innehåll.

Brev och tidningar läggas upp på det lilla verandabordet, framför vilket han slår sig ned. Så finner han tydligen, vad han söker — en ask med blommor och några nyss från trycket utkomna häften.

»Andliga Sånger
med accompagnement
af
Pianoforte eller Guitarre
dels componerade dels samlade
samt
Fru Jenny Lind-Goldschmidt
vördsamt tillegnade
af
Oscar Ahnfelt»

läser han.

»Roligt, att de ändå kom! Jag ville så gärna överraska Margaretha med den här samlingen just i dag», utropade han.

»Få se, om den sång, som han komponerade till vårt bröllop, kommit med!»

Redan på första bladet möttes hans öga av de ord, som ljudit dem till mötes, just då de kommit tillbaka från vigseln och trädde in i den bröllopssmyckade salen:

»Här kommer en främling från fjärran ort:
Låt upp, låt upp!
Han gästa vill i ditt hus, dess port
Låt upp, låt upp!»

Han mindes huru de båda två på en gång djupt gripna sett på varandra.

Skulle den anslagna tonen få genomdallra deras kommande gemensamma liv?

Allt fylligare klingade den 10-strängade guitarren, allt mäktigare ljöd kompositören-sångarens stämma:

»Hans blick är kärlek, hans röst ger frid
Låt upp, låt upp!
Han stillar blödande hjärtans strid
Låt upp, låt upp!...»

Han bläddrade vidare.

»Alla Herrans vägar äro godhet, sanning, trofasthet», läste han — hörde han på nytt... häftet sjönk ned mot knäet, under det hans blick började förlora sig i ett fjärran.

Tiden led, men han satt fortfarande orörlig.

Och som i ett kaleidoskåp rullade tavla efter tavla av hans eget liv upp sig för hans inre syn....

Han gick där som liten gosse på Nolinge, i stora trädgårdsgången, då Matts kusk kom körande med ett lass unga granar.

Vad skulle man med julgranar mitt i sommaren, undrade han.

Men så kom Redson och började med detsamma att sätta upp dem i långa rader, så att det till slut blev som en riktig alleé.

Men det märkvärdigaste var, att han först alltid knäckte topparna på dem. Det såg ju ut som om alla hängde med huvudet.

»Varför gör du så, Redson, varför gör du så med granarna?» frågade han förundrad.

»Till tecken på att ett ungt liv stäckts, att ett ungt liv släckts för tidigt», svarade den gamle högtidligt.

I detsamma började också kyrkklockorna att ringa — fastän det alls inte var söndag!

Redson blottade sitt huvud och såg så ömt på honom.

»Knäpp sina små händer samman, generalmajoren», — sade han — »nu öppnar man hans moders grav.»

Och den gamle grät.

Då först hade han riktigt förstått, att mamma inte bara låg och sov i det stora vackra rummet med alla blommorna.

Och smärtans pil träffade mycket djupt det känsliga lilla barnahjärtat...

Han mindes en sen höstkväll på samma ställe, men då var han stor, hela 12 år.

I sin nattskjorta stod han vid fönstret i sitt och bror Viktors rum uppe i flygeln.

Han kände sig så ensam.

Han måste tala vid stjärnorna. Han såg upp emot dem — och tänkte — mest på Redson och allt vad denne sagt.

Pappa var ju så sällan hemma. Han sörjde mamma så mycket, han kunde inte lida att se hennes tomma

stol, hade Redson sagt — och då hade han tyckt så synd om pappa. Men så hade han frågat, om pappa inte tyckte om dem och lilla syster?

»Aldrig hade jag trott, att generalmajoren kunde fråga något så dumt», hade Redson då svarat.

»Det är ju just för att han vet, att det är bäst och nyttigast för barn att få växa upp på landet, som pappa låter er vara kvar här ute på Nolinge och inte tar er in till sig i staden. Tids nog kommer ni minsann dit!

Vad skulle generalmajoren säga, om han icke mer fick gå och hälsa på hästarna i stallet och kossorna i ladugården? Skulle han verkligen vilja, att de skulle stå och skrika efter honom dagen lång?»

»Nej, nej — men lova mig bara en sak, Redson, lova mig att du inte lämnar oss, förrän vi ä' döda», hade han bönfallande sagt och slagit armarna om den gamle.

Men han hade bara klappat honom — och ingenting svarat!

Nu — när han var död och borta — förstod han, att Redson inte kunde lova det han begärt.

Ingen var som Redson!

De nya informatorerna voro så stränga.

Bror Viktor, som inte hade lika lätt att fatta och läsa som han själv, fick ofta stå med händerna på ryggen timvis på en och samma fläck på golvet. Och då han ville hjälpa honom eller ta honom i försvar, så blev det oftast yttervärre och stryk för dem bägge.

Den franska guvernanten hade också blivit sig så olik, sedan de unga herrarna kommit i huset. Nu hade hon just aldrig tid med dem mer!

»Ja, hade du varit här nu, Redson» — fortsatte han sin monolog — »så skulle dom minsann inte heller vågat lämna oss alldeles ensamma, medan dom själva far bort och roar sig — pigorna ha också gått sin väg på dans, det vet jag!»

Men — lyste det inte mitt över nere i matsalen? Var det en lykta, som stod mitt på golvet?

Till sin fasa fick han nu se främmande svarta karlar, som stodo framför det stora öppnade skåpet och voro i färd med att plocka ut allt silvret, som de kastade i en bredvidstående klädkorg. Se nu togo de också hans egen skål med hästskon i botten! Nej det fick inte ske!

Raskt sprang han tillbaka, började klä på sig och väckte brodern.

»Vakna Viktor, det är tjuvar på gården, vi måste jaga bort dem!»

»Jag törs inte, jag är rädd», svarade den yrvakne brodern, som var två år yngre.

»Karl XII:s bussar var aldrig rädda. Inte vill du väl att dom ska skämmas för oss! Jag ska säga dig, hur vi ska göra. Vi ska ladda våra salongsgevär —»

»Men inte kan vi skjuta dom, som ä' så stora, med våra små gevär!»

»Nej — men vi ska smyga oss ut och gömma oss bakom de stora blå klockblommorna, du vet, som står alldeles utmed väggen framför salsfönstret, och så skjuter vi av våra skott, så kanske dom tror, att de stora kommit tillbaka!»

Sagt och gjort.

Vid knallen av de oförmodade skotten flydde också tjuvarna hals över huvud, lämnande allt efter sig i vildaste oordning.

Icke anade de, att bakom den skyddande blommuren sutto två små pojkar, som med förtjusning skådade verkan av sitt uppträdande på valplatsen.

Fram vågade de emellertid icke gå, utan sutto fortfarande kvar på sitt gömställe tätt tryckta intill varandra.

Då hördes vagnshjul komma rullande.

»Tänk, om de nu komma tillbaka och hitta reda på oss», jämrade sig Viktor.

Men i stället var det pappa som kom — och aldrig hade han varit mera välkommen!

Fast så ond som pappa nu blev, hade de aldrig sett honom! Inte ville de vara i de andras kläder i morgon!

Men ju längre de kommo i sin berättelse, desto mera lyste pappa upp. Han klappade dem på huvudet och kallade dem sina små duktiga gossar och lovade dem, att de skulle få var sin guldklocka till minne av tilldragelsen.

Så hade pappa plockat fram så mycket gott, som han hade med sig hem från Stockholm, och de hade fått äta så mycket som de ville.

Och han hade tagit dem på var sitt knä och sjungit för dem och berättat historier, så att de båda kiknat av skratt. Sedan hade han följt dem upp i deras sovrum, själv stoppat om dem och suttit kvar hos dem, tills de somnat.

Detta var deras barndoms lyckligaste och stoltaste minne... Så ville de alltid minnas sin far!

Det, som sedan kom, var så hemskt... sista gången de sågo honom!

Aldrig kunde de glömma den dagen, då farbror Hierta kom in till dem mitt under geografitimmen, då Georg just höll på att räkna upp antalet innevånare, hus och offentliga byggnader i den stora staden London.

»Kom gossar», hade han sagt, »ni ska genast följa mig in till staden. Er far är mycket sjuk.»

Men bävande hjärtan hade de följt honom. Och då de gingo genom det stora sjukhusets salar, där säng stod vid säng i långa rader och främmande ansikten stirrade emot dem ur de vita bäddarna, voro de mera förskräckta, än när de gingo emot tjuvarna. Äntligen hade de kommit in i ett mindre rum — till pappa.

Men var det verkligen han? Så förändrad han bli-

vit! Sådana mörka skuggor han hade under ögonen, och så han kippade efter andan!

Men så fick han syn på dem och försökte tala. Och rösten — den vackra rösten — kände de igen.

»Kom ihåg gossar... spela aldrig... gå aldrig i borgen... minns alltid er mor!...» men så började han stöna igen, vinkade blott med handen... och så förde sjuksköterskan åter ut dem.

*

Han stod ombord på den stolta fregatten. Vinden smällde i de vita seglen och längre och längre gled fartyget ut till havs.

Allt lämnade han bakom sig nu, tyckte han. Men det var ju så sant, han ägde ingenting mer, hade inte längre något hem!

Syskonringen hade splittrats. Lilla syster hade kommit i mamsell Knocks pension, bror Viktor var i skola i staden och lillebror hade den rike barnlöse prosten — pappas ende bror — tagit med sig hem till sig. Och Nolinge — det kära Nolinge hade främmande människor tagit... fast han kom ihåg, att Redson sagt, att Nolinge det var hans, »det kunde aldrig någon ta ifrån honom för det hade morfar själv gett honom...» Sprang Caro ännu och letade efter honom? Och hästarna i stallet... och lilla fölungen, som ännu gick lös och brukade komma emot honom och nosa i hans ficka efter den gömda sockerbiten... trodde dom att han glömt dem, eftersom han aldrig kom?

Vid tanken härpå kommo tårarna, som han hittills så stolt och manhaftigt sväljt, honom i ögonen, och som genom en dimma stirrade han på den sig allt mera fjärmande kusten... Men — hjärtat började klappa allt hastigare — landet där — med sina klippor och skär — det var ändå hans, det kunde ingen ta

ifrån honom, där var han född, dit skulle han komma tillbaka, ty ingen annanstans kunde han leva... och där ville han också dö en gång...

*

Det vimlade och myllrade av människor och liv i den främmande staden.

Framför den stora bagarbutiken stod han och såg med begärliga blickar in på de läckra bullarna i fönstret. Hungrig var han, så hungrig, så hungrig. Men pengar hade han inga — jo visst ett mynt låg ju i byxfickan! Han grep efter det — men han visste att det inte var gångbart! Kanske frun i butiken i alla fall inte skulle märka det, om han bara gick in och lade det på disken? De utströmmande bakverksångorna frestade honom allt mer och redan tog han ett steg mot ingången... »Vad gör generalmajoren?» hörde han Redson säga med sin allra strängaste röst. Han blygdes, som han aldrig blygts förr — och sprang som för livet.

*

Med förhoppningsfullt sinne och spända förväntningar gick han till hotellet, där farbrodern tagit in.

Kanske han ville hjälpa honom med studierna?

Det var ju i alla fall hans egen pappas ende bror — fast aldrig hade han sett två människor så olika —.

Ack vad det var roligt att vara hemma i Sverige igen, bara att få gå på Stockholms gator!

Men redan åsynen av den korrekte, fete, skinande prosten, som genom sina guldbågade glasögon skarpt betraktade honom, dämpade hans översvallande känslor.

»Hm jaså — man är hemma från sin utländska resa — tja hade j a g fått råda, så hade den aldrig blivit av! Men baron Hierta var envis — och som han var den ende av din fars många vänner, som det i alla

fall var något bevänt med — så fick han sin vilja fram. Du vet att det var han, som styrde om den saken?» En halft lurande blick sköt över glasögonen.

»Ja» — han bugade — men sväljde så det han hade på tungan att säga.

»Och nu ska man emellertid tänka på sin framtid», fortsatte samma entoniga röst.

»Hm, av dina lärare har jag hört, att du ska ha sådana utomordentliga anlag för boken. Vill du studera?»

»O ja, farbror, det vore min högsta önskan!»

»Tycks vara samma eldfängda krut i dig som i far din! Hm — jaså — jaha vill du bli präst och min efterträdare i ämbetet, så ska jag då bekosta dina studier.»

Präst...! Han tyckte han från en solbelyst höjd föll ned i något mörkt... svart... inte kunde han bli präst inte, han som lovat Redson... att...a tt han skulle hjälpa finnarna!

»Du svarar inte —»

»Förlåt, farbror — jag... jag måste bli soldat!»

»Hm, jaså, man har redan sina egna åsikter och planer... jaha.. då får man också hjälpa sig själv!»

Han kände att audiensen var slut — bugade och gick...

Så började 14-åringens ensamma marsch mot det drömda målet.

*

En svala, som byggt bo under takåsen, singlade ned, sköt förbi som en blixt och gungade sedan i vida lätta ringar omkring, innan hon på nytt svingade sig upp till boet.

Hans blickar följde hennes vackra flykt.

Ja — underliga äro Guds vägar... också jag kan nu med psalmisten säga »Svalan haver funnit en tillflykt, ett bo, där hon kan lägga sina ungar.»

Luften blir allt mer och mer mättad med guldljus. Skogarna och ängarna, som han ser från sin lilla vrå, komma liksom närmare i sensommaraftonens glasklara luft.

Efter vägen komma korna sakta hem från betet. Vallpojken hojtar och skällkons klocka klingar.

Nerifrån trädgårdsgången höres ett pärlande barnskratt.

Hans hjärta svällde av glädje och stolthet.

Där kom hans Margaretha, hans vackra unga hustru, ledande en liten 2-årsflicka, som förtjust lekte titt-ut bakom mammas kjol med bröderna, som hoppade och dansade framför henne.

Raskt gick han den vackra gruppen till mötes.

»Seså», sade fru Margaretha till gossarna, nu tar ni er lilla syster emellan er och springer allihop upp till Stina i barnkammaren», varpå hon leende vände sig mot mannen och tog hans arm.

»Vad tänker du på? Du ser så strålande ut», sade han ömt.

»Minns du den här dagen för sex år sedan?»

»Nej — jag minns ingenting — då jag ser dig», svarade han skälmaktigt. »Berätta!»

»Jag hade just varit framme i fönstret och vattnat mina balsaminer och geranier. Solen sken så ljuvligt och lockande, så jag tänkte nästan springa ut ett tag, då min syster kallade på mig. Det var min tur att ta plats i vävstolen.

Men plötsligt stannar skytteln i systers hand och tramp och mummel höres i förstugan.»

»Vi voro så törstiga» — inföll mannen ivrigt. — »Vi hade stått och gått ute vid kanalbanken alltsedan arla morgonen — det gick så långsamt med bygget, ty vi hade också en del fångar med i truppen, och ingen av oss var egentligen van vid kanalbygge. Därför tänkte vi, som hade befälet, att en liten rekognoscering till det vita huset på kullen, där vi visste, att ortens

vackraste flickor, de s. k. 'Rosen' och 'Liljan', bodde, skulle vara ett mycket lämpligt avbrott.»

Fru Margaretha låtsade ej höra utan fortsatte: »Tramp och mummel hördes i förstugan. Dörren rycktes upp och där stodo tre unga krigare. Värjorna skramlade och slamrade, som om de knuffats och skuffats, innan de fått upp dörren —»

»Vi visste inte» — han talade hastigt och förläget — »på vilken av dörarna vi skulle knacka. Där var flera, och vi tänkte gå in i köket och be om något att dricka, men så kom vi rätt in i vävkammaren i stället —»

»Och där stod vi och tittade på varann», fortsatte fru Margaretha. »Min söta syster höll ännu sin skyttel stilla och värjornas klirrande upphörde också.»

»Jag minns», sade Georg Montelius och såg in i berätterskans ögon, »att jag såg endast henne, som stod där vid vävstolen, blyg med sänkt huvud, allt annat i världen försvann för mig. Jag hade mött mitt livsöde!»

»Jag minns», sade Margaretha Montelius tyst, »att jag endast såg honom med mössan på nacken. Blicken från hans strålande blå ögon trängde rakt ner i mig, så att det nästan gjorde ont.»

De gingo tysta en stund. Humlorna surrade i klängväxternas blommor omkring dem.

Nerifrån stallidret hördes muntert glam och prat. Anders kusk — son till en av de till Penningby överkomna finska flyktingarna — berättade på sitt sjungande mål tydligen något intressant, allt under det han putsade och polerade de messingsbeslagna seltygen, så att de glänste som guld i solen.

»Ja, egentligen var det mitt förslag att vi skulle storma det vita huset, då vi inte på något sätt kunde få tillfälle att göra de så mycket omtalade skönheternas bekantskap. Varken på balerna eller ute syntes ni ju någonsin till. Gubben far låste ju formligen in sina

kära flickor. Oåtkomliga som prinsessor i det sovande slottet var ni, och därför gällde det för oss att komma över den förtrollade häcken. Därför voro vi så törstiga, ser du, vi hade också tänkt att begära vatten till hela truppen. Och 'lyckan står dem djärvom bi!'»

Men så förmörkades plötsligt strålglansen i hans ögon.

»Lyckan är dock aldrig hel», sade han allvarligt. »Min lycka skilde visst min bästa vän och mig åt. Gud styrke och hjälpe honom nu därute i det främmande landet!»

»Minns du vår promenad utmed kanalen» — återtog han — »den kvällen du lovade att följa mig?

Månskenet silade ned mellan trädkronorna, och hela Kolbäcksån låg som ett enda mjukt glittrande silverband. Våra fötter vandrade som på en mjuk matta, och där jag gick med dig vid min sida, tyckte jag, hela världen blev till en ljuvelig väg att vandra på, där de rödaste rosor sköto upp vid vägkanten!»

Margaretha såg upp emot honom och log en smula vemodigt.

»Ja, aldrig glömmer jag väl den aftonen! Först slog mitt hjärta så våldsamt, så jag trodde nästan du skulle höra dess slag — jag var så lycklig och glad — tills du började tala om dina framtidsutsikter och jag hörde med vilken hängivenhet du var fäst vid ditt yrke... då kom jag plötsligt i håg min fars ord: 'kom ihåg flickor, att ingen av er kommer dragande med en militär, ty aldrig blir en sådan m i n svärson, det säger jag er!' Och så god söta far än var emot oss, så visste jag, att hade han fått något i sitt huvud, så var han envis.

Jag trodde allt måste vara slut emellan oss, att blott sorgen och saknaden skulle bli min del — men så välte du också den stora stenen åt sidan, så vi fingo vandra vägen samman — du, som blev bonde för min skull!»

»Ja, den stenen var tung, Margaretha. Det kostade mig en svår kamp att välta den åt sidan, som du säger. Icke för att jag inte visste vad jag ville — du var mitt allt, mitt liv — men jag tyckte jag svek den uppgift jag fått eller kanske rättare själv lagt mig före och genom många försakelser stretat mig fram till. Det var gott för mig att jag hade min kapten Gedda att tala med i de dagarna! Själv förstod jag ju också då, att Finlands stund kanske dröjer att komma — kanske kommer den ej ens i min tid — men — hans ögon blixtrade — att den kommer en gång, därom är jag förvissad, så sant som det finns en rättfärdig Gud... och skulle den komma förr än någon av oss anar, så vet du, att jag går ut... din far nekade mig ju ej att stå kvar i reserven!»

»Nej, och aldrig skall jag heller be dig stanna, ifall Finland verkligen skulle behöva sin 'generalmajor'», log fru Margaretha, men ögonen hade fått ett sorgmodigt skimmer.

Mannen märkte det också genast, slöt hennes arm fastare intill sig och fortsatte hastigt i munter ton:

»Men någon uppoffring ska du inte tro, att jag gjort för din skull Margaretha, tvärtom vann jag ju den största lyckan! Lusten att få bruka jorden finnes säkert hos alla, som vuxit upp på landet. Vad är vackrare och mera omväxlande än att få följa det spirande livet i alla dess former, och vem är i grund och botten friare än en bonde! Om du visste, huru intensivt jag ibland längtat tillbaka till det gamla Nolinge, så skulle du fullt förstå, huru jag nu vet att uppskatta detta» — han slog ut med armen — »detta mitt eget Nolinge!»

Hans ögon sökte hennes och stämman vibrerade av den inneboende glöden. då han tillade:

»Ingenting på jorden kan uppväga ett hem — och ett hem får man blott med den älskade! Sedan betyder de yttre förhållandena så föga.»

Vid grinden smällde klykan.

Där kom närmaste grannen, prästen, trygg och bred, långsamt vandrande uppför gången.

Georg Montelius svängde mössan gladeligt till hälsning. Leende gingo de honom till mötes.

»God afton prästfar, och välkommen i denna fridens kväll! Ja här ser du ett par, som nu hunnit bli så pass till åren, att de gå och fördjupa sig i sin ungdoms minnen och fråga varann, minns du, minns du?»

»Jo det bär syn för sägen», skrattade prosten, bugande sig för fru Margaretha.

»Hur många år har du egentligen på nacken? 26 eller 27? Och fru Margaretha verkar ju också mäkta ålderstigen!

Men skulle än många årtionden draga fram över hennes liv, tror jag ändå aldrig hon blir gammal», tillade han allvarligare, då han såg henne försvinna in i huset.

De båda herrarna slogo sig ned på verandan. Och medan skymningen sakta föll över nejden och mjukt svepte sig omkring dem, språkades de båda vännerna vid.

Fru Margaretha hörde inifrån salen, där hon gick och ställde med trakteringen, då och då deras röster.

Nere vid stallidret drog Anders kusk med buller och bång en pressenning över den stora vagnen.

Han hade slutat sin storrengöring och blickade oroligt på den uppstigande molnväggen i väster. Kanske kunde det komma en skvätt! Tidigt redan i gryningen skulle man ju ut för att hämta den höge herrn!

Vem kunde det egentligen vara? Då han frågat patron, hade denne bara skrattat och sagt: »Jo jo, Anders du, kanske har du aldrig förr skjutsat en så fin herre! Förresten ska jag köra hem själv, ser du, så du får bara sitta bredvid och hålla armarna i kors!»

Åh Anders var inte så dum han inte — som patron trodde! Inte var det så länge sedan den stora fältmanövern ägde rum heller, och då hade han gått med bud till kungens adjutant. »Våra bästa rum stå na-

turligtvis till Hans Majestäts förfogande», visste han att husbonden svarat på de gjorda förfrågningarna.

Den gången kom inte kungen, men kanske kom han nu i stället... eller också någon annan av de höga herrarne. Eller kanske var det överste Hierta, som patron var så kär i, han, som visst varit som en far för en... eller möjligen lagman Ring eller någon annan av faderns vänner, som han ville så synnerligen hedra. Ja lika gott vem det nu än var... inte behövde då patron skämmas för vagnen inte... Anders gjorde nog sitt, han!

»Jag ser, att stora resvagnen är framme», sade prosten, »ska du ut och färdas?»

»Ja», sade Georg Montelius kort, »till Västerås.»

»Du misstycker väl ej min nyfikenhet... men jag har hört, att det är en mycket hög herre som väntas — hm — ryktet förmäler till och med en kunglig person...»

Georg Montelius såg först ytterst häpen ut — så gick ett ljus upp för honom — han kände sin Anders — och han brast i ett skallande skratt.

»Det är torparepojken uppifrån Hyttmon, om du vill veta det, han som blivit dömd till fängelse, 28 dygns vatten och bröd — för att han frälste sin mor ifrån den brutale mannens övergrepp», tillade han i stigande harm.

Prästen stirrade mållös på honom.

»Torparepojken...» upprepade han.... »fängelse.., vatten och bröd!»

»Ja — du kanske inte har hört historien, fastän det förvånar mig högeligen! Jag blev då så upprörd över att något sådant kunde inträffa här i Sverige, så jag trodde jag skulle krevera.

Hade jag bara fått höra om saken, innan det var för sent, så skulle jag minsann ha skaffat pojken en advokat. Kanske domen då blivit lite annorlunda... hade det varit en rik gosse, så kanske man också

gjort sig lite mera besvär att ta reda på omständigheterna, ja till och med lovordat honom för det som var pris värt, men den fattige, han ska brännmärkas för livet, han — om nu den klena stackarn går igenom de 28 dygnen.»

Han for upp ur stolen och började med stora steg mäta verandagolvet.

»Montelius, Montelius du är så het...»

»Åh, du vill väl inte försvara något sådant, du som är satt att vårda rättfärdighetens sak här i världen», kom det skarpt och ur ögat sköt en blixt.

»Käre, jag har ju alls ingenting sagt... jag har visserligen hört talas om... att länsman tog någon där borta... men hur var det nu egentligen?»

»Hur det var? Jo pojken — en liten spinkig och klen stackare — kommer lugnt och stillfärdigt in i stugan, då styvfadern — en stor stark karl — som druckit åtskilligt, reser sig och går med knuten näve emot honom. Pojken väjer undan — stryk och slag lär ju ha varit hans dagliga bröd — och den stackars modern springer darrande fram och går emellan. Då vändes uslingens inneboende raseri emot henne, så att han börjar slå och misshandla henne, tills pojken alldeles utom sig, kastar sig över honom — om han hade något tillhygge eller ej, vet jag inte. Halvrusig, som karlen var, får pojken till slut omkull honom på golvet, varefter han drar modern ut ur stugan.

Styvfadern hade emellertid fått några blodiga skråmor i fallet, men värre var det inte, än att han bums kunde gå till länsman — och anklaga pojken för våld å målsman!

Och länsman kommer och tar pojken, man gör processen kort — för att ha 'slagit en närskylld' blir han dömd till 28 dygns vatten och bröd!

Nu vill jag bara fråga, vad hade du gjort i pojkens ställe? Det vet jag då, att hade det varit jag, som sett någon lyfta hand emot min mor — eller

överhuvud taget emot vilken kvinna som helst — så hade jag mörbultat den kanaljen — troligen värre än vad pojken någonsin gjorde...»

»Ja — ja ja — det tvivlar jag alls inte på, men» — prästen räckte ut handen och tog tag i vandraren — »sätt dig nu igen och tala om för mig, vad du nu tänker göra åt den här beklagliga saken.»

»Tyvärr kan jag så litet göra. Men jag har tagit reda på att i morgon löper strafftiden ut, och då ha Margaretha och jag kommit överens om, att jag skall fara och hämta honom vid fängelset och föra honom hit hem — tillsvidare. I den mån vi kunna, vilja vi åtminstone ge honom upprättelse och försöka inge honom nytt levnadsmod. De höra ju inte till gårdens folk, men gumman väver åt Margaretha, så hon ska komma hit och hämta lin — och om det då är lämpligt — får hon se sin son.»

Det blev åter tyst. Minuterna gingo. Prästen satt och såg bort emot stallbyggnaden, varöver några bleka sommarstjärnor svagt började tindra.

»Tack, vän brushuvud!» sade han. »Nyfiken och seende, som människor bruka se, blott till det yttre, kom jag till din gård — men du har givit mig en läxa...»

Förvånad såg Georg Montelius upp på honom.

»Är det någon som skall tacka, så är det väl jag», sade han och räckte impulsivt ut handen. »Tack prästfar, att du haft fördrag med min häftighet och tålmodigt lyssnat på mig!»

I detsamma kom fru Margaretha ut med matbud. Framför sin plats upptäckte hon så de röda rosorna och sånghäftena.

Hon rodnade som en ung flicka.

»O, tack» — sade hon och såg strålande upp emot mannen — »och jag som trodde, att du hade glömt dagen!»

»Att det inte är födelsedag, eller namnsdag eller

bröllopsdag, det vet jag», anmärkte prosten, »men ni ha visst så många 'dagar' er emellan så...»

»Så man kan alltid gratulera, ja det stämmer», skrattade mannen.

»Men nog föredrar jag de gamla psalmerna framför de där nymodigheterna», återtog prosten en smula misslynt beskådande notbladen.

»Ja, ingenting övergår våra psalmer, det håller jag visst med dig om! Rent litterärt tror jag ej heller något folk har en så vägande samling som vi», svarade den unge mannen raskt, »men ser du i många former trivs det goda, och man får aldrig för mycket av musik. Margaretha och jag, som hört Ahnfelt själv sjunga, vi glömma nog aldrig vare sig mannen eller hans sånger, eller hur, Margaretha?»

»Nej aldrig», sade hon allvarligt, och lyfte i detsamma skålen med de doftande rosorna en smula upp emot prosten.

»Äro de inte härliga?» frågade hon.

»Varifrån har du fått dem, Montelius? Här på trakten har jag inte sett det slaget...»

»Nej, de kommer också rätt långväga ifrån.»

»Nej vad ser jag... Æ — det märket har jag aldrig förr upptäckt i den här skålen, fast jag flera gånger beundrat den», utropade prosten — och vände och tittade åter på praktpjäsen — Æ vet du vad det betyder?»

»Nej, min far fick skålen av en gammal värmländsk brukspatron. Det lär också vara någon historia förbunden med den, bland annat skall den bringa ägaren lycka... och Margaretha, som är åtskilligt vidskeplig går fördenskull och gömmer undan den, så man får ha ett fasligt besvär, då man ska ha fram den... det är allt vad jag vet och kan intyga», skrattade han.

»Åh, så du säger», protesterade unga frun.

»Det märket har jag sett på tusende stångjärnsstänger i Göteborg, ska jag säga er», återtog prosten. »Ni vet, att jag ganska sent fick börja att studera till präst,

och dessförinnan tjänte jag mina slantar hos Carnegies. Dit kom mycket järn ifrån Värmland, särskilt från Adolfsfors. Jag tror t. o. m. att firman en tid hade ägt bruket.»

»Jaså, Æ betyder sålunda Adolfsfors», inföll Georg Montelius intresserad. »Värmland, sagans land par préférence, har alltid lockat mig. Ska vi draga dit Margaretha och söka vår lyckas stamort: Adolfsfors», skämtade han.

»Nej, jag är så nöjd med vad jag har», svarade hon sakta, tog skålen och gick med den före de båda herrarna in i salen.

*

Tidigt följande morgon höll en herrgårdsvagn utanför Västerås fängelse.

På utsatt klockslag gick fängelseporten upp, och en blek utmärglad yngling tittade sig försagt och skyggt omkring.

Han var alltså fri — men vart skulle han taga vägen? Hem ville han inte mer, då skulle väl far till sist slå ihjäl mor för hans skull! Bort skulle han, långt bort... månne det syntes på honom, att han »suttit inne»... skulle någon vilja ta honom i sin tjänst nu?

Det gick omkring i hans huvud, han kände hur han började kallsvettas.

Då fick han syn på vagnen från hemtrakten. Och stod inte patron Montelius själv där och tittade? Tänk om han visste! Hur skulle han kunna slinka förbi?

Han tyckte han ville sjunka genom jorden, då han såg patron komma rakt emot sig.

»Du har gjort rasande rätt, du min gosse», hör han patron säga, medan han klappar honom på axeln, »du har ingenting att skämmas för! Se på mig, gosse! Den, som slår en kvinna, är och förblir en fähund

— ingenting annat, ser du, och sådant läder ska sådan smörja ha. Det skadar alls inte, att du basade på! Nu har jag kommit för att hämta dig. Du har väl ingenting emot att stanna hos mig tills vidare?»

Sinnesrörelsen blev den stackars ynglingen för stark, han vacklade och skulle ha fallit, om inte patronen tagit honom i sina armar.

En konstapel skyndade till och erbjöd sin hjälp.

»Nej tack», sade Georg Montelius stolt avvisande. »Ni ha gjort ert verk, nu återstår för mig att göra mitt», varpå han på starka armar bar den avsvimmade till vagnen.

*

I långa tider blev det mycket tal om den färden. Då den fina vagnen kom rullande tillbaka landsvägen fram genom socknarna med den ståtlige patronen själv på kuskbocken blev det ett tittande och viskande.

»Vem är det väl som kommer? Någon storförnäm herre förstås!»

»Bara de kommer fram till grinden så kan man kanske...»

»Nej se, så många ungar från alla håll och kanter, som kappas om att öppna den!»

»Huj — ett helt regn av slantar... och bara silver till på köpet... jo jag tackar jag, den där Montelius, han kan han...»

Allt ivrigare sträcktes halsarna.

Men så besynnerligt... vagnsdynorna äro ju uppstapplade som stöd åt den där bleka...

»Nej — skådar mina ögon rätt... är det inte Hyttmopojken?»

»Vad säger du, Hyttmopojken!»

»Jo min själ, är det inte Hyttmopojken i egen hög person — men mera död än levande är kraken!»

»Jo, somliga åker fint in, men ännu finare ut!»

»Men vad kommer det åt patron, är han rätt klok som med en sådan ståt hämtar hem en tocken!»

»Synd har det alltid varit med det livet förstås, för styvfadern är då som ett hår av hin... och skyldig var då han mer än pojkstackaren!»

Men hur skulle det nu bli? undrades det allmänt.

Av tjänstfolket fick man höra, huru den vackra herrgårdsfrun tog emot och behandlade »fången».

På bästa gästrummet fick han ligga. Själv vårdade hon honom och mätte ut varje matsmula han skulle ha i sig, ty stor försiktighet måste iakttagas, hade doktorn sagt, om han inte skulle stryka med. Hade det varit hennes eget barn, kunde hon inte varit mera noga eller ömmare emot honom.

Han mådde ju som en prins, men ändå gick det långsamt att få honom på fötter igen.

Ville han inte leva själv, stackarn?

Men allt efter som tiden gick och krafterna så småningom kommo igen, veko förtvivlan och skygghet för den godhet och det förtroende man visade honom. Och ett nytt ljus tändes i hans ögon — ett ljus som förblev där livet ut.

Den söndag han med sina beskyddare kom vandrandes till Guds hus och prästen fick se dem gå in i kyrkbänken, säges det, att den gamle predikade som aldrig tillförene. Om rättfärdighet och barmhärtighet talade han, så att alla hjärtan riktigt värkte av längtan att göra det stort och ädelt var.

Och då menigheten strömmat ut på kyrkvallen, tyckte man, att solen sken liksom klarare, blommorna doftade ljuvligare och hela världen var fylld av Guds härlighet.

Blott vänliga blickar kom den återkomne till del, och då själva länsman gick tvärs över gången och skakade hand med honom, förstod man väl, att den som vandrat förnedringens väg nu var kommen till anseende och ära.

FESTEN

Mjuka regnmoln började i den ljumma sommarkvällen torna upp sig över de blå bergen.

Borta vid Hugnfjället skimrade de violetta, och sjön såg underligt svart och blank ut i skymningen.

På Adolfsfors herregård uppe på krönet stodo alla fönstren vidöppna. Kröningsmarschen ur »Profeten» spelades om och om igen. Tydligen var det någon som övade.

Från flygelbyggnaden hördes skratt och prat.

Mitt ibland nyfällda ungbjörkar, som ställts in där, och hopar av lingonris, som säckvis tömts ur på golvet, höll ungdomen till. Man hade brått med att få kransar och buketter och långa guirlander, som ormade sig utåt golvet, färdiga till den dubbla högtiden — mors namnsdag och syskonens hemkomst från utlandet.

Det ville också något till, om man skulle få det gröna att räcka runt om hela stora matsalen, och därtill skulle också portalen och trappuppgången klädas. Äreporten vid grinden var lyckligtvis färdig och uppsatt.

»Vet farbror», sade syster Anna till en gammal högrest militär — fars och mors ungdomsvän, som kommit på besök — »mamma blev nog ganska förvånad, då hon på Margarethadagens morgon kom ut till kaffebordet, och vi alls inte klätt som vanligt utan bara hade blommor på bordet. Hon hade ingen aning om,

att syskonen då voro på väg hem, fastän de se'n inte kunde hinna fram förrän några dagar efteråt till Kristinadagen, hennes andra namnsdag. Fördenskull måste vi ju uppskjuta hela härligheten för att kunna slå två flugor i en smäll, som man säger.

Men nu blir det ju inte en sådan överraskning, som vi tänkte, då pappa gått och talat om det för henne», tillade hon en smula misslynt.

»Det ska ni inte vara ledsna för, kära barn», sade den gamle och såg leende på de ivriga unga ansiktena, »pappa förstod bara, att för mamma var det så mycket roligare att få den stora glädjen i så att säga små doser. Nu har hon ju haft tid på sig att riktigt ställa i ordning deras rum, och där har hon ju också hållit till dagarna i ände. Ni ha ju på det sättet också fått vara riktigt i fred med edra surpriser.»

»Ja, det förstås, lilla mor vet nog sin skyldighet att varken se eller höra i dessa dagar!»

»Har farbror sett Georgs mästerverk», inföll den minsta i samlingen, under det hon drog översten med sig mot sitt hörn.

»Ingen människa kan då tro, att det här bara är en vanlig papplåda ifrån början.

Ser farbror, först skar han ut bokstäverna — det är visst munkstil», hon såg frågande upp emot gymnasisten — fabrikanten — »och så satte han rött silkespapper bakom, och se'n klädde han över hela lådan och fyllde den med de här blommande hängväxterna. I kväll ska' vi sätta ljus i den och hissa upp den över portalen — och då, när syskonen kommer, lyser välkomna hem! emot dem på långt långt håll!»

Den lilla flickan hoppade upp i luften så håret stod rätt ut.

»Jag längtar ihjäl mig, hur ska' jag kunna stå ut till kvällen», utropade hon.

»Jo, jo, mycket tål man förr'n man förgås, liten...

Jag minns en annan Christinadag», tillade den gamle dröjande, »då jag var ung... då vi voro unga.»

»Har farbror varit ung», avbröt flickebarnet och skådade förundrad upp i det krutsprängda anletet, men i detsamma förstod hon själv, hur dum hon var, och rodnade över hela ansiktet.

»Ack berätta, farbror, berätta!» ljöd det i korus.

»Jag kommer ihåg en liten vers, som tillägnades er mor på den dagen.»

Långsamt och högtidligt reciterade han:

»Skön skiner solen på himmelen blå,
likaså skön är Christina också,
se på dess ögon, hur härligt de glimma,
lockarna mörka som aftonens timma,
munnen hur ljuvligt och kärligt den ler,
allmän beundran av alla dig ser!

Må man ock dygden alltjämt hos dig finna,
fager och mjukfingrad, idoger kvinna
då innan kommande namnsdag igen
nog haver funnit sin utsökte vän.»

»'Utsökte vän', så lustigt det låter — det blev alltså pappa det», skrattade gymnasisten.

»Rätt gissat unge vän, och hon hade heller aldrig kunnat finna någon bättre», tillade översten långsamt.

Upptagna, som de alla voro, hade ingen av dem märkt en lång bredaxlad gestalt, som stannat därutanför och nu lutade sig halvt in genom det öppna fönstret, skarpt betraktande den gamle krigaren.

»Det var alltså som jag trodde», tänkte han. »Samma gnista tändes också i ditt hjärta i den stunden, då vi stodo där i dörren till 'Liljans' vävkammare. Men det var jag, som vann, och du teg och drog med ditt ensam ut i vida världen.

Nu förstår jag mångt och mycket, som förut varit mig oförklarligt, flykten till Amerika och allt... Den 'vänskapens kult' du så ofta ordade om i vårt glada lag, fick sålunda i dig även sin förnäme utövare.

»Du är skuren efter stora mått, du Oscar Malmborg», sade han högt. »Tack gamle vän, tack gamle trofaste vän», fortsatte han och sträckte fram sin hand.

»Pappa», utropade Anna förvånad, men så blev det alldeles tyst några minuter.

En underlig känsla som av stilla andakt bemäktigade sig ungdomarna, då de sågo, huru de gamla herrarna oavvänt blickade varandra in i ögonen — till dess översten långsamt gick fram till fönstret och med ett kraftigt handslag fattade om den utsträckta handen.

»Jag har sökt dig över allt, gamle gosse, följer du med mig nedåt parken ett slag?»

»Jag kommer, jag kommer», nickade översten och gick emot dörren.

Blixtsnabbt började åter surret och pratet och skrattet i ungdomens kupa.

Utför alléen till Marielund vandrade de båda. Men ingen av dem gav nu akt på de gamla trädens skönhet eller på den rikedom av färger och blomster, som överallt smekte ögat i Maja Ugglas gamla anläggning.

»Nu har jag förstått, varför du är bliven en ensam man», sade Georg Montelius allvarligt.

»Ensam — ja — vi människor bli alla ensamma till sist — ensamma som stjärnorna», svarade översten, blickande upp emot himlavalvet.

»Var och en måste gå *sin* väg.

Men sant är det gamla ordet: 'Den som vill mista sitt liv han skall behålla det' — och tvärtom! Då jag — den gången — såg dig tillsammans med Margaretha, och du sedan så oförbehållsamt och förtroen-

defullt gav mig del av din känsla — och din lycka — så var min enda tanke: bort från Sverige — långt bort, helst där man dör!»

»Och så gav du dig brådstörtat av utan att ens säga farväl.»

»Ja, jag kunde ej annat.

Så fort jag kommit över till Amerika, anmälde jag mig till krigstjänst.

Amerika hade just då en dust med Mexiko. Men först då det verkligen gällde livet, började jag förstå, att ett människoliv, hur armt det än är, ändå har värde, icke bara är till för dess egen lilla lust eller nöd, utan för det hela — och vad hade jag väl gjort för att gälda min skuld till alltet — intet, platt intet!

Då stred jag — för att få behålla livet. Kriget varade ej heller länge. Staterna fick tvisteämnet: Kalifornien.»

»Vad tog du dig så till?»

»Så fort jag blev fri, tog jag vid där jag slutade här hemma, det vill säga byggde broar — och sedermera också järnvägar.»

»Trivdes du därute?»

»Ja, arbetet intresserade mig högeligen, och livet i vildmarken var också rikt på spänning och äventyr.

Särskilt avlöningsdagarna, då jag bar på mig större penningsummor, måste jag vara väl på min vakt.

Mången gång hängde mitt liv på en tråd. Tack vare min snabba häst hann jag ändå alltid undan mina förföljare.»

»Men hur kom du med i stora slavkriget?»

»Jo, en dag, då jag kom ridande in på en farm, hölls där auktion — slavauktion! Auktionsförrättaren stod uppkliven på en stor rund stubbe. Den ena negerungen efter den andra lyfte han upp i kalufsen och höll ut på rak arm, så att mängden kunde se och bjuda på varan.

Klubban föll. De voro sålda.

Så var det tydligen moderns tur. Hon skuffades fram — men ropades in av en annan än den, som köpt barnen.

Ett förtvivlans skri skar genom luften. Hon kastade sig över barnen, och trots att piskan ven över hennes halft blottade kropp, släppte hon icke taget. De formligen sleto henne från barnen.

Mitt beslut var fattat. Upp till kamp mot sådan omänsklighet!

Så fort ske kunde, begärde och erhöll jag avsked från min tjänst ävensom från konsulatbefattningen för Sverige och Norge i Chicago.

Den 31 oktober 1861 inmönstrades jag i 55:te Illionois regemente. David Stuart var dess överste och chef, jag blev dess överstelöjtnant.»

»Och nu blev det allvar?»

»Ja, oerhörda strapatser, milslånga marscher över av både vän och fiende förhärjade trakter, belägringar och stormningar.

I slaget vid Champion Hills under anfallen på Wicksburgs starka fäste fick jag min första skråma.

Under stridens hetta hörde jag någon i min front ropa: 'Vit flagg, upphör med elden!' vilket kom mig att träda fram till bröstvärnet.

Jag såg en hel linje med huvuden; en rebellofficer gör ett tecken med sin hand — och så smäller en salva, som förorsakar oss stor förlust.

Instinktmässigt avskjuter jag min ena revolver emot honom, men träffas i samma ögonblick av en kula vid högra ögat.

Genom min trogna ordonnans hjälp lyckades jag emellertid, trots de svåra smärtorna, och fast jag var nästan blind, passera linjerna och uppmuntra mina soldater att hämnas fiendens på detta vanhedrande sätt vunna fördel.

Ja, det var vid första stormningen. Vid den andra fick jag några granatskärvor i ansiktet, varav en nu

träffade vänstra ögat. Man måste leda mig bort ur striden.

Då följderna av mina sår emellertid antagit en mera lugn karaktär, detacherades jag från det 55:te regementet och utnämndes till ingenjörchef för 17:de armékåren.»

»Berätta mera!»

»Från vårt tåg mot Mississippi minns jag särskilt en liten episod — om det nu inte tröttar dig att gå och höra på mina minnen.»

»Tröttar — du kan väl förstå, hur allt intresserar mig!»

»Då vi efter 18 timmars marsch i hällregn anlände till Tallahatchiefloden, anmodades jag, att under natten slå en bro över floden. Trossen hade emellertid inte hunnit fram lika fort som vi, varför inga andra redskap stodo att erhålla, än dem vi kunde komma över i batterierna och i den övergivna byn. Mycket var det minsann ej, men en bro tycktes det ändå bli, då jag plötsligt genom den strida strömmen förlorade två av dess bästa stöd.

Bekymrad skådade jag mig omkring.

På andra stranden upptäckte jag då general Sherman, som frågade mig, om jag behövde någonting, och vad.

'Det där', svarade jag och pekade på ett tegelhus, som låg på en kulle ungefär 400 alnar från stranden, där generalen stod.

'Ni skall få det', svarade han ögonblickligen.

Löftet infriades också lika raskt, ty inom mindre än 25 minuter var tegelhuset förflyttat från kullens topp till flodens botten, där det snart ordnades till brons förträffligaste stöd.

Två timmar därefter verkställde hela armén övergången, och då den passerade, gav dess anförare bron konstruktörens namn.»

»Du har hedrat det svenska namnet, du Malmborg»,

inföll Georg Montelius entusiastiskt och slog honom på axeln. »Jag är stolt över dig, min vän!»

I detsamma passerade de den lilla vita bron, som ledde över till holmen.

Översten stod ett ögonblick stilla och såg utåt vattnet.

»Så vackert här är», sade han, men så grep han häftigt om räcket och skakade det — »solitt», log han — »så bygger man ej i Amerika!»

»Nå, hur gick det se'n», återtog Georg Montelius ivrigt.

»Sedan — framåt! Skickliga manövrar, oväntade anfall, blodiga träffningar tillkännagåvo alltjämt frammarschen av västerns »grande armée».

Men hur många tusentals liv, vilka lidanden och förluster hade icke kunnat besparats nationen, om denna armé haft en större proportion av bildade officerare!»

»Jaså, du säger det! Ja, det är nog också något för oss svenskar att tänka på! — Nå, när var du sista gången i elden?»

»I slaget vid Atlanta. Aldrig skall jag glömma den hemska slaktningen och de över all beskrivning hemska scener och syner, som mötte mitt öga, då jag om natten sprängde över det vidsträckta slagfältet och trängde fram genom hålvägar och buskage för att personligen till generalen rapportera tillståndet på vänstra flygeln!

Min stackars häst hade också fått en kula i låret och ett djupt sår i bringan, men fram kom jag till högkvarteret — som denna gång utgjordes av — en pressenning!

Men så gick mina gamla sår upp på nytt, och jag blev liggande.

Genom omsorgsfull och god vård inträdde dock en förbättring i mitt tillstånd, och vid årets slut blev jag utnämnd till överste och chef för första veteran-armékåren, som då organiserades.

Men blott en kortare tid kunde jag tjänstgöra. Ty

då jag måste utsätta mig för det starka solljuset och hettan, återvände de olidliga plågorna i ögonen. Åter måste jag konsultera läkarna — och så fick jag min dom:»

Georg Montelius såg oroligt upp emot honom.

»Invalid för livstiden — blind!»

»Åh nej — det kan inte vara så —.»

»Inte ännu, min vän — men det blir så — snart! På det ena ögat ser jag ingenting — och blott mycket litet på det andra.»

»Hur har du då ställt det för dig nu efter hemkomsten?»

»Jo, då jag fått min dom — och avsked med pension, styrde jag kosan till min lilla gröna fäderneö, och där i Visby* inte långt från mina föräldrars grav har jag nu köpt mig ett litet hus. Men innan det alldeles... mörknade... för mig, ville jag ännu en gång återse bergslagsbygden — och dig — och henne — och så kom jag hit till ditt hem — ditt lyckliga hem. Men nu skall du icke vara bekymrad för min skull, Georg», tillade han, då han varseblev vännens sorgsna blick.

»Har jag givit mina ögons ljus för att lindra någon moders kval och ångest — så ångrar jag det alls icke...»

»Aha, ställföreträdarskapet...» mumlade Georg Montelius, »ställföreträdarskapet... nu äntligen förstår jag både storheten och enkelheten i den läran... så länge världen varit till, har ju den ena människan givit sig ut för den andra, levat för den andra, levat på den andra... det är en fundamental livsprincip, som blott fick sin fulländning och sin högsta potens i vår frälsares offergärning...»

Han såg upp på vännen, som fortsatte:

---

* Överste Malmborgs amerikanska vapenrock förvaras nu å Visby fornminnesmuseum.

»Och så har jag nu blivit som barn på nytt, ser du. Jag går bara och väntar på att få höra den stora klockan ringa...»

»Vad menar du?»

»Den lyckligaste förnimmelse, som jag haft i mitt liv, tror jag var, då jag som pojke satt och väntade på att sista skoltimmen för höstterminen skulle taga slut. Bara klockan ringde visste jag, att då skulle jag få fara hem, hem till far och mor, till julljus och alla de församlade kring granen.

Nu kommer samlandets tid — på andra sidan! Och mer och mer känner jag också sambandet med släkter, som gått förut

'Hörer du ej Vingeslaget?
Kjeden er ei brudt men sluttet
der hvor alle hörer sammen
fælles om det store Lys.'

Kanske har du hört den sången?»

Tysta sutto de så båda, blott hammarens taktfasta dån avbröt kvällsstillheten.

»Du sade nyss, att vi människor alla bli ensamma till sist — ensamma som stjärnor — dock även stjärnor ha sina konstellationer. Men de ensamma de äro de största, de lysa klarast då det blir som mörkast», sade Georg Montelius och såg beundrande upp mot översten.

»Ack, kära du, på avstånd ter sig allt så storartat, fantasien färgar och förgyller upp de enklaste saker och ting. Det stora är oftast det allra minsta, plikten som ligger oss närmast — även om den blott består i att hjälpa »lama hundar över gärdesgårdar», som ett engelskt ordspråk säger», svarade översten, i det han långsamt reste sig upp från torvbänken vid »tebordet», där de hade blivit sittande en stund.

»Nu är det din tur att berätta. Hur kommer det sig, att du hamnat så här långt upp i Värmland?»

»Men vad i alla tider är det här?» fortsatte han och pekade med käppen på något, som stack upp ur marken under pilträdet.

»Jo, också jag har mina överraskningar i beredskap, förstår du.

I morgon skall här illumineras, så att hela holmen skall stråla som en saga ur Tusen och en natt. Folket här uppe — vi har alltid vårt folk med på våra fester — har aldrig förr sett ett fyrverkeri, så jag hoppas fröjden blir stor och allmän. Redan i kväll ska' vi släppa upp en del raketer vid de så kallade Grothska grottorna, där bengaliska eldar också skola hälsa de hemvändande.

De Grothska grottorna ligga på andra sidan fallet vid älvkröken just där Adolfsforsägorna börja.

Vill du som jag, så gå vi nu ditöver.

Du frågade, hur jag kommit hit. — Av en tillfällighet — eller kanske det inte ges några tillfälligheter, kanske allt har ett för oss obegripligt sammanhang», tillade han dröjande.

Redan som liten fick jag en gång av min far en konstrikt arbetad silverskål, i botten märkt Æ.

Både jag och Margaretha undrade sedan, vad det där Æ kunde betyda, tills en gammal god vän till oss av en händelse kom att titta närmare på skålen. Då förklarade han genast den gåtan. På tusentals järnstänger hade han sett samma märke. Det betydde helt enkelt Adolfsfors — ett bruk uppe i västra Värmland.

Och som det också lär vara någon slags historia förbunden med både skålen och stället, etsade sig namnet Adolfsfors fast i mitt minne.

För några år sedan såg jag mig om efter en egendom åt min son — åt honom, som kommer hem i kväll. I ungdomligt övermod gick han en gång och förlyfte sig på något tungt, så att ett blodkärl sprang.

Läkarna tillrådde försiktighet och lantluft för framtiden.

Svagheten har han nu för länge sedan övervunnit, men lantlivet har blivit honom kärt, och då är det ju ur alla synpunkter bäst, att han blir därvid. Dessutom börjar han nu tänka på att skaffa sig ett eget hem. Du har väl hört, att han för en förtjusande fransk flicka av gammal hugenottsläkt in i familjen? Nog av, jag sökte något lämpligt åt honom, och då erbjöd mig bruksägare Schütz sitt... Adolfsfors. Namnet lockade, de blå bergen lockade, hammaren lockade — och så kommo vi hit.

Det är sant, mycket pengar har det här stället kostat mig — omfattande reparationer och nybyggnader ha dragit dryga omkostnader, men först och främst måste man ju tänka på dem, som äro beroende av en: folket och djuren. Och sedan de nu väl fått det bra, så ska' väl det hela reda upp sig — när så unga krafter komma till!

Min son är också ingenjör och har under de tre år han varit utomlands studerat järnhanteringen, så jag vill hoppas att allt skall gå bra, och att Adolfsfors också i fortsättningen skall bli ett lyckligt hem.

Margaretha och jag har ju alltid haft det så enkelt», tillade han. »De unga vill väl ha det elegantare. Jag för min del tycker dock, att ett hem visst icke skall vara varken smaklöst eller tarvligt, så att det stöter den, som är van vid större förhållanden, men icke heller så 'fint', att den fattige, som träder där in, förlägen vill stanna vid dörren. Hos Margaretha ha alla sorters människor — trots enkelheten — trivts och känt sig hemma...»

»Ja, det märks nog», skrattade översten. »Då jag först kom in i ditt hus, trodde jag, att jag kommit in i en koloni... 22 personer räknade jag vid bordet, och till min förvåning tycktes alla vara lika hemma — som du säger.»

»Det blir så på gamla gårdar, förstår du, då man har många barn och barns kärestor och vänner och släktingar och guvernanter med flera, som blivit kvar i huset, men med allt främmande, som därtill tillkommer, är det nog litet för mycket för Margaretha nu, om hon också själv förklarar, att allt blott är 'kärt bestyr' och ordet 'besvär' inte ens förekommer i hennes ordbok. Därför blir det gott för oss gamla att få draga oss tillbaka till vårt Stockholmshem...»

Genom trädgården hade de hunnit ut i björkalléen. Den vimlade av folk, gamla och unga och småbarn trängdes om varandra, alla ivriga att få se, vad komma skulle, alla ivriga att få hälsa de från fjärran land hemvändande.

Då de fingo syn på »gamle brukspatron», lyste allas ansikten upp.

De sågo huru ögonen glittrade, hur skämtet låg på lur i ögonvrån, där han vänligt hälsande gick fram, än dragande någon liten jänta i flätan, än ställande sitt tal till någon gammal gubbe eller gumma. Han var deras och de voro hans — och gladeligen följde de honom och hans vän efter, där de försvunno nedåt älven åt de »Grothska grottorna» till.

*

Ut i vita salongen kommer fru Margaretha.

Hon går och stänger till fönstren, blott balkongdörrarna få fortfarande stå öppna. Så ser hon sig långsamt omkring i rummet. Allt andas väntan och välkomst. Hon makar litet på fästmöporträttet, som hon ställt på marmorbordet framför soffan. Sonen skulle genast se hur »söderns ros» höll hov här mitt ibland Adolfsforsängarnas doftande blomster. Bakgrund bildade en skål med stela men dekorativa orchidéer.

Nu tyckte hon sig intet mera ha att beställa.

I köksregionerna hade hon nyss varit och sett, att allt var i det närmaste färdigt.

Var och en skötte sitt under Kerstins — hushållerskans — kloka spira. Hela hennes omfångsrika person strålade som en sol, och stolt och belåtet visade hon fram alla sina tillrustningar för morgondagens stora folktraktering. Allt skulle nog gå väl i lås!

Men minuten efteråt stod samma Kerstin och snyftade otröstligt där nere.

Alldeles handfallen håller hon i ena handen den gamla silverskålen, som hon tagit fram för att putsa, och i den andra — hästskon, Fossums hästsko, som lossnat ur sin infattning.

»Vad ska' jag göra, vad ska' jag göra, här sker en olycka, sanna mina ord», jämrade hon sig.

»Åh, kära Kerstin, det är ju alls ingenting farligt», tröstade fröken Anna, som kommit in. »Får jag se! Ingenting är ju förstört eller borta, hästskon har bara lossnat. Vi lägga undan den nu tillsvidare, så ska' vi sedan få den ditsatt igen.

Den sitter ju i botten, så ingen märker ens, att den för tillfället är borta.

Men skulle vi inte sätta fram skålen, så skulle bestämt både mamma och kanske syskonen fråga efter den, så vana som vi blivit att alltid ha den framme vid våra små familjefester.»

»Oj, oj, hur ska' det bli!» jämrade sig Kerstin allt fortfarande.

Men okunnig om all uppståndelsen där nere, satt fru Margaretha helt lugn, där hon slagit sig ned framför de öppna balkongdörrarna.

Mot vanan lät hon händerna ligga sysslolösa i skötet.

I matsalen borde hon inte ännu gå ned, det visste hon.

Men hon kan inte underlåta att höra, huru det spikas och bultas och slamras därnere. Hon hör, hur man springer och släpar och drar med trappstegar

och stolar — och däremellan små halvkvävda skrik och utrop, blandade med utdragna skrattsalvor. Vad månne de nu taga sig till?

Hon hör och hör dock icke.

Hon sitter och ler åt något långt, långt borta.

Livet hade farit varligt fram med henne, låtit henne ända in i ålderns höst få behålla sin skönhet. Åren hade blott lagt en mera dämpad, sprödare, mera förandligad ton över den, som kanske gjort den än mer rörande och tilldragande än ungdomens.

Vackrast var hon då hon log.

Det leendet var som en nedfälld vindbrygga, som alltid lockade den trötte vandraren att komma över — med allt sitt. »Här finns rum», sade det. Och då han så såg in i de milda, kärleksfulla ögonen, föll icke med ens som en strimma av evighetens solfallsglans också över vägen?

Fru Margaretha satt där och log.

Hon kände sig så förunderligt, oförskyllt rik. Snart skulle hon nu åter få dem alla samlade under samma tak.

»Hade pensionen gjort hennes flicka gott, hade längtan efter hemmet och livet i det främmande landet fördjupat och utvecklat henne? Det lät så på breven. Och sonen?

Då han for ut, var han ju bara som en pojke, full av skämt och upptåg, hade kärleken nu gjort honom till man?»

Hon nickade mot porträttet.

»Nu är makten din, lilla barn», mumlade hon.

»Men varför äro dina strålande mörka ögon på djupet så sorgsna?

Du behöver inte vara rädd, liten, vi skola alla älska vår gosses flicka så varmt och försöka komma dig om icke att glömma, så dock att ej alltför mycket längta efter ditt vackra land och allt vad du där lämnar.

Det är vackert också här.

De blå bergen har du också här ikring dig. Och äro de ej så höga och majestätiska som de mångbesjungna Alperna med sin eviga snö på hjässan, så sluta de dig desto mera varligt och mjukt i famn. Mellan deras kammar kan du även fröjda dig åt åsynen av glittrande sjö och blommande äng. Och Säterudsforsen skall varje afton nynna dig till sömns.

Ja, bara man älskar, så går allt — till och med det tunga blir lätt, blott man bär det tillsammans!

Han vill bära dig på sina händer, skriver han... ja... jag förstår... jag tror nog också att han — som sin faders son — känner sitt ansvar. Måtte ni unga tillsammans få bära allt såväl livets lycka som dess ve — något bättre kan jag ej önska er!»

Hon lyss...

Skulle de nu ej snart vara här? Hon såg på sitt ur.

Så kom hon att tänka på en sak. Hade hon hängt fram den nysydda skära morgonklänningen i flickebarnets rum?

Hon reste sig — men steg i förbifarten ut på balkongen för att bättre höra om...

Men blott Säterudsforsens dån ljuder i stillheten.

Och med oro ser hon hur Hugnfjällets mörka molnvägg från violett gått över i gråsvart.

Måtte de bara hinna hem, innan ovädret bryter lös, tänker hon.

Då skjuter plötsligt den första raketen upp nedifrån »Grothska grottorna». Praktfullt skimra ett ögonblick tusende stjärnor mot det mörka himlavalvet — så slockna de och försvinna.

Ivrigt böjde sig fru Margaretha ut över balkongräcket.

Glömt var nu allting annat än att nu kommo de, nu kommo de, hennes älskade barn.

Hon förstod, att raketen var den första välkomsthälsningen, som sändes upp så fort vagnen kom i sikte,

nu skulle snart jublet bryta löst. Strax skulle de vara framme.

Men så underligt tyst det blev... inga hurrarop... inga flera raketer?

Äntligen — där kommer vagnen... men så långsamt.

Kuskens huvud har alldeles sjunkit ned mellan axlarna.

Han kryper ihop, som om han ville göra sig så liten som möjligt. Och hästarna gå med slaka tömmar och sloka även de med huvudena.

Hon grep tag i balkongräcket. Det blir henne svårt att andas.

Något har hänt... hon känner, att det är en olycka, som långsamt kommer henne till mötes i den lufttunga sommarkvällen.

Vacklande skyndar hon genom vita salongen över till andra sidan av huset.

Genom fönstret ser hon lillflickan — hon som kom så långt efter alla de stora syskonen — uppflugen på den vidöppna grinden, ivrigt spejande. Runt omkring henne står hennes trogna garde — alla bruksbarnen — färdiga att på ett tecken av hennes hand ge hals och hurra.

Där kommer vagnen, men flickans hand sjunker — och i samma ögonblick ser hon vad barnet ser — den är tom!

Och faster Elise, som farit för att möta vid stationen, och far och översten kommo gående tillsammans och alla se lika bestörta ut.

Aldrig har hon funnit trappan så svår att komma ut för.

Ungdomens prat och skratt höres alltjämt i förstugan.

Ännu ha de icke hört det dova ljudet av sorgen, som tungt kommer dem allt närmare.

Vagnen stannar utanför grinden, den kör icke in.

Då Nord — kusken — ser frun — blek som en ande — komma emot sig, skyldrar han med piskan, men tittar sig med detsamma om ... kommer då icke brukspatron?

Men han hann icke värja sig för frågan:

»Var har du barnen, Nord?»

Han tittar på fotsacken, han tittar på hästarnas öron, som klippa och klippa.

»Det... det kom ingen, frun, där.. där var bara ett... ett telegram att hämta.»

I detsamma känner hon sig omfattad av mannens arm, ser den tillstädeskomna ungdomens vitt uppspärrade ögon riktade emot sig.

»Telegram» — mumlar hon och blickar frågande upp emot maken.

»De ha måst stanna på vägen», svarar han, »en ... en blodstörtning...»

»Vi måste genast fara till dem», avbröt hon.

»Ja, Margaretha, med första tåg, som tyvärr går först — i morgon bitti.

»Han... han är väl inte död?» kved hon.

Det blev isande tyst. Mannens läppar rördes, men han fick icke fram ett ljud.

Alla stodo förstenade, orörliga.

»Nej, Margaretha, han lever... men han har gått till ett annat hem, till allas vårt rätta hem», inföll översten med sin djupa deltagande röst.

Då hördes plötsligt en liten pojkes ohejdade gråt och snyftningar

Förgäves manar honom stora syster att vara stilla och tyst.

Som i en dröm böjer sig gamle brukspatron åt sidan och lägger sin hand på den lilles huvud.

»Vad gråter du för, barn?» mumlar han.

Då tycker sig Skäras-Kalle ha rätt att släppa på allt vad han orkar och skriker med gäll gråtröst.

»Raketerna... Stina säger, att då inte unga bruks-

patron kommer, få vi inte se raketerna... och fyrverkeriet... och all grannlåten.»

Gamle brukspatrons raka gestalt far ihop som för ett slag, tårar skymma hans ögon, men, i det han varligt går med fru Margaretha uppåt mot det vita huset, säger han med återvunnen röst:

»Gråt inte du Skäras-Kalle, du ska' inte behöva gå miste om något. Ni ska' få se raketerna... Ni ska' alla minnas den dagen, då unga brukspatron gick... då unga brukspatron... kom till sitt rätta hem.»

»Margaretha», viskade han, »nu börja vi att samlas... på den andra sidan!»

Hon såg upp emot honom först liksom frånvarande, men så kom det liv i blicken.

»Ja...» mumlade hon, i detsamma varseblivande den klädda portalen med den flammande röda inskriften: »Välkomna hem!»

Ett ögonblick blevo de stående. »Välkomna hem!» upprepade mannen.

»Hörer du ej Vingeslaget?
Kjeden er ei brudt men sluttet
der hvor alle hörer sammen
fælles om det store Lys —»

hördes i detsamma överstens djupa röst.

»Ja — han är bärgad», viskade fru Margaretha, »nu gäller det för oss att gå efter!»

*

Icke långt därefter strålade den gamla gården i magisk belysning.

Ovädret hade dragit förbi.

Längst ned i trädgården på ömse sidor om den höga minnesstenen, som bar ägarnas namn och årtal inristade i sin famn, brunno bengaliska eldar, och hela

rosengången uppför var illuminerad av i marken nedstuckna kulörta glaslyktor.

Framför de bägge popplarna, som bevakade ingången till rosornas rike, föllo gnistrande eldkaskader, speglande sig i fontänens klara vatten.

Och nere i parken drömde Maja Ugglas holme sin vackraste dröm. Som en enda stor flammande ljusbukett strålade den i den mörknande natten, färgande de bägge flodarmarna med sitt mystiska sken.

Överallt rörde sig grupper av människor, men tysta och allvarliga gingo de omkring, de stora tillhållande barnen att vara stillsamma. Men som trädgården och parken för dem icke var främmande mark, kunde de alltsom oftast icke tillbakahålla små förtjusta utrop vid åsynen av allt detta underbara ljus, som ingen av dem tillförene skådat.

»Hör», viskade Olle Warg», nu spelar di i vita salongen! Det där är unge herrns stycke, det känner jag igen. Det brukade han alltid spela.»

Smekande dallrade variationerna av »Home, sweet home» ut i kvällen, så hördes en hög, klockren sopran, som sjöng:

»Jag är en gäst och främling
som mina fäder här,
mitt hem är ej på jorden,
nej, ovan skyn det är.
Där uppe bor min fader
i härlighet och ljus.
Där ville jag ock vara
uti min faders hus.
Hem, hem, mitt kära hem,
ej finns en plats på jorden
så skön som du mitt hem!»

Se där syntes »gamle brukspatron» på balkongen! Vinden lekte lätt med de silvervita lockarna, som så

egendomligt vackert kontrasterade mot det ännu unga och livfulla ansiktet med den friska rödlätta hyn. Men de annars så strålande ögonen sågo nu allvarstungt spörjande bort emot Hugnfjället.

Då fräste några raketer, och ett helt stjärnregn föll ned över det vita huset.

Han ryckte till och blev i samma ögonblick varse de många tårade, deltagande blickar, som riktats upp emot honom.

Tala kunde han dock icke nu, bugade sig blott på sitt gammaldags förnäma sätt. Men kommen till dörren vände han sig ännu en gång om och sträckte impulsivt ut bägge armarna emot sitt folk till tack och — farväl!

Så mindes man ännu i långliga tider »gamle brukspatron».

EPILOG

Det är många och långa år sedan lille Skäras-Kalles missräkningar gav sig luft i ljudeliga snyftningar den kvällen, då han såg vagnen komma hem tom utan »unge brukspatron» och fruktade att icke få se raketerna.

Många och långa år ha också hunnit att torka tårarna, som då runno utför deras kinder, vilka stodo omkring den döde, där han låg på sin tidiga bår.

Ja, många av dem, vilka stodo där, hade sedan själva burits bort till den gamla kyrkogården, till viloplatsen under lindarna, som så stilla och hemlighetsfullt viskade om dödens och livets gåtor.

Men de blå fjällen kring Hugnsjön voro kvar, de stodo där som förr, tänkte hon, som i arla morgonstund såsom en främling vandrade den kända vägen fram mot det kära gamla barndomshemmet, det vita huset uppe på höjden.

»Home sweet home», hade det alltjämt sjungit för henne, mitt uppe i storstadens buller, i det jäktande arbetet, i livet ute bland människorna, långt borta i söderns länder bland kastanjer och vinfält, ja, högt uppe på Alpernas bländvita tinnar.

»Home, sweet home», det hade för henne blivit ett med det vita huset, där de alla för sista gången varit samlade, innan döden tog den ena efter den andra av hennes älskade.

Det var dit upp till det gamla sagoomsusade barndomshemmet hon också en gång tänkt ställa sin bröllopsfärd...

Plötsligt trädde hennes drömmars mål på avstånd fram för hennes syn.

Hon måste ett ögonblick stå alldeles stilla och bara se.

Nymornat låg det vita huset där, solen började just kyssa dess tinnar och tak.

Månne det ännu drömde om »det gamla som gick, medan tiden led?»

Mindes det ännu fötter, som dansat där i fröjd, hjärtan, som klappat och kämpat i lycka och kval, röster, som sjungit och viskat i kärlek och sorg?

Hennes blick gled utefter hela fönsterraden. Där nere låg matsalen.

Huru väl hon mindes det långa bordet med far på ena långsidan och mor på den andra, omgivna av hela skaran av unga och gamla.

Så de hade skrattat åt fars alla tokroliga historier, som han oftast just passade på att berätta, då de sutto till bords!

Aldrig kunde hon glömma den där glimten i ögat, och hur det ryckte i mungiporna på honom, då tant Hanna eller faster Elise blevo choquerade, medan de andra blott skrattade desto mer!

Och där var köket.

Hon tänkte på de långa mörka höstkvällarna, då Elva — den lilla skolkamraten — och hon själv med dinglande ben suttit uppflugna på köksbänken därinnanför och med öron och ögon slukat alla Stinas i Mosstuga underbara historier om dem, »som gick igen här på Adolfsfors».

Tjusade men på samma gång skräckslagna, hade de sedan så fort benen förmådde, sprungit upp för stora trappan in i sina rum.

Men bara hon hunnit fram till den vita uppstoppade

svanen, som stod i fönsterfördjupningen, hade hon alltid blivit alldeles lugn igen.

Med armen om hans fina smala hals, hade hon sedan timtals suttit och drömmande skådat bort mot de blå bergen, undrande över vad som gömde sig där bakom.

Och där låg vita salongen!

För alla de gånger de suttit däruppe tillsammmans, och far hade läst högt eller »familjekören» sjungit!

»Home sweet home», ljöd det åter vemodigt för hennes öron. Nu förstod hon också de andra orden, som satts till den gamla melodien: »Jag är en gäst och främling som mina fäder här...»

Men kanske genljuder de stora rummen nu åter av skratt och glam?

Ack nej, det var sant, hon visste det ju, Adolfsfors' siste brukspatron, Gustaf Örn och hans familj, hade för länge sedan flyttat därifrån. Nu fanns där intet hem mer, bara bolag ute och bolag inne!

Hon tog en bakväg och kom så in på gården.

Dödstyst låg det vita huset. Alla dörrar voro tillstängda.

De tomma fönsterrutorna stirrade emot henne som döda stela ögon.

Frysande gick hon där förbi, tagande vägen till den lilla lekstugan.

Redan på avstånd möttes hon av en vedervärdig lukt, och en blick genom fönstret uppenbarade för henne, att barnens fordomtima residens nu blivit — hönsens!

Långsamt fortsatte hon ut mot Marielund, den gamla parken.

I sin förvildade övergivenhet bevarade den ännu spår av sin gamla skönhet. Det förgångnas poesi steg som en spröd ton ännu upp ur de blekta färgernas harmoni.

Hon andades ut på nytt.

Men vad var detta?

Hela ena sidan var ju upplöjd!

De gamla träden hade huggits ned, och där fordom »kung Liljekonvalje av dungen» så stolt och fint hade höjt sitt vita huvud och sänt ut sin ljuvliga doft, där vajade nu några magra och glesa timotejstrån.

Hon letade sig fram till stenkumlet, där den stora stenen med den gyllene inskriptionen: »Till minne av vår barndoms fröjder», hade stått.

Men fallen från sitt rum låg den där till hälften raserad.

Hon försökte att åter resa upp den, men förgäves.

Stenen var henne för tung.

Hon kunde blott gång på gång med sina händer ömt stryka över dess illa medfarna skiva.

»Nu vill jag bara gå ned till den lilla holmen», tänkte hon.

I förbifarten måste hon dock ett ögonblick sätta sig på det gamla lusthusets trappa.

Hon såg sig omkring. Här hade de sprungit ut och in och lekt och spelat sina små teaterpjäser...

Nu gapade stora hål i golvet, plankorna voro delvis upprivna, och bänkarna runt omkring fallfärdiga...

Inga förstående händer hägnade mer Maja Ugglas verk.

Tårarna kommo henne i ögonen.

Hon fortsatte utför sluttningen ned förbi de s. k. »grottorna».

De gamla stenborden lutade snett och vint mot marken, men de stackars oklippta spiræahäckarna sände henne sin doft från fordom.

Så blev hon stående som förlamad.

Hade hon fått ett dolkstygn kunde det inte vållat henne större smärta än den upptäckt hon nu gjorde.

Holmen, den lilla holmen, Adolfsfors pärla, v a d h a- d e d e g j o r t m e d h o l m e n!

K—a—l—huggen låg den där, kalhuggen, belamrad med all möjlig bråte!

Eller kanske det skulle föreställa timmer det där...

Smala ynkliga små pinnar, skulle far ha sagt, pinnar, som tydligen voro avsedda att mata odjuret därborta — trämassefabriken!

Trämassefabriken, som efterträtt den hederliga gamla smedjan vid fallet.

I stället för hammarens taktfasta, välkända dunk, som förut redan på långt håll glatt hälsade den ankommande: välkommen hem, välkommen hem, välkommen hem till Adolfsfors, hördes nu blott ett ideligt fräsande — schas — schas — schas!

Borta, borta var det sålunda alltsammmans!

Hon sjönk ned vid älvstranden.

Harmen kokade inom henne, smärtan rev och slet tillika med känslan av hennes egen maktlöshet gentemot vandalismen.

Halvt bedövad av slaget blev det hela till ett kaos inom henne.

Blott samma ord ringde henne ideligen i öronen:

»Då vinden går däröver är det icke mer, känner icke mer sitt rum...»

Vilken vind?

Bolagsvinden!

Bolagsvinden, som de sista trettio åren blåst över Värmland, totalt förändrande dess hela yttre och inre fysionomi.

Borta voro nu de stora härliga skogarna med hela den doftande, rogivande skönhetsvärld, som de slutit i sin famn, kvar lågo på många håll blott bolagsherrarnas utsökta visitkort: stubbarna... långa sträckor bara stubbe vid stubbe.

Nedlagda voro de förut vid varje fors bultande hamrarna. All hemindustri hade uppslukats av bolagens stora malande grottekvarnar...

Sorgligt övergivna voro de många små hemmanen. Deras av olust gripna, skönhetsälskande bebyggare hade från sin plundrade hemtrakt flytt till Amerika.

Och på de stora herrgårdarna hade livet självt — det stora underbara, skiftande livet — stelnande krympt samman i livets mekanism, pengar, pengar, pengar hette nu den allena saliggörande smörjelsen, som drev det hela.

Främmande tungomål surrade opåtalt i värmlänningarnas gamla salar.

Smålänningar, dalkarlar, stockholmare, göteborgare och icke minst norrmän huserade överallt.

Utan känsla för landskapets ömtåliga skönhet, utan rot i dess förgångna, fingrade de alla med klumpiga fingrar på »Svea rikes krona». Skulle de verkligen alltjämt — för snöd vinnings skull — få peta ut och schackra bort dess vackraste juveler?

»Då vinden går däröver är det icke mer...»

Vad skulle väl de gamla säga, om de nu sågo den förödelsens styggelse, som övergått deras forna hem, som de med så mycken kärlek och möda byggt upp.

Trött slöt hon ögonen.

*

Hörde hon inte lätta steg och röster liksom fjärran ifrån?

Med ens visste hon, att alla, som där kommo, som nu närmade sig henne allt mer och mer, de voro de, som en gång bott här på Adolfsfors och fordom älskat att lustvandra i parken.

Men då måste också pappa vara ibland dem, tänkte hon, och längtansfull ville hon ila dem till mötes.

Förgäves — hon kände sig som fastfjättrad.

Plötsligt föll ett så intensivt starkt strålande ljus emot henne, att hon måste sluta ögonen.

Men det gjorde ingenting, ty på styrkan av hela den starka utstrålande ömheten kände hon, att det nu var far, som kom till henne.

Hon genombävades av lycksalighet och sträckte ut armarna.

Men då föll en skymmande skugga i vägen och hon hörde en röst liksom avvärjande säga: »Pas encore — blott i smärtan stämmas strängarna».

Och framför sig såg hon mannen i spännskor och silkesstrumpor med snäv livrock och fina krås. Den smala, tunna, spetsomhöljda handen lyfte den trekantiga hatten från den vita allongeperuken.

Han böjde sig ned mot henne, och hon kände den fina spetsen från hans ärm snudda vid sin panna, då han viskade:

»Du, som fick privilegiet att växa upp här vid Adolfsfors hjärta, medan det ännu slog stort och starkt i kärlek, du, som fick lära dig att vörda fädernas verk, kan du höra vår röst?

Tala då till dem, som icke förnimma den, tala om vad du själv hört och sett!»

Hon ville vrida sig undan.

»Kan du icke, har du icke förmåga eller talang, säger du — ja det är sant, men mitt verk är i fara, tiden hastar och jag har nu ingen annan att ge detta uppdrag åt. Älskar du inte Adolfsfors? Nå så sjung då efter din näbb! Vad betyder det väl, om de många komma att hacka på dig och skrika ut alla dina brister, bara någon enda vill lyssna och — hjälpa det gamla Adolfsfors!»

Förvirrad såg hon sig omkring.

Hade hon slumrat till?

Solen silade in mellan löven och brände henne i ansiktet.

En smula stel i lemmarna reste hon sig upp från marken.

Åter skådade hon bort mot den lilla holmen.

Så mjukt den låg där i älvens famn, som ett litet barskalligt, fjunigt barnhuvud... visst kunde väl lockarna växa fram, växa ut på nytt...

En liten fågel kom flygande och slog sig ned längst ut på stocken. Han började drilla och jubla av hjärtans lust, fastän det varken var den tid eller stund, då fåglar annars brukade sjunga.

Lät det inte som ett förnyelsens hopp?

Kanske Adolfsfors kunde blomstra på nytt, om någon bara funne — Fossums hästsko?

Vart hade den väl tagit vägen den kvällen den lossnat ur sin infattning?

Hon började gå utefter älvkanten.

Säterudsforsen dånade i orolig brådska.

Där granalléen fordom tagit vid, hade far i de av Pay & Nilsson nedhuggna granarnas ställe låtit plantera björkar.

De hade nu vuxit sig höga. Hennes blick sökte sig upp för deras vita stammar mot de lövrika kronorna.

»Från släkte till släkte», susade bladen...

»Guds nåd varar från släkte till släkte upprepade hon sakta för sig själv.

Hon började känna sig trygg — också för Adolfsfors. Kanske skulle hon själv aldrig få se hembygdens renaissance, men nog skulle den väl komma den tid, då »fosterlandskärlek» blommade också i annat än ord och ord... och statyer... och pansarbåtar!

Och den anda, som byggde Adolfsfors till »Guds ähra och medmenniskors vähl», månne den dock icke till slut skulle segra över den småsinta själviskhetens många beräkningar? Då skulle det nya Adolfsfors också vårda arvet efter det gamla.

Borta vid älvkröken väntade den beställda skjutsen.

Just som hon hoppade upp i vagnen, hördes ihållande ivriga rop från den gamla smedsbyggnaden uppe på höjden.

Nej, se, där stodo de, några av hennes gamla vänner! Gummorna viftade med förklädena, och gubbarna svängde sina hattar till avsked.

Några små linhåriga, barbenta ungar hade också klättrat upp på verandaräcket och vinkade oförtrutet.

En varm våg av kärlek och tacksamhet vällde upp inom henne.

Så länge hon kunde se en skymt av dem, såg hon sig tillbaka, besvarande deras hälsningar. Men ack, tänkte hon vemodigt, ingenting, alls ingenting kan jag göra för er, mina kära värmlänningar.

Då kom hon med ens att tänka på sin dröm i »Marielund».

Vad var det Adolfsfors byggherre hade viskat till henne?

Kanske de gamla historierna, som hon mindes, ändå litet kunde glädja de gamla och roa Adolfsforsbarnen?

*

Och så kom det sig, att hon började samla dem och band dem samman till denna enkla minneskrans, som nu — i ödmjuk tacksamhet för allt det vackra det gamla Adolfsfors en gång gav — lägges ned vid den vittrande vårdstenens fot.

HUVUDSAKLIGA KÄLLOR HA VARIT:

Adolfsfors arkiv.
Nomenclatura civium et catechumenorum ecclesiæ dei.
1875 års Förhörs-Communitionslängd öfver Kiölns församling, Kiölns pastorat.
Kiölns sockens wignings Bok.
Kiölns sockens döds Bok.
Karlstads stifts herdaminnen.
Elof Tegnér: Gustav Mauritz Armfelt. Studier ur Armfelts Efterlämnade Papper samt Andra handskrivna och tryckta källor. 1887.
Lotten Dahlgren: En svensk herrgårdssläkt. 1909.
Ewert H. Gabr. Wrangel: Tegnérska släktminnen och ungdomsbilder. 1913.
Gustav Schröder: En bruksbokhållares minnen. 1892.
Harald Ossian Wieselgren: Ur vår samtid. 1880.
F. A. Dahlgren: Förteckning öfver Svenska skådespel utförda på Stockholms Theatrar 1737—1863 och Kungl. Theatrarnas Personal. 1866.
Carl August Adlersparre: 1809 års revolution och dess män. 1849.
Esaias Tegnér: Esaias Tegnérs Samlade skrifter. 1876.
C. J. L. Almqvist: Törnrosens Bok; Strödda Uppsatser. 1903.
C. A. E. Noreen: Överinspektoren Eric Noreen. Biografi. Karlstad. 1913.
K. S. Björlin: Minnen och Sägner från Eda skog. Carlstad 1869.
O. Malmborg: Tjensteförteckning. Chicago: Nya verldens tryckeri. 1871.

*

Till major Noreen, direktör och fru Schauman, född Groth, brukspatronerna Schütz och Örn, hemmansägarne Per Simonsson, Erland Ohlsson m. fl., vilka godhetsfullt lämnat såväl personliga upplysningar som brev och anteckningar, och fröken F. Åslund, som gjort värdefulla utdrag, samt till Stina i Mosstuga, Kerstin Bryntesson, »Nämndemansmor på Eda», vilka meddelat mig i orten gängse sagor och berättelser, ber jag att härmed få framföra min stora tacksamhet.

E. M—s.